विश्वेश्वरानन्द-संस्थान-प्रकाशनम् —४३२
Vishveshvaranand Institute Publication—432

वुल्नर-भारतभारती-ग्रन्थमाला-७
Woolner Indological Series—7

संपादकः — विश्वबन्धुः
Editor — VISHVA BANDHU

भारते होशिआरपुरे वि. वै. शो. सं. मुद्रागृहे ।
शास्त्रिणा देवदत्तेन मुद्राप्येदं प्रकाश्यते ॥
Printed and Published by DEV DATTA SHASTRI
at the V. V. R. I. Press, Hoshiarpur, (Pb., India)

वु. भामा. ग्रन्थमाला—७

जोनराज-कृता

राजतरङ्गिणी

सा च

विस्तृत-भूमिकया पाठविमर्शौपयिकेन
पाठभेदादि टिप्पणेन च
संयोजिता सती

श्रीकण्ठकौलेन
संपादिता

होशिआरपुरम्
विश्वेश्वरानन्द-संस्थानम्
वि. २०२४

W I. Series—7

RĀJATARAṄGIṆĪ

OF

JONARĀJA

Edited

With text comparative and critical annotations
and an elaborate Introduction

By

SRIKANTH KAUL

HOSHIARPUR
Vishveshvaranand Institute
1967

प्रथमं संस्करणम् , २०२४ वि.

प्रकाशकृत्— विश्वेश्वरानन्द-वैदिक-शोध-संस्थानम् ,
साधु-आश्रमः(प.ग्र.), होशिआरपुरम् , (पं., भारतम्)

FIRST EDITION, 1967

Publishers :
VISHVESHVARANAND INSTITUTE,
Sadhu Ashram (P. O.), HOSHIARPUR (Pb., India)

Prepared and Published under the Patronage of the Government of India in the Ministry of Scientific Research and Cultural Affairs, the Government of Panjab, the University Grants Commission, the University of Panjab, the Dayanand Anglo-Vedic College Management, New Delhi and the Trusts and Charities of Shri Vishva Bandhu, Shri Moolchand Khairaitiram and other donors.

FOREWORD

I feel much pleasure in writing the following few lines about this Critical Edition of the Rājataraṅgiṇī of Jonarāja, prepared by my former pupil, Prof. Srikanth Kaul, M.A., M.O.L., Shastri, of the Research Department of Jammu & Kashmir.

I have had the privilege to watch the progress of this work right from its start upto to its completion, and I must admire the skill, industry, patience and intellegence that have gone into the making of this Critical Edition. Prof. Kaul has literally spared no pains to make his study of the taxtual problems of Jonarāja as wide and as deep as could be desired. Not only has he consulted the available original manuscripts in Śāradā and Devanāgarī Scripts, but has also availed himself of the aid afforded by the Persian Translations of the Rājataraṅgiṇī and the old historical accounts of Kashmir written in Persian. Being equipped with a knowledge of the Persian language, he has utilized it with advantage in solving many a textual problem. As a result of his labours spread over nearly a decade, he has been able to present to the world of learning a text which can claim to be as close to Jonarāja, as could be reconstructed with the help of the available material. His revised text and critical notes will provide a better and more reliable source material to the modern historians of Kashmir. Jonarāja's work has long been out of

print. The present Critical Edition will therefore amply repay the patience of those who might have been looking forward to its publication. The students of Sanskrit literature and ancient Indian history will feel grateful to the learned editor and the Vishveshvaranand Institute, Hoshiarpur, for this Critical Edition of a historical text in Sanskrit.

JAGANNATH AGRAWAL

V. I. S. & I. S.,
PANJAB UNIVERSITY,
HOSHIARPUR,
25th November, 1966.

CONTENTS

PREFACE

The knowledge of the past is necessary for a better understanding of the present. The past that I have in view begins in the fourteenth century when Muslims appeared on the political scene in Kashmir. My search for source-material impressed upon me the importance of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī as the oldest chronicle having a bearing on the earliest events of the period mentioned above. With a view to interpreting the chronicle for myself, I began to work on an English translation of the Bombay edition, which, at that initial stage of my work, appeared to be more readable than the Calcutta edition. While the translation was in progress it came to light that forged matter was passed on as original in the Bombay edition ; besides, no sense could be made out of a large number of stanzas; so the translation work had to stand over. It was therefore only by chance that I took to textual criticism, which culminated in preparing the present monograph on Jonarāja's Rājataraṅgiṇī.

Textual criticism is a drudgery. It exhausts the patience of the editor. To burn the midnight oil in pursuit of examining syllables and bringing scribal errors to light is a very tiresome job. But the drudgery is more than repaid so far as it opens up a new vista to historical inquiry.

A survey of Sanskrit and Persian texts on the history of Kashmir shows that the historian is apt to run the hazard of sophisticating his work with mis-statements if he uses them in the form in which they have reached us. To trace the transition of the historical information of older chronicles to legends in later chronicles demands more amount of labour than to compile a new book. The less a historian

is inclined to examine his sources, the less he is able to achieve the historical objectivity. The crucial point is that historical data are not ready-made in source-materials both in manuscript and in print.

The whole span of the history of Kashmir can be traversed only if the important documents are reproduced in facsimile and brought out in a critical garb.[1] In this altered perspective all modern works on the mediaeval history of Kashmir are, sooner or later, bound to be set aside by new ones.

A word about my interpretative job: Every interpreter has a way to put his own construction upon the words of others Therefore in interpreting events, I am suspicious of my inveterate affections and prejudices. The discovery rests with the critics

My acknowledgements are due to the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, for the loan of Rājataranginī-manuscripts. My indebtedness to the late Dr P. K. Gode, Curator of this Institute, is great owing to his unfailing courtesy in responding to my inquiries. The late Dr Shiv Nath Sharma of Srinagar rendered help by lending his manuscript of the Rājataranginīs.

While my work was in progress I was invited by Prof. Vishva Bandhu, the Hon. Director of the Vishveshvaranand Vedic Research Institute, Hoshiarpur, to cooperate with him in his plan of printing the new editions of the Rājataraṅginīs of Jonarāja, Śrīvara, and Śuka. I readily closed with him, because of my associations with his Institute.

I owe a special gratitude to Professors Vishva Bandhu, Bhim Dev Shastri and Jagan Nath Agrawal of the Panjab University, Chandigarh, but for whose guidance the present work would have contained many more imperfections than it does. Advice was given by

1 Dr M. A. Stein has already opened the door to the learned industry by his editions of Kalhaṇa's Rājataraṅgiṇī.

Principal Hasan Shah. who read portions of the Introduction when it was at the manuscript stage Prof Jagan Nath Agrawal made suggestions about the order of chapters as well as their content. I am grateful to him for writing the Foreword to the present work.

I wish to thank the following persons, who offered help in many ways: Professors Manohar Nath Dulloo, S.M. Latif Beg, Badri Nath Parimoo; archaeologist T. N. Khazanchi, his librarian Moti Lal Wali; M. H. Razvi, Librarian, Kashmir University, Ram Chand Dhar, Librarian, Research Department, Srinagar; Muhammad Amin ibn Mahjur, Muhammad Amin Rafiqi, Dina Nath Shastri, Rama Swami Shastri, Dev Datt Shastri, Ramanand Shastri, Kailash Nath, Shri Bhagawat, Ghulam Ahmad Shahri

I must also thank S. Bhaskaran Nair and Girish Chandra Ojha for the interest that they showed in seeing the work through the press. Above all I am indebted to my friends Som Nath Sadhu and Makhan Lal Kachru, who were very hospitable to me at Delhi when I happened to visit the Central Archaeological Library.

Finally, I have to content myself with this monograph on the Sanskrit text without pursuing my earlier intention of translating it. I shall feel amply repaid if the historian finds the present edition of Jonarāja's Rājataranginī of use in reconstructing the history of Kashmir.

Government College,
Sopor,
KASHMIR,
July, 1966.

SRIKANTH KAUL

SELECT BIBLIOGRAPHY

Āīn-i-Akbarī :

Abul Fazl Allāmī, English Translation, Vol. I by H. Blochmann (Second Edition, Calcutta, 1927); Vol. II by H. S. Jarrett (Calcutta, 1891).

(*The*) *Ancient Geography of India* :

Alexander Cunningham, (London, 1871).

Antiquities of Indian Tibet :

A H. Francke, Archaeological Survey of India, New Imperial Series, XXXVIII, Part II

Arch. Survey, Report :

Archaeological Survey of India, Report of the, Vol. V.

Bahāristān-i-Shāhī :

Ascribed to Mirza Mahdī, Transcript, Srinagar, Research Department (No 691).

(*The*) *Cambridge History of India* :

Wolseley Haig, Vol. III, (Cambridge, 1928).

Coins of Mediaeval India :

A. Cunningham, (London, 1894).

(*The*) *Dynastic History of Northern India* :

H. C. Ray, Vol. I, (Calcutta, 1931).

Fatūhāt-i-Kuberawiah :

Abdul Wahāb Nūrī Kashmīrī, Manuscript, Srinagar, Research Department (No 17).

Four Studies :

Four Studies on the History of Central Asia V and T, Minorsky, Vol. I, (Leiden, 1956).

History :

The History of India as told by its own Historians, Elliot and Dowson, Vols. II, III, IV (London, 1869; 1871; 1872).

(*A*) *History of Kashmir* :

Prithivi Nath Kaul Bamzai, (Delhi, 1962).

History of the Mongols :

Henry H. Howorth, Parts I, III (London, 1876; 1888).

History of the Panjab Hill States :

J. Hutchison and J. Ph. Vogel, Vol. I, (Lahore, 1933).

(*A*) *History of Western Tibet* :

A. H. Francke, (London, 1907).

Indian Antiquary

(*The*) *Invasion of India by Alexander the Great* :

J W M'crindle, (Westminster, 1893).

JASB :

Journal of the Asiatic Society of Bengal.

Kalhaṇa :

Rājataraṅgiṇī,
Text : Edited by M. A. Stein, (Bombay, 1892).

Kashīr :

G. M. D. Sufi, Vol. I, (Lahore, 1948).

Kashmir Under the Sultans :

Mohibbul Hasan, (Calcutta, 1959).

Kathā-kautuka :

Śrīvara, Edited by Pandit Śivadatta and Kāśīnāth Pāndurang Parb, Kāvyamālā Series No 71, (Bombay, 1901).

Kings of Kashmīra :

English Translation of the Rājataranginīs of Jonarāja, Shrīvara, and Shuka by Jogesh Chunder Dutt, Vol. III (Calcutta, 1898).

Kirātārjunīya :

Bhāravi, Commentary of Jonarāja, Manuscripts, Srinagar, Research Department Nos. 189; 751; 1687.

Lokaprakāśa :

Kshemendra, Edited by Pt. Jagaddhar Zadoo Shastri (Srinagar, 1947).

Mahābhārata :

With Hindī Translation, Gorakhpur.

Majmauah-i-Tawārīkh :

Bīrbal Kātsur, Manuscript, Srinagar, Sri Pratap Singh Public Library (No 8762).

Marco Polo :

The Book of Ser Marco Polo, English Translation by Henry Yule, Vol. I, Third Edition, (London, 1903).

Mediaeval Researches :

E. Bretschneider, Vol. I, London.

Mīmāmsā :

Bhāratīya Itihās kī Mīmāmsā, Jayachandra Vidyālankār (Jullundur, 1960).

Miscellaneous Coins :

Catalogue of the Coins collected by Chas. J. Rodgers and purchased by the Government of the Panjab, Part IV (Miscellaneous Coins).

Muntakhabut-tawārīkh :

Abdul Qādir Badāonī, English Translation, Vol. II by W. H. Lowe, (Calcutta, 1924).

Pṛthvīrājavijaya :

Jayānaka, Commentary of Jonarāja, Edited by G. Buhler, Calcutta.

Rājat. (Stein) ·

English Translation of Kalhana's Rājataraṅgiṇī by M.A. Stein, Vol. I, II, (Delhi, 1961).

Report :

Detailed Report of a Tour in Search of Sanskrit MSS made in Kashmir, Rajputana, and Central India by G Buhler, (Bombay, 1877).

Rehla :

Ibn Baṭṭūṭa, English Translation by Mahdi Husain (Baroda, 1953)

MW :

(A) Sanskrit-English Dictionary, Monier Monier-Williams, (Oxford, 1899).

(The) Siddhantas and the Indian Calendar :

Robert Sewell, (Calcutta, 1924).

Śrīkaṇṭhacarita :

Mankha, Commentary of Jonarāja, Edited by Pandit Durgāprasād and Kāśīnāth Pāndurang Parb, Kāvyamālā Series No 3, (Second Revised Edition), (Bombay, 1900).

Śrīvara :

Jaina-Rājataraṅgiṇī
Text : Edited by Srikanth Kaul, Vishveshvaranand Institute, (Hoshiarpur, 1966).

Studies in Geography :

Studies in the Geography of Ancient and Mediaeval India, D. C. Sircar, (Delhi, 1960).

(A) Study on the Chronicles of Ladakh :

Luciano Petech, (Calcutta, 1939).

Subhāsita-grantha[1] :

Manuscript, Srinagar, Research Department (No 1254).

Subhāsitāvali .

Vallabhadeva, Edited by Peter Peterson, (Poona, 1961).

Śuka :

Rājataranginī,

Text : Edited by Srikanth Kaul, Vishveshvaranand Institute, (Hoshiarpur, 1966).

Ṭabaqāt-i-Akbarī :

Khwājah Nizāmuddīn Ahmad,

Text : (a) Vol. I, Edited by B. De ; Vol. III edited by B. De and M. Hidayat Hosain, (Calcutta, 1927 ; 1935).

(b) Newal Kishore Press, (Lucknow, 1875).

English Translation by Brajendranath De, Vol. III (Calcutta, 1939).

Tārīkh-i-Ferishta:

Muhammad Qāsim

Text : Vols I, II, Newal Kishore Press, Lucknow. English Translation by John Briggs, Vols I, IV, (Calcutta, 1908 ; 1910).

Tārīkh-i-Haidar Malik :

Manuscript, Srinagar, Research Department (No 39).

Tārīkh-i-Hassan :

Pīr Ghulam Hassan Khuihāmī,

Text : Vol II, Research Department, Srinagar ; Urdu Translation : Vol III, (Srinagar, 1960).

Tārīkh-i-Mubārak-i-Gāzānī :

Rashid Al-dīn, Edited by Karl Jahn, Gibb Memorial Series. 1940.

---

1 It is a fragment of an anthology of unknown title and authorship. The latest King to whom verses are addressed is Shāh Jahān (1628-58 A. D.).

Tārīkh-i-Nārāyan Kaul :

Manuscript, Srinagar, Sri Pratap Singh Public Library (No 8761).

Tārīkh-i-Rashīdī :

Mirza Muhammad Haidar Dughlāt, English Translation by E. Denison Ross, Edited by N. Elias, (London, 1895).

Tārīkh-i-Saiyid 'Alī :

Manuscript, Srinagar, Research Department (No 739)

Travels :

Travels in the Mogul Empire A. D. 1656–1668 by Francois Bernier. Second Edition revised by Vincent A. Smith, (London, 1914).

Tuhfat-ul-Aḥbāb :

Transcript, Chapter IV, Srinagar, Research Department (No 551).

Turkestan :

Turkestan down to the Mongol Invasion, W. Barthold, English Translation, Gibb Memorial Series. 1958.

Wāqiāt-i-Kashmīr :

Khwājā Muhammad A'ẓam Dedamarī Kashmīrī, Srinagar.

Yuan-Chao-Pi-Shi :

(The Secret History of the Mongol Dynasty), English Translation by Wei Kwei–Sun, (Aligarh, 1957).

Zafar-nāmah :

Sharaf-ud-din, Edited by Maulawi Muhammad Ilahdad, Vol. II, (Calcutta, 1888).

ABBREVIATIONS AND SYMBOLS

abbr.	=abbreviation
assim.	=assimilation
comm.	=commentary
conj.	=conjuct
contam.	=contamination
corr.	=correction
Crit. App.	=Critical Apparatus
Dev.	=Devanāgarī
ditto.	=dittography
ed.	=edition
emend	=emendation
evid	=evident
fig.	=figure
f. or fol.	=folio (s)
gram.	=grammatical
hapl.	=haplographically
illeg.	=illegible
inf. lin.	=*infra lineam* (below the line)
ins.	=insert(s), inserted
int. lin.	=*inter lineas* (between the lines)
introd.	=introduction
Kaś.	=Kaśmīrī
l. ; ll.	=line ; lines
marg.	=marginal(ly)
mislec.	=mislection
n ; nn	=note ; notes
om.	=omit(s), omitting, omitted
orig.	=originally
pl.	=plate

pr. m.	=*propria manu* (by own hand)
prob.	=probably
Sap.	=Saptarsi
Śār.	=Śāradā
sec. m.	=*secunda manu* (by another hand)
s. f.	=*sub finem*
st. ; stt	=stanza ; stanzas
subst.	=substitute(s)
sup. lin.	=*supra lineam* (above the line)
syll	=syllabic
transp.	=transpose(s), transposition
var.	=with variation
v. l.	=varia(e) lection(nes)
*	=indicates a probable interpolation.
~~	=indicates that the text is less than certain.

INTRODUCTION

CHAPTER I

THE CRITICAL APPARATUS

1. The text of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī in this edition is based on the following manuscripts[1] and editions :

MSS $S'_6+K_1+D_1+M_1=9+C$(Calcutta)+B(Bombay) Editions = 11.

I. **Śāradā Recension** : 7 MSS S'_1, S'_2, S'_3, S'_4, S'_5, S'_6, K+C.

S'_1=Poona, Bombay Government Collection of Manuscripts deposited in the Bhandarkar Oriental Research Institute, No 172 of 1875-76. Catalogue No 625. Described in the Descriptive Catalogue of Manuscripts in the Government Manuscripts Library, Vol. XIII : Part II, KĀVYA, Poona. Undated.

S'_2=Poona, Bombay Government Collection of Manuscripts, deposited in the Bhandarkar Oriental Research Institute, No 171 of 1875-76. Catalogue No 623. General description under No 620. Described in the same Catalogue as that for S'_1. Dated : (Vikrama) Saṁvat (19)38 (1881 A.D.).

S'_3=Srinagar, Research Department, Jammu and Kashmir Government, No 213. Dated : Śaka 1785 (1863 A. D.).

---

1 One manuscript (Library No 837) described under No 3981 in the Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the India Office, London, Part VII, contains the three Rājataraṅgiṇīs of Jonarāja, Śrīvara and Śuka. An examination of this manuscript proved it to be a copy of MS D. It has, therefore, not been used.

S'_4=Srinagar, in the possession of the present editor. Undated.

S'_5=Srinagar, Research Department, Jammu and Kashmir Government, No 1046. Undated.

S'_6=Srinagar, in the possession of Dr. Shivnāth Sharmā Shāstrī. Dated : Sap. 4989 (1913 A.D.).

K=Poona, Bombay Government Collection of Manuscripts, deposited in the Bhandarkar Oriental Research Institute, No 170A of 1875-76. Catalogue No 619. Described in the same Catalogue as that for S'_1. Undated.

C=Calcutta edition. The Asiatic Society of Bengal. 1835.

II. **Devanāgarī Recension** : 1 MS D+B.

D=Poona, Bombay Government Collection of Manuscripts, deposited in the Bhandarkar Oriental Research Institute, No 173 of 1875-76. Catalogue No 624. Described in the same Catalogue as that for S'_1. Undated.

B=Bombay edition. The Bombay Sanskrit and Prakrit Series, No LIV, 1896.

M=Srinagar. Transcript prepared by the late Paṇḍit Madhusūdan Kaul, Superintendent of the Research Department, Jammu and Kashmir Government.

Testimonia

A. Translation

2. PT=Persian Translation of the Rājataraṅginīs Srinagar, Research Department, Jammu and Kashmir Government. Microfilm of MS No 24,032, British Museum, London. Described in the Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum, Vol. I, by Charles Rieu. Catalogue No 296a. Undated.

B. *Epitomes*

3. (i) Intikhāb = Intikhāb Tārīkh-i-Kashmīr. Epitome of *A*.

(a) Srinagar, Research Department, Jammu and Kashmir Government, Microfilm of MS No 267, Aus. Der Bayerischen Staatsbibliothek, Munichen.[1] Undated.

(b) Srinagar, Research Department, Jammu and Kashmir Government. Microfilm of (Persian) MS No 254. Bibliotheque Nationale, Paris. Undated.

4. (ii) RSs = Rājataraṅgiṇī-saṅgraha of Sāhib Rām (?)

(a) RSs_1. Description of this manuscript was not taken down.

(b) RSs_2 = Poona, Bombay Government Collection of Manuscripts, deposited in the Bhandarkar Oriental Research Institute, No 178 of 1875-76. Catalogue No 622. Described in the same catalogue as that for S'_1. Undated.

Detailed Account of Manuscripts

S'_1

5. Folios : 35. The folios missing are 35 to the finis. Size : 9½″ × 6½″. Lines · 19-20 to a page. Letters : 20-26 to a line. Age-worn country paper. Loose sheets. Injured and moth-eaten. The quality and colour of paper are the same as they are in Rājānaka Ratnakaṇṭha's codex used by Stein for his edition of Kalhana's Rājataraṅgiṇī[2]. The present manuscript appears to be the continuous part of that codex. Script : Śār., half-written letters completed *sec.m.* The scribe's name is not given, but handwriting beyond doubt indicates Ratnakaṇṭha to be the scribe. Blanks and dots

---

1 Mohibbul Hasan (*Kashmir under the Sultans*, ABBREVIATIONS and pp. 6-7) has used the Intikhāb under the title of 'Munich MS'. Cf. §42.

2 *Rājat.* (Stein), I, p. 46.

establish conscientious copying. There are only a few glosses, *pr. m.* and *sec. m.* Stanzas unnumbered. **परसवर्ण जिह्वामूलीय, उपध्मानीय** ; स् and श् for **विसर्ग** before स and श respectively ; **अनुस्वार** for the final म् of *ardhas*—all appear sporadically. The *pūrvārdha* and the *uttarārdha* endings are marked with single and double *daṇḍas* respectively in a sporadic manner. At a few places there appear single *daṇḍas* inside the words (Crit. App. 808[a]). Incomplete : ends with st. 836.[b]

As Rājānaka Ratnakaṇṭha's scribal activities occurred within the seventeenth century (1648-9 to 1685-6 A.D.),[1] the manuscript can be assigned to this period.

The manuscript belongs to Śār. Recension, and forms the basis of the present edition up to st. 836[b].

S′₂

6. The manuscript contains four Rājataraṅgiṇīs, *viz.*, those of Kalhaṇa, Jonarāja, Śrīvara (incomplete), and Śuka. Total number of folios 544. Pagination separate for each Rājataraṅginī. Jonarāja's Rājataraṅginī is written on 47 folios. Size : 3¾″×9¾″. Lines : 19-20 to a page. Letters : 17-22 to a line. Script : Śār., legible. Dotted lacunae signify conscientious copying. Marginalia : dropped lines, words, letters. Stanzas unnumbered. Abounds in scribal blunders. Paper : country-made. Bound in one. Condition : good.

The post-colophon entry states that the manuscript was written by a Brāhmaṇa named Rāmacandra in the reign of Raṇavīra Siṁha (Mahārāja Ranbīr Singh).

S′₃

7. Besides Jonarāja's Rājataraṅginī, this manuscript contains three other Rājataraṅgiṇīs of Kalhana, Śrīvara and Śuka. Total number of folios 424. Jonarāja's Rājataraṅgiṇī is written on 28 folios (292-319). Size : 9½″×6¾″. Lines : 24

---

1 *Rājat.* (Stein), I, Preface, p. ix.

to a page. Letters : 21-26 to a line. Script : Śār. Dotted and blank lacunae exist. Marginalia : dropped lines, words, letters. Erasures are made with yellow pigment. Stanzas unnumbered. Paper : glazed, country-made. Leather-bound. Condition good. The manuscript is written by four different scribes. Spelling varies with the change of the scribe. The scribes' names are not given.

Marginal additions by a later collator have been made in Śār. from C.

S'_4

8. The manuscript has preserved the last part of Jonarāja's work (411-976), and the first part of Śrīvara's. Folios : 48. Jonarāja's work on 28 folios (21-48). Size : 6″×9″. Lines : 18 to a page. Letters : 20 to a line. Script : Śār. Dotted lacunae exist. No marginalia. Stanzas unnumbered. Glazed country-paper has turned dark owing to the manuscript having remained exposed to smoke. Loose sheets. Incomplete.

It forms the basis of the present edition from St. 836^c to the end.

S'_5

9. Folios : 20 (10–30), Size : 7″×10″. Lines : 22 to a page. Letters : 17-20 to a line. Script : Śār. Country-made glazed paper. Loose sheets. Incomplete. Corrections are made with yellow pigment. Stanzas unnumbered. A later collator has corrected the text with violet ink, mainly with the help of C.

S'_6

10. The manuscript contains three Rājataraṅgiṇīs of Jonarāja, Śrīvara and Śuka. Folios : 73 in all. Bound in one. Jonarāja's Rājataraṅgiṇī is written on 19 folios. Size : 7″×10″. Lines : 28-42 to a page. Letters : 22-30 to a line. Script : Śār. Stanzas unnumbered. Erasures are made with yellow pigment. Country-made glazed paper. Injured and later repaired.

While the scribe was transcribing the manuscript he drew at random from his exemplars : C, *f* (§20). Interpolation *26 is common only to the present manuscript and S'_2 (a descendant of *f*). After the scribe had written the manuscript in its entirety, he collated it with B, and wrote variants and additional stanzas either on the margin or on the separate slips of paper which were later bound with the manuscript. Original readings are corrected in the light of B. It has become a conflated manuscript owing to the fusion of the Śār. and the Dev. recensions.

Scribe : Madhusūdana Pajjyana (Pajun)

K

11. The manuscript contains four Rājataraṅgiṇīs of Kalhaṇa, Jonarāja, Śrīvara and Śuka. Folios : 553. Country-made glazed paper. Loose sheets. The part relating to Jonarāja's Rājataraṅgiṇī is written on 42 folios (367–408). Size : 7″×11½″. Lines : 22 to a page. Letters : 14–20 to a line. Script : Dev. influenced by Śār. Marginalia : dropped stanzas, words, letters. Stanzas unnumbered. Abounds in all sorts of scribal blunders inherent in Dev. transcripts made from Śār. manuscripts.

The manuscript appears to have been written hurriedly to be sold to Bühler.

D

12 In addition to Jonarāja's Rājataraṅgiṇī, the manuscript contains the Rājataraṅgiṇīs of Śrīvara and Śuka. Folios : 228. Pagination separate for each work. Jonarāja's Rājataraṅgiṇī is written on 66 folios. Size : 10¾″×7″. Lines : 17-19 to a page. Letters : 18-22 to a line. Script : Dev., fairly legible. It shares all kinds of blunders inherent in Dev. manuscripts transcribed from Śār. exemplars. Stanzas unnumbered. Marginalia : dropped stanzas, words, letters. A later hand has supplied dropped letters and *mātrā*-signs.

Thin brownish country-paper. Cloth binding, arranged in *sañcayas* or forms of 6 to 8 sheets on an average. Partly worm-eaten. Written portion undamaged.

To illuminate the manuscript red ink has been used indiscriminately for the initial or the intermediate or the last words in stanzas on folios 1-33[a] and 44[a]-finis. The *ardha*-endings of couplets, and the *pāda*-endings of elaborate metres are marked with double *daṇḍas* in red. Colophons in red. The written portion is enclosed in an ornamental framework of two sets of closely drawn double lines with an interval filled with golden colour. परसवर्ण is unknown. विसर्ग before स sporadically appears as स् . Final म् of *ardhas* for the most part appears as अनुस्वार.

The manuscript is in all probability the continuous part of Stein's MS L of the Rājataraṅgiṇī of Kalhaṇa (*Rājat.* I, pp. 50-53). The insides of its cover bear two pasted sheets of written paper, which record household accounts of a dignitary for H 1215 (1800 A.D.). One of his servants is called by the Kaśmīrī name Haba Ṭāk (Ḥabīb Ṭāk). It therefore appears that the manuscript was written about 1800 A.D., and that it came from Kāśmīr though it was purchased by Bühler at Delhi (*Report*, p. 61).

It is the codex unicus of the Dev. recension (Vulgate).

C

13. This edition contains four Rājataraṅginīs of Kalhaṇa, Jonarāja, Śrīvara and Śuka. It is based on a Dev. transcript taken from Srinagar in 1823 A. D. by the British traveller, Mr. Moorcroft. The Paṇḍits of the Asiatic Society of Bengal were the editors. As the text of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī in this edition is corrupt, its English translation entitled *Kings of Kashmīra* (Vol. III) by Jogesh Chunder Dutt should not be used as a source book.

B

14. The Rājataraṅginīs of Jonarāja, Śrīvara and Śuka (wrongly called Prājya Bhaṭṭa, see §40, n 8) in B are based on MS D. The editor Dr. P. Peterson has corrected the text in an unscrupulous manner.

M

15. Transcript. It contains the three works of Jonarāja, Śrīvara and Śuka. Foolscap sheets 176. Jonarāja's work is written on 55 sheets. Lines : 52-58 to a page. Script : Dev. The transcript was prepared solely with the help of B and C. Emendations made in it appear to be right at some places. Misch-codex. It was for some time lying in the Research Department, J & K, where I consulted.

Testimonia

16. The PT, its epitome the Intikhāb, and the Rājataraṅginī-saṅgraha of Sāhib Rām (?) may be used as help-books for the settlement of the text of the Sanskrit chronicles. In point of importance the PT deserves the first attention ; for a comparison of the Sanskrit texts with it shows that they have become corrupted to a greater extent than the texts used by the Translator. The Intikhāb can be used only to detect corruptions in the PT. Both the PT and the Intikhāb are not reliable guides for a non-Sanskritist. The *Rājataraṅgiṇī-sangraha*—'Epitome of the Rājataraṅgiṇīs in prose' is practically of no use.

PT

17. Folios : 131. Lines : 17-19 to a page. No pagination. Writing 'Cursive Nastalīq and Sikasta-āmez'.

The manuscript contains the following works :—

(i) Rājataraṅgiṇī of Kalhaṇa (ff. 1^a–20^a). Incomplete : viii. 2770-finis.

(ii) Rājataraṅgiṇī of Jonarāja (ff. 20^a–66^b). Complete.

(iii) Rājataraṅginī of Śrīvara (ff. 66b-99b). Incomplete : i. 1.1- ii. 140.

(iv) A fragment (ff. 100a-131a) on the history of Kaśmīr (§40).

For other incomplete manuscripts of the PT see C. A. Storey, *Persian Literature*, Section II, Fasciculus 3, p. 679.

Intikhāb

18. Folios : 90. Lines : 14-15 to a page. No pagination. Legible hand. Dropped words are given on margin. It contains the works of Kalhana (ff. 1a-42a), Jonarāja (ff. 42a–71a), Śrīvara (ff. 71a–81a), and Śuka (ff. 81a–90b). The third *Taranga* of Śrīvara's work, which relates to Hasan Shāh's (1472-84 A.D.) reign, is wanting in both the Munich manuscript and the Paris manuscript.

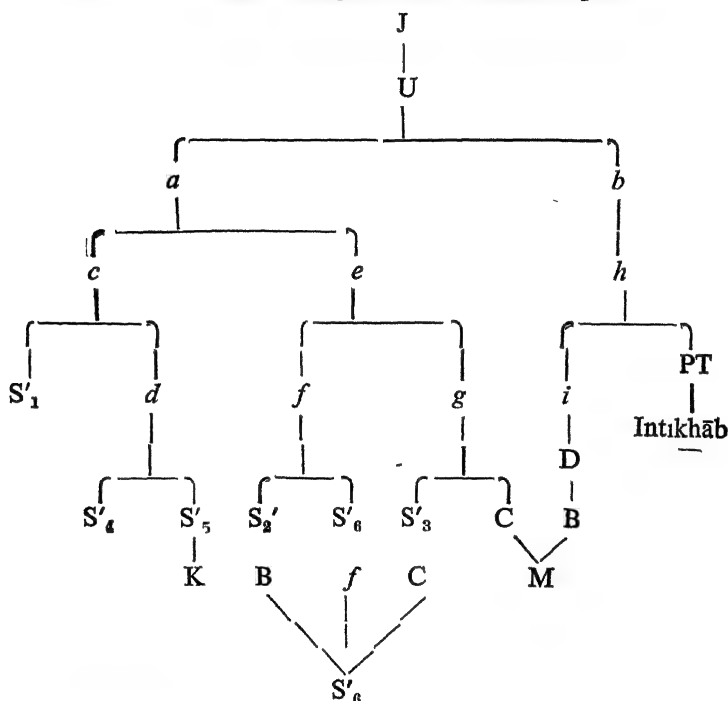
RSs$_2$

19. Folios 76. Size · 14″ × 6″. Writing runs parallel to the longer side. Lines · 12-14 to a page. Letters · 42-56 to a line. Script · Dev. Marginalia : dropped lines, letters. Abounds in scribal errors common to transcripts made from Śār. exemplars. Erasures are made with yellow pigment. The name of the epitomist is not given in the manuscript. Buhler (*Report*, p. 60) attributes it to Sāhib Rām.

CHAPTER II

A CRITICAL SURVEY OF RECENSIONS AND VERSIONS

20. A. The Pedigree of Manuscripts

Explanation of the Sigla used in the above Pedigree

J is the original written by Jonarāja.

U is the archetype, the ultimate source of all manuscripts.

a is the sub-archetype, the ancestor of the Śār. (=Shorter) Recension. It had blanks.

c is the parent-codex of the A-Version (S'_1, S'_4, S'_5 K). Blanks of *a* remained unfilled in it.

S'_1 is a copy of *c*.

d is the lost original of S'_4 and S'_5. Scribes contaminated it with a manuscript of the *e*-line.

K is a copy of S'_5.

e is the parent codex of the B-Version (S'_2, S'_3, S'_6 and C). Blanks of *a* were sporadically filled in it.

f is the lost original of S'_2 and S'_6.

g is the lost original of S'_3 and C.

b is the sub-archetype, the Śār. ancestor of the Dev. Recension. It had no blanks.

h is the lost descendant of *b*. A redactor transformed it into the Dev. (=Longer) Recension.

PT is based on *h*.

Intikhāb is an epitome of PT.

i is the lost original of D.

B is based on D.

S'_6 is a misch-codex based on *f*, B and C.

M is a misch-codex based on B and C.

Preliminary

Jonarāja's Rājataraṅgiṇī has come down to us in two recensions—the short and the long. The first is represented by the Śār. MSS (and their Dev. copies K and C), and the second by a Dev. MS D (and B). They are therefore herein respectively called the Śār. recension and the Dev. recension. In addition to the barrier of script, the manuscripts show internal divergence. Hence this division. The Śār. recension is split up into two versions : A, B.

In support of the above assertions, only typical examples are quoted in the following survey.

B. The Two Recensions : Śāradā and Devanāgarī

21. The number of stanzas in the Śār. manuscripts is 976, whereas it grows to be 1334[1] in the Dev. manuscript

1 The last stanza in B shows this number. It is not accurate.

D and B. This numerical difference, which is the result of the insertion of one hundred and twenty-two sections (1*, 2*, etc.) proves that the Rājataraṅgiṇī of Jonarāja has reached us in two recensions, indicating a split in the tradition.

Although the text of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī is best preserved in the Śār. recension, the Dev. recension has occasionally preserved the correct readings, e.g., हिन्दुखानेन (442[b]) ; the missing words, e.g. वल्लामठम् (553[b]) ; and the missing stanzas, e.g 384.

C. The Two Versions of the Śāradā Recension

22. Manuscripts pertaining to the Śār. recension are divided into two groups on the grounds of (1) blanks, (2) readings, and (3) omissions. These two groups are called the Versions A and B :

	A-Version (S'_1, S'_4, S'_5, K)		B-Version (S'_2, S'_3, S'_6, C)		
(1)	व......मु°	—	बद्धोद्यममु°	(*Restoration*)	st. 553[b]
	द्वय...नृपः	—	खण्डयन्नृप:	,,	,, 559[b]
(2)	समस्त-	—	कृतेश्च		,, 436[a]
	ततो	—	पुरो		,, 468[d]
(3)	455[cd], 598[ab], 628[ab].	—	No omissions.		

The A-Version is purer than the B-Version, and generally preserves the original readings. Restoration of some blanks in the B-Version is inappropriate to a high degree.

D. The Character and Mutual Relation of the Two Recensions and their Manuscripts

23. The presence of blanks was a characteristic of the Śār. recension .

Śār. Recension		Dev. Recension	
उपागच्छ... ...	—	उपागच्छत्प्रतिदिनं दर्शनायेतरो यथा	st. 842[cd]
तत्र.........म°	—	तत्र ज्योतिर्म°	,, 910[cd]
कि.........क्र°	—	कियन्मात्रमपि क्र°	,, 911[b]
....सवि°	—	विचिन्त्येति स वि°	,, 913[a]

Hence the sub-archetype *a* (with blanks) and the sub-archetype *b* (without blanks) respectively stand at the head of the Śār. recension and the Dev. recension. The unscrupulous restoration of some blanks of *a* in the hypothetical codex *e* is demonstrable from the descendants of the later : S'_2, S'_3, S'_6, C (*see* below). The hypothetical codex *c*, in which the blanks of *a* were retained, is the parent of S'_1, S'_4, S'_5, K, S'_1 is the purest of all the manuscripts, since it contains blanks in large numbers against the rest :

S'_1 (*Blanks*)	S'_2, S'_3, S'_6, C and S'_5, K (*Restoration*)	D, B (*Original Readings*)	
त......व्रण-	— तदेव व्रण-	— रक्तार्द्रव्रण-	st. 280[a]
स......नुक°	— सा ब्राह्मण कु° (*var.*)	— सान्वेशत कु°	,, 297[a]

The omission of stt. 668-78 in S'_4, S'_5, K points out the original of these manuscripts, *viz.*, the hypothetical *d*. The occasional agreement of (S'_4), S'_5, K with S'_2, S'_3, S'_6, C in showing concordant readings against the blanks of S'_1 (*see* above) is presumably due to *d* having been contaminated partly by a manuscript of the *e*-line. That K is a copy of S'_5 is shown by their common peculiar errors, e.g., इन्द्रं भा (Crit. App, 516[c]), अतचणोरुदय (Crit. App. 517[d]). S'_5 and K disagree with S'_4 to the extent that they show omissions (Crit. App. 445[cd], 615[ab]). The omissions were clearly the inadvertent errors committed by the scribe of S'_5 while he was copying from his original, *d* ; so the disagreement is accidental. After S'_1 the second best manuscript is S'_4. It forms the basis of the present edition from st. 836[c] to the end.

Among the manuscripts to the B-Version, S'_2 and S'_6 show a peculiar insertion, 26*. On this account the hypothetical *f* is their original. S'_2 has preserved its peculiarities : blanks (Crit. App. 81^{cd}; 702^{c}), omissions (Crit. App. 821^{cd} ; 924^{ab}), specific readings :

S'_2		Rest	
–कान्त:	—	–शक्र:	st. 779^{a}
सिंहो	—	हरि:	„ 780^{c}

On the contrary, S'_6 has not preserved the peculiarities of *f*. In it *f*, *B* and *C* are the ingredients. This makes it a misch-codex. For the conflation of different strands in this manuscript see Crit. App. 21^{c} ; 37^{d}, and 543^{c}. The following concordant readings in S'_3 and C point out their common original, the hypothetical *g* ·

°नलस्योत्थितं 543c [ˇ ˆ °ञ्जानि मम्मकं 550b [ˇ ˆ विद्वेषोऽगात् 664^{d}.

The hypothetical *h* belonging to the transmission line of *b* was artfully transformed into the longer recension by *a* mediaeval redactor (§§ 25-32). His autograph or one of its immediate copies served as the original of the PT (§§ 34-38) which was later epitomized under the title *Intikhāb Tārīkh-i-Kashmīr* (§ 39). The hypothetical *i* came in the direct line of *h*. The former had received at least one interpolation, *viz*. 9*, which is found in its descendant, D. This is clear, for there is not a single word alluding to 9* in the PT. D is a highly valuable manuscript ; for, it preserves the fresh material that was inserted by the redactor from one or more historical works (§ 31) now lost. B is based on D.

M is a misch-codex made with the elements of B and C.

24. Finally, it should be observed that the above classification of the manuscripts is not free from an element of

uncertainty. For instance, S'_2, S'_3 (B-Version MSS) and S'_4 (A-Version MS) agree in omitting 831, and the words in stt. 928^b-929^b (Crit. App.). We can assume that the agreement is an accidental coincidence due to haplography. In other instances, e.g., repetition of stt. 864, 865 and 866 after st. 866 in S'_4 K (A-Version MSS) and C (B-Version MS), the breakdown is not precisely determinable. The manuscripts appear to have been contaminated in regard to the passages in question with an unknown manuscript.

E. The Devanāgarī Recension

25. The Śār. recension when compared with the Dev. one proves that a mediaeval redactor has transformed the former into the latter by various methods of interpolation. The redactor's motive for tampering with the original text is not clear all at once, but it will reveal itself if the Dev. recension is subjected to critical tests. For this purpose only typical interpolations are examined hereunder

26. In substituting त्यजन्वै पततु ब्रह्मदण्डो विप्रेण भाषिते (Crit. App.) for st. 610^{cd}, the redactor aims at introducing the word भाषिते 'having said' with a view to inserting a passage (94*, lines 2–6) from the Rājataraṅginī of Kalhana. Similarly in 66* अभाषत 'said' is used to insert a talk (97*) between Sultān Qutub-ud-dīn and *Yogī* Brahmanātha.

The substitutions generally are the reshuffle of stanzas from the Śār. recension ; cf. e.g. 10* with 160, 41* with 452-60, 42* with 462, 50* with 475, 51* with 477-78, 54* with 498, 63* with 524.

27. The redactor's motive for recasting 513 into 57* is to introduce the anticipatory इत्थं 'in the following manner' that heralds the insertion 58*. तत्र in 514 is related to its antecedent त्वद्गृहान् in 513, Hence 58* is interlaced with the text.

28. We have reason to believe that the manuscript used by the redactor was corrupt °प्रवर्तनं (corrupt) for [प्र] प्र° (775[b]) makes him to emend बलिना to व्यवच्छेदि (Crit. App.).

29. Failing to grasp the pun in 116 the redactor emends मलिन- to लुण्ठाक-(Crit. App.). Contextually the two acceptations of the former word are 'sinful' and 'black'. The latter word meaning 'looter' does not enter at all into the construction of the passage.

30. The sentimental redactor corrects देवद्वेषपर- (427[a]) '(Udayaśrī) is opposed to idolatery' to देव्यद्वेष (Crit. App.) पर 'O Queen (Udayaśrī) is free from malevolence'. In this way he gives a twist of meaning to the former expression.

31. An interesting aspect of the Dev. recension is that it shows insertions recording fresh historical information which is either totally left out[1] or is briefly touched upon[2] in the Śār recension. As the fresh information carries with itself the stamp of authenticity, it could not have been fabricated by the redactor who produced the Dev. recension in 1588 (§ 33), that is, one hundred and twenty-nine years after the death of Jonarāja in 1459 A. D. What is used by the redactor is the independent historical records covering the same period as is covered by Jonarāja's Rājataraṅgiṇī. A few stray verses from these records are found in the Sanskrit anthologies. The Subhāṣitāvali[3] quotes Amṛtadatta's verses describing the political events relating to several kings treated by Jonarāja, and the

---

1 See e.g., 28*, 85*, 93*, 111*; 113*, 115*, 117*; 122*.

2 Cf. e.g., 60* with 520; 74* with 557, 98* with 617-18.

3 See e g, verse Nos 608; 609 The purport of a letter that was sent by Sultān Shihāb-ud-dīn to the intending invader king Mīr Shāh is recorded. No 2574 relates to Sultān Sikandar (§ 130. n8).

Subhāsita-grantha[1] also quotes Baka's verses eulogizing the kings, 'Alā-ud-dīn and Zain-ul-'ābidīn'. We therefore come to the conclusion that the sources of the redactor for fresh information were the works of Amrtadatta,[2] Baka or other unknown writers.

32. It may be argued that the innovations which appear in the Dev. recension are the later improvements of the chronicler upon his own text. That the argument has no force is demonstrated by other considerations. *viz.*, repetitions, abrupt insertions, contextual contradictions and unwarranted interpolations.

The historical information contained in the common stanzas of either recension is repeated in the inserted sections, cf. e.g., कारां निवेशित: (520[d]) with रुणद्धिस्म (60*, line 8), व्यपद्यत (612) with अगाद्यमालयम् (94*, line 8), पलायत (618[d]) with अचलत् (98*, line 49), अवेष्टयज्जलैः (927[d]) with अब्रोडयत् (120*, line 2). Repetitions of this kind, particularly in the same context could not have originated from Jonarāja's pen.

Abrupt insertions break the continuity of the narrative. For instance, section 121* is an insertion between the stanzas 945 and 946. Syntax demands that the two stanzas must be read in the consecutive order. Further, Jonarāja is not expected to commit the mistake of inserting 95* (lines 5-8) relating to Shāhī Khān into the description of Āli Shāh. As these sections are awkwardly inserted into the text, doubts about their composition by Jonarāja obtrude on our attention.

---

1 MS ff 11[b] sqq

2 The work of Amrtadatta appears to have been a *Kāvya* of the very type of the Rājataranginīs. This important work is now lost or may still be lying buried in some ignorant Pandit's dusty niche in Kaśmīr.

There are contextual contradictions. We are told in st. 107 that the temple at Utpalapura was repaired by king Rāmadeva, but in 4* by Pṛthvīrāja ; in stt. 713, 730 and 734-35 the epithet of 'the new king' is stated to have been borne by Zain-ul-'ābidīn, but in 111* (line 9) by Āli Shāh ; in st. 817 *Jiziyah* is mentioned to have been reduced from three *palas* (of silver), but in 114* (line 1) from two *palas*. Contextual contradictions prove the hand of different authors in its writing.

Jonarāja being a court chronicler could not state that Sultān Sikandar, his patron's father, went to hell on account of the curse of a Brāhmana. Obviously, 94* is an unwarranted interpolation.

33 There are indications which enable us to fix the year when the redactor fabricated the longer recension. The insertion 6* refers to the Tsak dynasty. Since Jonarāja died in 1459 (§53) and the tribe of the Tsaks captured the throne of Kaśmīr in 1561 A.D.,[1] so he is not expected to report prophetically that the scions of Laṅkāra Cakka (Tsak) will rule Kaśmīr. Further, it will be mentioned in a later context (§ 34) that the longer recension of Jonarāja's work formed a part of the Rājataraṅgiṇī-manuscript which was presented to Akbar when he visited Kaśmīr for the first time in 1588 A D. These indications reasonably enable us to conclude that the longer recension was fabricated between the years 1561 and 1588 A.D. as there is no evidence to prove its existence before the occupation of Kaśmīr by Akbar. Therefore, it is evident that the longer recension was fabricated in 1588 A.D. for presenting it to Akbar, who had it translated into Persian.

---

1 *Kashmir Under the Sultans*, p 151

CHAPTER III

THE PERSIAN TRANSLATION OF THE DEVANĀGARĪ (=LONGER) RECENSION

34. Abul Fazl tells us that Akbar was presented with the Rājataraṅginī when he visited Kaśmīr for the first time in 1588 A. D. Under the orders of the Emperor, Maulānā Shāh, Muhammad Shāhābādī translated it into Persian with the assistance of interpreters.[1] As his translation was stylistically ornate, Badāonī rehashed it in an easy style in compliance with Akbar's wishes. He produced the new version in the course of two months, and it was placed in the Imperial Library in H 999 (1590 A.D.).[2] The name of the translator or that of the reviser is not mentioned in the incomplete manuscript (§ 17). Badāonī may be accepted as the writer of the PT, for it is composed in the plain language and unornamental style, which admittedly was the aim of his labour. As is clear from the available sections of the translation and its abridgement, the original comprised the Rājataraṅginīs of Kalhana, Jonarāja (longer recension), Śrīvara, and Śuka.

35. Abul Fazl[3] also tells us that the History of Kashmir (*Rājataranginī*) was translated from 'Kashmīrī', which

1 *Āīn-i-Akbarī*, I, p. 112; II, p. 380 An early Persian translation entitled *Bahr-ul-asmār* 'The Sea of Tales' (*Muntakhabu-t-tawārīkh*, II, p. 415) was made in accordance with Zain-ul-'ābidīn's instructions Most probably it was based on Kalhana's Rājataranginī only. The translator was Mulla Ahmad (*Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 197).

2 *Muntakhabu-t-tawārīkh*, pp. 386–87.

3 *Āīn-i-Akbarī*, I, p. 112.

word admits of two interpretations: either kalm-i-Kashmīrī[1] (that is, Śār. script) or Kaśmīrī language. The former interpretation can be given to the word, for the Sanskrit text used by the translator could have been in Śār script. It is unimaginable that the mediaeval Kaśmīrīs (interested as they were in Sanskrit and Persian traditions) would have produced a translation of the Rājataraṅgiṇīs in the local tongue.

36. The original rendering by Shāh Muhammad has not been discovered; so in what manner Badāonī rehashed it cannot be ascertained. Considering the all round defectiveness of the translation, it is doubtful that the translator knew Sanskrit at all. Being unable to refer to the original and see things for himself he appears to have recorded whatever the Hindu interpreters conveyed to him.

37. As we are not here concerned with the Rājataranginīs of Kalhana, Śrīvara and Śuka, the following brief inquiry is limited to that part of the PT, which is related to the Rājataraṅginī of Jonarāja. The purpose of the present editor is to examine samples of such devices of the translator as distort the historical data of the Sanskrit text. Consequently he leaves the other points uncommented.

The divergence between the historical data of the original and those of the translation is the direct result of the defective technique adopted by the translator, and of the innumerable errors he has committed. Besides, his strained interpretations carry the translation to extensions. For instance six stanzas, 901 to 906, are compressed into a few words as: *Sultān ba'd azān ki fatūḥ tīwāy kard* (MS f. 60ᵇ) 'Afterwards the king (Zain-ul-'ābidīn) effected conquests inconsiderately'. This sentence is followed by an addition: *wa wilāyat bisyār*

---

1 *Cf. Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 1ᵇ.

girift 'And conquered many countries'. No conquests of the king are described in the original stanzas. The word *fatūḥ* 'conquests' stands for the oft-used words साहस 'courage' ; so the characteristic feature of the translation is to extract information in utter disregard for the words of the original. In pursuance of this method nearly all didactic and poetic stanzas have been left untranslated.

Events that are described in the juxtaposed, though syntactically unconnected stanzas are blended together in the translation. This tangled web brings in details of the absurd type (§ 124, n18). Fictitious information has also originated in the PT (see e.g., § 130, nn 2 ; 14).

In interpreting the assessment of *Jiziyah* upon the Brāhmana community at reduced rates as its complete abolition (§ 147, n8), and in attributing the patronage of the Vedic studies by Śirya Bhaṭta (121*, lines 86-87) to Zain-ul-'ābidin (MS f. 64^{a}) the interpreters aim at exerting influence upon the contemporary Mughal rulers. They are swayed too much by the exigencies of time.

We may consider it certain that sometimes the interpreters have kept back the information from the translator. For instance, there is no passage in the PT for 113* (line 53): 'The goddess (Śāradā) broke her own image in Sap. 44(98) (1422 A.D.) making king (Zain-ul-'ābidīn) an instrument.'[1] On the other hand there is an unauthentic passage in the PT MS (f 44^{b-a}), which records the discovery of an inscription

1 It is said (113*, lines 34-54) that Zain-ul-'ābidīn in all faith journeyed like a devout Hindu to the temple of Śāradā, (Stein, *Rājat.*, II, NOTE B, pp. 286–87) to see for himself the miraculous powers of the idol there. With a view to having a *darśana* 'vision' of the goddess in a dream, the royal pilgrim slept in the court of the temple. To the Brāhmanas' misfortune, the goddess did not appear to the King in vision , so he broke the idol. Obviously, he had no faith in idolatry.

when Sikandar broke a temple of Lalitāditya at Paraspor (Cf. Stein, *Rājat.*, II, p. 303). In the original (91*, line 7) there is only a reference to the breaking of a metal statue of the 'Great Buddha.'

Sikandar and his minister, Sūha Bhaṭṭa, have come down to us historically and traditionally as the persecutors of the Hindus, and Zain-ul-'ābidīn as their saviour. The interpreters go beyond the record, and impinge their own mental preferences on the acts of these three historical personages.

The translator, now and then, interpolates information from external sources to supplement the narrative. Identification of all those sources is difficult at this stage of the present editor's work. Sharaf-ud-dīn's Zafar-nāmah (II, pp. 164-65) is the source of a long passage (MS f. 42^b) relating to Timūr-Sikandar relations.

38. We may now assess the value of the PT as a historical document. It preserves the specific features which help in exploring the contents and structure of the Dev. recension as it was in vogue in the last decade of the sixteenth century (§ 33). It is estimated to be of the highest value to a historian for he can locate in it the origin of wrong information that is carried on through Mughal histories into the modern works (§ 124, n 20). For the identification of geographical names the study of the PT is of antiquarian interest.

The additional historical information not originating in Jonarāja's text is meagre and muddled up with the translation pieces. It can be of some interest when it is made clear that it originates from the written external sources and not from the imaginative faculty of the translator and his interpreters.

The PT is not a reliable guide for the unfolding of allusions of the original, and explaining its terse expressions; for the passages which are hard to interpret have been left untranslated.

To sum up, the PT is neither a metaphrase nor a resume, but it is a paraphrase with latitude.

39. The PT is also available in an epitomized form entitled the *Intikhāb Tārīkh-i-Kashmīr* (§§ 3; 16), in which information unfavourable to the Muslims is generally eschewed. The epitomist's name is not mentioned in the manuscripts.

The following two passages in the Intikhāb are typical illustrations :

(i) Beginning of Kalhana's section after benediction :

Ba hukmi amri dil-pazīr shahanshāh Jahāngīr shurū' dar tahrīri Intikhāb Tārīkh-i-Kashmīr mī-iawad (MS f. 1[b]).

(ii) End of Śuka's section .

Makhfī na-mānad ki b'ad az aḥwāli Sultān Shamsī Khān aḥwāli salātīni dīgar rā ba hukmi hazrati khāqānī sulaimān-nishānī zilli ilāhī Akbar Shāhī khuld ullāh mulkahu ba'ze az fuẓlā' aṣr niwista and wa tā sana nuh sad wa nawad wa nuh ki auliyā' daulati qāhira Kashmīr rā girifta dakhili mamāliki maḥrūsa Hindūstān sākhtand wa sāl ba-sāl mazkūr gardīda wa ān rā ḥukmi intikhāb na būd, binābarān khatm namūd shud (MS f. 89[a]-90[b]).

These passages state that (1) the Intikhāb[1] was made at the orders of Emperor Jahangir (1605-27 A.D.), (2) the

1 The abridgement of the Histories of Kaśmīr mentioned by Dr. Bernier as having been prepared by order of Jahāngīr is the same as the Intikhāb Tārīkh-i-Kashmīr. Smith (*Travels*, pp. 186 ; 393-94 and n 2) and Stein (*Rājat*, Preface p, viii) have wrongly identified it with the Chronicle of Haidar Malik. They had no access to the manuscripts of the Intikhāb.

history of the kings who came after Shamsī Khān (Shams-ud-dīn II, 1537-40 A.D.) was written by annalists up to the year when Akbar annexed Kaśmīr to the Indian Empire, (3) the portion written by the annalists was not epitomized by the writer of the Intikhāb.

The second point above implies that the manuscripts of the Rājataraṅginīs, which had reached the Mughal translator, had no sections for the king who succeeded Shams-ud-dīn II and preceded Akbar. This implication is supported by the fact that the Intikhāb ends with the description of Shams-ud-dīn II. The end of the Intikhāb corresponds to stanzas ii. 134-139 of Śuka's Rājataraṅginī. Presumably, the original of the Intikhāb, that is, PT, ended with the above stanzas. It may hence be observed that the Rājataraṅgiṇī of Śuka had ended about ii. 139 when it was translated into Persian.

40. A fragment of a historical work in annalistic form and related to the events which occurred after Shams-ud-dīn II's reign is attached to the manuscript of the PT (§ 17, iv). On examination it proved to have belonged to the same work as was written by the annalists of Akbar. Rieu[1] has wrongly identified this fragment with the Persian translation of the chronicle of Prajna or Punya (? Prājya Bhaṭṭa).[2]

---

1 *Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum*, I, p. 296

2 Prājya Bhaṭṭa's chronicle (*Rājāvalipatākā*) has not been discovered so far. The misunderstanding that Prājya Bhaṭṭa's chronicle was available has originated in the spurious colophons attached to Śuka's Rājataraṅginī in A, B and S'_6 (see Appendix C, Crit App. 452). These colophons ascribe its composition to Prājya Bhaṭṭa. But the fact is thus Prājya Bhaṭṭa wrote in continuation of Śrīvara, and chronicled events for twenty-seven years from Sap. (45)62 (1486 A. D) to (45)89 (1513 A.D.). Śuka wrote in continuation of Prājya Bhaṭṭa (*Śuka*, i. 6-10). The work of Śuka ends with st. 397 (§ 39), and the rest of the work is the composition of more than one writer who came after him.

41. The sections relating to Kaśmīr in the *Tabaqāt-i-Akbarī* and the *Tārīkh-i-Ferishtā* are nothing but two epitomes of one and the same source book. On the basis of the above inquiry it may be summed up that the *Tārīkh-i-Kashmīr* which is mentioned as their source book by Nizam-ud-dīn (*Text*, Cal., p. 4) and Ferishtā (*Text*, I, p. 4) was a collection of the PT and the annals mentioned above.

42. The following are the main points that deserve to be emphasized here :

What the Mughal historians say is not the same as what the PT says, and what the latter says is not the same as what Jonarāja says. Therefore, the sections of the *Tabaqāt-i-Akbarī* and the *Tārīkh-i-Ferishtā* relating to the Kaśmīr Sultāns preceding Shams-ud-dīn II do not deserve notice as reliable documents. This criticism applies to the later Persian chronicles[1] and modern works which may have used the PT directly or through the Intikhāb or through the Mughal histories.

The sifting of historical data is a tough job, which needs much acumen and power of discrimination

1 The *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī* and the *Bahāristān-i-Shāhī* are older than the PT.

CHAPTER IV

THE TEXT OF JONARĀJA'S RĀJATARAṄGIṆĪ

A. The Transmitted Text

43. Jonarāja died in 1459 A. D. (§53) without completing[1] his chronicle. That the text of the chronicle has reached us in two recensions amply shows that a long process of interpolations continued during the centuries, that followed. The text has not reached us in the form in which Jonarāja left it.

44. The following inquiry in which only typical examples are quoted will illustrate that unmindful of the intrinsic and extrinsic probabilities the emendators have altered the text beyond recognition.

First of all, mislections have led the scribes to emend the text. For instance, because जि and लि are easily confounded in Śār. script, therefore the scribe who had misread मालितां for मार्जितां (st. 483c) corrected it to मानितां (S'_1, S'_4, S'_5, K, D, B), so that the passage could yield some sense. Further °मन्त्रि- (for मन्त्र in D, B) is an inevitable sequel of this correction. It may hence be observed that the two readings मन्त्रि and मानितां are nothing more than satisfactory conjectures.

The editor of M was misled by the corruption कं न < क (mislec. for Śār. छ्) स्न, so that he emended द्रोहं (98*, line 24) to स्नेहं.

Conjectural emendations introduced into the text by scribes and editors are in the main needless, and reduce it to nonsense :

---

1 The colophon attached to the present edition is spurious. It could not have been written by Jonarāja who had died before completing his work

Conjectural Emendation[1] (Crit. App.)	Original Reading (Text)	St.
S′$_2$ बकतुल्यो	for बकतन्यो	146^d
S′$_2$ देवादेश S′$_3$ (after corr.) देवि देश- D B S′$_6$ (after corr.) देव्यद्वेष-	,, देवद्वेष-	427^a
S′$_6$ (marg, copied from B) पृथक्	,, S′$_6$ पृथून्	889^b
B दे/शाधिका/र-[2]	,, D दे/शाधीका/र-	101* (line 1)
B भूयेव	,, D धूम्येव	662^a
M सर्वजनतानन्ददायक:	,, BC तत्र ज्योतिर्मण्डलसोदरम्	910^{cd}

There can be no doubt that the scribal and editorial emendations at some places are self-evident, e g., दुर्वर्तियम् S′$_{2\cdot3}$ (st. 437^c) ; अरण्यनाथेभ्य: B (st. 818^c).

On the basis of the above brief inquiry it is concluded that Jonarāja's Rājataraṅginī as available today in manuscripts and in printed editions cannot serve the purpose of a source book for drawing accurate historical information. The justification for a new edition based on textual principles therefore need not be explained.

B. The Constituted Text

45. The present text is an *emendatio* of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī. It makes no claim to be the exact word written by Jonarāja, though an attempt to achieve that end has been made.

---

1 In regard to the examples quoted, the reader is reminded that B is based on D, and M on B C.

2 The emended form brings in the disallowed *ra-gana* (—⏑—) after the first syllable in the second quarter of the couplet ; see *Pingala-Cchandah-sutram*, 5. 11: द्विचतुर्थयोरश्च.

46. The text was studied paleographically. Consequently, it has become easy to find a solution to the problem of puzzling readings, e. g., आजन्म लोलता मह्याः स्वरसाम्याय वर्धिता (Crit. App. 413) by merely detecting स्व to be a mislection for स्व in Śār. script.

47. My dominant concern has been to study the transmitted text and grope my way to a meaning. Therefore, the text has been emended :

Corruption (Crit. App.)	Emendation	St.	Witness
असिस्मरत्	— असस्मरत्	254[a]	S'$_3$ K
मेरेशायो (var.)	— मेरे-ष्कारो	795[c]	PT
रुदत्°	— रुजत्°	98* (line 34)	B
-मुषा	— पुषा	715[d]	M
सुवर्ण-	— समम्ल	834[c]	(see NOTES)
चासौ (var.)	— सोऽध्या°	969[b]	(see NOTES)
-कर्पूर-	— -कर्पर-	899[a]	

48. It has been established above (§ 44) that scribes and editors have more often than not wrongly emended the text. This reminds the present editor to quote Jayānaka's following verse which decries emendation on principle :

विशोधने सत्कविभारतीनां
शुद्धोऽपि पाण्डित्यगुणो न योग्यः ।
(उत्क्षिप्य)ते भस्म विशुद्धिकामै-
रपां हि पातव्यतयोद्धृतानाम् ॥

(*Pṛthvīrājavijaya*, I, p. 7).

The purport of this verse is that emendation of ancient texts by scholars is tantamount to pollution of drinking-water. Jayānaka's opinion, notwithstanding its weight, is not applicable to the methodical emendation of corrupt texts. The reader can, if inquiry stimulates him, emend the present text in the light of his own understanding ;

for the Crit. App. here records all rejected variants, and other peculiarities of the manuscripts.

49. The constituted text in the present edition is not immune from corruption; so there is still scope for its improvement.[1]

C. The Principles Followed in Constitution of the Text.

50. The principles of preparing the Crit. App. are generally the same as applied by Dr. S. K. De to the Parvans of the Mahābhārata.[2]

With the exception of the strings of meaningless syllables, all rejected variants have been recorded in the Crit. App. The readings arrived at by *selectio* bear a note in the form 'as in text'.[3] All probable interpolations of the Dev. recension have been relegated to the Crit. App.[4] Orthographical archaism shown by manuscripts has been retained in the constituted text.[5]

In addition to denoting the general uncertainty of readings, a wavy line has been used in the following cases: (1) when the readings of the Sanskrit manuscripts are not

---

1 On the grounds of the intrinsic and extrinsic probabilities, it is now proposed to read चिब- (for शिव-, 32*, line 2), -नुथं (for -रुषं, 72* line 1, cf. PT, MS f. 41^b *Nathū*); विन्नक- (for विनूक-, 122* line 38). See also § 124, n 7, § 151, n 40.

2 Ed, Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona

3 See e g, st 796^d (Crit. App.).

4 See e.g. 1*, 2*. I presume stt 134; 135; 434, 435 and 436 are interpolated in the Śār. recension. Their inclusion in the present constituted text rests on the authority of manuscripts.

5 See e.g. चण्पक-, st. 108^b; विषद-, 4*, line 1.

supported by the PT,[1] (2) when the spelling of the foreign names cannot be ascertained,[2] and (3) when the readings are conjecturally emended.[3]

The present editor was inspired by the historical nature of Jonarāja's poem to make a conscientious effort in recording the minutia of manuscripts. The analytical method aims at making the path of historians somewhat clear by showing the secondary nature of readings. This will help them in determining the historical events precisely. Besides, the Crit. App aims at the sifting of the contaminated tradition.

---

1 See e.g. मठं, st 119[a].

2 See e.g. शुक्कलङ्किताः, st. 202[b];

3 See e.g. अल्लेशो, st. 256[c].

CHAPTER V

THE LIFE AND WORKS OF JONARĀJA

A. Life

51. No detailed account of Jonarāja's life and works is available. The information has to be pieced together from his own writings as well as that of his pupil Śrīvara. It is rather strange that although Jonarāja wrote the history of Kashmir from the time of Jayasiṁha to that of Zain-ul-abidin, the autobiographical information in that work is very meagre. The poet seems to be more communicative about himself in his commentary on the *Pṛthvīrājavijaya* of Rājānaka Jayānaka,[1] and the *Śrīkaṇṭhacarita* of Maṅkha. From these commentaries we learn that he was the son of Bhaṭṭa Nonarāja and grandson of Śrī Lolarāja, and that a variant of his name was Jyotsnākara. However the commonly

---

1 The following two verses occur at the end of Jonarāja's commentary in *Sargas* 7, 8, 9, 10 and 11:

(i) श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविवृतौ विश्वस्य निश्वस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यविवृतौ विश्रम्य रम्यश्रियि ।
पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ सवेशभाजोऽष्टम-
स्सर्गोऽगादिति जोनराजकवितुः खिन्नस्य शास्त्राध्वनि ।।

Sarga VIII.

The last two lines read variantly in different *Sargas*. The variants are.

पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ सवेशमिच्छाम्यहं
शास्त्राक्षोदजखेदमेदुरमतिर्ज्योत्स्नाकरो लावणिः ।। *Sargas* VII,

X, XI (with ज्योत्स्नाभिधो in place of ... करो), and *Sarga* IX has:

... ... [ज्योत्स्नाकरो लावणिः]
संवेशं परिवाञ्छति प्रतिपदं शास्त्राध्वनि ग्लानिमान् ।

(ii) श्रीलोलराजसुतपण्डितभट्टनोनराजात्मजो विवरणेन स जोनराजः ।
सर्गं व्यधत्त नवमं सुखमत्र पृथ्वीराजाख्यराजविजयाभिधकाव्यराजे ।।

used form of the name was Jonarāja which is given by the author himself in the Rājataraṅgiṇī as well as by his pupil Śrīvara. Like a devoted pupil, Śrīvara extols his teacher in the following words : "There was on this earth, my teacher, called Jyotsnākara, who was forever a mine of the nectar of speech, a devotee of Śiva, possessed of wealth and fame, of true promise, who had subdued anger, who was the leader of the circle of Brāhmanas, who honoured Brāhmanas, of noble conduct, who was always honoured by the king, tranquil, having countless merits, who had mastered the sense of the Vedas and the Codes of Law, who was engaged in the performance of daily ablutions and prayers, who was respected by the hosts of pupils intensely attached to him, who, when in the royal court, looked like Bṛhaspati, and was accompanied by a large body of followers."[1] That Jonarāja was a worshipper of Śiva is also indicated by the fact that the opening stanza of his Rājataraṅginī is a prayer addressed to Śiva, *ardhanārīśvara.* It is also significant that two out of the three commentaries which he wrote, are on the poems dealing with the theme of Śiva.

52. Jonarāja appears to have enjoyed a good reputation as a scholar ; and it was obviously through his fame as a learned man, that he got access to the court of King Zain-ul-abidin, and was officially commissioned to write the history of Kashmir from the point where Kalhana left it, to his own day. His association with the court, brought him further honour and he seems to have been decorated with the title of Rājānaka, which occurs in the colophon of his commentary on the last canto of *Śrīkaṇṭhacarita.* This is further confirmed by Vallabhadeva, the compiler of the *Subhāṣitāvali* where three verses are attributed to Rājānaka Jonarāja. Since there is only one Jonarāja

1 *Kathākautuka*. ed. R. Schmidt, I, 41–45.

who is known to us as a poet, it is reasonable to infer that the title of Rājānaka had been conferred on our author by the government of the day.

B. His Date

53. According to Śrīvara, Jonarāja died in Saptarsi Saṁvat [45]35 or 1459 A.D.[1] At the time of his death he had not completed the Rājataraṅgiṇī which ends abruptly. Probably, he was already advanced in years. From the verse forming part of the colophon in his commentary on the *Pṛthvīrājavijaya* it appears that the poet was by now tired of his labours. He had already commented upon the *Śrīkaṇṭhacarita* and the *Kirātārjunīya*, the latter work having been completed in 1449 A.D. If we assume that he was sixty at that time, then the date of his birth would work out to be 1389 A.D.[2]

C. His Works

54. Jonarāja's *magnum opus* is the Rājataraṅgiṇī in which he has given an account of the kings of Kashmir from Jayasimha to Zain-ul-abidin, and which contains in the shorter recension adopted here, 976 verses. The longer recension contains 1334 verses. In the earlier portion, Jonarāja's account is rather sketchy, but becomes more detailed with the commencement of the reign of Shihab-ud-din, in 1354 A.D. His other works in the chronological order are, (1) the commentary on the *Śrīkaṇṭhacarita* of Maṅkha, (2) the commentary on the *Kirātārjunīya* of Bhāravi written in 1449 A.D.,[3] and (3) the commentary on the historical

---

1 *Jaina-Rāj.* I, 6.

2 Cf. Mohibbul Hasan, *Kashmir under the Sultans*, 2.

3 Cf श्रीजैनोल्लाभदेनस्य साम्राज्ये जोनको द्विजः ।
खर्षिविश्वमिते शाके यथामति यतिष्यते ॥
MS No 751, Res. Dept., Srinagar.

poem, the *Pṛthvīrājavijaya* of Rājānaka Jayānaka. By the time the poet finished this work, he was feeling the fatigue of the literary labours and was yearning for rest.[1] Probably he did not write anything after that.[2]

D. Style and Language

55. Jonarāja calls his work a *Kāvya.*[3] Consequently, he strives after the literary effect by means of figures of speech and other embellishments of traditional style. This afford him an opportunity of exercising his accomplishments in the *Alankāraśāstra.* However, the verbal subtleties that arise naturally in the *Kāvya*-style are restricted to a small number of stanzas, and objective treatment of the narrative is not lost sight of in most of the stanzas, which are simple and direct.

56. The chief defect that impairs the historical narrative is the obscurity of diction. The phraseology of the chronicler does not sometimes communicate the precise information required for drawing the accurate historical conclusions.[4] His compressed expressions[5] become puzzling, and his puns[6] conceal historical facts. Words are susceptible of different interpretations owing to the chronicler's fondness for

---

1 सर्गोऽगादिति जोनराजकवितुः खिन्नस्य शास्त्राध्वनि ।

2 Jonadeva, the resident of Guhyāśrama who is the author of Śār. MS. No. 1383, Res Dept., Srinagar, seems to be a different person.

3 St. 8.

4 See § 136, n 1.

5 See e.g., st. 357[d]. बुद्धगिराभिधाम् means 'superimposed upon Buddhagiṛa' § 121, n 5 and not 'named Buddhagira' as Dutt (*Kings of Kashmīra*, III, p. 37) translates.

6 See e.g., st. 116. The event of the Mongol Khajlak's invasion (§ 87) is related by playing on the word *kajjala* 'collyrium'.

metaphorical language.[1] These stylistic trends which mar perspicuity are not intentional acts of prevarication, but were dictated by the taste of the times.

57. The narrative of the earlier kings is brief, for the sources from which the chronicler drew information appear to have been scanty. Jonarāja should be given the credit for refraining from imaginary details usually met with in the *Kāvyas*.

The narrative depicts some of the historical personages as types and some as individuals. Sūha Bhaṭṭa is always a tyrant, and Zain-ul-abidin is a perfectly noble soul. Jonarāja has ignored the basic principle about the human nature which is an amalgam of diverse behaviours. Riñcana's portrait is that of an individual.

The craft of two knaves Prayāga and Janaka in defrauding king Paramāṇuka of his valuables is vividly narrated.[2] Description of Koṭādevī's helplessness in facing foreign and local enemies[3] bears on the prevalent political conditions. The career of the brave and diplomatic Śāhmīra before his attaining royalty is painted in a vivid manner.[4] The short description of the daring escape of the Kashmirian youth, Muhammad Mārgeśa, from Sūha Bhaṭṭa's jail[5] is impressive. Details of the disasters encountered by the Brāhmaṇas to preserve their religion, excite in the mind of the reader deep

---

1 See e.g., st. 241c : खेरिञ्चनतमोनाशी 'dispeller of Khe-Riñcana, the darkness'. We are not put in possession of the point whether Udayanadeva murdered Khe-Riñcana or whether he deposed him.

2 Stt. 41-47.

3 Stt. 265-67 ; 270 ; 283 ; 286 ; 302-305 ; 309.

4 Stt. 221-23 ; 243-61 ; 270-80 ; 298-305 ; 307 ; 309.

5 Stt. 633-37.

feelings of pathos.[1] Vivid is the account of the religious tolerance and munificence enjoyed by the Hindus at the hands of Sultan Zain-ul-abidin.[2]

In addition to making a detour into the realm of dreams[3] and law suits,[4] an anecdote[5] and a legend[6] have been introduced. Thus the chronicler has diverted from the narration of historical events to the themes of unhistorical character. Continuity of the narrative breaks when new themes are introduced in an abrupt manner.[7] Consequently, the arrangement of the stanzas suffers from sloppiness.

Ethical maxims and didactic stanzas found in the narrative are not totally otiose. They contain reflections of the chronicler on the events which he narrates.

The *Kāvya*-style semetimes leads to hyperbolical statements : Acala,[8] who makes an ineffectual incursion into the valley, is called a second Dulaca (§ 94) ; Shihab-ud-din subdues his enemies without unsheathing the sword,[9] Sikandar takes to iconoclasm day and night.[10]

58. Conventionalism underlies Jonarāja's grandiloquent narration of the martial exploits of Sultan Shihab-ud-din.[11] A

---

1 Stt. 655-69.

2 Stt. 769 sqq.

3 Stt. 138-39 (Kingdom revealed by goddess Mahādevī to Śāhmira in a dream) ; 451-58. Shihab-ud-din's death revealed by a woman to Śarkarasūha in a dream).

4 Stt. 185-92 , 786-93 , 954-58.

5 Stt. 343-55.

6 Stt. 921-34.

7 See e g., st. 544. The information that Śobhā, the queen of Sikandar, erected gold Lingas is awkwardly tagged on to the narrative of the civil strife described in the context,

8 St. 232.

9 St. 376.

10 St. 597.

11 Stt. 361-68 sqq.

Hindu conqueror's conventional empire is called *cakravarti-kṣetra*[1] 'overlord's dominion'. Its territorial extent is confined, according to the imagination and the geographical knowledge of the panegyrist, within the limits of the Indian sub-continent and Afghanistan. Now, the word *jaya*[2] 'conquest' in Jonarāja's description of the foreign expeditions (§ 124) of Shihab-ud-din is equivalent to *digvijaya* 'world-conquest', which is a conventional term signifying the conquest of a number of districts and tribes in the *cakravarti-ksetra.* The Hindu conventional accounts of conquest are first met with in the description of the *digvijaya* of the heroes of the Mahābhārata.[3] These were later copied by poets like Kālidāsa in describing the exploits of legendary Raghu.[4] Jonarāja being a product of Hindu tradition applies the attributes of a conventional imperial Hindu conqueror to the Muslim ruler, Shihab-ud-din.

Epithets being conventional ring hollow : King Jamsher is called 'lustrously glorious',[5] when under pressure of his brother he ignominiously runs away from the city of Srinagar, Qutub-ud-dīn 'wields power to enforce obedience upon kings', but fails to recover territory from a petty chieftain.[6] The Brāhmaṇas are 'props of the universe',[7] though utterly neglected in their very homeland.

Conventionality of the figure 60,000 is evident owing to the exactness of the enumeration both for the cavalrymen

---

1 *Studies in Geography*, pp. 13 ; 184.

2 Stt. 364 ; 365.

3 *Studies in Geography*, p. 7-

4 *Raghuvaṁśa*, iv.

5 St 336 विराजच्छ्रीः.

6 Stt. 464 मौलावाज्ञां महीभुजां ... न्यघात् ; 466-75.

7 672. The word जगतीभृतः conveys the double meaning of 'mountains' and 'props of the universe'.

of Dulaca and for the villages of Kashmir.[1]

59. Personal and topographical names are tortured by the chronicler due to his fancy for poetic conceits. The name Paramānuka[2] is the Sanskritised form of the Kashmiri name Parmān (*abbr.* Para) which is etymologically the direct phonetic derivative of Paramāṇḍa (°ḍi).[3] The name Parmān is tortured to Paramāṇuka 'little atom' to work out a *double entendre.* Similarly the torture of the Mongol name Khajlak to *kajjala*[4] 'collyrium', and that of the place-name Gaganger to *gaganagiri*[5] 'eastern mountain' is intended for introducing a pun in the respective contexts.

Francke[6] is of the opinion that Jonarāja's *Kālamānya* is Tibetan *mKar-mang; Bakatanya*[7] is Tibetan *Vaka* (?), *Ṭukka*[8] is probably Tibetan *'aBrugpa* (pronounced *Ḍugpa* or *Ṭugpa*) ; *Timi*[9] is perhaps Tibetan *khrims* (pronounced *thim*) ; and *Vyāla*[10] may have been Tibetan *Byaraba.* Assuming Francke to be correct we may conclude that the foreign nomenclature as used by the chronicler is tortured.

60. In the Rājataraṅgiṇī, Jonarāja has mainly employed the *Vaktra* variety of the epic metre *Anuṣṭup.*

---

1 St. 143 Kashmir traditionally included 66,063 villages (*Lokaprakāśa*, p. 60). In Indian literature 60,000 is used as a conventional figure denoting high numbers. This tradition is borne out by the chronicler Hassan (II, p. 174), who conventionally puts the number of houses in Shihābuddīnpora at 60,000,

2 St. 39.

3 See § 76.

4 St 116. Cf. § 87.

5 St. 165.

6 *Indian Antiquary*, 1908 p. 187.

7 St. 146.

8 St. 148.

9 St. 181.

10 St. 148.

Pathyāvaktra and *Vipulā*[1] are used for narrating the events. Elaborate metres[2] like the *Śārdūlavikrīḍita, Vasantatilakā* etc. are used in composing the didactic and reflective verses.

The scheme of Sanskrit prosody is maintained. Stray words are spelt differently to suit the different metrical compositions.[3]

61. To sum up, Jonarāja's work is an objective historical chronicle presented in a poetical garb.

---

1 The typical forms of the विपुला are (i) न-विपुला : stt 34, 50, 74, 80, 89, 93-95, 185, 189, 196, 236, 262, 299, 321, 337, 341, 348, 365, 368, 371, 383, 406, 438, 442, 457, 463, 490, 491, 509, 518, 541, 613, 635, 664, 698, 699, 704, 733, 736, 758, 770, 775, 795, 804 (?), 842, 845, 847, 880, 894, 906. 912, 918, 926, 927, 941, 963, 967.— (ii) भ-विपुला : stt 12, 21, 53, 122, 254, 268, 323, 431, 553, 561, 578, 618, 677, 735, 769, 813, 824, 834, 841, 862, 871, 876.—(iii) म-विपुला : st. 42, 47 56, 64, 73, 82, 88, 117 247, 292, 315, 328, 338, 358, 461, 498, 526, 544, 575, 592, 619, 622 625, 703, 783, 807, 826, 884, 886, 891, 915, 968 — (iv) र-विपुला : stt 99, 142, 153, 166, 282, 359, 393, 520, 525, 542, 545, 587, 608, 649, 685, 695, 802, 948 —(v) सकीर्ण-विपुला : stt. 129, 203.

2 The metres of the elaborate structure are (i) उपगीति : st. 420; (ii) औपच्छन्द : st 435 , (iii) द्रुतविलम्बित : st. 964; (iv) वसन्त-तिलका : stt 61, 422, 497, 630, 731, 859, 890, 916 , (v) शार्दूलविक्रीडित : stt. 1, 31, 37, 57, 308, 417, 436, 543, 623, 632, 651, 715. 719, 728, 750, 809, 839, 900 (vi) शिखरिणी : st 681; (vii) आर्या (पथ्या) : st. 125.

3 शेवल- (st. 420c: उपगीतिः), and शेवाल-(st. 424c: पथ्यावक्त्रम्).

CHAPTER VI

THE CHARACTER OF JONARĀJA'S RĀJATARAṄGIṆĪ

A. Jonarāja's Historiography

62. As Jonarāja follows the pattern of Kalhaṇa's Rājataraṅginī, his approach to history is traditional. In understanding his work as *kathā* 'a saga'[1] he is at par with Kalhana. His reflections on historiography end with the conclusion that his chronicle is a tree planted to remove the afflictions of kings born of pride and languor[2]. History, to him therefore, is a guide inculcating lessons upon kings facing adversities.

The standard of the improved form of chronicling as seen in Kalhaṇa's Rājataraṅgiṇī is absent in Jonarāja's work. Jonarāja is concerned more with the bare recording of events than with interpreting them. Even great events are summarily dismissed in single stanzas.[3] Events are narrated reign-wise, which reduces history to disjointed sets of occurrences. The fact that Jonarāja excludes all venture upon discussing themes bears out the conclusion that his Rājataraṅgiṇī comes under the class of chronicles.

63. The motives of historical characters for their behaviour are mentioned, though not always. The chronicler is in doubt whether the adventure of Zain-ul-abidin in exposing his person to danger in Lake Vulur is to be attributed to his austerities or courage or to his plan of erecting the

---

1 St. 17, cf. *Kalhana*, 1. 8; 11; 14; 21.

2 St. 8.

3 See e.g., st. 116 (The Mongol Khajlak's invasion; § 87).

Lankā island.[1] In fact, the king had constructed a ship with the help of a ship-builder from Gujrat, and sailed over the Lake.[2]

64. To explain the course of events, Hindu notions of virtue (*punya*)[3] and sin (*pāpa*)[4] and the evil influence of the Kali age,[5] are introduced into the narrative. Inscrutable fate accounts for the course of history.[6] Incantations and magic herbs are brought in to explain the adventurous spirit of Malacandra.[7] Supernatural agencies are introduced into the human affairs.[8]

Making due allowance for all these, the veracity of the statements of Jonarāja is well established. He is impartial in his statement that Sūha Bhaṭṭa outraged the twice-born out of malice against them, and not out of his zeal for Islam.[9]

B. Jonarāja's Rājataraṅgiṇī : A Court Chronicle

65. Jonarāja had it in commission from the king to compose the present chronicle.[10] Consequently, the free will of a historian to study the conditions that urge people to behave in a particular way was not his concern. He declares that his chronicle, short as it is, does not afford room to pronounce a

1 St. 915
2 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 26b
3 Stt. 355 ; 594 ; 680 ; 876 ; 878
4 Stt. 572 ; 727.
5 Stt. 594 ; 923
6 St. 597.
7 St. 34.
8 See e g , st. 388 (Gods make the Indus fordable for Shihab-ud-din).
9 Cf. § 137 *s f*
10 Stt. 10–12.

eulogy on Zain-ul-abidin.[1] There are a few stanzas in the chronicle which, being laudatory, are meant to deify the king.[2] As Zain-ul-abidin's shortcomings are not referred to even incidentally, Jonarāja's Rājataraṅgiṇī, to all intents and purposes, is a court chronicle.

C. Jonarāja's Outlook

66. Jonarāja belonged to a class that led sedentary life. The world for that class was limited only to the purlieus of the Kashmir Valley. Therefore, clear grasp of affairs in Kashmir within the framework of political trends in Northern India, Afghanistan, and Central Asia was beyond his reach. Timur, the great conqueror, is mistakenly represented as standing in awe of the Kashmirian king Sikandar.[3]

On account of his sectarian bias towards casteism, Jonarāja always refers to a high caste coterie involved in politics and religious upheavals. This particularism in attitude to society renders his spirit of observation defective. Lack of interest in the Buddhists, and the non-Brāhmaṇa social divisions of the Hindus is a great drawback in his chronicle.[4]

D. Jonarāja's Sources

67. Silence of Jonarāja on the sources of his information may be attributed to his not knowing the historical method. That his written sources were scanty is indicated by the fact that he has not recorded contemporary opinion on the events

---

1 Stt. 766-67.

2 See st. 579 (Zain-ul-abidin is *dharma* incarnate) ; st. 973 (Zain-ul-abidin is *Nārāyana* incarnate).

3 St. 562.

4 The redactor has for the most part corrected the word विप्र- 'brāhmana' and its equivalents to लोक- 'the public' ; see e. g., Crit. App. 662[a].

that he has described. In constructing his list of the Hindu kings the chronicler appears to have used the geneological lists in possession of the priestly Brāhmanas. There are indications that Jonarāja has collected information, from oral tradition (*śruta*).[1] It is impossible to find out his criteria of evaluating the oral tradition. Incidents depicting Paramānuka and Vuppedeva as stupid[2] are unhistorical in character. They should be taken as having originated in hearsay. Traditional lore is the source of the legend[3] describing the submergence of the town of Sandhimatī under the waters of Lake Vulur.

For the first five kings Jayasiṁha, Paramāṇuka, Vantideva, Vuppedeva and Jagadeva, the absence of historical information is responsible for the summary account of their reigns. From Jagadeva onward upto Sūhadeva the information becomes a little more detailed. Topographical information, names of historical personages and historical occurrences are narrated in detail. The narration of events receives comparatively fuller treatment from Sūhadeva's accession, which falls eighty-eight years before the chronicler's approximate date of birth (§53). As Jonarāja was a contemporary of Sikandar, Ali Shah and Zain-ul-abidin, he was an eye witness to the events of their reigns.

E. The Scope of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī

68. Jonarāja wrote in continuation of Kalhana who completed his Rājataraṅginī in 1149-50 A. D.[4] Death overtook him in 1459 A. D. (§53) with his chronicle still incomplete. It could not be cleared up by any evidence whether Jonarāja chronicled events upto the year of his death,

---

1 St. 338.
2 Stt 41-47; 51-54
3 Stt. 921-34.
4 Stein, *Rājat.* I, Introd., p. 42.

In all, twenty-three rulers (fourteen Hindus and nine Muslims) are treated. Themes of historical interest briefly described are political history, disintegration of Hindu rule, establishment of the Muslim rule, spread of Islam, Hindu-Muslim relations. Zain-ul-abidin's policy of religious toleration has been given special prominence in the account. Sometimes, important events are either summarily treated or totally ignored. For instance, the invasions of the Mongols Khajlak and Dulaca are recorded summarily. Other invasions[1] led by the Mongol hordes find no mention in the chronicle. Jonarāja is silent on this point, probably because the Mongols invaded the Outer Kashmir (hilly tracts) only, and did not enter the inner Kashmir or the valley proper. He makes no reference to Saiyid Ali Hamadani,[2] and Lallā,[3] the poetess. The scope of Jonarāja's Rājataraṅginī is circumscribed.

69. The importance of the chronicle lies in its being the earliest extant source of information for the decline and fall of Hindu, and the ascendency of the Muslim power in Kashmir. The Persian works belong to much later dates.

---

1 Chengez Khan commands his general Subeyetai Bahadur to conquer eleven tribes that iuclude the Kaṣhmiri *Yuan-Chao-Pi-Shi*, p 170 and n 26); Ogotai sends his general Hukatu to the borders of Kashmir (*History of the Mongols* I, p. 135); *K'i-shi-mi* (Kashmir) and a Sultan *Hu-li* surrender to the Mongol arms; Mangu sends his general *Sa-li-tu-lu-hua* (Rashid-ud-din's *Sali Noyen*) to conquer *K'ie-shi-mi-rh* [Kashmir] (*Mediaeval Researches*, I, pp 138 and 368; see also p. 305, and *History of the Mongols*, III, pp 184; 185); Nagodar invades Aniora-Keshemur (*Marco Polo*, I, p. 98).

2 Silence of Jonarāja on the arrival of the great Saiyid in Kashmir demands detailed examination, which, for want of space in the present work, is reserved for a separate paper

3 No information is given in the older chronicles to prove or disprove the identification of a *Yoginī* who offers a cup of wine (st. 348) to Śiraḥśātaka with Lallā in the later chronicles, *viz.*, *Wāqiāt-i-Kashmīr* (p. 33), *Tārīkh-i-Hassan* (II, p. 171). In the Persian chronicles she offers cups of milk.

Chapter VII

THE CHRONOLOGY OF JONARĀJA

70. Jonarāja begins the computation of dates from the death of king Jayasiṁha, the history of whose reign had been partly dealt in Kalhaṇa's Rājataraṅginī. Much as it would have been desirable to test the accuracy of Jonarāja's chronological reckoning, the inquiry cannot proceed owing to the non-availability of other contemporary records like the Persian chronicles of Mulla Ahmad,[1] and Mulla Nādiri.[2] A discussion on variations between the later Persian chronicles and the Rājataraṅginī will not serve any useful purpose as the chronological system of the later Persian chronicles is copied from the Rājataraṅgiṇī. Secondly, the later Persian chronicles not being available in critical editions do not enable us to see if there were any authentic dates recorded in them. Nevertheless, the reliability of Jonarāja's chronology is ascertainable : The Tāpar inscription dated Sap. (42)33 (1157 A.D.) and the Kūṭher inscription dated Sap. (44)45 (1369 A. D.) respectively name Paramāṇḍadeva (=Paramānuka, 1155-64 A. D.) and Shihab-ud-din (1355-73 A. D.) as the ruling sovereigns. The dates of these inscriptions fall within the limits of the respective reigns of these two kings, as stated by Jonarāja.

71. The dates given in the Rājataraṅgiṇī of Jonarāja, range from Sap. 4230 (1155 A. D.) to 4489 (1413 A.D.). All the important events are not dated. The chronicle is wanting in accuracy as it uses ambiguous expressions in indicating the time of the events.[3]

---

1 *Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 176.

2 *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p. 48.

3 Cf. तदैव 'at that time', stt. 146 , 561. कदाचित् 'once', stt. 202 ; 392. जातु 'once upon a time', stt. 285 ; 300. तस्मिन् काले 'at that time', st. 970.

72. Sometimes an error in Jonarāja's chronology, is more apparent than real. For instance, he tells us that Jamsher, who succeeded his father in Sap. (44)18 (1342 A. D.), had reigned for two years less by two months when he was dethroned.[1] Ala-ud-din's accession, which is synchronous with the dethronement of Jamsher, must, therefore, be accepted to have taken place in Sap. 4420 (1344 A.D.). Further, Jonarāja gives Sap. (44)30 (1355 A D.) as the year when Ala-ud-din died. So his period of rule comes to about ten years. In view of these facts, the other statement[2] of Jonarāja that Ala-ud-din ruled for twelve years, eight months and thirteen days is a contradiction in terms. This chronological aberration can be explained away by proving that Jonarāja considers Jamsher a nominal king and counts the days of his reign as a part of Ala-ud-din's reign. The internal and the external evidences support this explanation. Jonarāja has mentioned the famine of the year Sap. (44)19 (1343 A.D.)[3] in the reign of Ala-ud-din, though on the evidence of given dates it should have been mentioned in that of Jamsher. Śrīvara has ignored Jamsher in counting the kings of the Shahmīrī dynasty.[4]

In view of the fact that Jamsher was only a nominal king, it may be concluded that the duration of reign assigned to Ala-ud-din is precise.

---

1 St 338.

2 St 359.

3 St. 358. The reading एकोनत्रिंशे (= 4429) is of doubtful character, for it is found in MS S_2 (Crit. App.) only.

4 *Jaina-Rāj.* iii 266-69. Also cf. *Subbāṣita-grantha*, MS f. 7^b:

बीजं श्रीशंशदीनो विततविमलधीरङ्कुरोऽलाभदीनः
स्कन्धः शाहाभदीनो जितबहुवसुधः पल्लवः कुत्बदीनः ।
पुष्पं सेकन्धरोऽभून्नरपतितिलकः साग्रजो यस्य जातः
श्रीजैनोल्लाभदीनः फलमिह जयताद्राज्यकल्पद्रुमस्य ॥

73. Jonarāja has not recorded the dates of Zain-ul-abidin's coming to power twice. The date of his restoration is known from the interpolation 122* (lines 27-28) : he returned home in triumph (after securing Ali Shah's end) in Jyeṣṭha Sap. (44)96 (1420 A. D.).[1] According to Jonarāja's own statement, Ali Shah occupied the throne of Kashmir for five or six months after he had been restored.[2] Computing six months backwards from Jyeṣṭha 4496, we come to the month of Mārgaśirsa, Sap. 4495 (1419 A.D.) as the month of Ali Shah's restoration. Jonarāja's other statement[3] that the Rājā of Madra (Jammu) effected an incursion into the valley to bring back his son-in-law, Ali Shah, to the throne of Kashmir in the autumn (which clearly was of Sap 4495) proves that Zain-ul-abidin's first accession took place before the autumn of Sap. 4495.

---

1 Cf. also Śrīvara's *Jaina Rāj.* i. 7. 226.

2 St. 727.

3 St. 712.

CHRONOLOGICAL TABLES

A. Hindu Kings

	Dates of Accession		Duration of reigns where specified.		
	A. D.	Saptarṣi	Years	Months	Days
1. Jayasiṁha	(1128	4203 Phālguna va 15)[1]	—	—	—
2. Paramāṇuka	1155	4230 Phālguna va 12	9	6(7)[2]	10
3. Vantideva	1164	4240 Nabhasya śu 8	—	—	—
4. Vuppedeva	1171	4247 Bhādra śu 10	9	4	17
5. Jassaka	*1181*	*4256*	18	—	13
6. Jagadeva	1199	4274 Māgha śu 10	14	2	3
7. Rājadeva	1213	4289 Caitra śu 14	23	3	27
8. Saṅgrāmadeva	*1236*	*4312*	16	—	10
9. Rāmadeva	1252	4328 Bhādra va 5	21	1	13
10. Lakṣmadeva	1273	4349	13	3	12
11. Siṁhadeva	1286	4362 Pausa śu 14	14	5	27
12. Sūhadeva	1301	4377 Śuci	19	3	25

1 See Stein, *Rājat*. I, Introd., p. 138.

2 The accurate figure is seven, since there occurred an intercalary month (Vaiśākha) in Sap. 4240 (1164–65 A.D.), see *The Siddhantas and the Indian Calendar*, p. 274.

13. Riñcana[1]	*1320*	*4396*	3	1	19
14. Udayanadeva	1323	4399 Pausa va 11	(15	2	2)[2]
15. Koṭādevī	1339	4414 Phālguna va 13	(—	5	12)[3]
	B.	**Muslim Kings (The House of Śāhmīra)**			
1. Shams-ud-din (Śāhmıra)	1339	4415 Śrāvana śu 10	3	—	5[4]
2. Jamsher	1342	4418 Āsādha śu 15	1	10	—
3. Ala-ud-din	*1344*	*4420*	12	8	13
4. Shihab-ud-din	1355	4430 Caitra	—	—	—
5. Qutub-ud-din	1373	4449 Jyestha śu 14	—	—	—
6. Sikandar	1389	4465 Bhādra va 2	—	—	—
7. Ali Shah	1413	4489 Jyesṭha va 8	—	—	—
8. Zain-ul-abıdın	*1419*	*4495* (*before autumn*)	—	—	—
9. Ali Shah (*restored*)	*1419*	*4495* *Mārgaśīrsa*)	—	5 or 6	—
10. Zain-ul-abidin (*restored*)	(1420	4496 Jyesṭha śu 1)	—	—	—

1 A born Buddhıst Rıñcana by conversıon was the fırst Muslım kıng of Kashmır
2 12*.
3 By calculatıon Koṭādevī's reıgn comes to fıve months and twelve days
4 See NOTES, 315.

CHAPTER VIII

THE CRITICAL HISTORICAL DATA

Preliminary

The critical historical data presented in the following condensed inquiry aim at helping the Sanskritists by illuminating, supporting or contradicting the chronicler's major statements. Marshalling of exhaustive information from Persian sources was neither advisable nor practicable in this introduction to the critical edition of the text. It is therefore not an attempt to reconstruct the history of the period covered by Jonarāja's Rājataraṅgiṇī.

Jayasiṁha[1] (—1155 A.D.)

75. The first event chronicled by Jonarāja is the arrival in Kashmir of Malla (Mallacandra), a scion of Suśarmā, the ruler of Trigarta.[2]

---

1 The king is styled श्रीजयसिह्देव in some coins and जयसिह्राजदेव in others; see *Miscellaneous Coins*, p. 6, *JASB*, 1879, p 281 and pl, xii, fig 17, *Coins of Mediaeval India*, p 46, and pl v., coin 28

2 St. 30. Suśarmā as the ruler of Trigarta is known to the *Mahābhārata* (*Virāta*., xxx 1)· अथ राजा त्रिगर्तानां सुशर्मा रथयूथपः ; cf *Ancient Geography*, p 138; *History of the Panjab Hill States*, I, p 104. The traditional contemporaneity of Suśarmā with the Mabhābhārata heroes contradicts the statement (*Wāqiāt-i-Kashmīr*, p 24, *Tārīkh-i Hassan*, II, p 149) that he was the father of Mallacandra. The statement (*Bahāristān-i-Shāhī* MS f 4^{b}) that Mal Chand (Mallacandra) was a *rai* rājā' of Nagarkot has not been confirmed

Trigarta is the country watered by three rivers the Ravi, the Bias, and the Satlej. Its capital was at Jālandhar, and fort at Kot-Kāngrā, or Nagar Kot see *Arch. Survey, Report*, V, pp 145, 148; cf *History of the Panjab Hill States*, I, p. 50, 102; 103.

Jayasiṁha is credited with an expedition against the *Yavanas*.[1] It is ascertainable from independent evidence[2] that the Hindu Rājās of Northern India attempted to strengthen themselves by a bond of alliance against the Turks. According to Persian chroniclers,[3] the Turkish army had started from the territories of Kabul when a battle was fought on the bank of the Nīlāb (Indus). Jonarāja's *Turuskas*[4] in all probability were Ghaznavites, who, at this period, were facing reverses at the hands of the rising Ghūrīs,[5] and were fleeing towards India. The leader of the Turks is said to have suffered reverses and offered presents to the king of Kashmir.[6]

Jayasiṁha died on the twelfth day of the dark half Phālguṇa in the year (of the Laukika era four thousand hundred) thirty (1155 A. D.)[7]

---

1 St. 32

2 Mankha in his *Śrīkanthacarita* (xxv 102 ; 110) mentions the presence of the ambassadors of (*Gāhadavāla*) Govindacandra (1114-54 A D.) of Kannauj, and Aparāditya (12th century) of Konkana, ... Kashmir Mallacandra of Nagar Kot arrives with 500 cavalry in Kashmir (*Wāqiāt-i-Kashmīr*, p 24), and the Rajas of the Panjab send contingents of troops to support Jayasimha in his conflict with the Turks (*Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 152) See also Stein, *Rājat* viii 2453 n.

3 *Tārikh-i-Haidar Malik*, MS p 31 , *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul*, MS f. 35.

4 In Jonarāja's chronicle the word *turuṣka* 'Turk' denotes Mongols (st. 116), and Muslims whether foreigners (st 647) or local converts (st 603). The word *turuṣka* is synonymous with *yavana*.

5 *History* (Elliot, *Nizamu-t Tawārīkh*), II, p. 258 , (*Tabakāt-i Nāsirī*), p 280.

6 Stt. 33[a] , 36[cd]. Jonarāja has not mentioned the name of the Turkish leader. He may have been Bahram Shah Ghaznawi (1111-52 A. D.) or one of his generals

7 St. 38 That Jayasimha was ultimately slain by the Turks *Tārīkh-i-Hassan*, II, p 153) appears to have originated in misinterpretation of the verb अदित (st. 36) aorist 3rd per sing of √दा 'to give' as a form of √दा (<दो) 'to cut'.

Paramāṇuka (1155-64 A. D.)

76. Paramānuka,[1] the son and successor of Jayasiṁha, is identical with Parmāndi of Kalhana[2] and Paramāṇḍadeva of the Tāpar[3] inscription dated Sap (42)33 (1157 A. D.). His coins bearing the legend Śrī Paramadeva and Śrī Paradeva have been found.[4]

77. Paramāṇuka is represented as a weak and foolish king in the chronicle. He ignored to lead expeditions, and strove to hoard wealth.[5] Persian chroniclers[6] subscribe to this estimation of Paramāṇuka in saying that the chieftains of Pakhli, Kashtawar, Rajauri, Jammu and Tibet declared their independence during his reign. Jonarāja tells us that wheedled by a stratagem of two crafty ministers Prayāga and Janaka the hallucinated king lost his accumulated treasure.[7] It seems that Jonarāja did not possess much historical information about this king.

After a reign of nine years, six (? seven, §74, n 2) months, and ten days, Paramāṇuka expired on the eighth day of the bright half of Bhādra in the year (of the Laukika era four thousand two hundred) forty (1164 A. D.).[8]

---

1 For the name *Paramānuka* see §59.

2 VIII. 1608.

3 Tāpar (a village on Srinagar-Baramula road) inscription exhibited in the Śrī Pratap Singh Museum, Srinagar, reads '

(line 1) ओ स ३३ आषाढशुति १५ श्रीमत्परमाण्डदेव राज्ये बा (? ब्रा) ह्मणभागवताचार्यंजगराजस्य स्वपुत्रजघग्गेन प्रतिपादितम् (line 2) पादितम् (?) था (? स्थ) पतिलक्ष्मणम् (?)

4 *JASB*, 1879, p. 281, and pl. xii, fig. 18; *Coins of Mediaeval India*, p. 46 and pl. v, coin 30

5 St. 40.

6 *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p. 24, *Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 153.

7 Stt. 41–47.

8 St. 48 ; cf. §74, n 2.

Vantideva (1164-71 A. D.)

78. The reign of Paramānuka's son Vantideva appears to have been uneventful, since Jonarāja merely records the date of his death. One coin bearing the legend Avantideva[1] has been assigned to him by Cunningham.[2]

Vantideva died on the tenth day of the bright half of Bhādra in the year of the Laukika era four thousand two hundred forty-seven (1171 A. D.).[3]

What relation Vantideva had with his successor Vuppedeva is not known. That the Second Lohara Dynasty[4] came to an end with Vantideva[5] is a matter of conjecture.

Vuppedeva (1171-81 A. D.)

79. In the absence of a worthy successor to Vantideva, the kingship devolved upon one Vuppedeva.[6] Rodgers diffidently assigns one coin to Vuppedeva (Bopyadeva).[7]

80. Vuppedeva is represented in the chronicle as a king of puerile nature. To his understanding it were the pebbles, which, when nourished on milk, could be fattened

---

1 The name *Vantideva* is the Kaś form of *Avantideva* For dropping out of the initial *a* in *Avanti* cf Kaś *Vūntipor*<*Avantipura*.

2 *Coins of Mediaeval India*, p. 46, and pl. v, coin 31

3 St 49

4 For the history of this dynasty see Stein, *Rājat*. I, pp. 117-29

5 *Dynastic History of Northern India*, I, p 174; *Mīmāmsā*, p. 383

6 St. 50 I now propose to read वुप्पेदेव of S′1 (see Crit App) for बोपदेव of S′3. Cf. Śrīvara's *Jaina-Rāj*. iv. 415.

7 *JASB*, 1879. pp. 278; 281, and pl. xii, fig. 21.

Jagadeva (1199-1213 A. D.)

82. Jagadeva, the son and successor of Jassaka is introduced to us as a popular king [1] He appears to have suppressed jobbery by assigning offices equitably to his contending servants.[2] Reformative steps introduced by the king to remedy the maladministration were not agreeable to his factious ministers, who formed a clique and forced him to abandon Kashmir to them.[3] As to who occupied the throne in his absence, the chronicler is silent.[4]

The conspirators were reluctant to relinquish power, but after recieving a set-back they were made to give in to the king.[5] A short period of peace seems to have been spared to the country, since the king found time to build a temple.[6] The subsequent reign of Jagadeva was not peaceful Padma, who was earlier elevated to the rank of the lord of the Gates, poisoned him secretly.[7]

After a reign of fourteen years, two months, and three days, Jagadeva passed away on the fourteenth day of the bright half of Caitra in the year (of the Laukika era four thousand two hundred) eighty-nine (1213 A. D.).[8]

---

1 St 65

2 St. 66

3 Stt. 67 , 68.

4 For coins of Jagadeva see *JASB* (Rodgers), 1879, pp. 278; 281, and pl xii, fig 19, 23, 24, *Coins of Mediaeval India*, p. 46, and pl v, coin 32 Rodgers reads जवा on the obverse side of one coin (fig. 20). According to him this coin belongs to a King (Javādeva) who reigned close to Jagadeva's time, either as a usurper or as a ruler under some other name. As जवा is a misreading for जग in Śār. script, Javādeva has no existence.

5 St 71.

6 St 73.

7 St. 74.

8 St. 75.

Rājadeva (1213-36 A. D.)

83. After the death of Jagadeva, the throne apparently was lost to a usurper, who probably was Padma. The latter's enemies from Vāmapārśva brought Jagadeva's son, Rājadeva,[1] from Kāsthavāta where he had fled for fear of his life.[2]

We have reason to assume that Rājadeva had neither talents nor energy for asserting his authority. He got rid of the Dāmara Padma only by means of a stratagem.[3] After his inauguration as King, Rājadeva retaliated against the Lavanyas (Dāmaras) for the harm which they had done him. He settled them on agricultural lands, and imposed contributory forced labour.[4] The king aimed at providing sedentary life to the irregular troops, and humiliating them by reducing their status to that of labourers. This determined effort of the king ended in smoke, for there arose a new aspirant to the throne. He was Balaḍhyacandra,[5] the Dāmara of Lahara,[6] who belonged to the family of Malla.[7] Balādhyacandra occupied one-half of

---

1 One coin of Rājadeva has been found, see *Coins of Mediaeval India*, p. 46, and pl v, coin 33

2 St. 76 *Vāmapārśva* is the Pargana of *Khovurpor*; see Stein, *Rājat* II, p 465. *Kaṣthavāta* is the hill district of *Kaṣtawar* ; see Stein, *Rājat* vii. 588-590 n

3 St 77.

4 St 80 The expression वास्तव्यकुटुम्बिता means 'settling down in agriculture life'; cf. *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p 25

5 St. 81 Balād Chand (Balādhyacandra), the son of Gaga Chand (Gargacandra), the son of Mal Chand (Mallacandra), see *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p. 25

6 *Lahara* is the modern district of *Lār*, see Stein, *Rājat* v 51 n

7 The corrupt reading माल्लैः (Crit App, 81[a]) has misled Jayacandra (*Mīmāmsā*, p 383) to assume that Mallas were the descendants of Malla, the ancestor of the Second Lohara Dynasty Stein, *Rājat* I, Introd. (pp 117–29) The patronymic माल्ले· 'of the scion of Malla' is the correct reading which is in apposition to बलाढ्यचन्द्रस्य (st. 81[a]) For Malla (= Mallacandra) see § 75, n 2.

the city of Srinagar, and appears to have proclaimed himself king.[1] Construction of a Matha after his own name by Balādhyacandra[2] apparently was an ingenious step to attract Brāhmana factions to his side. As the Brāhmanas (Bhaṭṭas) refused to inaugurate him as king, he was exasperated, and took to persecution and pillage. The terror stricken Bhaṭṭas, disavowed their caste, and took to the slogan "*na bhatto 'ham*" 'I am not a Bhaṭṭa'.[3] Because of this political and social strife Kashmir was tending to disintegrate.

Rājadeva reigned for twenty-three years, three months, and twenty-seven days.[4]

Saṅgrāmadeva (1236-52 A. D.)

84. Civil war continued unabated during the period Saṅgrāmadeva, the son and successor of Rājadeva, held the reins of government. According to the writer of the *Bahāristān-i-Shāhī*,[5] Balāḍhyamatha was erected during the reign of Sangrāmadeva. It may therefore be assumed that Balāḍhyacandra continued to be in possession of a portion of Srinagar during the initial years of Saṅgrāmadeva's reign.

---

1 St. 83[d].

2 St 82 The Matha has given its name to the modern *Baldimar*<*Balādhyamath*, a quarter in Srinagar near the (old) Sixth Bridge , see Stein, *Rājat.* II, p. 448.

3 St 84 The Kashmīrī Brāhmana or Pandit in local tongue is known by the name *Bat*[a]<*Bhatta*. *Na bhatto 'ham* in its contracted Kaś form *nabatu* is figuratively used to denote, 'giving over of the Brāhmanas to pillage ' The occurrences of *nabatu* are generally attributed to the times when Muslim bigotry reigned supreme. But Jonarāja's reference establishes that the cry was also heard at a time when the Muslims were nowhere on the political scene. This cry was later heard when Haider Shah (1470-72 A D) was the ruling sovereign ; see Śrīvara's *Jaina-Rāj*. ii 125.

4 St. 87.

5 MS f. 4[b]

The king's brother, Sūrya, hatched a conspiracy, and entered the territory which was under Candra's occupation. An armed contest followed in which the combined forces of the two rebels were worsted.[1] Being inordinately greedy of the throne Sūrya pushed the strife upon his brother. The former found a new supporter in the person of Tuṅga, the Dāmara of Śamāla.[2] After the discomfiture of Tuṅga in a battle, Sūrya was captured and executed by the king.[3]

The sons of Kalhaṇa, who are labelled as robbers in the chronicle, next rose to make strife against the king.[4] Abandoned by those near to the throne, Saṅgrāmadeva took refuge at Rājapurī.[5] In his absence the Dāmaras perpetrated fiscal excesses.[6] On his return Saṅgrāmadeva retook possession of the kingdom by overthrowing his enemies in an open contest.[7]

Saṅgrāmadeva reigned for sixteen years and ten days, and died on the fifth day (of the dark half) of Bhādra in the year (of the Laukika era four thousand three hundred) twenty-eight (1252 A. D.).[8]

Rāmadeva (1252-73 A. D.)

85. After Saṅgrāmadeva his son Rāmadeva[9] assumed the reins of government. He justly condemned the murderers of his father to death.

---

1 Stt. 89-91 The name *Balādhyacandra* in the form *Candra* has been used by the chronicler to introduce a pun in the passage

2 St. 92[ab]. *Śamālā* is the Pargana of *Hamal*, see Stein, *Rājat* vii. 159 n.

3 Stt. 92[cd], 93.

4 St 94.

5 St. 95. *Rājapurī* or *Rāzaver* (*Rajaurī*) is the hilly tract south of the Pīr Pantsāl Range, see Stein, *Rājat* vi 286 n.

6 St. 96.

7 St. 99[ab].

8 St. 104.

9 Cunningham (*Coins of Mediaeval India*, p 42) calls Rāmadeva as Rājadeva. This is obviously due to the corrupt reading राज- (for राम-) that he found in C (Crit. App , 105[a]).

Rāmadeva's reign appears to have been tranquil, since he found time to build a fort at Sallara in Daksinapāra[1] and restore the Visnu-temple at Utpalapura.[2] His queen Samudrā also constructed a maṭha after her own name in Srinagar.[3]

The king being issueless adopted Laksmana, a Brāhmana boy, as his son.[4]

Rāmadeva reigned for twenty-one years, one month, and thirteen days, and died in the year of the Laukika era four thousand three hundred forty-nine (1273 A.D.).[5]

Lakṣmadeva (1273-86 A. D.)

86 Jonarāja tells us that Laksmadeva did not give up his Brāhmanic way of life (*dharma*) although he was adopted as heir by the king who belonged to the warrior caste.[6] It appears that the vigour, which is a prerequisite to the wielding of the sceptre, was absent in this king of obscure origin.

Political atmosphere was free from strife during the early years of the reign of Lakṣmadeva. The peaceful

---

1 St. 106 According to the PT (MS f. 24ª), the fort was named Rāmkot. *Sallara* is the modern village of *Salur* in *Dakṣinapāra* (= *Dachunpor*, Stein, *Rājat*. II, p 461).

2 St 107 For the Viṣnu-temple at *Utpalapura* (*Kākapor*) see Stein, *Rājat* iv 695 n , II, p. 474

3 St. 111 *Samudrāmatha* has given its name to the modern Mohalla of *Sudramar* in Srinagar, see Stein, *Rājat*. II, p 450

4 Stt. 108 , 109.

5 St. 112.

6 St. 114.

conditions enabled his queen Ahalā to construct a maṭha named after her.[1]

87. Jonarāja, has referred to the invasion of Kashmir by the Turuska named Kajjala, as a result of which the authority of Laksmadeva's successor became confined to the valley of Ledar.[2] For the identity of Kajjala and the details of his invasion we are indebted to Amir Khusrou who in his *Qirān-us-Sadain*, has recorded events about the Mongol invasion of the year H. 686 (1287 A. D.) of the territory of Delhi, then governed by Muizz-ud-din Kaiqubad.[3] The Mongol horde was led by Sarmak, Kili, Khajlak, and Baidū. Khusrou's Khajlak, the Mongol, can be identified with Jonarāja's Kajjala, the *Turuṣka*.[4] The resemblance of their names[5] and the nearness of their time[6] support the identification.

The statements of Lassen[7] that Laksmadeva was killed in 1259 in a campaign against Kajjala, and that the latter held Kashmir till 1287 A. D. are mere inferences.

Laksmadeva reigned for thirteen years, three months, and twelve days. He died at the end of Pausa in the

---

1 St. 115. *Ahalāmātha* has given its name to the modern Mohalla *Ahlamar* on the right bank of the Vitastā abova *Sudr^{a}mar* (§ 85, n 4) between the old First and Second Bridges in Srinagar.

2 Stt. 116, 118. For denotations of the word *Turuṣka* see §75, n 6.

3 Elliot, *History* III, pp. 525-27.

4 Yule (*Marco Polo*, I, p. 104, n 4) was the first to invite attention to Khusrou's reference to Khajlak in connexion with Kajjala of the history of Kashmir.

5 For torture of the name Khajlak to Kajjala see § 59.

6 Lakṣmadeva died in 1286, and the news of the Mongol invasion, in which Khajlak (Kajjala) had taken part, was communicated to Kaiqubād in 1287 A. D.

7 The reference is taken from Yule's *Marco Polo* (I, p. 104, n 4).

year (of the Laukika era four thousand three hundred) sixty-two (1286 A. D.).[1]

Siṁhadeva (1286-1301 A. D.)

88. After the death of Lakṣmadeva, his successor Siṁhadeva appears to have declared himself King in his hideout in Ledarī valley.[2] As the relation of Siṁhadeva with Laksmadeva is not mentioned by Jonarāja, the statement of some Persian chroniclers[3] that the former was a son of the latter appears to be unauthentic.

89. It appears from the *Tārīkh-i-Hassan*[4] that the nobles of the kingdom, in concert with Saṅgrāmacandra, expelled Kajjala from the country. Elated with this success Sangrāmacandra harassed the king.[5] Domestic animosities continued unabated till the former was slain in a battle.[6]

90. An interval of peace afforded Siṁhadeva the leisure to erect a shrine dedidcated to god Nṛsiṁha[7] The king was an amalgam of literary talent and villainy. He wrote devotional verses in praise of god Śiva on the one hand, and led a licentious life on the other.[8]

---

1 St 117.

2 St 118[ab]. *Ledarī* is the valley (Parganas of Dachunpor and Khovurpor) drained by the Lyad[a]r river, see Stein, *Rājat.* II, p. 413.

3 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 4[a]; *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul*, MS f. 38[a].

4 *Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 159. Sangrāmacandra the Ḍāmara of Lahara, was the son of Balāḍhyacandra (§ 83, n 5); see *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 4[b].

5 St. 118[cd].

6 St. 119. That Saṅgrāmacandra was slain in a battle can be confirmed only if the reading युद्ध (for मठं) is accepted to be correct. See NOTES.

7 St. 120.

8 Stt. 124 , 127.

Jonarāja has next chronicled the event of Siṁhadeva's assassination. Darya, supported by Kāmasūha, was the assassin.[1]

After having reigned for fourteen years, five months, and twenty-seven days, Siṁhadeva died in Śuci in the year of the Laukika era four thousand three hundred seventy-seven (1301 A. D.).[2]

Sūhadeva (1301-20 A. D.)

91. Ascendancy of Sūhadeva,[3] the brother and successor of Siṁhadeva, over Kashmir was brought about by Kāmasūha, the accomplice of the regicide Darya.[4]

92. It appears from Jonarāja's poetical language that Sūhadeva was munificent in providing means of subsistence to outsiders, who had entered the valley in search of employment.[5] In fact the outsiders were mercenary recruits, refugees, and travellers patronized equally by the King and his rivals, the Ḍāmaras, in order to increase the number of their own retainers.

93. One of these outsiders was Śāhmira, whose ancestry Jonarāja relates as follows :[6]

Pārtha, his son Babhruvāhana, his scion Kuruśāha,[7] his

1 St 128.

2 St. 129

3 Wolseley Haig (*Cambridge History of India*, III, p. 277) has rolled Simhadeva (§ 88) and Sūhadeva into one. He appears to have followed the *Āīn-i Akbarī* (II, p. 378) where the names of the two kings are spelt alike.

4 St 130.

5 St. 131.

6 Stt. 132-37.

7 Kuruśāha is called Babhruvāhana's *vaṁśya* (st. 133) 'son' or 'lineal descendant'.

son Tāharāla,[1] his son Śāhmira.[2] The authenticity of this lineage is much less open to doubt; for Jonarāja was a court chronicler of Zain-ul-abidin, a lineal descendant of Śāhmira.

Pārtha hailed from Pañcagahvara, on the borders

---

1 One of the two readings ताहरालो and ताहराजो (Crit. App 136) is of the secondary nature, since ल and ज are confounded in Śār script

2 In PT (MS f 25ᵃ) the names of Śāhmira's ancestors are enumerated as follows :

Arjun, his son Babarvāhan, his son Jugvāhan, his son Sātvāhan, his son Nāgvāhan, his son Nilvāhan, his son Chitarvāhan, his scion (*awlād*) Nekroz, his son Kurshā, his son Tāharāl, his son Shama-ud-din (Śāhmira).

The names that precede Kurshā are spurious, and appear to have been taken from a Sanskrit text of Purānic character.

Jonarāja poetically says : पार्थोऽन्य इव पार्थोऽभूत् (st. 132) 'Pārtha (ancestor of Śāhmira) was, as it were, a second Pārtha (=Arjuna, the Pāndava hero of Mahābhārata)' This expression, which does not identify the two Pārthas, is wrongly translated in PT (*l c.*) as : *Arjun ki az Pāndawān būd* 'Arjun the Pāṇḍav' This misinterpretation is the source of *Āin-i-Akbarī* (II, p. 386) and *Tabqāt-i-Akbarī* (Text, Cal, III, p 424) in stating that Śāhmira traced his descent from Arjun

The Kūther Śār inscription (incised on a stele of stone) dated Sap (44) 45 (1369 A. D.) lying in the Śrī Partap Museum, Srinagar, reads :

(line 9) अस्ति सुखस्त(?स्थ)ले पुन्य(?ण्य)कश्मीरमण्डले ।
शाहाभदेनो राजेन्दुश्श्रीमत्पा (line 10) ण्डववंशजः ॥

—In this verse Sultān Shihab-ud-din (1355-73 A.D.), a descendant of Śāhmira, is called -पाण्डववंशजः. This epithet admits of two interpretations, (1) 'A scion of Pāṇḍava', (2) 'A scion of the Pāṇḍavas'. The former interpretation is convincing, since Pāṇḍava appears to be the name of an unrecorded ancestor of Śāhmira. With the loss of tradition, Pāṇḍava was popularly identified with the Pāṇḍava of the Mahābhārata fame. Otherwise it is difficult to imagine that the Śāhmiris had written records to trace their ancestry to the mythical Pāṇḍavas.

of which he constructed a township, Garbharapura.[1] Pañcagahvara is situated within the territory inhabited by the Khaśa tribe; so Pārtha as well as his lineal descendant Śāhmīra was a true Khaśa by birth.

The social status of Śāhmīra or that of his ancestors in Pañcagahvara is not given in Jonarāja's chronicle.[2] The arrival of Śāhmīra along with his family in Kashmir is dated Śaka 1235 corresponding to Sap. 4389 (1313 A.D.).[3] Sūhadeva extended his patronage to him.[4]

It may be inferred that Śāhmīra was a *Khaśa* mercenary soldier in King Sūhadeva's service. He was probably posted at the castle of Andarkoṭ.[5]

---

1 St. 132. *Pañcagahvara* is identified by Stein (*Rājat* i. 317 n) with the valley of *Panjgabbar*, which is the habitation of the Khaśa tribe.

Rājānaka Ratnakantha in his own pen has happily identified *Garbharapura* with *Gābhar* (Crit App, 132), which locality is marked as *Gabbar* in Budil area east of Panjgabbar on Stein's map of Ancient Kashmir. The PT (MS f. 25ᵃ) also reads *Gābar* for *Garbhara*.

In Persian sources *Swādgīr* (var.), the name of the country Śāhmīra came from, is to be read as *swādi Gabar* 'suburbs of Gabar', which is an equivalent of Jonarāja's पञ्चगह्वरसीमनि 'on the borders of Pañcagahvara'.

2 Jayacandra (*Mīmāmsā*, p. 393) understands -मुखी- (st 135) to be a vernacular word meaning 'headman', and attributes this status to Śāhmīra before his attaining royalty.

3 St. 140.

4 St. 141. The patronage was extended by granting him livelihood at a village whose name is read differently in Persian sources (*Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 4ᵃ). The name of the village in the form *Dārāvatar* (*Majmauah-i-Tawārīkh*, MS f. 48ᵇ) is to be corrected to *Dārāvatī* (= *Dvārāvatī*, Stein, *Rājat*. II, p. 480) by lengthening out the final *re* in Persian script.

5 For *Andarkoṭ*, see Stein, *Rājat*. iv. 506-511 n.

94. The most important event which produced far-reaching consequences was the invasion of 'Dulaca, the general of the Emperor Karmasena (or, of the Emperor of Karmasena).'[1] Brevity of this expression obscures identification of the invader and his overlord. But reliance may be placed on the following evidence explaining the invader's appellation *Dulaca* and proving his Mongol origin.

One of the officers in the service of Mongol Khāns was designated *darukachen* (*du-lu-hua-chi*), 'civil administrator'[2] or 'military leader and tax collector.'[3] This designation was borne by the representative of the Mongol power in the conquered provinces.[4] Bretschneider, who reads the designation in the form *Tu-lu-hua* is of opinion that '(It) is probably intended for *daruga*, governor'.[5] The Byzantines knew the name in the form *Daregas*, and the Kalmuks (western Mongols) in that of *Daraghui*.[6] The term *dulaca* in Jonarāja's chronicle appears to be the Indianised form of *du-lu-hau-chi*, the Chinese adaptation of the Mongol *Darukachen*. In this way *dulaca* was not the personal name of the invader, but the designation of his office in the Mongol administration.

---

1 St 142 Both the explanations can be given to the compound word कर्मसेनचक्रवर्तिचमूपतिः.

The later chroniclers read the word *dulaca* in different forms; Julucya, *Śuka*, 313, Ẕūlchū (var). *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 5[b]; *Tārīkh-i-Haidar Malik*, MS p 35, *Majmauah-i-Twārīkh*, MS f 48[a]; Zūljū (var.) alias Ẕulqadar Khāna, *Wāqiāt-i-Kashmīr* p 27, *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul* MS f. 39[b], *Tārīkh-i-Hassan* II, p 162.

2 *Yuan-Chao-Pi-Shi*, p. 176, cf *Mediaeval Researches*, II, p. 11.

3 *Turkestan*, p. 401.

4 *Four Studies*, I, p. 111.

5 *Mediaeval Researches*, I, p 138, n 368

6 *History of Mongols*, III, p. 153

For want of evidence, it cannot be ascertained whether Karmasena is the name of a king or that of a country.[1]

The Persian chroniclers of Kashmir know Dulaca as having come from Turkistan[2] by way of Kabul[3] and having entered the valley through the western Gate of Baramula. Abul Fazl calls him 'the chief commander under the king of Kandahār[4] Q(K)andahār is an inadvertent error for Gāndhāra with Persian writers. As the Mongols at that period were the overlords of the countries that lie north and west of Kashmir, Dulaca eppears to have been a general of a Central Asian ruler with suzerainty over Gāndhāra.

The Kashmiris being singularly deficient in cohesion were not equal to the barbarian Mongols. Sūhadeva's sagacious step to collect a specical tax from all castes and buy off the invader is not appreciated by the chronicler[5] probably because in his view the Brāhmanas deserved to be exempted from this contribution At that hour of national peril they refused to obey the king and resorted to solemn fasts.[6] Jonarāja is lacking the detachment of a historian in not appreciating the

---

1 To all appearance the name *Karmasena* sounds very un-Mongol As the name orthographically beares a colour of Hindu nomenclature, scribal attempts at Sanskritization can be clearly seen

If *Karmasena* is a topographical name, it may be identified with *Karmuchīn* (*Karmachīn*) in Turkistān (*Turkestan*, p 140), स and च are easily confounded in Śār script

2 *Tārīkh-i-Haidar Malik* MS p. 35; *Wāqiāt-i-Kashmīr* p 27, *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul*, MS f. 39[b].

3 *Tārīkh-i-Hassan*, II, p 162 Stein's (*Rājat.* II, p. 408) view that the invader traversed the Zojī-Lā to enter the valley is wrong.

4 *Āīn-i-Akbarī*, II, p 386 Abul Fazl's information rests upon the PT (MS f 25[a]) in which Dulaca is called Mīr Bakshī of the Rājā of Qandahār

5 St. 144.

6 St 145.

circumstances which forced Sūhadeva to take steps repugnant to the feelings of the Brāhmanas.

95. Jonarāja next relates events in Ladakh, which forced Riñcana to migrate to Kashmir, and led him into the political arena. The Kālamānyas, who are called the Bhauṭṭas by Jonarāja, murdered their kinsman Bakatanya.[1] His son Riñcana supported by Vyāla and Tukka took a bloody vengeance on the murderers of his father, and set

---

1 St 146 Vogel and Francke propose the identification of the *Kālamānya* (see NOTES) with men of *Kharmang.* (*Mkhar-maṅ*) the capital of a tribe of Baltis, see *History of Western Tibet*, App. I, p 179, *Indian Antiquary*, 1908 (July), p 187, *Antiquities of Indian Tibet*, II, p 98. On the contrary Petech is inclined to identify the *Kālamānyas* with the *Ha-le Mon* (*bsKal-mon*) people of the Guge legends, see *Study on the Chronicles of Ladakh*, pp 15, 112, n 18

The two Kings *Lha-chen-Dnos-grub* (c 1290-1320 A D) and *Lha-chen-Rgyalbu-rin-chen* (c 1320-50 A. D) of the *Ladākhī Chronicle La-dvags-rgyal-rabs* (*Antiquities of Indian Tibet, l c*) are respectively called by Petech (*o c*, p 166) the thirteenth and the fourteenth kings of the First Ladākhī Dynasty Francke's conjectural adjustment of dates for the events of the *La-dvags-rgyal-rabs*,. and phonetic non-identity do not warrant the identification of the names *Bakatanya* and *Lha-chen-Dnos-grub*. The latter name, *Lha-chen-Rgyalbu-rin-chen*, is undoubtedly identical with Riñcana of Jonarāja's chronicle But absurdity of Francke's chronology is menifest from the fact that he gives 1325-50 A.D. (*History of Western Tibet*, p 68), as the period of Riñcana's reign in Ladakh Actually however, Riñcana was dead in 1323 A. D (§ 104), Petech (*o c* pp 112-13) has already noted the interpolated nature of Riñcana's name in the phantasmically reconstructed list of the Ladākhī Kings.

The *Kālamānyas* appear to have been the rulers, for Jonarāja refers to their वंश 'royal family' (st 147), cf Crit. App. 146ab · कालमान्याख्यैर्भौट्टपार्थिवैः. As suggested by Vogel, Bakatanya may have had some connection with the castle of Vaka (*History of Western Tibet, l. c.*) near Mulbe (§ 151, n 40).

The PT (MS f. 26ᵃ) is the source of the wrong statement in *Āīn-i-Akbarī* (II, p. 386) that Riñcana was the son of the ruler of Tibet.

out towards Kashmir.[1] Jonarāja's remark that king Sūhadeva tolerated Riñcana's taking possession of Nīlāśa to counteract the rising power of Rāmacandra is of great interest.[2] In Persian sources Rāmacandra also is found patronizing the refugee (Riñcana).[3] The spirit of discord which prevailed in the country forced the hands of both the king and his rival to befriend the outsider, who ultimately ousted both of them from the throne.

96. Being harassed, both by the Mongols and the Bhauṭṭas the people fled towards the west and then towards the South.[4] Two risings of Riñcana have been mentioned by Jonarāja one during the Mongol occupation of the valley,[5] and the other after their withdrawal.[6] Dulaca and Riñcana were not joint invaders. They committed atrocities simultaneously upon the people, the former in the valley proper, and the latter in the mountains.[7] The dislocated Kashmiris in their precipitate flight towards mountains were carried away as captives by Riñcana's men[8] and were sold as slaves to the Bhauṭtas.[9]

---

1 Stt. 147-52.

2 St 153 In PT (MS f. 26[a]) *Nīlāśā* is identified with a village *Nīlāh* in the pargana of Lār (§ 83, n 6).

Rāmacandra, the Ḍāmara of Lār (Lahara), was the son of Sangrāmacandra (§ 89, n 3); see *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p 26

3 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 4[a]–5[b], *Tārīkh-i–Haidar Malik*, MS p. 35.

4 St. 155.

5 Stt. 156-58.

6 St. 163.

7 St. 156.

8 St. 157.

9 St. 158.

97. Before winter set in, Dulaca left the valley by way (*mārga*) of Tārabala.[1] The extent of the devastation caused by the Mongols has been described by Jonarāja as follows :

'Depopulated, uncultivated, grainless, and gramineous, the country of Kashmir offered, as it were, the sight of the primal chaos'.[2]

The Mongol invasion became the turning point in the history of Kashmir, and opened the gates of the country to foreign infiltration which ultimately led to its political subjugation. The fortune of Kashmir was moulded by the result of this great event of Mongol invasion.

98. Immediately after the havoc wrought by Dulaca and Riñcana there came the Abhisāras to fish in troubled waters.[3] If the chronicler Hassan[4] can be trusted, Rāma-

---

1 St. 159. The invader had occupied the valley for eight months when he left for India He is said to have perished along with 50,000 Kashmiri captives in a snow storm across the mountains of the Pargana of Div^a^sar (§ 119, n 8); see *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 5^a^, *Tārīkh-i-Haidar Malik*, MS p. 36 ; *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul* MS f 40^b^ This Pargana is walled with that portion of the Pir Pañtsāl Range which begins from the Konsarnāg Peak and ends with Bān^a^hāl mountain. Tārabala was the name of a pass in this mountainous area. Śrīvara's reference (i. 7. 206, 207) to Tārabala conclusively proves that the route over it led to Visalātā, which is identified by Stein (*Rājat.* i. 317 n; viii. 177 n) with the valley of the Bichlārī river south of the Pargana of Div^a^sar

In view of the above facts Jayacandra's (*Mīmāmsā*, pp 407-409) lengthy note on the identification of *Tārabala* with the *Trāg^a^bal* or Rāzdiangan Pass (Stein, *Rājat*. II, p. 406) should be ignored

2 St. 162.

3 St. 163 For identification of *Abhisāra* (*Dārvābhisāra*) with a tract of hills lying between the Vitastā and Candrabhāgā, see Stein, *Rājat* i. 180 n.

4 *Tārīkh-i-Hassan* (Urdu), III, p. 160, II p. 164.

candra proclaimed himself king, and deputed Riñcana to repulse the Khaśas (Abhisāras). The tenor of Persian chronicles suggests that Riñcana fought the raiders successfully and was striving to occupy Srinagar. However Rāmacandra hindered him at every step.[1] Riñcana contrived the murder of Rāmacandra by an act of treachery, and married his daughter, Kotādevī.[2] Then fear seized Sūhadeva who vacated the city, and fled to Pramandala.[3] He appears to have later fought Riñcana feebly and met with reverses. The Brāhmanas were delighted at the reverses which their king met with.[4]

99. The calumny of Jonarāja against Sūhadeva in calling him as the jackal[5] and demon[6] should not necessarily be taken as a proof of his utter incompetency. Calamitious were the times when he reigned.

Sūhadeva reigned for nineteen years three months and twenty-five days.[7]

Riñcana (1320-23 A. D.)

100. The extraordinary enterpirse of Riñcana in elevating himself from the position of a refugee to that of a sovereign was successful because of the anarchy that prevailed in Kashmir after the Mongols had left the valley. The

---

1 St 166

2 Stt 167-69.

3 Stt 170-171 In PT (MS f. 27a.) *Pramandala* is identified with *Khovurpor* (§ 83, n 2) According to Persian chroniclers Sūhadeva took flight to Kaṣṭᵃwār, the Rājā of which place was in matrimonial alliance with him, see *Tārīkh-i-Haidar Malik*, MS p 35, *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul*, MS f. 40b. Cf. *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 6b.

4 St. 172.

5 St. 171ab.

6 St. 173c.

7 St. 173.

peace which Jonarāja asserts[1] to have been given to the country by Riñcana was in fact only a period of respite after the Mongol invasion.

101. Jonarāja's statement[2] that the Lavanyas (Dāmaras) were reduced to a state of terror by the power of Riñcana is incorrect, since their power still remained unimpaired. His other statement[3] that Riñcana diplomatically broke their league is correct, since their alliances were not based on any principles.

102. The ruling Ladākhī party had factions among itself. With a view to inflict punishment upon them Riñcana once set out on a hunting trip. Objecting to the seizing of milk from a milkmaid, he condemned Timi, a Ladākhī, to instant death by ripping open his belly.[4] Paradoxically, our chronicler is loud in his praise for Riñcana administering justice to the people in this manner.[5]

103. Jonarāja tells us that one Devasvāmī had scruples in initiating Riñcana into the Śaivite faith. The refusal was made because Riñcana happened to be a Bhauṭṭa by birth. The purport of this information is that his request for admittance to the Hindu fold was rejected by the Brāhmanas. As to the religion Riñcana eventually adopted, the chronicler is silent.[7]

---

1 Stt. 174-75

2 St 176.

3 St 177.

4 Stt. 180-83.

5 Stt. 179 ; 184

6 St. 193.

7 The chronicler implicitly accepts Riñcana to have gone to the Muslim fold, since he gives him the title of *suratrāna* 'Sultān' (st. 174), and calls his son by a Muslim name, Haidar (st. 213).

After Jonarāja's Rājataranginī it is the *Bahāristān-i-Shāhi*[1] which gives information regarding the conversion of Riñcana. According to it, Riñcana was earnest to embrace any religion. He therefore approached the *Kafirs*, i.e. Hindus and the *ahl-i-Islām*, i.e. Muslims alike to instruct him in religion.[2] The teachers of each faith expounded to him their own religion, and pleaded for its acceptance. But their theological discussions and casuistry that reflected the bitterness characterising the rival religious groups failed to impress him. Thereupon he decided to settle the issue by a sight-oracle. He resolved to accept the religion of the person whom he would see first in the morning. He saw next morning a *darvesh*, Bābā Bulbul *Qalandar*, and got initiated in Islam.

Jonarāja's information on the conversion of Riñcana is sketchy and may be even tainted with undue assumption of Brāhmanic superiority.

At that time Kashmir was predominantly Hindu. Therefore, political expediency or the influence of his Hindu wife could have persuaded Riñcana to embrace Hinduism. But the Brāhmanas had no zeal for proselytism.[3] Admitting Riñcana to the Hindu fold was aboharant to their notions of purity of caste and race.

The whole career of Riñcana reveals that he was not religious minded. In the absence of co-operation from the Hindus, the support for his newly acquired kingdom could

---

1 MS f 6^b-7^b. The passages in the *Tārīkh-i-Haidar Malik* (MS p. 38) and the *Wāqiāt-i-Kashmīr* (pp 29-30). Which are relevant to the matter in hand are a rechauffe of the *Bahāristān-i-Shāhī*.

2 The *Qalandar* had entered Kashmir as a traveller when Sūhadeva was the ruling sovereign; see *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p. 30.

3 In ancient Kashmir foreign kings, e g., Mihirakula (*Kalhana*, i, 312 and Narendrāditya-Khiṅkhila (*Kalhana*, i 347) of the white Hun stock are found to have been Hinduised.

be had only from the Muslim colony in Kashmir. Therefore, Abul Fazl's[1] remark that Riñcana accepted Islam owing to his intimacy and association with Śāhmīra appears to be convincing.

Riñcana as a Muslim bore the name of Ṣadr-ud-dīn[2] His conversion was pregnant with consequences.

104. Our chronicler has related an abortive attempt on the life of Riñcana. Having been instigated by Udayanadeva a party of seditious Ladākhis led by Ṭukka, the brother of Timi, struck him with swords in a murderous assault at Viṁśaprastha.[3] He pretended to be dead and escaped murder. The assailants took Riñcana for dead and directly went to seize the government in Srinagar. Meanwhile Riñcana seized them, and impaled them upon stakes.[4] The wreaking of vengeance upon his assailants was just, and ripping open the wombs of their pregnant women was brutal.[5]

The decay of his health appears to have made Riñcana commit his wife, Koṭādevī, and his son, Haidar, to the charge of Śāhmīra, who was not involved in the Ladākhī sedition.[6]

---

1 *Āīn-i-Akbarī*, II, p. 386.

2 *Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 166.

3 St. 202. In connection with Śrīvara's (iv. 98) reference to *Viṁśaprastha*, the writer of the *Bahāristān-i-Shāhī* (MS f. 31b) identifies the locality with *maidān-i-īd-gāh*, which perhaps is the same as the present *'īd-gāh* ground in Srinagar.

4 Stt. 203-209.

5 St. 210.

6 St 213.

It is clear from the tenor of the chronicle that Riñcana, after a brief spell of power, had suffered defeat at the hands of his enemies when he constructed Riñcanapura (a walled quarter surrounded by a moat).[1]

Riñcana died after a reign of three years, one month and nineteen days, on the eleventh day (of the dark half) of Pausa in the year (of the Laukika era four thousand three hundred) ninety-nine (1323 A. D.).[2]

Udayanadeva (1323-39 A. D.)

105. After the death of Riñcana,[3] Śāhmīra could neither declare Haider as king, nor usurp the kingdom himself.[4] So he invited Udayanadeva who was brother of the late king Sūhadeva and was supported by the Lavanyas (Dāmaras); and installed him on the throne.[5] In order to strengthen his position and claim to the throne he married Koṭādevi the widowed queen of Riñcana.[6] However Udayanadeva did not prove to be a competent ruler. He was completely under the control of the queen and acted as she dictated. We shall see that the chronicler was right in observing that

---

1 St. 215 The enemies of Riñcana were the Lavanyas (Ḍāmaras), cf. st. 222[b] *Riñcanapura* was a Mohalla (near Bōdager, § 121, n 5).

2 Stt. 219-220.

3 Jonarāja has missed recording the relation of Udayanadeva with the preceding Hindu Kings. The writer of the *Bahāristān-i-Shāhī* (MS f. 7[a]) is right in calling him a brother of Sūhadeva.

Udyānadeva (= Udayanadeva) was deputed by his brother to pay tribute to the intending invader Dulaca (§ 94). As the invader had treated him contemptuously, he sojourned in Gandhāra. For identification of *Gandhāra* with the valley of the lower Kābul River see *Cunningham's Ancient Geography of India* (pp. 47-48).

4 St. 221.

5 St. 222.

6 St. 223.

royalty was debased when it passed from Riñcana to Udayanadeva.[1]

106. The first act of Udayanadeva was to gratify Śāhmīra by granting Kramarājya and other districts in proprietary rights to his sons, Jam Sher (Jyaṁśara) and Alī Sher (Alleśara).[2] This recognition of Śāhmīra appears to have incensed the powerful Lavanyas who started creating trouble in the country.[3] Instead of suppressing the hostile Lavanyas the king adopted the attitude of a passive spectator and spent his time in religious rites.[4]

107. When the political situation had thus deteriorated Acala son of Rāwan Chand, a brother of Kotādevi made a sudden attack on the valley. He was supported by a contingent of soldiers supplied by the chieftain of Mugdhapura.[5] When his forces reached Bhīmānaka Udayana-

---

1 St 224.

2 St. 225. *Kramarājya* or *Kamrāz* is the territorial division in Kashmir valley below Srinagar, see Stein, *Rājat.* ii. 15 n.

3 St 228.

4 Stt. 229-230.

5 St 232, see *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul*, MS f. 43[a]

Mugdhapura is to be searched in the hilly tracts to the south of Kashmir or the plains of the Panjab; for Acala entered Kashmir through the southern route of Hur[a]por; see *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 7[a]; *Tārīkh-i-Nārāyan Kaul*, MS f 43[b]. The statement of Persian chroniclers that the supporters of Acala were Turks means that they were Muslims from Jonarāja's Mugdhapura. Acala was not a Turk.

Jayacandra (*Mīmāmsā*, pp 422-424) relying on the likeness of सु-मु in Sār. script is of opinion that मुग्ध should be read as सुग्ध By *Sugdha* he undoubtedly understands *Sughuda* of Iranian traditions or *Sogdiana* of Greek and Roman writers. As the word *pura* means 'a capital' in Sanskrit, he identifies the supposed *Sugdhapura* with *Samarqand*, the capital of ancient *Sughuda*. All this is a wild speculation.

deva, like a coward fled for safety to the country of the Bhauṭṭas.[1] Koṭādevī, offered the vacant throne to Acala, who in the immaturity of youth took the offer to be genuine and disbanded the supporting army.[2] He was lured into wasting time over festivities by the wayside.[3] Meanwhile Koṭādevī appointed *Bhautta* Khe Riñcana to govern the country.[4] As to the exact status of Khe Riñcana in government and his relation with Koṭādevī, the chronicler is silent. Now, Udayanadeva too, returned from the Bhauṭṭa country and deprived Khe Riñcana of power. Koṭādevī hailed the return of her husband.[5] She was wont to join the winning side, which signifies her thirst for power.

108. The account that Jonarāja gives us of the hostility between Udayanadeva and Śāhmīra is fully in keeping with the political situation. During the disturbances created by Acala the people found a protector[6] in Śāhmīra, the firm, vis-a-vis Udayanadeva, the runaway. Moreover as the guardian of Riñcana's son Haider who had a legal title to the throne, Śāhmīra kept the king in constant dread of being dethroned.[7] He was further strengthening his position through the ever growing strength of his grandsons Śiraḥśāṭaka and Hinda.[8]

---

1 St. 234

2 Stt. 235-36.

3 St. 237.

4 St. 238. Khe Riñcana appears to represent the Ladākhī malcontents who were relegated to inferior position after the death of Sultan Riñcana

5 Stt. 240-41. For ambiguity of the word खेरिञ्चनतमोनाशी see § 56, n 5.

6 St. 245.

7 St. 246.

8 Stt. 247-248. For Śiraḥśāṭaka see § 122, and for Hinda (= Hindū Khān) see § 129.

109. The most striking politic step of Śāhmīra was to contract matrimonial alliances with the martial nobility (the Ḍāmaras). The daughter of Alī Sher was married to Lusta, the chieftain of Śankarapura;[1] and that of Jam Sher to Telāk Śūra, the chieftain of Bhāṅgila[2] Alī Sher married the daughter of Laksmaka, the *kampaneśvara.*[3] Guharā, who probably was Śāhmīra's own daughter, was married to Koṭarāja of Bariṅga.[4] Jonarāja rightly laments that the Dāmaras wore the daughters of Śāhmīra as garlands, and did not realise that they were she-serpents of deadly venom.[5] It was by means of these matrimonial alliances that Śāhmīra grew so powerful and ultimately seized royal power, and thus put an end to Hindu rule in Kashmir.

110. Śāhmīra subdued the unreconciled chieftains of Bahurūpa and Śamālā by attacking their territories.[6] The whole body of the Dāmaras is said to have ultimately offered allegiance to him and joined his camp.[7]

111. Udayanadeva's government was on the point of break-down when the rebel Śāhmīra appropriated royal taxes to himself, set the town of Vijayeśa on fire, and made

---

1 St. 250 For identification of *Śankarapura* with the modern *Pattan* on Srinagar-Baramula road see Stein, *Rājat* v 156 n.

2 St 251 *Bhāngila* is the Pargana of *Bāngil*, see Stein, *Rājat.* vii. 498.

3 St. 256 The readings of this stanza are doubtful. The term *kampaneśvara* designates Commander-in-chief; see Stein, *Rājat.* v. 447 n.

4 St. 257. *Bariṅga* probably is identical with the Pargana of *Briṅg*, see Stein, *Rājat* , II, p. 468.

5 St. 259.

6 St. 252 *Bahurūpa* is the Pargana of *Bīru* (Stein, *Rājat.*, II p. 476) and *Śamālā* that of *Hamal* (*ib*, vii. 159).

7 Stt. 258 ; 260.

Cakradhara the stronghold of his partisans.[1] The king was pressed hard on all sides and his authority became restricted to the narrow limits of the city of Srinagar.[2]

Udayanadeva died on Śivarātri, the thirteenth day (of the dark half of Phālguṇa) in the year (of the Laukika era four thousand four hundred) fourteen (1339 A. D.).[3]

Koṭādevī (1339 A. D.)

112. With the death of Udayanadeva we reach the culmination of that period of anarchy which resulted in the final overthrow of the Hindu political power in Kashmir.

The course of events during Udayanadeva's reign contributed to Śāhmīra's extraordinary strength and prestige. It was on this account that the death of Udayanadeva was kept secret by the queen Koṭādevī for four days.[4]

What Jonarāja has to say about Kotādevī's accession to the throne may be stated as follows :

She ignored Haidar lest his guardian Śāhmīra should appropriate the kingdom to himself. She also ignored Jaṭṭa, since he was under age. Due to weakness of age and a sense of duty for her sons, she abstained from marriage.[5] Then, as decided by the supporting Lavanyas (Dāmaras), she hereself ascended the throne.[6] Notwithstanding what Jonarāja says, Koṭādevī had a lust for power and this exposed her to peril.

---

1 Stt. 253-55 *Vijayeśa* is the present town of *Vyajabror*, and *Cakradhara* (or the present *Tsakadar*) is the alluvial plateau on the left bank of the Vitastā below the town of *Vyajabror*, see Stein, *Rājat.*, i. 38 n.

2 Stt. 261-62.

3 St. 263

4 St. 264.

5 Stt. 265-66.

6 St. 267.

113. Although Śāhmīra, along with other ministers, had offered allegiance to Kotādevī on her coming to power,[1] she was afraid lest he should bring about her fall.[2] She therefore delegated the powers of government to Bhaṭṭa Bhiksaṇa.[3] This was resented by Śāhmīra.

Jonarāja tells us that Śāhmira feigned illness, and Kotādevī deputed Bhaṭṭa Bhiksana and Avatāra to sound his intentions[4] Śāhmīra took advantage of the opportunity and removed his political rivals by assassinating them at his own house[5] Although Kotādevī was in a position to arrest Śāhmīra, but she was dissuaded by her ministers[6] who were in league with the rebel. Her attempt to punish the recalcitrant *Kampanādhipati* resulted in her own capture and imprisonment.[7] It was only after her minister Kumāra Bhatta practised a ruse upon the *Kampanādhipati* that she was released.[8]

114. Kotādevī followed the policy of drift so that the political situation continued to deteriorate.[9] Her shifting herself to the castle at Jayāpīdapura[10] indicates that the city of Srinagar was in turmoil. At that very time Śāhmīra occupied that city. The balance of power was disturbed when

---

1 St. 268.

2 St. 270a.

3 St 271.

4 Stt. 274-75

5 Stt. 276-80.

6 Stt. 281-83.

7 Stt. 285-86. The *Kampanādhipati* referred to probably was Lakṣmaka (§ 109).

8 Stt. 287-96.

9 St 299.

10 St. 300. *Jayāpīdapura* is the modern village of *Andarkoth*; see Stein, *Rājat.*, iv 506-11 n The castle at this locality was a place of refuge for the rulers of Kashmir in an emergency.

the Dāmaras who had so far adhered to Koṭādevī's cause submitted to Śāhmīra.[1] Under his irresistible pressure the frightened victim, Koṭādevī, shut herself behind the gates of the castle.[2] She lost mental equilibrium, and yielded to his persuasive messages suggesting joint rule and conjugal life.[3] Śāhmīra cajoled her into surrendering her person and the castle to him.[4] After enjoying her bed for one night, he put her in prison.[5]

Kotādevī was deposed on the tenth day of the bright half of Śrāvana in the year (of the Laukika are four thousand four hundred) fifteen (1339 A.D.).[6]

Shams-ud-din Śāhmīra (1339-42 A. D.)

115. After the imprisonment of Koṭādevī, Śāhmīra cast off the last shred of hypocrisy and imprisoned her two sons Haidar and Jatta.[7] It appears from the tenor of the chronicle that Koṭādevī had found release from Śāhmīra's prison, when a party of Lavanyas (Ḍāmaras) surrounded her. Then Śāhmīra frightened the Ḍāmaras and imprisoned Koṭādevī a second time.[8] As to Koṭādevī and her two sons, it is

---

1 St. 301.

2 St 302.

3 St. 303.

4 St. 304. The Persian translator (MS f 31b) understands हस्ते- √कृ (one word) 'married' for the idiom हस्ते चकार (two words) 'took the possession of', see *MW*. Śāhmīra's taking Kotādevī in marriage is fictitious

5 St. 305.

6 St. 306.

7 St. 307.

8 St. 309.

impossible to guess what happend to them in the prison of the rebel.[1]

116. Śāhmīra next proclaimed himself king under the title of Shams-ud-din (*Śaṁsadena*).[2] After the capture of political power by this outsider, rivalries among the Kashmiris abated and the excitement calmed down. Jonarāja has honestly acknowledged the tranquil atmosphere which Śāhmīra created in the country.[3]

117. After suppressing an insurrection led by the Rājasthānīyas,[4] Shams-ud-din entrusted the government to

---

1 According to the later Persian chronicles, e.g. *Wāqiāt-i-Kashmīr* (p. 32) and *Tārīkh-i-Hassan* (11, p. 169), Koṭādevī committed suicide on the nuptial day by driving a daggar into her belly, and presented intestines to Śāhmīra saying ' *qabūliyat man īn ast* 'this is my acceptance.' The *Bahāristān-i-Shāhī*, which is the oldest available Persian chronicle after Jonarāja's Rājataraṅgiṇī gives no information of this type. As noted elsewhere Śāhmīra and Koṭādevī were not married persons. That she had not committed suicide when Śāhmīra visited her private chamber is clear from Jonarāja's statements. The suicide affair, therefore, if true, is a later event. Inferential is the statement of Stein (*Rājat.*, II, p 480) that Koṭādevī was murdered by Śāhmīra.

2 St. 310.

3 There is an unauthentic passage in the PT (MS f. 31b) ·

Tamām Kashmīr rā ki az āmadani Duljū kharāb shuda būd dar zamāni o ma'mūr gasht wa shashum hissa az ra' āyā kharāj mī-girift.

This passage is the source of *Āīn-i-Akbarī* (II, p. 387), *Tabaqāt-i-Akbarī* (DE, III. p. 636) and *Tārīkh-i-Ferishta* (Briggs, IV, p. 453) in giving statements which amount to saying that Śāhmīra restored Kashmir after Dulaca's invasion, and that he assessed one-sixth of the produce as State share. Observations in modern works have echoed the statements of these Mughal histories; see *Cambridge History of India*, III, p. 277; *Kashīr*, I, p 133, *Kashmir under the Sultans*, p. 46; *History of Kashmir*, p. 292.

4 St. 313. The *Rājasthānīyas* were a class of officials; see Stein, *Rājat.*, vii 601 n.

his sons, and himself sought repose in retirement.[1]

Shams-ud-din ruled the country for three years and five (?). He died on the fifteenth day of the bright half of Āṣāḍha in the year (of the Laukika era four thousand four hundred) eighteen (1342 A. D.).[2]

Jam Sher (Jamshed) (1342-44 A. D.)

118. Jam Sher, the son and successor of Shams-ud-din, is introduced to us as a king to whom leading vassals offer allegiance.[3] As later events proved, their allegiance was only temporary. His younger brother, Ali Sher, on account of his great intelligence and power became the object of suspicion.[4] The Rājasthānīyas having rallied under his banner, the hostility became apparent, and he fled from Srinagar to Avantipura, the stronghold of his accomplices.[5] Perhaps, he thought himself better entitled to the throne in view of the prominent role that he and his sons[6] had played in acquiring it. He was unresponsive to Jam Sher's conciliatory messages for the settlement of their dispute.[7] This intransigent attitude on the part of Ali Sher was due to the political skill that he possessed, and to the power that he wielded as a relative of prominent Ḍāmaras.

---

1 St. 314. Wrong division of the compound word *svād-anūnayoḥ* 'not less talented than he (Shams-ud-din)' into *svāda-nūnayoh* 'in svāda and nūna' has misled Jayacandra (*Mīmāṁsā*, p. 438) to suppose that *Ṣād* ص anb *Nūn* ن were the pet names of Shams-ud-din's sons, Jam Sher and Ali Sher respectively

2 See NOTES, 315.

3 St. 316.

4 Stt. 317-19.

5 St. 321. For *Avantipura* or the modern village of *Vūntipor* see Stein, *Rājat.*, v. 44-45 nn.

6 Cf. stt. 247-48.

7 Stt. 323-24.

119. When open hostilities broke out, Jam Sher despatched his son to kill the *kampanādhipati*,[1] and himself attacked Avantipur where Ali Sher's troops were slaughtered.[2] With impetuous haste of a rebel, Ali Sher returned to Avantipura from Devasarasa where he had defeated his nephew. Jam Sher, whose strength had been exhausted yielded, without a contest.[3] In this way the earlier victory was turned into a defeat.

Calm and audacious Ali Sher made a two month's truce with Jam Sher.[4] The former disbanded his troops and went off to Īkṣikā,[5] and the latter proceeded to Kramarājya.[6] Ultimately, political conditions took an unexpected turn when the rebel took advantage of the truce by taking possession of Srinagar. Sayyarāja, the city prefect, was promised reward and position by Ali Sher,[7] and was thus alienated from the king.

The fall of Jam Sher came about after a nominal reign of one year and ten months.[8]

Ala-ud-din/Ali Sher (1344-55 A. D.)

120. After his accession Ali Sher assumed the title of Ala-ud-din. The utterly helpless state of his dethroned brother may be inferred from the fact that the new king

---

1 St. 325. The *kampanādhipati* appears to have been Lakṣmaka (§ 109).

2 Stt. 331-32.

3 Stt. 330^{b}; 333. *Devasarasa* is the pargana of *Div^{a}sar*, see Stein, *Rājat.*, viii. 504 n.

4 St. 334.

5 St. 335 *Īkṣikā* is the Pargana of *Yech*, see Stein, *Rājat.*, II. 475.

6 St. 336.

7 St. 337.

8 St. 338.

offered him the post of the lord of the Gates.[1] Jonarāja tells us that Jam Sher did not strive to recover the lost kingdom, and interested himself in constructing a bridge across the Vitastā at Suyyapura.[2] The Persian translator[3] of his work appears to be correct in observing that the motive of the deposed king in erecting the bridge was to cross the river and attack Ali Sher. As to what happened to Jam Sher afterwards, our chronicler is silent. Nevertheless, we know from the chronicle of Khwaja Muhammad A'ẓam[4] that Jam Sher was slain by his brother (Ala-ud-din) in a battle.

121. During Ala-ud-din's reign political atmosphere appears to have been tranquil; for he found time to erect two palaces, one at Jayāpīḍapura and the other at Riñcanapura on the site of Buddhagira.[5]

Ala-ud-din ruled the country for twelve years, eight months, and thirteen days. He breathed his last in Caitra in the year (of the Laukika era four thousand four hundred) thirty (1355 A. D.).[6]

Shihab-ud-din/Śiraḥśāṭaka (1355-73 A. D.)

122. Ala-ud-din's talent paved the way for the peaceful transfer of the government to his son, Śiraḥśāṭaka (Shihab-ud-din).

---

1 St. 339.

2 St. 340. *Suyyapura* is the modern town of Sopor in Kashmir.

3 PT, MS f. 33b.

4 *Wāqiāt-i-Kashmīr*, p. 33.

5 St. 357. *Buddhagira* was an ancient Buddhist shrine which gave its name to the Mohalla *Bōdᵃgar* on the right bank of the Vitastā below old fifth bridge in Srinagar. Cf. § 56.

6 St. 359.

123. Jonarāja represents Shihab-ud-dın as a conqueror engaged ın hazardous enterprıses.[1] It should be observed here that the description which Jonarāja gives of his hero's exploits is wanting in detaıls to the extent that the conquest of each country ıs summarily mentioned ın single stanzas couched in ambiguous language. This defective chronicling is not to be attributed to the chronicler's pretension to conciseness or his acumen for selection, but to his lack of knowledge about the historical method.

124. The command of the fighting forces rested on the shoulders of Shihab-ud-din's Ḍāmara generals—Candra, Śūra, and Laula.[2] The countries and towns, which Shihab-ud-din conquered or traversed are enumerated by Jonarāja in the following order :

I. NORTHERN REGION: (1) Udabhāṇḍapura, (2) Sındhu, (3) Gāndhāra, (4) Śinga, (5) Gajinī, (6) Aṣṭanagara, (7) Purusavīra, (8) Nagarāgrahāra, (9) Hindughoṣa.

II. SOUTHERN REGION, Śatadru.

III. BHAUṬṬA.

We find Shihab-ud-din first campaigning in the Northern Region, the habitation of the Pārisīka tribes.[3] According to the Purāṇic tradition, this region includes countries between the Indus and the Oxus.[4] The

---

1 Stt. 361-68.

2 Stt. 370; 402. Candra probably was a Muslım. The relıgıon of Śūra is not known. Laula was a Muslim, sınce Jonarāja poetically says that he received Muslım obsequıal rıtes by beıng burıed underneath stones flung from a fort (st. 476).

3 St. 369.

4 *Studıes ın Geography*, p. 38.

Pārisīka[1] is a generic name of the tribes which inhabited the Indus region and the Eastern Province of modern Afghanistan, for Shihab-ud-din overran only those places. The countries which first fell within the pale of the conquest of Shihab-ud-din are Udabhāṇḍapura, Sindhu, and Gāndhāra.[2]

According to our chronicler the tribe of Śinga was subdued by Shihab-ud-din without unsheathing the sword.[3]

---

1 For the name *Pārisīka* in Sanskrit literature, see *Studies in Geography*, p. 38

2 Stt 372-75 *Udabhāndapura* or *Und* is a village about fifteen miles above Attock, see Stein, *Rājat* , II, pp 337.

In regard to the identification of *Sindhu* the following points my be taken note of :—

The princes of the country of Sindhu were vassals of the Kashmiri Kings Zain-ul-abidin (st. 829), and Haidar Shah (Śrīvara's *Jaina-Rājt* , ii 14), and they participated in the civil war during Hassan Shah's reign (*ib.*, iv. 212-13) This points out the location of their principality in a tract adjacent to Kashmir

We also find the princes of the countries of Sindhu and Udabhāṇḍapura as allies against Zain-ul-abidin's invasion (st. 832) so location of the country of Sindhu is to be looked for in the direction of Udabhāṇḍapura.

Now, Adam Khan, a son of Zain-ul-abidin, on his flight from Kashmir, is found reaching the country of Sindhu (Śrīvara's *Jaina-Rāj.*, i. 3. 113) after traversing through Shāhibhaṅga. In the PT (MS f. 51a, 78b) *Shāhibhanga* has been identified with Gāndhāra, and the country of Sindhu with the Nilāb (Upper Indus region).

The interpolated word 'Jām' in the *Tārīkh-i-Ferishta* (Text, II, p 339; Briggs, IV, p 458) is the source of the wrong information that the Jam of Sind was defeated by Shihab-ud-din, (*Cambridge History of India*, III, p. 278 , *Kashīr*, I, pp. 137–38 , *History of Kashmir*, p. 293). That the above word was interpolated is proved by the fact that it is not found in the PT which is the only source (§ 41) of information for Ferishta on Shihab-ud-din.

3 St. 376. It is now proposed to read शिङ्गानाम् (for शिङ्गा०). The *Śingas* probably are the people from *Chingas* in the province of Jammu. Jonarāja makes Shihab-ud-din break the 'horn of the Śingas'. For 'horn' as the symbol of haughtiness, see *Raghuvamśa*, ix. 62. The Śingas are also mentioned by Śuka (st. 49).

This shows that the Śiṅgas were only a minor power.

Jonarāja tells us that 'the town of Gajinī abandoned its pride, felt startled, and fell in fright when it heard the war cries of the soldiers.[1] Perhaps he wants to convey that Shihab-ud-din marched past the town.

The Śrotriyas and the Ksatriyas, who appear to have been subdued at Aṣṭanagara,[2] denote two ruling tribes, and not the Brāhmana and Ksatriya castes.

Next, Shihab-ud-din sacked Puruṣavīra or Peshawar,[3] and proceeded further. It was not his aim to occupy and exercise sway over the conquered territories. The unauthentic statement[4] that Shihab-ud-din slew an immense number of enemies at Peshawar appears to have been interpreted in modern works[5] as his victory over the Afghans.

---

1 St 377 *Gajinī* is the town of *Ghaznī* in Afghanistan

2 St 378 *Aṣṭanagara* is *Hashtnagar* 'Eight Cities' in the Peshawar district, see *Ancient Geography of India* (p. 50)

The *Śrotriya* and the *Kṣatriya* in all probability are indentical with the *Sodrai* and the *Xathroi* of the Greek historians, respectively Diodoros (*Invasion of India by Alexander the Great*, p. 293) and Arrian (*ib*, p. 157) have mentioned a tribe *Sodrai* (Arrian, *Sogdoi*), which Alexander came across in India. The suggested identification of *Sodrai* with *Sirwahi* (*Seorai* of Sidhian history) by Cunningham (*Ancient Geography of India*, pp 253-56) requires revision in view of the greater phonetic approximation of Sodrai to Śrotriya This also explains away the suggested identification of *Sodrai* with Śūdras by M'Crindle, *Invasion of India by Alexander the Great* App., Note R, p. 354) *Kṣatriya* (=*Kshātri* ?) has already been identified by M'Crindle with *Xathroi* (*ib*, p. 156, n 1, and App, Note L, p. 347)

3 St. 379 *Puruṣavīra* is the modern town of *Peshawar*.

4 *Tabqāt-i-Akbarī* (DE), III, p. 641, *Tārīkh-i-Ferishta* (Briggs), IV, p 458 The statement is unauthentic because it is not found in the PT which is the only source (§ 41) of information for the Mughal historians on Shihab-ud-din.

5 *Cambridge History of India*, III, p. 278, *Kashīr*, I, p. 138; *History of Kashmir.*, p. 293.

Shihab-ud-din next reached Nagarāgrahāra, the people of which place can be said, as Jonarāja's poetical language denotes, to have suffered reverses at his hands.[1]

It is clear from Jonarāja's narrative that Shihab-ud-din in his onward march had reached the slopes of a mountain called Hindughoṣa, returned from there, and then proceeded to the Southern Region.[2]

It is strange that Shihab-ud-din is made to encamp on the banks of the Śatadru[3] after his presence in the Hindughosa. As to the route taken by him, the chronicler is silent. We must assume that the conqueror beat his retreat by one of the routes in the outer hilly tracts of Kashmir.

At Śatadru, Shihab-ud-din blocked the path of the *Udakpati* 'Lord of the North', who, in all probability, was a Mongol invader on retreat after he had looted Dhillī.[4] The list of towns conquered by Shihab-ud-din includes Suśarmapura,[5] the Rājā of which place is said to have abandoned his fort and taken refuge in the temple of Devī. The *Udakpati* and the Rājā are erroneously rolled into one by the

---

1 St. 380 *Nagarāgrahāra*, is the district of *Nagarahār* (*Nangnihar*), the modern Jalalabad; see *Ancient Geography of India*, pp. 43-44.

2 Stt. 381-82ab. The *Hindughosa*, in all probability, is the *Hindu Kush* mountain.

3 St. 382cd. The *Śatadru* is the *Satlej* river. It is called the river of Laudhiana, see *Tārīkh-i-Haidar Malik*, MS p. 41.

4 St. 383.

5 St. 386. *Suśarmapura* is Nagar Kot of Persian Chronicles. The temple is idendical with that of Vajreśvarī Devī known as Mātādevī in Kangra; see *Ancient Geography of India*, p. 157; 168, *History of the Punjab Hill States*, I, p. 108.

Persian translator[1] of Jonarāja's Rājataraṅgiṇī. This error is carried on through Mughal histories[2] into the modern works[3] which state that the Rājā of Nagar Koṭ (Suśarmapura) was on a plundering incursion into the dominions of Delhi.

It appears that Shihab-ud-din had marched towards the country of the Bhauṭṭas and had crossed the Indus when he returned withought fighting.[4]

125. Although Jonarāja's style of describing the exploits of Shihab-ud-din is hyperbolical, the list of the countries that were run over appears to be correct. On the contrary incredible are the conquests attributed to him by Persian chroniclers. Legendary is the information that Shihab ud-din conquered Badakshān, Khurāsān, Herat and other countries.[5] It is difficult to imagine that the Mongol overlords of these countries would have yielded him passage to cross the Hindu Kush Range.

---

1 The passage of the PT (MS f 34a which is relevent to the matter in hand reads:

Rāja Susharm-nagar ki Nagarkot bāshad ba qaṣdi Dehlī rawān shuda būd chūn khabar āmadani Sultān istimā, namūd tarsīda murāja'at namūda wa dar pāyi Sulṭān uftād (383), *wa amwāl ashiyā wa wāhān* (?) *khwush ṣūrat az tā'* (?) *wilāyat ba dast uftāda būd hama rā peshkashi Sulṭān bisākht, wa Sulṭān ān rā ba Kashmīr irsāl namūd* (385), *wa Rājā Susharm izhāri ijz. bisyār kard wa guft ki man yake az khādimāni dar-gaham* (386).

2 *Tabaqāt-i-Akbarī* (DE), III, p. 641. *Tārikh-i-Ferishta* (Briggs). IV, p. 459.

3 *Arch, Survey, Report*, V, p 157; *History of the Panjab Hill States*, I, pp. 127-28; *Cambridge History of India*, III, p. 278; *Kashīr*, I, p. 138; *History of Kashmir*, p. 293

4 Srt. 387-88.

5 Cf. e.g. *Tārīkh-i-Hassan*, II, pp. 172-73. The map (*Kashīr*, I, facing p. 138) showing the extent of the kingdom of Shihab-ud-din is fantastic.

126. According to Jonarāja,[1] Shihab-ud-din was not an iconoclast, but the writer of the *Bahāristān-i-Shāhī*[2] attributes to him the destruction of idols.

127. Jonarāja's reference to the sending of Madana Lavika to Delhi 'under pretext of his own marriage' is obscure.[3] The Muslim historians mention that the two daughters of Firoz Shah, king of Delhi, were married to Shihab-ud-Din and his brother Qutub-ud-din, and Firoz Shah married a daughter of Shihab-ud-din.[4]

128. In the last years of his life Shihab-ud-din had become infatuated by the charms of Lāsā, a niece of his queen, and had exiled his two sons who were living at the Delhi court.[5] Realising that his end was approaching he sent for them. As they could not reach in time, he nominated Hindu Khan as his successor.[6]

Shihab-ud-din died on the fourteenth day of the bright half of Jyeṣṭha in the year (of the Laukika era four thousand four hundred) forty-nine (1373 A. D.).[7]

Qutub-ud-din/Kuddadena (1373-89 A. D.)

129. Hindu Khan, the younger brother of Shihab-ud-din, came to the throne under the title of Qutub-ud-din.[8]

---

1 Stt. 429-37.

2 MS f. 10[b]; cf. *Tārīkh-i-Haidar Malik*, MS p 41.

3 Stt. 449-50.

4 *Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 173.

5 Stt. 414; 440-41, 461. According to Jayacandra (*Mīmāṁsa*, p. 446) Yoginīpura is another name for Delhi. But it appears to have been a town adjacent to Delhi.

6 St. 462 For Hindu Khan see § 129.

7 St. 463.

8 St. 464. The PT (MS f 37b) is the source of information for *Tabaqāt-i-Akbarī* (DE, III, p 642) and *Tārīkh-i-Ferishta* (Briggs, IV, p. 460) in stating that Qutub-ud-din's pre-accession name was Hindal.

The chief event of Qutub-ud-din's reign was the suppression of the conspiracy which was engineered by the Prime Minister Udayaśrī to secure the throne for Shihab-ud-din's son, Hassan. Udayaśrī worked in concert with the wife of Laula Dāmara. The latter was to entice the king to take possession of her amassed wealth at her house. The king was to be murdered or imprisoned there.[1] The conspiracy fell through owing to its premature disclosure to the king.[2]

Although Udayaśrī had fomented sedition, the king relented in his favour.[3] The former made Hassan flee, and himself planned to join him.[4] This hostile attitude infuriated the king. He imprisoned Udayaśrī and had him executed.[5] The prince Hassan was also captured by the Khaśa chieftains and handed over to the king.[6]

After a rule of 16 years, Qutub-ud-din passed away on the second day of the dark half of Bhādra in the year (of the Laukika era four thousand four hundred) sixty-five (1389 A. D.).[7]

Sikandar/Sekandhara (1389-1413 A. D.)

130. It was due to the support of Udda and Sāha that Sikandar succeeded his father, Qutub-ud-din.[8] His accession marks an important stage in the spread of Islam in Kashmir.

---

1 Stt. 510-14. Udayaśrī was a Muslim, since he is called देवद्वेषपर- 'opposed to idolatry' (st 427) ; cf. stt 432-33

2 St. 515ab. The delator was Lakṣmaka (§ 109), who had to pay off old scores against Hassan's mother (58*, lines 22-24).

3 St. 517.

4 Stt. 515cd ; 520ab

5 St. 521.

6 St. 525.

7 St. 537.

8 Stt. 538-41 Udda and Sāha appear to have been Muslims, for Muhammad, a Muslim, was the son-in-law of the former, and the son of the latter.

What made Udda burn alive his daughter and his son-in-law, Muhammad, at the instigation of Sikandar's mother, Subhaṭṭā, is not explained by Jonarāja.[1] Udda next poisoned Sikandar's younger brother[2] and treacherously murdered Sāha.[3] Khuñjarāja, the brother of Sikandar's Hindu queen, Śobhā,[4] after his successful incursion into the country of the Bhauṭṭas, also fell a victim to Udda's violence.[5] Corroborative evidence to support Jonarāja's statement that Sikandar was apprehensive of his own murder[6] has come to light from an independent source.[7] As Sikandar grew in years, he became capable of playing the rival factions against each

---

1 St 542 The wrong information that Subhaṭṭā caused her own daughter and son-in-law to be put to death has originated in mis-interpretation of Jonarāja's text in the PT (MS f 41[a]) ·

Rānī dāmādi khwad rā Muhammad Shāh nām ki dar nihāyat ghazūb būd wa az Sulṭān Iskandar ibā 'i azīm dāsht ba ittifāqi Udī Badrī (? see below n 14) *ba dukhtari khwad ki zanash būd dar ātishi 'azīm bi sokht*

This wrong information is carried on through *Tārīkh-i-Ferishta* (Briggs, IV, p 462) into the modern works (*Cambridge History of India*, III, p. 279 ; *Kashīr*, I, p 143 ; *Kashmir under the Sultans*, p 59).

2 St 545.

3 Stt 546-47.

4 For Śobhā, the superseded Hindu queen of Sikandar, see stt 544 ; 588 , 645 , cf. 71* , 86*.

5 St 549.

6 St. 548[ab].

7 सौभाग्यस्य समर्पणेन तिमिरातङ्कच्छिदा तेजसा
सामर्थ्येन विषानलादिजयिता तैस्तैस्तथान्यैर्गुणैः ।
श्लाघ्यत्वं दधते नृपैः शिरसि ये सर्वैर्धृतास्तान् मणीन्
पद्भ्यां संस्पृशतीत्यहो फलमिदं नीतेरवाप्तं त्वया ।।

(*Subhāṣitāvali*, No. 2574).

—In this verse an unnamed King is praised for avoiding Timira's (Amir Timur's) dread (of invasion), and for coming safely out of fire and poison. He can be no other person than Sikandar ; for it was during his reign that the great conqueror invaded India.

other, to his own advantage.[1] When Udda fled from Srinagar to Holadā, and rose in revolt,[2] Laddarāja and other supporters of the king set out to engage him in a battle at Padmapura.[3] Udda gave in without giving battle.[4] Sikandar chased him to Vitastāpura, and took him prisoner[5] Udda[6] is said to have committed suicide in the prison. Sikandar also crushed the Pālas.[7]

131. A period of peace appears to have followed the suppression of revolts. Sikandar then planned expeditions to foreign lands.[8]

---

1 St. 548[cd].

2 St. 550. *Holadā* is the ancient name of the Vular Pargana; see Stein, *Rājat.*, i, 306 n

3 St 551. *Padmapura*, the modern *Pāmp[a]r*, is a town on the right bank of the Vitastā at eight miles distance north of Srinagar. '*Bimbar*' (*Tabaqāt-i-Akbarī*, Text, Lucknow, p 559) is a transcriptional error for *Pampar* in Persian script.

4 St. 553.

5 St. 554. *Vitastāpura* is identified in the PT (MS f 41[a]) with *Vyathavathur* (Stein, *Rājat.*, i. 102 n).

6 St. 556 The confusion that prevails in the passage of the PT (MS f 41[a]) for Jonarāja's text (Stt. 549-51) is the origin of the account of a supposed Minister, Rai Mādarī (v. l. Makry, Magre), in the Mughal sources. This fictitious account has been copied in the modern works (*Cambridge History of India*, III, p 279, *Kashīr*, I, p. 144; *Kashmir under the Sultans*, p 59; *History of Kashmir*, p. 296). In this connection the following points may be taken note of:

The readings Rai Mādarī (*Tārīkh-i-Ferishta*, Text, II, p. 340), *Udī-Mādarī* (*Tabaqāt-i-Akbarī* Text, Lucknow, p. 559) and *Udī-Bādrī* (see above, n 2) are corruptions of one and the same name in Persian script. If the superfluous ī (introduced by the non-Kashmiri Persian translator in the third variant) is taken away from the word *Udī*, the original Kaś name *Ud[a]* is made visible. *Ud[a]* stands for *Udda* of Jonarāja, and Bādarī (var) is a corruption for *Bānde Bhāṇḍāgārika* (68*). Rai and Mādarī are corruptions of Udī and Bādrī respectively. Ud[a] Bānḍe was the son of the maternal uncle of Sikandar's mother. His wife Devatā (Kaś. Divath) was the chief wet-nurse of Sikandar (68*).

7 St. 557. The *Pālas* are called a tribe in the PT (MS f. 41[a]).

8 St. 559.

132. The Mleccharāja 'King of the Mlecchas' who is said to have sacked Ḍhilli, is no other than Amir Timur.[1] Presumptuous is Jonarāja's statement that Amir Timur presented two elephants to the Kashmirian king out of fear.[2] The fact is that Timur distributed elephants[3] in token of his success in India to inspire awe among the people. Jonarāja has failed to inform us of the uncommon diplomatic skill that Sikandar showed in avoiding the invasion of Kashmir by Timur.

133. An event of great significance was the arrival of a party of the *Yavanas* led by Mir Saiyid Muhammad[4] (Hamadani), the son of great Saiyid Ali Hamadani. Jonarāja tells us that it was the fame of Sikandar as a liberal donor that attracted them to Kashmir. There were other reasons as well. Saiyid Ali Hamadani in his will advised his son to undertake travels as they make a man perfect in his attainments.[5] Jonarāja tells us that Mir Saiyid Muhammad was very learned though young.[6] According to the chronicler

---

1 St. 561.

2 St. 562.

3 *History* (Elliot, *Malfūzāt-i-Tīmūrī*), III, p 444.

4 Stt. 571, 573 The *Yavanas* 'Foreigners' of Jonarāja were the *'ulamā'*, 'scholars', *fuzalā'* 'the learned', *quẓāt* 'judges', and *Sādāt* 'Saiyids'. The title *saiyid* was a general term; for it is found with the names of almost all foreigners, mentioned in the Persian chronicles, see e.g *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 15b-16b; *Tārīkh-i-Saiyid Alī*, MS f. 10b-12b; 28a sqq. Ibn Baṭṭūṭa states that 'the Indians address the Arabs as *saiyid*'; see *Rehla*, p. 128.

The Saiyids who accompanied Mir Saiyid Muhammad numbered three hundred, and hailed from Iraq, Madina, Khurasan, Mawara-un-Nahr, Khwarazm, *Balkh*, Ghazni. and other Muslim countries.

5 *man tā saiyaḥ waqt na-shudam 'Alī Hamadānī na gashtam, har faiz wa futūh kī marā hāṣil shud az safar shud.*

(*Fatūhāt-i-Kuberawia*, MS f. 155a)

6 The Saiyid was aged twenty-two on his arrival in Kashmir; see *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 12b; *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*; MS f. 9a.

Saiyid Ali,[1] he acquired scholarship miraculously after he had a vision of his great father in a dream.

Jonarāja states that it was due to political sagacity that Sikandar showed so much respect for Mir Saiyid Muhammad.[2] On the contrary, Muslim chroniclers tell us that the king was in word and deed a disciple of the Muslim divine.[3]

Jonarāja says that the *Yavanas* subverted the traditional usage of Kashmir like locusts destroying a paddy-field,[4] and that the Brāhmanical icons and incantations lost their efficacy.[5] This can be understood in the light of Mir Saiyid Muhammad's advice to the king to extirpate infidelity from Kashmir.[6]

A second party of the *Yavanas* entering Kashmir like locusts in a paddy-field is recorded in our chronicle.[7] Religious paranoia impelled the *Yavanas* to condemn the past of Kashmir as dark. This led to iconoclastic activities and proselytizing fervour.

The aversion of Sūha Bhatta for the Brāhmanic way of worship, and the tutoring by the *Mlecchas* (*Yavanas*)

---

1 *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī* MS f. 10a.

2 St. 574.

3 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 12a ; *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*, MS f. 9 a; 14b.

4 St. 575.

5 St. 591.

6 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 12b-12a, *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*. MS f. 9a

7 St 576 Mir Saiyid Muhammad had arrived when this fresh batch of Saiyids led by Sheikh Jalal-ud-din Bukhārī entered Kashmir ; see *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī* ; MS f. 11a.

ultimately aroused iconoclastic zeal in Sikandar's mind[1] who began taking pleasure in breaking[2] the images of the Hindu gods Mārtāṇḍa,[3] Vijayeśāna, Cakrabhṛt, Tripureśvara, Sureśvarī[4] Varāha, and others.[5] Under the iconoclast's hammer gods proved stones, and the incantations meant to invoke divine protection, were reduced to babble.[6] Sikandar

---

1 St. 596. Sūha Bhatta, a Brāhmana educated in Brāhmanic lore (122*, line 13), served under Sikandar as the *sipahsālār* 'commander-in-chief'. He abjured Hinduism and turned Musalman at the hands of Mir Saiyid Muhammad, who named him Saif-ud-din ; see *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 12a ; *Tārīkh-i-Haidar Malik*, MS p. 44 ; *Fatūhāt-i-Kuberawia*, MS f. 157a. The Saiyid afterwards received the convert's daughter in marriage , see *Tārikh-i-Saiyid 'Alī* , MS f. 14b. Under Ali Shah, Sūha Bhatta became the Prime Minister, and persecuted the Hindu religion (§ 137)

Sūha Bhatta was a perfect convert to Islam. Arguments propounded by him against idolatry (90*) echo the raillery of idols by Gazan Khan, the newly converted Mongol king of Iran , see *Tārīkh-i-Mubārak-i-Gāzāni*, pp 167-69.

2 St. 597

3 St 601. For identification of Mārtāṇḍa with the *Viṣṇu-Sūrya* temple near Matan, see Stein, *Rājat* , iv. 192 n.

Vijayeśāna (īśvara), the temple of Śiva, was at the modern town of *Vyaja bror* ; see *ib*, i. 38 n That a stone bearing the following Sanskrit inscription was found under the foundation of Vijayeśvara when Sikandar demolished it (*Tārīkh-i-Hassan*, II, p. 179) is a flight of imagination .

Bismi'llāh mantrena nashant Vijaya Isharī (=बिस्मिअल्लेति मन्त्रेण नश्यन्ति विजयेश्वरा).

'The incantation *bismi'llāh* will lay waste Vijayeśvara'.

Sikandar had not demolished the temple wholly, but ravaged and looted it , see *Tuhfat-ul-Ahbāh*, MS f. 138b , cf. *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī* , MS f. 13b.

The temple of *Cakrabhrt*, i.e. *Viṣṇu-Cakradhara*, was at Tsakdar Uḍar near *Vyajabror*, see Stein, *Rājat* , i 38 n.

The shrine of Tripureśvara was at the modern village of *Triphar* near Dal lake , see *ib*, v. 36 n.

4 St. 602 The temple of *Sureśvarī*, i.e. *Durgā-Sureśvarī*, was on the Ḍal lake at *Iśibar* ; see Stein, *Rājat*., v. 37 n.

For *Viṣṇu-Varāha*, a temple was at Varamul (Baramula) see *ib.* vi. 186 n.

5 Cf. 91* (lines 7-12)

6 St. 593.

destroyed temples also.[1] Neither the convert Sūha Bhaṭṭa nor the zealot *Yavanas* could have effected anything had not the bigotry of Sikandar countenanced their destructive schemes. It is not true to impute the destruction of each and every Hindu shrine to Sikandar. There have been iconoclasts before and after him.[2]

134. When Sūha Bhaṭṭa, supported by Sikandar's vassals exerted to 'pollute the caste' of the people,[3] the Brāhmanas (presumably those of firmer conviction) declared that they would rather die than accept Islam. Thereupon, '*Jiziyah*' (*durdaṇḍa*) was imposed.[4] Even the recreant Brāhmaṇa servants of the king, who allured by the prospect of self-advancement had abjured Hinduism, were not exempted from *Jiziyah*.[5] The government probably thought that they secretly clung to their traditional religion. *Jiziyah* was later abolished at the recommendation of the converts Siṁha Bhaṭṭa and Kastūṭa.[6]

---

1 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 23a, *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*, MS f 13b-a. *Tārīkh-i-Haidar Malik* MS p. 44; *Fatūhāt-i-Kuberawia*, MS f. 157b.

2 Among the Hindu iconoclasts may be named (1) Jalauka (*Kalhana*, i. 140-44), Kalaśa (*ib*, vii. 696), Harsa (*ib*, vii. 1091; 1095). The iconoclasm of the Hindus was restricted to a few places.

Among the Muslim iconoclasts who flourished before Sikandar may be named, (1) Sultan Shihab-ud-din (§ 126), (2) Saiyid Ali Hamadani (*Bahāristān-i-Shāhī*, MS f 11a; *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*, MS ff. 3a; 4a; 6a). Among the Muslim iconoclasts who came after Sikandar were Shamas-ud-din Iraqi (*Tuhfat-ul-Ahbāb*, MS, Chapter IV, *passim*) and others. The iconoclasm of the Muslims was universal.

3 St. 605. Sūha Bhaṭṭa used army to support the cause of Islam; see *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 12a.

The Brāhmanas were made to pay *Jiziyah* to preserve their caste; so, pollution of caste means conversion to Islam. To Jonarāja's understanding *caste* was the other name of *religion*.

4 St 606.

5 St. 607.

6 Stt. 608ab; 609.

135. Before his death Sikandar installed Mir Khan, his son by his Muslim queen, Merā, on the throne.[1] Obviously, this arrangement was effected in order to debar his eldest son Firuz, by his superseded Hindu queen Śobhā, from ascending the throne.

Sikandar died on the eighth day of the dark half of Jyeṣṭha in the year of (the Laukika era four thousand four hundred) eighty-nine (1413 A. D.).[2]

Ali Shah/Mir Khan (1413-19 A. D.)

136. After his accession Mir Khan, adopted the name Ali Shah. Jonarāja's description of the events reveals that political tension was prevalent during the early days of Ali Shah's reign.[3] When Sūha Bhaṭṭa became Prime Minister he sought to extirpate his previous rivals.[4] He first inspired confidence in Ladda Mārgeśa[5] and, then, treacherously put him in prison. He also captured all his sons, except Muhammad who fled from Kashmir and stayed with his friend Govinda *Khaśa*, the chieftain of Durdaṇḍa-deśa.[6] Govinda *Khaśa*, however, betrayed the trust reposed in him and handed Muhammad over to the men of Sūha Bhaṭṭa.[7] Lest

---

1 St. 612ab.

2 St 612cd.

3 St. 614. The ambiguous expression लक्ष्मीर्मुहुर्मुहु............... आलिङ्गत् .... तम् 'Royalty embraced him time and again' probably indicates that Ali Shah's reign was for long in dispute.

4 St. 616.

5 St. 617. Ladda *Mārgeśa* or *Ladī Māgre* of Persian chronicles was by birth a non-Brāhmana high caste Hindu. For his acceptance of Mohammedan creed at the hands of Saiyid Ali Hamadani see the *Bahāristān-i-Shāhī* (MS f. 11a).

6 Stt 618; 622. The district (*deśa*) of *Durdaṇḍa* is to be looked for in the region of Khaśas (Stein, *Rājat.*, i. 31 n).

7 Stt. 625-29.

Muhammad should try to escape, Sūha Bhaṭṭa imprisoned him in the fort at Bahurūpa.[1] In spite of having been put in irons, he plunged into water down the ramparts of the fort, and escaped.[2] Thereupon Sūha Bhaṭṭa executed Laḍḍa lest he should also make good his escape[3] Jonarāja tells us that there was not a Kashmiri but wept for the murdered Ladda.[4] That the traditional struggle of the Kashmiri Hindus for power continued unabated even after their conversion to Islam is proved by the fact that in this case the murderer and the murdered were Muslims and disciples of Mir Saiyid Muhammad and Saiyid Ali Hamadani respectively.

After his daring escape, Muhammad joined Firuz, the exiled son of Sikandar, and invaded Kashmir, but was defeated.[5]

137. Jonarāja tells us that whereas there was a limit to Sikandar's persecution of Brāhmanas, Sūha Bhaṭṭa's zeal knew no moderation and the persecution of the Hindus started with redoubled fury.[6]

The religious sacrifices, and the celebrations of Nāga festivals were prohibited.[7] For persons desirous of leaving Kashmir permit system was introduced lest the intending emigrants should escape conversion.[8] The tempo of the coersion in propagating Islam pestered the Hindu life, so that there was no way but to protect the traditional religion

---

1 St. 631.
2 Stt. 634-36.
3 St. 639.
4 St. 640.
5 Stt. 645-48.
6 Stt. 652-53.
7 St. 654. For *Nāgas* see Stein, *Rājat.*, i. 30 n.
8 Stt. 655-56.

by burning, hanging and drowning themselves, and jumping down the precipices.[1] Crowds of Brāhmaṇas ran away in different directions through by-passes.[2] Social life was disrupted.[3] Owing to hunger and fatigue life became miserable.[4] Many died from scorching heat, undernourishment, and other calamities, and were in this way relieved of the anguish of life.[5] Others lived on alms in villages[6] *en route* to the provinces of India. Some twice-born, disguised as muslims, wandered about the country in search of their distressed families.[7] The means of livelihood were snatched from the twice-born with a view to cutting at the roots of their urge for education.[8] They are said to have lolled out their tongue like dogs in search of a dog's morsel at every door."[9] It may be observed here that these vigorous acts of religious persecution were committed when Mir Saiyid Muhammad (Hamadani) had left Kashmir and Sikandar had died.

This policy of Sūha Bhaṭṭa was defended by his henchmen, who argued that Sūha Bhaṭṭa did no wrong, since he was not actuated by malice against the Brāhmanas but by his zeal for Islam (*Turuska-darśana*).[10] But Jonarāja nails this lie to the counter.[11]

---

1 Stt. 657-59. The idea of non-violence was insensibly nursed in the Hindus It chilled their martial activity, and ultimately led them to the habit of self-molestation.

2 St. 662.

3 St. 663.

4 St. 664.

5 St. 665.

6 St 666.

7 St. 668.

8 St. 669[ab].

9 St. 669[cd]. Among the Kashmiri Hindus there was and still is followed a custom to set apart a morsel for dogs before eating meals.

10 St. 670.

11 Cf. st. 671.

138. Sūha Bhaṭṭa's calumny of sedition against Sheikh Nur-ud-din (Malā Nordina) probably rests on the charge that he took sides with the Brāhmanas when they were subjected to atrocities. It appears that freedom of the Sheikh was curtailed by the minister.[1]

139. The chronicler's statement that 'The great Brāhmana (Sūha Bhaṭṭa) withered of tuberculosis'[2] is derisive. He invokes evil upon this resolute enemy of his community by means of a double entendre.

140. After the death of the dominant personality of Sūha Bhatta, the Kashmirian nobles like Haṁsa Bhaṭṭa, Gaura Bhaṭṭa, and Laddarājā, were no longer steadfast in their alliance.[3]

Finally, Haṁsa Bhaṭṭa was successful in the scramble for power.[4] He was, however, slain by Shāhi Khān in a battle.[5] This resulted in the latter's popularity among the Kashmiris,[6] who were groaning under the administration of the renegade Brāhmaṇas.

---

1 St 673. Sheikh Nur-ud-din, the patron saint of Kashmir, rests in peace at the village of Tsrār in Kashmir.

2 St. 680. See NOTES.

3 Stt. 683-85. Haṁsa Bhatta, a brother (PT, MS f. 47a) of Sūha Bhaṭṭa, was a Muslim. One Malik Yūsuf is called a brother of Malik Saif-ud-din; see *Tārikh-i-Hassan* (Urdu), III, p 157. Therefore, Haṁsa Bhatta and Malik Yusuf appear to be identical. Haṁsa Bhatta is mentioned in the colophons of Rāma Śarma's Kāvya *Bhaktyāra-muktāvali*. इति भट्टहंसकारितायां श्रीमहाकविरामशर्मकृतायां भक्त्यारमुक्तावल्यां भक्त्यारवधनिवर्तनं राज्यप्राप्तिर्नामैकादशं रत्नम् ।

Gaura Bhatta's religion is unknown. As Laddarāja was a minister in Sikandar's confidence (st. 585), he, in all probability, was a Muslim.

4 St. 686.

5 Stt. 687-88.

6 St. 689.

141. According to Jonarāja, Ali Shah committed the authority of the government to Shahi Khan out of affection, and other considerations.[1] Himself he set out for pilgrimage (to Mecca).[2] But the objective picture of the political trends reveals that affairs had gone against him to the extent that he preferred going on a pilgrimage to being dethroned by Shahi Khan.[3]

Zain-ul-abidin/Jainollābhadena (1419 A. D.)

142. Before starting for the pilgrimage, Ali Shah conferred the title of Zain-ul-abidin on Shahi Khan.[4] The former received jewels and horses from the latter[5] presumably to enable him to meet the expenses of outfit and transport *en route* to Mecca. The mischief-mongers who damped Ali Shah's zeal for the pilgrimage[6] were probably those who were not reconciled to the new king Ali Shah, who was the son-in-law of the Rājā of Madra, was pressed by the latter to give up the idea of pilgrimage.[7] The Rājā's anxiety to have Ali Shah

---

1 St. 691 Our chronicler is inconsistent when he tells us in another context (st. 732) that Ali Shah looked upon Shahi Khan to have been an enemy.

2 Stt 695 sqq

3 St. 690. Shahi Khan called in troops from the Panjab and was disposed to fight Ali Shah even before the latter started for the pilgrimage , see *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*, MS f. 15b.

4 St. 707.

5 St 709

6 St. 710.

7 St. 711. The Rājā of Madra (Jammu), Billa Deva, was a contemporary of Sikandar (cf. 85,* line 2), Ali Shah, and Zain-ul-abidin. He was slain in a fight against Jasratha Khuḥkhura, whose enmity he had excited by disclosing his hide-out to the troops of Saiyid Muizz-ud-din Mubarak Shah (1421-34 A D.) of Delhi ; see *History*, Elliot (*Tārīkh-i-Mubārak Shāhī*), IV, pp. 56 ; 59 Billa Deva was slain in 1422 A. D.

The reading *Bhīm* for *Billa* is a transcriptional error in Persian sources used by Elliot and other scholars.

back on the throne was natural, for, otherwise the advantage resulting from the marriage of his daughter to a Muslim king would have been lost. When autumn set in, the Rājā made an incursion into the valley.[1] Jonarāja has been partial to Zain-ul-abidin, his patron, in stating that out of fraternal consideration, he vacated the throne in favour of Ali Shah.[2] In fact the Rājā compelled Zain-ul-abidin and his supporting Ṭhakkuras to seek safety in flight.[3]

Ali Shah/Mir Khan, *restored* (1419 A. D)

143. When Ali Shah regained the kingdom, his Muslim retainers and the troops from Madia harassed the country.[4] He had been on the throne for five or six months[5] only when Jasratha Khuḥkhura invited Zain-ul-abidin to his country so that he might repay the debt of gratitude he owed to his father who had granted him a principality.[6] But we have reason to suspect that Jasratha had ulterior designs. He sought to make Zain-ul-abidin instrumental in bringing about the fall of Ali Shah, the son-in-law of his enemy, the Rājā of Madra. That Jasratha was not sincere to Zain-ul-abidin comes to light from Śrīvara's chronicle,[7] where it is related that Muhammad *Mārgeśa* saved the kingdom from being usurped by Jasratha after the fall of Ali Shah.

144. The artful approbation of Zain-ul-abidin's men, who had gained access to the camp of Ali Shah, led the latter to believe that he would succeed in case he led an

---

1 St. 712

2 St. 714.

3 St. 716. The Thakuras were Kashmiri Muslims.

4 Stt. 717; 720. Also cf. 721-23.

5 St. 727.

6 Stt 729-30. cf. 85* (lines 10-11).

7 iv. 143.

expedition against the Khuḥkhura chieftain. In spite of the murmurs of discontent from his troops, Ali Shah ventured upon the expedition which was destined to fail.[1]

The Rājā of Madra knew the artful moves of the Khuḥkhuras on the battlefield. He advised Ali Shah to wait for his arrival. But the Muslim captains in Ali Shah's camp took it as a slur on their fighting ability. Thereupon, Ali Shah left the defensive position, and lost the battle.[2] Jonarāja does not tell us what happened to him afterwards. His continuator, Śrīvara,[3] informs us that Jasratha captured and killed Ali Shah. Then Zain-ul-abidin entered Kashmir in triumph.[4]

Zain-ul-abidin[5]/Jainollābhadena, *restored* (1420–59 ? A. D.)

145. One full century elapsed between Riñcana's coming to power in 1320 A.D. and Zain-ul-abidin's restoration in 1420 A. D. During this period the insurrections of the Hindus failed to break the grip of the Muslims in the spheres of politics and religion. The reign of terror let loose by Sikandar and his chief minister Sūha Bhaṭṭa completely broke down the resistence of the Hindus.[6] This paved the way for Zain-ul-abidin's tranquil reign for half a century.

---

1 Stt. 732-36.

2 Stt. 740-49.

3 i. 3. 106.

4 St. 751.

5 Zain-ul-abidin is popularly known as *Baḍ Shāh* 'Great King' among the Kashmiris.

6 It is generally propagated that the Hindu culture was tolerant to the extent that it welcomed all religions into India. This is an abstract unproved ideal. In fact the helplessness resulting from a varied environment was the impulse that made the Hindu unwillingly submissive to Islam.

146. In estimating Zain-ul-abidin's behaviour Jonarāja tells us that it was an amalgam of kindness and harshness.[1] As he was a court chronicler,[2] his narrative presents only the bright side of the picture [3]

147. Zain-ul-abidin ushered in an era of religious toleration His most benevolent act was that of granting religious liberty to his subjects. He patronized the Brāhmanas. The Muslims had now no authority to terrorize them.[4] He harmonized antagonistic religions by propagating a moral outlook on life.[5]

It was a great relief for the Hindus to be governed by a magnanimous Muslim ruler who reduced the burdensome *Jiziyah* from three *palas* (of silver) to one *māsa.*[6] The chronicler Saiyid Ali[7] supports Jonarāja's information when he says that *Jiziyah* collected by Zain-ul-abidin was a trifle.

---

1 St. 765

2 Cf. §65.

3 Stt. 768-69 Cf. *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī*, MS f. 15[a]; *Has kas rā ba dīni khwud ikhtiyār dāda.*

4 St 770.

5 Stt 773-74.

6 St. 817. One *pala* corresponds to four *tolas*, see Stein, *Rājat.*, iv. 201-203 n. According to the Kashmiri system 1 *tola*=16 *māṣas* (*Āīn-i-Akhbarī*, II, pp. 355-56), so, 3 *palas*=12 *talas*=192 *māṣas*. As 1 *māṣa* was levied instead of 192 *māṣas*, there was a reduction of 99 5% in the *Jiziyah* Cf. 114*.

Abul Fazl has copied the following incorrect translation of 114* from the PT (MS f 53[a]) ·

"*Jiziyah ki az zamāni sābiq bar hanūd muqarrar shuda būd az kasrati mubālagha Shrī Bhaṭ wa iltimāsi 'afū wa bakhshish mu' āf gasht*" when he says (*Āīn-i-Akhbarī*, II, p. 388) that Zain-ul-abidin abolished the capitation tax.

7 *Tārīkh-i-Saiyid 'Alī* MS f. 15[a].

The statement of Jonarāja that Zain-ul-abidin repaired the ruined buildings[1] is supported by a series of references in Persian works,[2] which state that he repaired the temples. He is held responsible for the revival of idolatry by means of setting up idols in every district and village.[3] In Ladakh he protected a gold image of the Buddha from destruction at the hands of the *Yavanas* (Muslims).[4]

Many a Brāhmana headed by Śirya Bhaṭṭa exercised influence on the Sultan, and were instrumental in persuading him to elevate their community to a respectable status.[5] The appointment of Tilakācārya, the Buddhist, as *mahattama*[6] gives a clear proof of the Sultan's interest in the welfare of religious groups. Corroborative evidence in support of Jonarājas' statements comes from the *Bahāristān-i-Shāhī*[7] which states that Zain-ul-abidin patronized 'crowds of infidels and tribes of polytheists'.

Zain-ul-abidin patronized the Brāhmanas and the Muslim divines alike. He bestowed grants of land upon Brāhmanas[8] and the Muslims and built hospices for them at various places.[9] He made gifts of various articles to Yogis (recluses).[10] It is related in the *Tuhfat-ul-Aḥbāb*[11] that he erected an almshouse (*langar*) for Yogis on the Dal Lake.

---

1 St. 949.

2 See e.g *Tuhfat-ul-Ahbāb*, MS f 136b, 138a; *Tārīkh-i-Hassan* (Urdu), III, p. 50

3 *Bahāristān-i-Shāhī*, MS f. 23a.

4 St. 834; see also NOTES.

5 Stt. 824-25.

6 St 823. The term *mahattama* designated an office whose exact position in the government is not clear, see Stein, *Rājat.* vii 438 n. In the PT (MS f. 54b) the term is interpreted as *dīwānī Kul* with duties to superintend *navīsandaha* 'clerks'.

7 MS f. 23a: *ṣanādīd kufra wa ṭawaif mushrikān*.

8 St 879.

9 St. 880.

10 Stt. 898-99. Cf. *Śrīvara*, i. 5. 46-53.

11 MS f. 134b. Zain-ul-abidin's *langar* for Yogis has given its name to the Mohalla *Jūgilānkar* in the quarter of Rānivor in Srinagar.

Owing to his liberal religious policy Zain-ul-abidin was branded with the stigma of infidelity by the fanatic Muslims,[1] and was honoured with the appellation of *Nārāyaṇāvatāra* by the Hindus.[2] The Muslim chroniclers have denounced his religious policy. They say that the progress of Islam in Kashmir was hindered. But in fact Zain-ul-abidin was an ardent Muslim though tolerant of other religions. He encouraged conversion to Islam by raising the social status and economic position of the converts.[3] His technique of propagating Islam was persuasion, not coercion. It will, therefore, be uncritical to fall in with Mirza Haidar's views that "He (Zain-ul-abidin) paid attention neither to Infidelity nor Islam."[4]

It has ever been stated that he permitted such Hindus who considered that they had accepted Islam under duress, viz., the persecution of Sūha Bhaṭṭa to revert to their original faith. But the genuineness of this passage is not beyond doubt. It may be observed here that owing to their rigid system of ceremonial purity and the notions of defilement, many Hindus could not have profited by the opportunity of coming back to their original fold.[5]

148. The king took measures to weed out corruption from the judiciary, and bribery was put down with a strong

---

1 In the *Tuhfat-ul-Ahbāb* (MS f. 106[a]) Zain-ul-abidin is called *be dīn* 'Infidel'

2 St. 973. Zain-ul-abidin's deification was not an institution attended with ceremonies. It simply conveyed the sentiment which an oppressed community felt for their benefactor

3 A characteristic example is that of the conversion of a Hindu who bears the Muslim name of (Malla) Daryāv Khān (stt. 962-63); see 121* (lines 100-103).

4 *Tārīkh-i-Rashīdī*, p. 434

5 117*.

hand.[1] Jonarāja narrates the case of a judge who was forced to return the amount of bribe received by him.[2]

Jonarāja describes the following incident to show the king's high sense of justice. The grandiose display of books by Saiyid Ali (Saidāl) from Mecca exerted influence upon the Sultan who would visit his place every day. Out of sheer malice and religious intolerance, the Saiyid murdered a Yogī. It was, perhaps, owing to the impunity enjoyed by the men of religion that the Sultan commuted the capital punishment into exposing the murderer to the derision of the public by parading him through the streets of Srinagar.[3]

Highway robbery was sought to be suppresed by imposing punitive fines on the neighbouring villages.[4] In other spheres of justice Zain-ul-abidin was ahead of his times. He abolished capital punishment for robbery.[5]

149. The arrival of the Vaisnava reformer Rāmānanda Sannyāsī is mentioned by Jonarāja [6] The

1 St. 800.
2 Stt. 960-61
3 Stt. 841-55.
4 St. 818.
5 St. 952
6 St 828. Jonarāja's Rāmānanda was an outsider, for, his werk Bhāṣya-vyākhyā is metaphorically said to have fixed its eye on Kashmir. The epithet *pāda* 'the venerable' used in token of respect with his name imparts to him the status of a religious teacher. Rāmānanda therefore was a non-Kashmirian religious teacher.

The Bhāsya on which Rāmānanda wrote a *Vyākhyā* 'Commentary' is not known. The *Ānanda-bhāṣya*, which once passed off as written by Rāmānanda, was, in fact, a fabrication produced by Svāmī Bhagavadācarya and one of his friends on the basis of *Śrī-Jānakīkṛpā-bhāṣya*.

The following passage in the PT (MS f 57a), which neither follows the words nor the sense of the text (st. 828), throws side-lights on Rāmānanda's personality :

Rāmānand Sanyāsī dar zamāni o paidā shud, ba'd azān ki Sulṭān bā wai mulāqāt kard ẓāhir shud ki dānishi bisyār dārad, wa kitābi mahābhāsh rā ki dar 'ilmi bayākaran ast khūb mī-dānist. Jūnī Pandit gufta ki Shāradādevī dar peshi o dar fani bayākarn 'ājiz wa ḥairān bud.

(Contd.)

introduction of the Bhakti movement in Kashmir appears to have been his motive. But he seems to have been unsuccessful in his mission owing to the ignorance of the Brāhmaṇas about his mission.

150. According to Jonarāja Zain-ul-abidin was militarily very strong and his political influence was felt in the outer hilly tracts of Kashmir, viz., Gāndhāra,[1] Sindhu, Madra, Rājapurī,[2] and Udabhāṇḍapura.[3] When Zain-ul-abidin led an expedition against the country of the Bhauṭṭas, he reached the districts (*deśa*) of Gogga[4] and Śayā,[5] and the

---

Translation In his (Zain-ul-abidin's) age there appeared Rāmānand Sanyāsī After he had audience of the King, it was found that he was endowed with much learning, and that he was an adept in the Mahābhāsh, which treats of Bayākarn (grammar) Jūnī Pandit (Jonarāja) says that even Shāradādevī, 'the goddess of Learning', was perplexed to cope with him in the intricacies of Bayākarn.

—The Kashmiri Hindu interpreters who assisted the Muslim translator probably knew from tradition or some other source that Rāmānanda was a Sānnyāsī, and that he had audience with the king. No *Vyākhyā* on the *Vyākarana-Mahābhāṣya* of Patañjali by any Rāmānanda has been discovered so far. The *Vyākhyā* mentioned by Jonarāja may have been on the *Śrī-Bhāṣya* of Rāmānujācārya, with whose school Rāmānanda was traditionally and philosophically connected.

On the basis of the conclusions drawn above, it may be said with confidence that Rāmānanda, a non-Kashmirian religious teacher and contemporary of Zain-ul-abidin, was the Sannyāsī of the Rāmāvat Sect He was neither a chemist (*Kashīr*, I, p. 168) nor an administrator (*History of Kashmir*, p. 306).

1 St 829.

2 St. 831.

3 St. 832

4 St 833. Francke (*Indian Antiquary*, 1908, p. 188) identifies *Gogga* with *Guge* that lies to the north of Garhwal in Tibet It is unimaginable that Zain-ul-abidin could have reached that far-off country. *Gogga* must be a place-name in Ladakh.

5 St. 834. *Śayā* (pronounced *Shel*) is a village near Leh in Ladakh

town of Malūbha.[1]

151. Zain-ul-abidin was not solely interested in achieving military glory. He adoped various measures for the economic prosperity of his State. His irrigation projects in Utpalapura, Nandaśaila, Karāla, Avantipura, and other places were a long stride in raising agricultural produce and improving the lot of the peasantry[2] He tried experiments in raising sugarcane in the district of Mārtānda. The sugarcane appears to have grown, since the chronicler appreciates its juice.[3] The mineral resources of the country were tapped. Jonarāja refers to the mining of copper from Tāmrakara mountain which, according to Stein, was situated in Kramarājya.[4] He also caused to be dug precious stones[5] from a locality that is not specified. Gold dust was collected from the sands of rivers.[6]

152. Jonarāja's statement that of all his dependents Jasratha Khuḥkhura was dearest to Zain-ul-abidin[7] may indicate that the former was a vassal of the latter. But this does not appear to be correct, for Jasratha was militarily more

---

1 St. 835 On palaeographic grounds it is now proposed to read मलुभ (for सलुत), and identify it with *Mulbe* in Ladakh The reading कुलुत (not shown by Śār. MSS) evidently is an emendation in DB. The conquest of Kulu attributed to Zain-ul-abidin (*Kashīr*, I, p. 170, *Kashmir under the Sultans*, p. 72) is, perhaps, based on the statement of Francke (*Indian Antiquary*, July, 1908, p. 188), who refers to the information given by Vogel to him. Vogel was, I believe, misled by the emended reading कुलुत (= Kullu, *Ancient Geography of India*, p. 142) that he found in B.

2 Stt. 860-63; 865-66; 868, 871.

3 St. 974.

4 St. 883, Stein, *Rājat.*, II, p. 321.

5 St. 884.

6 St. 885 The government did not lay claim to this in the time of Zain-ul-abidin. Only the future kings would become entitled to a sixth share, says Jonarāja (st. 886).

7 St. 761.

powerful and personally more enterprising than Zain-ul-abidin. It is however a fact that Zain-ul-abidin gave protection to Jasratha, when he was defeated and chased by the troops of Saiyid Muizz-ud-din Mubarak Shah, the Sayyid ruler of Delhi [1]

153. Zain-ul-abidin was a great builder. Jonarāja makes mention of the following activities in this field. In the Karāla District (modern Ādiv^{a}n) he founded a new township named Jainapurī, after his own name. Another town named Jainagiri which was adorned with lofty mansions, was founded in the vicinity of Sopor. A third city named Siddhipurī was built on the Dal, and Mārtāṇḍa and Amaranātha, were also made the seats of the government The most outstanding achievement in the field of architecture was the creating of an island in the midst of the Volur lake (Mahāpadmasarovara) by throwing boatloads of stones in the water. The island thus created was named Jainalankā, and a royal residence was built here under the supervision of Ruyya. Zain-ul-abidin also completed the Jāmi Mosque, the construction of which had been started by Sikandar ; but Jonarāja makes no reference to it.

154. When Jonarāja died, Zain-ul-abidin was at the zenith of his glory. The troubles which made the later years of his life very bitter, arose after 1459 A.D. Jonarāja makes mention of the birth of his four sons, Adam Khan, Haji Khan, Jasrath Khan and Bahram Khan whose ambitions for the throne led to a bitter strife between the father and the sons as well as between the brothers.

155. By his policy of extreme religious toleration, Zain-ul-abidin had endeared himself to the hearts of his

---

1 St. 785 , cf. Elliot, *Tārīkh-i-Mubārak Shāhī* IV, pp 1, 54 sqq.

subjects. The Hindus heaved a sigh of relief and regained not only the freedom of worship but also the royal patronage. As already stated, many Hindus rose to the position of power and influence. The king encouraged Sanskrit literature and the grateful writers in return raised the Sultan to the status of the god Visnu[1]

1 Cf. stt. 935, 973.

अथ

श्रीजोनराज-कृता

राजतरङ्गिणी

अथ

श्रीजोनराजकृता राजतरङ्गिणी

सिद्धे यत्र सति त्रपाकुलमिव स्पर्धाभिलाषाहते-
रन्तार्धं वहति त्रिलोकमहितं शेषं निजार्धद्वयम् ।
स्नेहैकीभवदाशयद्वयजयाकाङ्क्षीव गाढं मिल-
द्देहार्धद्वयमस्तु तद्भगवतोः सद्भावसम्पत्तये ॥ १ ॥

दातुं भक्ताय कल्याणं गर्भं बिभ्रदिवान्वहम् ।
तुन्दिभो गणराजः स विघ्नशान्तिं करोतु वः ॥ २ ॥

श्रीगोनन्दमुखैर्धर्मसंमुखैरा कलेः किल ।
कश्मीरकाश्यपी भूपैरपालि गुणशालिभिः ॥ ३ ॥

तेषामभाग्यहेमन्तनिशातमसि तिष्ठति ।
नैव कश्चिदपश्यत्तान्काव्यार्कानुदयाच्चिरम् ॥ ४ ॥

[Before st. 1, S′₁ ins. marg *pr. m.* अथ जोनराजतरङ्गिणी । ओं स्वस्ति; S′₂ ओ नमः शिवाभ्याम् । अथ जोनराजकृता द्वितीया राजतरङ्गिणी ओं; S′₃ ओ श्रीगणेशाय नम । अथ जोनराजकृता द्वितीया राजतरङ्गिणी; S′₆ ओ श्रीगणेशाय नमः । ओ नमः सरस्वत्यै । अथ जोनराजकृता द्वितीया राजतरङ्गिणी; K ओ; D ओ स्वस्ति । श्रीगणेशाय नम. । ओ.]

1 In S′₄ st. 1-473, and in S′₅ st. 1-260 are lost on missing fol. —b) K -स (mislec. for S'ar. म) हित. —c) S′₁ gloss *pr. m. int. lin.* °क्षि इव (for °काङ्क्षीव). —d) D B S′₆ marg. अद्वैत- (for सद्भाव-).

2 S′₄.₅ missing (cf v.l.1). —a) S′₁ भवा (*pr. m. sup. lin.* क्ता as in text) य. — b) S′₁ (before corr.) गर्भे.

3 S′₄.₅ missing (cf. v. l.1). —c) S′₁ सेय (for *int. lin.* भूपैर् as in text), K नू (mislec. for S'ar. भू) पैर्.

4 S′₄.₅ missing (cf v.l.1). —c) C तां (corrupt [for तान्]). —d) K °याश्चि (mislec for S'ar. चि) रम्.

रसमय्या गिरा वृद्धां नित्यतारुण्यमापिपत् ।
अथ श्रीजयसिंहान्तं तत्कीर्तिं कल्हणद्विजः ॥ ५ ॥

ततो देशादिदोषेण तदभाग्यैरथापि वा ।
कविर्वाक्सुधया कश्चिन्नाजिजीवत्परान्नृपान् ॥ ६ ॥

श्रीजैनोल्लाभदेने क्ष्मां संप्रत्यक्षति रक्षति ।
जोनराजाभिधस्तेषामुद्यतो वृत्तवर्णने ॥ ७ ॥

दर्पग्लानिभवां राजपान्थानां तापसन्ततिम् ।
हर्तुं संरोपितः काव्यद्रुमो भाविफलोदयः ॥ ८ ॥

उपस्काररसं क्षिप्त्वा विनयामृतशीतलैः ।
सज्जनैर्वर्धनीयोऽयमपि यत्नेन भूयसा ॥ ९ ॥

मग्नान्विस्मृतिपाथोधौ जयसिंहादिभूपतीन् ।
श्रीजैनोल्लाभदेनस्य कारुण्यादुज्जिहीर्षतः ॥ १० ॥

---

5 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —c) S′2.3 K C -सिंहान्तां. —d) K कल्फ (mislec. for S′ār. ल्ह) ण-.

6 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′1 damaged (for ततो देशादि-). —c) S′3 K C कविवाक्-. —d) S′1 damaged (for °जिजीवत्परान्नृपान्).

7 S′4.5 missing (cf.v.l.1). —a) D B S′6 (after corr.) °भदीने. —d) S′2 K उश्य (mislec. for S′ār. द्य) तो.

8 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) K -पात्का (mislec. for S′ār. न्था) नां. —c) S′1-3.6 (before corr.) K C हन्तुं (mislec. for S′ār. र्तु).

9 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′6 (before corr.) C त (mislec. for S′ār. उ) पस्कार-.

10 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′1 मग्नान्. (over written) —b) S′1 (*pr. m. int. lin.*) 2.3.6 K C अतीतान्नृ (S′1 °तीतन्नृ, K °तीतां [sic] नृ) पतीनिमान् (for जयसिंहादिभूपतीन्. Thus marg. in S′6). —c) D B S′6 (after corr) °दीनस्य.

सर्वधर्माधिकारेषु नियुक्तस्य दयावतः ।
मुखाच्छ्रीशिर्यभट्टस्य प्राप्याज्ञामनवज्ञया ॥ ११ ॥

राजावलिं पूरयितुं सम्प्रति प्रतिभासमः ।
कविनामाभिलाषेण न तु स्वस्मान्ममोद्यमः ॥ १२ ॥

क्व चुण्ठीजलवन्मद्वाक् क्व च काव्यं तरङ्गितम् ।
छायामात्रानुकारेण किं नडं पुण्ड्रकायते ॥ १३ ॥

अन्तःशून्यां लघुं प्रज्ञां तुम्बीमिव वहन्नहम् ।
पारं राजतरङ्गिण्या गन्तुं हन्तोद्यमं गतः ॥ १४ ॥

पृथ्वीनाथगुणाख्याने चापलं मे न दूषणम् ।
अलङ्कारैरहङ्कारात्कुरूपाऽपि हि वल्गति ॥ १५ ॥

कवीनामुपयोग्या वा मद्वाक् स्वान्तरसिद्धये ।
गङ्गाजलं जलं तेषां यैर्न पीतं जलान्तरम् ॥ १६ ॥

राजोदन्तकथासूत्रपातमात्रं कृतं मया ।
कुर्वन्तु रचनामत्र चतुराः कविशिल्पिनः ॥ १७ ॥

---

11 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[d]) B (evid. emend.) प्राग्राज्ञाम्; S'_6 प्राप्या (*sup. lin.* ग्रा) ज्ञाम्; S'_1 अनवस्थ (*pr. m. sup. lin.* ज्ञ as in text) या.

12 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) S'_1 (after corr.) $_{2.3.6}$ K C मम; M (evid. emend.) -श्रमः (for -समः). —[c]) $S'_{2.6}$ (after corr.) B कवीनामा°. —[d]) S'_2 स (sic) स्मान्; K यस्मां (sic), $S'_{1.3.6}$ (before corr.) C यस्मात् (emended as in text with D B).

13 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'_6 C शु (mislec. for Śar. चु) ण्ठी-.

14 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) B (evid. emend.) S'_6 (after corr.) लघु-. —[b]) D B S'_6 marg. °मेतां (for °मिव). —[d]) S'_1 (before corr.) °मह (for गन्तुं); D B S'_6 (after corr.) श्रितः (for गतः).

15 $S'_{4.5}$ missing (cf.v.l.1). —[a]) $S'_{2.6}$ C °ध्या (mislec. for Śar. ख्या) ने.

16 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) D B S'_6 marg. °मुपभोग्या. —[b]) $S'_{2.3.6}$ C –शु (S'_6 *sup. lin.* सि) द्धये. —[d]) S'_2 तैर् (for यैर्).

17 $S'_{4.5}$ missing (cf.v l.1).

मणीनां घर्षणायैव महाशाणस्य नैपुणम् ।
कान्तिप्रणयने तेषां मुखसारमणेस्तु तत् ॥ १८ ॥

विनैव प्रार्थनां काव्यं कवेः पश्यन्ति साधवः ।
किमर्थितः शशी विश्वं सुधासारेण सिञ्चति ॥ १९ ॥

अनुनीतोऽपि कालुष्यं खलः काव्ये न मुञ्चति ।
सुधाधौतोऽपि नाङ्गारः शुभ्रतामेति जातुचित् ॥ २० ॥

पश्यन्तु मत्काव्यमिति चिरं दूरं गता कवेः ।
अतः परमुखप्रेक्षिभावदैन्यकदर्थना ॥ २१ ॥

समः स्यादप्रवीणानां गीतसंस्कृतयो रसः ।
वानरा गुञ्जते गुञ्जाः शीते वह्निकणभ्रमात् ॥ २२ ॥

काव्यं श्रुतमपि प्रीत्यै नाबोधोपहतात्मनाम् ।
हीनदन्तबलस्येक्षुर्मुखे न्यस्तः करोति किम् ॥ २३ ॥

पदार्थसुन्दरे काव्ये दर्शिते निर्मलात्मनाम् ।
दुर्वारं गुणिरत्नानां मत्सरप्रतिबिम्बनम् ॥ २४ ॥

लक्ष्मणा दूषयन्निन्दुं बुधं मत्सरयक्ष्मणा ।
विधाता वाच्यतामेति परोद्रेकासहाग्रणीः ॥ २५ ॥

---

18 $S'_{4.5}$ missing (cf.v l.1). —[b]) S'_1 –षा (*pr. m. sup. lin.* शा as in text) णस्य. — [c]) D -प्रणयिने.

19 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1). —[c]) K बिम्बं (mislec. for S'ār. विश्व). —[d]) S'_3 K स्वधा–.

20 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1).

21 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1). —[c]) $S'_{2.3}$ C अन्त: (for अत:); K D B परं; S'_6 (conflated) अन्त:परं.

22 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1). —[a]) S'_1 (before corr.) रस· (for समः). —[b]) D सस्कृतये. —[c]) S'_1 (before corr.) गुञ्जां; S'_2 C D B गुञ्जान्.

23 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1). —[c]) K–हं (by syll. contam. for द) त–. —[cd]) S'_2 [इ] क्षु मु°. —[d]) S'_2 न्यस्तं.

24 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) S'_1 damaged (for दर्शि°). — [c]) S'_2 गुण–. —[d]) S'_1 damaged (for बिम्बनम्).

25 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[c]) S'_1 damaged (for °धाता वाच्य°).

मद्राक् कल्हणकाव्यान्तःप्रवेशादेतु चर्वणम् ।
नड्वलाम्बु सरित्तोये पतितं पीयते न किम् ॥ २६ ॥

जगदानन्दनो देवद्विजातिकृतवन्दनः ।
क्षितिसङ्क्रन्दनः साक्षादासीत् सुस्सलनन्दनः ॥ २७ ॥

गजराजैकवाहत्वप्रसिद्धिमपि बिभ्रती ।
जयसिंहाभिधाने श्रीश्चित्रं यस्मिन्सदाऽवसत् ॥ २८ ॥

वाग्देव्या लालिते मात्रा श्रियो भोक्तरि भूपतौ ।
तयोः श्वश्रूस्नुषात्वेन नैवादर्शि विरोधिता ॥ २९ ॥

त्रिगर्ताधिपतेर्वंश्यं मल्लं जातु सुशर्मणः ।
वैरिनिर्वासितं प्राप्तं वृत्तिकामं नृपोऽग्रहीत् ॥ ३० ॥

सर्वत्रौषधयस्तृणानि मणयो ग्रावाण एवाखिलै-
र्मन्यन्ते गुणिनो दिगन्तरगतास्तावज्जनाः प्राकृताः ।
यावन्नैव नयन्ति कर्मभिरभिध्येयप्रकर्षप्रथै-
श्चित्रप्रायदशैश्च निर्मलमतिस्फारं जनं रञ्जनम् ॥ ३१ ॥

वसुधावासवे याते जेतुं यवनमेदिनीम् ।
सैन्यस्य वल्लभो मल्लः शौर्योद्रेकादथाऽभवत् ॥ ३२ ॥

हतशेषं तुरुष्केशसैन्यं तुलयितुं निशि ।
शिबिरं मल्लचन्द्रोऽगाद्रिपूणां साहसोर्जितः ॥ ३३ ॥

---

26 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) K नड्ड (mislec. for S'ār. ड्व) ला°; D B S'_{6} marg. निर्गमाम्बु (for नड्वलाम्बु).

27 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'_{1} (after corr.) $_{2.3.6}$ श्रीमान् (for साक्षात्. Thus marg. in S'_{6}). —d) $S'_{2.3}$ सुस्सुल– ; K सुस्म (mislec. for S'ār स्स) ल–.

28 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_{2}–वाहे नु (for–वाहत्व–). —b) $S'_{2.3.6}$ (before corr.) C बिभ्रति.

29 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) D B –स्नुषत्वेन.

30 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

31 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1). —a) S'_{3} *sup. lin. sec. m.* य in °षधयस्.

32,33 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1).

यत्र न प्राविशद्वायुर्भीत्येव सुभटैर्वृते ।
ध्रुवं मन्त्रौषधिबलात्प्रविश्यान्तर्वलान्तरे ॥ ३४ ॥

सुतद्रोहांहसो भीतेरनिघ्नन्यवनेश्वरम् ।
उपानहौ स्वनामाङ्के निनायास्य शिरस्त्रताम् ॥ ३५ ॥

उपानहौ परिज्ञाय गृहीत्वा चाथ सोऽप्यरिः ।
भूपतेः शिबिरं यातः श्रियं कीर्तिमिवादित ॥ ३६ ॥

द्वे मूर्ती तपनानलावथ तथा शम्भोः शशाङ्काम्भसी
नेता हन्त मिथो गतानुगतिको लोकस्तुलां तां द्वयीम् ।
सूर्याचन्द्रमसोर्यथास्वमुपलैः कान्तैर्विशेषं परं
तेषां तत्प्रतियोगिसम्भविगुणैर्लब्धा जनो रोचकी ॥ ३७ ॥

त्रिंशेऽब्दे फाल्गुणे कृष्णद्वादश्यां भूमिवल्लभः ।
स्वसौभाग्येन दिव्यस्त्रीदृशमप्रीणयत्तराम् ॥ ३८ ॥

अथाभ्यषेचि तत्पुत्रो जडैः स परमाणुकः ।
अणीयःपत्रविस्फारः कुन्दो माघदिनैरिव ॥ ३९ ॥

अवधूय प्रजात्राणमवधीर्य च दिग्जयम् ।
कर्तुं प्रारभताऽखिन्नं राजा कोशस्य सञ्चयम् ॥ ४० ॥

---

34 S'$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) K (before corr.) भीत्यैव; S'$_{8}$ वृत्ते. —d) D [अ] त्र (for [अ] न्तर्).

35 S'$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'$_{6}$ [अ]थ (for [अ]स्य, Thus marg.).

36 S'$_{4.6}$ missing (cf. v. l. 1). —b) K [अ]पि (for [अ]थ). —c) S'$_{1}$ damaged (for °बिरं या°).

37 S'$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) D °स्मृति- (corrupt); B (evid. emend.) °सृति- (for °प्रति-); S'$_{1-3.6}$ K C-योग्य-; D B -योगि- (as in text); S'$_{6}$ *inf. lin.* °सृतियोग्य- (conflated); S'$_{2.3.6}$ D B लब्ध्वा; K लुब्धा.

38 S'$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) B (evid. emend.) फाल्गुने.

39 S'$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) D [अ] भिषेचि. —b) D जनः (mislec. for S'ar. ड:), which reading जडः is due to gram. assim. —c) S'$_{1-3.6}$ (before corr.) K C -विस्फारैः (gram. assim.).

40 S'$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'$_{2}$ [अ] खिन्नो.

दातुं भोक्तुमनीशस्य श्रोत्रियस्येव सम्पदम् ।
प्रयागजनकौ धूर्तौ राज्ञो मुमुषतुः श्रियम् ॥ ४१ ॥

तौ हि स्वभृत्यैर्निःसत्त्वं कारितै राक्षसाकृतिम् ।
तमत्रासयतां रात्रौ रात्रौ चित्रेण कर्मणा ॥ ४२ ॥

मिथ्यात्मनीनतां तस्य नाटयन्तौ कुमन्त्रिणौ ।
रक्षासूनिति तौ वित्तं त्याजयामासतुर्नृपम् ॥ ४३ ॥

स्थाने भिषायकस्यैतावादिश्य स्वानुजीविनम् ।
तृणच्छन्नं महारत्नैश्चैत्र्यां पूजयतः स्म तौ ॥ ४४ ॥

स पुनः कृतसङ्केतः पश्यत्स्वथ जनेष्वहो ।
राज्ञः कृत्वाऽऽशिषं रात्रौ सालङ्कारो ययौ वनम् ॥ ४५ ॥

भिषायको बलिं यत्ते गृहीत्वा व्यधिताशिषः ।
निर्विघ्नं भावि तद्राज्यमिति तौ भूपमूचतुः ॥ ४६ ॥

---

41 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

42 $S'_{4.5}$ missing (cf.v.l.l). —a) $S'_{1-3.6}$ (before corr.) K C निः (S'_1 K नि) सत्यौ; D B S'_6 (after corr.) निःसत्त्व (as in text).

43 $S'_{4\ 5}$ missing (cf.v.l.1). —c) D B S'_6 तं (for तौ).

44 $S'_{4\ 5}$ missing (cf v.l.1). —b) S'_3 K C [आ] सिच्य (for °दिश्य).

45 $S'_{4.5}$ missing (cf.v.l.1). —b) D B [ए] व (for [अ] थ).

46 $S'_{4.5}$ missing (cf.v.l.1) b) K D व्याधिता-. —c) K निविघ्नं; $S'_{2.3}$ K त्वद° (for तद). —d) K नृपम् (for भूपम्).
—After 46 D B S'_6 marg. ins.:

1* (B 47) भिषायकदिने भृत्यं स्व कृत्वा तौ भिषायकम् ।
रत्नैरभ्यर्च्य विपिन नीत्वाऽथ प्रत्यमुञ्चताम् ।
(B 48) कुबेरस्त्वयि तुष्टोऽद्य नानारत्नविभूषितः ।
कृत्वा तवाऽऽशिषं लोकसमक्ष स तिरोहितः ।
(B 49) इत्युक्त्वा भूपतेस्तस्य मुग्धस्य कृपणस्य च ।
प्रयागजनकौ धूर्तौ प्रसाद प्रत्यदापिताम् ।
[(l. 4) B (evid. emend.) -समक्षमति°]

एवं कद्दीश्वरस्यास्य बालस्येव विभीषिकाः ।
संदर्श्य कोशं निःशेषं लुण्ठयाञ्चक्रतुर्विटौ ॥ ४७ ॥

राजा सार्धान्नवाब्दान्स क्ष्मां भुक्त्वा दिवसान् दश ।
चत्वारिंशाब्दनाभस्यसिताष्टम्यां लयं ययौ ॥ ४८ ॥

वन्तिदेवाभिधः सप्तचत्वारिंशेऽथ वत्सरे ।
भाद्रशुक्लदशम्यां स तस्य पुत्रो व्यपद्यत ॥ ४९ ॥

बोपदेवाभिधः पौरैर्योग्यालाभान्नृपः कृतः ।
प्रापितो घासरचितः पूजामिव भिषायकः ॥ ५० ॥

दृष्ट्वा स्थूलशिला हृष्टो मूढः सोऽथ स्वमन्त्रिणः ।
आदिशत्स्तन्यपानेन वर्ध्यन्तामितरा इति ॥ ५१ ॥

श्रुत्वा तत्स्थानमाहात्म्यं बालिशो मन्त्रिभिः सह ।
आगात्सुरेश्वरीक्षेत्रं नौपथेन स जातुचित् ॥ ५२ ॥

अप्सु स्वप्रतिबिम्बेऽस्य कुर्वतो मुखवैकृतम् ।
रुषा चपेटां ददतो न्यपतन्मणिमुद्रिका ॥ ५३ ॥

---

47 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf v.l.1).

48 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf v.l.1).

49 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —[a]) $S'_{1\cdot2}$ C वात्ति- (C °र्त्ति-), $S'_{3\cdot6}$ K D B वन्ति- (as in text). —[b]) S'_2-चत्वारिंष-(submetric) (for -चत्वारिंशेऽथ); D वासरे (for वत्सरे). —[c]) S'_1 - दशम्यां (overwritten).

50 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf v.l.1). —[a]) S'_1 वुप्पे-; S'_2 वांप्प-; S'_3 बोप- (as in text); S'_6 C वो (S'_6 marg. वु) प्य-; D B वुप्प- ; K वष्प (or °ष्य-); K पौरो (for पौरैर्). —[d]) K भिलाषकः (sic); S'_6 after भिषायकः (*sup. lin.*) 50 (st. no.).

51 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —[a]) D B -शिलां. —[c]) D B S'_6 marg. -दा (mislec. for S'ar. पा) नेन.

52 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1).

53 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1).

राज्ञः क्व मणिमुद्रेति पृच्छतः सोऽभ्यधादिति ।
पतिता सा जले रेखां तत्राभिज्ञानमाचरम् ॥ ५४ ॥

एवं निदर्शनीभूय मूर्खाणां नामराजताम् ।
नवाब्दांश्चतुरो मासान्सार्धान्द्वे च दिने व्यधात् ॥ ५५ ॥

तस्यानुजोऽथ भूभारमनिच्छन्नपि जस्सकः ।
स्ववृद्धिकामैरत्यज्ञो लवन्यैरभ्यषिच्यत ॥ ५६ ॥

बध्यन्ते न शुका इवोदितवचःसंवादिनो वायसा
भूमिः शर्करिलोर्वरेव भजते नो घर्षणक्षोदनम् ।
अश्मा सैन्धववन्न जातु गमितो निष्पिष्य चूर्णीकृतिं
केषांचिद् गुणवद् गुणाय महते दोषोऽपि सञ्जायते ॥ ५७ ॥

सोदरौ क्षुक्षभीमाख्यौ द्विजौ तस्य महीभुजः ।
धूर्तत्वेन प्रियावाज्ञामचिरादुदलङ्घतः ॥ ५८ ॥

समार्थावतिसामर्थ्यौ स कथं नौ सहिष्यते ।
भूपं मत्वापि सामर्षं नान्यं वव्रतुरित्यमू ॥ ५९ ॥

---

54 S′$_{4.5}$ missing (cf.v.l.1). —b) K पृश्छ (mislec. for S′ar. च्छ) तः. —c) K स (for सा). —d) S′$_2$ आचरन् (sic).

55 S′$_{4.5}$ missing (cf.v.l 1). —d) S′$_{1-3.6}$ K C D B (gram. assim) सार्धे (K °र्वे mislec. for S′ar र्धे), see NOTES

56 S′$_{4.5}$ missing (cf.v.l.1). —b) K अनिच्छनु (mislec. for S′ar. न्न) पि; S′$_2$ जस्स (mislec. for S′ar. स्स) कः; RSs$_2$ जस्सदेव–. —c) D अभ्य (mislec. for S′ar. त्य) ज्ञो. —d) K अभ्याषिश्य (mislec. for S′ar. च्य) त; S′$_6$ अभिषि°.

57 S′$_{4.5}$ missing (cf.v.l.1). —a) K वश्य (mislec. for S′ar. ध्यं) ते. —b) S′$_2$ शार्करि°; D कर्षण– : B (evid. emend.) S′$_6$ (after corr.) कर्षका– (for घर्षण–). —c) B (evid. emend.) चूर्णाकृ°.

58 S′$_{4.5}$ missing (cf v.l.1). —a) S′$_1$ (after *pr. m.* corr.) क्षुद्र–, (after *sec.m.* corr.) क्षुक– ; S′$_6$ D क्षुक्षु– . — d) S′$_{2.3.6}$ K C D B उदलङ्घताम्(sic).

59 S′$_{4.5}$ missing (cf.v.l.1). —a) S′$_{2.3.6}$ K C समर्थावति°; D B S′$_6$ marg. सहार्थौ सम– (for समाथावति°).

स्वयं यच्च न संभेजे तयोरेको नृपश्रियम् ।
त्वन्योत्सिक्तता हेतुर्न त्वनौचित्यशङ्किता ॥ ६० ॥

यान्त्यङ्गसङ्गममनङ्कुशमङ्कयन्ति
रागं प्रदर्श्य हृदि कम्पमुदञ्चयन्ति ।
व्यापादयन्ति विषवेदनया विशेषा-
द्विश्वास्य दुष्टपिटिका युवतिश्च हा धिक् ॥ ६१ ॥

वार्द्धकक्षीणशक्तित्वाद्विरक्ता स्ववधूरपि ।
हत्वा क्षुक्षं विषेणाशु भीमं भोगमकारयत् ॥ ६२ ॥

सा देवरस्य सङ्गेन श्वित्रसञ्चित्रिता सती ।
दानेन माधवादीनां स्वपापं पर्यणीनमत् ॥ ६३ ॥

सोऽष्टादशाब्दान्क्ष्मां भुक्त्वा सत्रयोदशवासरान् ।
युगागाङ्काब्दमाघान्त्यदशम्यां प्रलयं ययौ ॥ ६४ ॥

ततः श्रीजगदेवस्तत्तनयो विनयोर्जितः ।
ततान जनताहर्षं मधुमास इवाधिकम् ॥ ६५ ॥

---

60 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{1.2}$ K यश्च (mislec. for S'ar च्च). —cd) D हेतुनतु (sic).
—After 60 cd D B S'_6 marg. ins.:

2* (B 63 ef) तत्र हेतुर्लवन्येन्द्रभय नानौचिती पुनः ।

61 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'_6 विश- (marg. °ष-). —d) S'_1 D युवतीश्च; K युवती च.

62 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) D विरक्तां बु (mislec. for S'ar. °क्ताम्व<स्व) वधूर्; B विरक्ताम्बुव° (sic); S'_6 स्व (marg. म्बु) व°. —d) S'_2 भीम-.

63 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_3 चित्र- (for श्वित्र-). —c) S'_1 माधव्‌ (*sup. lin. sec. m.* वा as in text) दीनां. —d) S'_6 पर्यणीण (by syll. contam. for न,मत्; S'_2 after °नमत् (numeral)8 (unexplained).

64 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1) —c) S'_2 युगाङ्कागाङ्का (by ditto.) ब्द-.

65 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l.1). —a) K तत्र (for ततः). —b) K° विजयो° (for विनयो°).

परस्परविरुद्धानां भृत्यानां तुल्यवृत्तिता ।
तत्राभूदुत्पलाब्जानामिव सन्ध्याक्षणागमे ॥ ६६ ॥

उज्जहार महीनाथः पृथुविज्ञानकौशलः ।
भूतले दुर्व्यवस्थानं शल्यं शल्यहरो यथा ॥ ६७ ॥

मनःशल्यायमानः स निस्सामान्यगुणो नृपः ।
कुचक्रिकाबलाद्देशान्मन्त्रिभिर्निरवास्यत ॥ ६८ ॥

निग्रहानुग्रहाधायिमन्त्रज्ञं गुणराहुलम् ।
स प्रापत्सचिवं मित्रं कपीन्द्रमिव राघवः ॥ ६९ ॥

उदयप्रातिलोमेन शूरद्विजपती समम् ।
अगातामथ कश्मीरदेशं तौ विस्मयावहौ ॥ ७० ॥

चिरं भुक्तां श्रियं त्यक्तुमनीशाः समरोद्यताः ।
तन्मन्त्रौजोहुताशान्तः प्रापुः शलभतां द्विषः ॥ ७१ ॥

जित्वा क्ष्मां बुभुजे भूपश्छत्रचामरहासिनीम् ।
लक्ष्मीमराजलक्ष्मां तु श्रीगुणाकरराहुलः ॥ ७२ ॥

राजा रज्जुपुरे राजद्राजतच्छत्रधारिणम् ।
हर्षेश्वरस्य प्रासादं निर्ममे निर्ममेहितः ॥ ७३ ॥

---

66 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'_2 सन्ध्यागमक्षणे.

67 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

68 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'_2 om. °द्देशा°.

69 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'_1 gloss marg. *sec. m.* जगदेवः (for स); D B S'_6 (*sup. lin.*) प्राप (for प्रापत्).

70 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) $S'_{2.6}$ C सूर-. —c) M (evid. emend.) आगा°.

71 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_2 मुक्ता; K मुक्त्वा; D मुक्तं. —c) S'_2 –हताः शान्ताः; S'_6 –ह (marg. हु) ता°.

72 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_1 gloss *sec. m.* marg. जगदेवः (for भूपः). —c) S'_1 gloss *sec. m.* marg. छत्रादिहीनां (for अराजलक्ष्मां); $S'_{2.3}$ K C –लक्ष्मा.

73 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) C (erroneously) पुरेऽराजद्°. —d) K निर्ममो नि°.

वाल्लभ्याद् द्वारपतितां पद्मेनासवता ततः ।
दुरात्मनाऽवधि च्छन्नविषदानेन भूपतिः ॥ ७४ ॥

रक्षित्वा क्षितिमब्दान्स सत्र्यहर्तूंश्चतुर्दश ।
नन्दाष्टाङ्काब्दचैत्रान्त्यचतुर्दश्यां लयं ययौ ॥ ७५ ॥

तत्पुत्रो राजदेवोऽथ काष्ठवाटं भयाद्गतः ।
आनिन्ये वामपार्श्वस्थैर्द्वारेशस्य विरोधिभिः ॥ ७६ ॥

तं सल्हणाख्यदुर्गान्तः प्रविष्टं दुष्टचेष्टितः ।
अवेष्टयद्बलैः पद्मो मण्डलैरिव पन्नगम् ॥ ७७ ॥

उपायनीकृतापूर्वपादुकालोककौतुकात् ।
प्रसक्तं कोऽपि चण्डालो द्वारेशमवधीद्रणे ॥ ७८ ॥

अभिषिक्तस्ततो भट्टैः सभेरीशङ्खनिस्स्वनम् ।
प्रणतानन्तसामन्तः सेवकानन्वजिग्रहत् ॥ ७९ ॥

असामान्यो लवन्येन्द्रान्स वास्तव्यकुटुम्बिताम् ।
निन्ये क्षोणीपरिवृढो रूढभारोढिमादिशन् ॥ ८० ॥

---

74 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) B पद्मेनाम (mislec. for Dev. स) वता. —d) S'_1 gloss *sec. m.* marg. जगदेवः (for भूपतिः).

75 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

76 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_6 D का (D क) ष्ठवाटं. —c) S'_1 gloss *sec. m.* marg. खाफोर् पारित्र् (for वामपार्श्व–).

77 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'_6 बलं (marg. बलैः).

78 $S'_{4.5}$ missing (cf. v.l.1). —c) $S'_{1-3.6}$ KC D B प्रमत्त (emended as in text with PT), see NOTES.

79 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_1 erroneous gloss स जगदेवः (for स in सभेरी–). —d) $S'_{2.3}$ अनु (mislec. for S'ār. न्व) जि°.

80 $S'_{4.6}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_1 (after corr.) $_{3.6}$ K C B (gram. assim.) –कुटुम्बितान्. —c) S'_6 (before corr.) C क्षौणी–. —d) S'_6 marg. K B रू (K mislec. नू) ढि–.

—After 80 D B ins.:

3* (B 84) लवन्यवन्यकारिणां दर्पनिर्दलनं व्यधात् ।
नरसिंहो महातेजा वनानामिव पावकः ।

माल्लेर्बलाढयचन्द्रस्य बलिनो लहरेशितुः ।
हरतः श्रीनगर्यर्धस्वाम्यं न प्राभवत्तु सः ॥ ८१ ॥

पुण्यं राशीभवन्मूर्तमिवाथ स्वाभिधाङ्कितम् ।
बलाढयचन्द्रः सान्द्रौजा नगरान्तर्मठं व्यधात् ॥ ८२ ॥

कोऽयं खशो मृदुः कश्चिदस्माभिरभिषिच्यते ।
अमन्त्रयन्निदं भट्टा राज्ञावगणिताश्चिरात् ॥ ८३ ॥

न भट्टोऽहं न भट्टोऽहं न भट्टोऽहमिदं वचः ।
अश्रूयतापि भट्टेभ्यो निर्दिष्टे भट्टलुण्ठने ॥ ८४ ॥

तदैव विमलाचार्यः शाके खेषुनवाङ्किते ।
षडद्रिनन्दमासस्य मलभ्रममवारयत् ॥ ८५ ॥

निर्ममे निर्ममो राजपुरीं राजोलकं तथा ।
राजदेवः स राजेन्दुराजन्मार्जितमङ्गलः ॥ ८६ ॥

---

81 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'_1 (after corr.) $_{2\cdot3\cdot6}$ K RSs_2 C B म (B मा) ल्लैर्. —[cd]) S'_2 °ग'' स्वा° (blank with dots); K-नगर्यर्व (mislec. for S'ār. र्ध) स्वा°; D B S'_5 marg. हरतो नगरार्धं स शक्तो नाभून्निवारणे. —[d]) S'_1 erroneous gloss जगदेवः (for सः).

82 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[c]) S'_6 *inf. lin.* चन्द्रः in बला-ढयचन्द्रः

83 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) D B S'_6 *inf. lin.* अय (for कोऽय); $S'_{1-3\cdot6}$ K C D B कश्चि (mislec. for S'ār. च्चि) द्. —[b]) S'_1 K अभिषच्य (K ध्य mislec. for S'ār. च्य) ते (emended as in text with $S_{2\cdot3\cdot6}$ C D B). —[d]) D B S'_6 marg. ततः; S'_3 चिरम् (for चिरात्).

84 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) D B S'_6 marg. इत्यश्रावि पदे पदं. —[c]) D B S'_6 marg. भट्टेभ्यः क्रुध्यता तेन. —[d]) D भट–.

85 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) S'_3 (marg. *pr. m.*) 950 (for खेषुनवा°).

86 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[ab]) K राजन्पुरी; S'_1 anusvara om. in-पुरीं; $S'_{2\cdot3}$ राजीलक्. —[c]) C B S'_6 राजेन्दू (sic).

अहानि सप्तविंशानि त्रयोविंशांश्च वसत्रान् ।
मासत्रयीं च राजा स क्ष्मां रक्षित्वा क्षयं ययौ ॥ ८७ ॥

सङ्ग्रामदेवस्तत्पुत्रो गोत्रसुत्रामतां भजन् ।
त्रासमासूत्रयद्राजसिंहः शात्रवदन्तिनाम् ॥ ८८ ॥

विस्रम्भात्सूर्यमनुजं चक्रे प्रतिनिधिं स यम् ।
कुचक्रिकः स भोगेभ्यो लुभ्यन्द्रोहमचिन्तयत् ॥ ८९ ॥

श्रुतद्रोहो महीभर्त्रा भीतः स लहरेशितुः ।
चन्द्रस्य मण्डलं सूर्यः प्राविक्षदुदयेच्छया ॥ ९० ॥

दारुणे रणकाले स सूर्यं चन्द्रान्वितं तदा ।
स्वर्भानुरिव भूभानुश्चित्रं सममभीमिलत् ॥ ९१ ॥

शमालाधिपतिस्तुङ्गः सूर्यं पार्श्वं नयन्मदात् ।
कृतयात्रेण राज्ञाथ नीचभावमनीयत ॥ ९२ ॥

मार्गैः स वीन्दुरविभिश्चौरवद्रजनौ भ्रमन् ।
विटत्यक्तस्ततः सूर्यो बद्ध्वा राज्ञा व्यपाद्यत ॥ ९३ ॥

---

87 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf.v l.1). —d) S′$_2$ क्षमा; S′$_2$ after ययौ (numeral) 6 (to denote Raja Deva 6th ruler).

88 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —b) S′$_{1-3\cdot6}$ kc गोत्रा° (emended as in text with DB); C -सुत्राम°. —c) D आसूत्रयद् (for आसूत्र°).

89 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) K C B विश्रम्भात्. —b) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ K C B स्वयम् (for स यम्). —c) S′$_1$ gloss marg. *sec. m.* सूर्यः (for स).

90 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l 1). —a) B -भर्ता (gram. assim.). —b) B (evid. emend.) लहरीशितुः.

91 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) S′$_3$ दाहने (for दारुणे); S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C B [अ] रुण- (for रण-). —c) K भूर्भानुश्.

92 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf v.l.1).

93 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ K C B निरिन्दु- (for स वीन्दु-). —b) S′$_1$ रजनौ भ्रमन् (overwritten). —c) S′$_2$ क्त omit in त्यक्तस्. —d) D राज्ञा बद्ध्वा (by transp.); S′$_1$ K व्य (K भ्य) पद्यत (emended as in text with S′$_{2\cdot3\cdot6}$ CDB).

स्वलक्ष्मीं रक्षितुं साक्षात्तस्मिन्नार्तक्षणे प्रभौ।
अकारयन्नहिभयं स्तेनाः कल्हणनन्दनाः ॥ ९४ ॥

गोत्रजेषु बलिष्ठेषु नष्टाशः सोऽथ भूपतिः।
शिष्टमिष्टं च शरणमगाद्राजपुरीपतिम् ॥ ९५ ॥

तस्मिन्दण्डधरे दूरं याते डामरफेरवः।
अन्त्राण्यपि विशामाशुरशेषं रक्तपायिनः ॥ ९६ ॥

राज्ञा सुमनसा त्यक्तं द्विजश्वस्पर्शदूषितम्।
भोज्यं डामरडोम्बानां तद्राज्यान्नमभूच्चिरम् ॥ ९७ ॥

स्वमण्डले विशीर्णेऽथ परमण्डलमाविशन्।
न कैरनुमतो राजा प्रत्यासन्ननवोदयः ॥ ९८ ॥

प्रत्यागतो राजपुर्याः स रिपून्समरे जयन्।
ब्राह्मण्यात्काल्हणीत्रक्षन्राज्यं पुण्यं च लब्धवान् ॥ ९९ ॥

एकविंशतिशालं स श्रीविशालं विशांपतिः।
गोद्विजानां निवासाय चकार विजयेश्वरे ॥ १०० ॥

---

94 S'_{45}. missing (cf.v.l.1). —b) $S'_{1-3\cdot6}$ C D B आत्त (mislec. for S'ar. र्त-).

95 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —b) DB (alliterative) पार्थिव: (for भूपति:). —d) S'_1 gloss marg. *sec. m.* राजविर (for राजपुरी-).

96 $S_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —c) S'_1 आशुन् (mislec. for S'ar. र्); S'_3 KC आशुनि:(K नि)शे°.

97 $S_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —b) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ KCB द्विजैश्च (for द्विजश्व-). —c) DB डोम्बा°.

98 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —b) K पुर- (for पर-). —c) S'_1 gloss *see. m.* marg. अपि तु सर्वैः (for न कैर्).

99 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) $S'_{1-3\cdot6}$ KC प्रत्यक्ष (S'_1 illeg.) तो (emended as in text with DB. Thus marg. in S'_6). —c) K ब्राह्मण्यान्क° (mislec. for S'ar. त्क°); DBS'_6 ब्राह्मणान्; S'_2 कल्हणीन् ; S'_3 काल्हणान् ; DB क (B का) ल्हणी (for °ल्हणीन्).

100 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1).

कान्हणप्रणिधीनां स द्विषां लुण्ठनकाङ्क्षिणाम् ।
चौराणामिव दीपोऽभूद् द्वेषणीयो महीपतिः ॥ १०१ ॥

शाखाक्रान्तदिगन्तः स सद्गुराशैर्दुराशयैः ।
कविकल्पद्रुमो राजा विच्छिन्नः कन्हणात्मजैः ॥ १०२ ॥

नायकीकृत्य तं भूपं कविः पण्डितयश्शकः ।
स्वोक्तिहारलतां विद्वत्कण्ठभूषात्वमानयत् ॥ १०३ ॥

षोडशाब्दान्दशाहानि स भुक्त्वा क्ष्मां व्यपद्यत ।
जगद्भद्रोऽथ पञ्चम्यां भाद्रेऽष्टाविंशवत्सरे ॥ १०४ ॥

रामदेवोऽथ तत्पुत्रो हत्वा स्वपितृघातकान् ।
पृथ्वीराजे प्रजाभारं सर्वमेव समार्पिपत् ॥ १०५ ॥

लेदर्या दक्षिणे पारे सल्लरे स महीपतिः ।
स्वनामाङ्कं व्यधात्कोट्टं यशोराशिमिवापरम् ॥ १०६ ॥

---

101 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) D B S'_6 (after corr.) काल्हाणि-. —b) M (evid. emend) -कारिणाम् (tor -काङ्क्षिणाम्).

102 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). D B S'_6 सुदुराशैर्.

103 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) S'_1 gloss marg. *sec. m.* मध्यरत्नं (for नायकी°). —b) K C D B- यःशकः; S'_2 -ये: शकः; S'_3 (before corr.) यःश्शक.

104 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1).

105 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) $S'_{1\cdot3}$ C राज-; S'_2 K D B राम- (as in text); S'_6 राम-(*nif. lin.* °ज-). —c) K-राज्ये (for °जे). —d) S'_3 (after corr.) समर्पिपत्; K समार्दि (mislec. for S'ar. र्पि) पत्.

106 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf.v.l.1). —a) K (before corr.) लै दर्या; S'_2 भागे (for पारे). —b) S'_1 (before corr.) D B S'_6 (after corr.) सल्ला रे; S'_2 मल्लरे. —c) कोष्टं (for कोट्ट).

प्रमादाद्भङ्गमानीतः शमालाविजयोद्यमे ।
तेनोत्पलपुरे विष्णोः प्रासादो नूतनीकृतः ॥ १०७ ॥

पुष्पं चन्दनवृक्षस्य फलं चण्पकभूरुहः ।
अपत्यं तस्य राज्ञश्च हन्त नाकारि वेधसा ॥ १०८ ॥

भिषायकपुरस्थस्य कस्यचिद् ब्राह्मणस्य सः ।
पुत्रं लक्ष्मणनामानं पुत्रीयामास भूपतिः ॥ १०९ ॥

अकृत्रिमपितापुत्रप्रीतिं प्रीतिः प्रथीयसी ।
वस्त्विवोचितमालेख्यं तयोरतुलयत्तराम् ॥ ११० ॥

श्रीसमुद्राभिधा देवी विमुद्रितसमुद्रजा ।
वितस्तायां स्वनामाङ्कं नगरान्तर्मठं व्यधात् ॥ १११ ॥

त्रयोदशदिनं मासं वत्सरांश्चैकविंशतिम् ।
क्ष्मां भुक्त्वैकोनपञ्चाशे वर्षे स द्यामगात्स्वयम् ॥ ११२ ॥

---

107 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) $S'_{2\,3}$ K शमला–.
—After 107 D B S'_6 marg. ins.:

4* (B 112) वैशाखे मासि पक्षे शशधरविषदे त्रिशदब्दे स भक्त्या
द्वादश्यां रामराजे क्षितिमवति निजप्रेयसी सोमवारे ।
पृथ्वीराजः शमालाविजयनसमये दस्युभग्नं मुरारि
सम्पूर्णाङ्गं विधायोत्पलपुरनगरे स्वप्रतिष्ठं चकार ॥

[(l.1) B (evid. emend.) –विशदे]

108 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_2 पुष्पे (mislec. for S'ar. ष्पं). —b) $S'_{3.6}$ C B चम्पक–. —c) S'_2 भूपस्य (for राज्ञश्च).

109 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

110 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) K अक्षत्रिम– (sic). —d) S'_6 after अतुलयत्तराम् st. no. 115 corr. from 110.

111 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'_1 gloss *sec. m.* marg. सुद्रमर् (for स्वनामाङ्कं मठं).

112 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_1 –दिनीं (sic) (for –दिन). —c) S'_2 क्ष्मा; S'_1 (before corr.) D [ए] काच्च° —d) D B S'_6 marg. अगादिषे (for अगात्स्वयम्).

कथञ्चिल्लक्ष्मदेवोऽथ पाटयमानाङ्गविह्वलः ।
नग्नः कण्टकिनीं वल्लीमिव क्षोणीं बभार सः ॥ ११३ ॥

क्षत्रीकृतोऽपि नामुञ्चत्स्वधर्मं द्विजभूपतिः ।
न माणिक्यश्रियं धत्ते रञ्जितोऽश्मापि जातुचित् ॥ ११४ ॥

वितस्तायास्तटे श्वश्रूमठोपान्ते मठं नवम् ।
निष्पङ्का निजनामाङ्कमहलामहिषी व्यधात् ॥ ११५ ॥

कज्जलेन तुरुष्केण बहिरेत्याथ मण्डले ।
मलिनेन प्रजादृष्टिरुत्पाट्यास्रवताहता ॥ ११६ ॥

त्रयोदशाब्दान्मासांस्त्रीन्द्वादशाहं च भूपतिः ।
भुक्त्वा द्वाषष्टवर्षेऽथ पौषान्ते स व्यपद्यत ॥ ११७ ॥

कज्जलोपद्रवात्तस्माल्लेदरीमात्रनायकः ।
सिंहदेवोऽथ सङ्ग्रामचन्द्रेणाक्षोभि भूपतिः ॥ ११८ ॥

---

113 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) RSs_2 लक्ष्मण–(for लक्ष्म–). —c) S'_1 (after corr.) K नग्ना; $S'_{2.3}$ ता (S'_3 ना) मा– (for नग्नः) S'_6 C नाना–(mislec. for S'ar. नग्नः); $S'_{2.3}$ K –कण्ठकि°. —d) C क्षौणी.

114 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) D B S'_6 marg. (alliterative) धरणीपतिः (for द्विजभू°).

115 $S'_{4.5}$ missing (cf v.l.1). —a) C श्वश्रु– (sic); S'_1 gloss *sec. m.* marg. समुद्रा (for श्वश्रू–). —cd) S'_1 (before corr.) K °ङ्कं महला–; $S'_{3.6}$ C °ङ्कं महि (S'_6 *sup. lin.* हे) ला–; B (evid. emend.) °ङ्क महेला–.

116 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1) —a) RSs_2 कजल–. —b) S'_1 om. [अ]थ, later supplied *sec. m.* marg.; D B [अ]त्र (for [अ] थ). —c) D B S'_6 marg. लुण्ठाकेन (for मलिनेन) —d) $S'_{1.3.6}$ K C D B उत्पाद्य (emended as in text with S'_2); $S'_{1.6}$ K D B [अ] स्तु° (emended as in text with $S'_{2.3}$ C).

117 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) D B S'_6 द्वाषष्टि–

118 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

नगरान्तर्मठं कृत्वा लहरेन्द्रे मृते सति ।
सिंहदेवो नृसिंहोऽथ क्ष्मां ररक्ष क्षयाकुलाम् ॥ ११९ ॥

सिंहदेवो नृसिंहस्य सिंहेन गुरुणान्वितः ।
प्रतिष्ठां सिंहलग्नेऽथ ध्यानोड्डारेऽकरोत्कृती ॥ १२० ॥

कर्ता कार्यं च लग्नं च गुरुः सिंहश्च कोविदः ।
पतितेयं भवे तस्य वत सिंहपरम्परा ॥ १२१ ॥

स निष्कलक्षविक्रीतक्षीरेण विजयेश्वरम् ।
एकाह एव स्नपयन्व्रतशुद्धिं ययौ नृपः ॥ १२२ ॥

राज्ञा श्रीशङ्करस्वामी गुरुर्मन्त्रोपदेशकृत् ।
यष्टा दशमठैश्वर्यदक्षिणाभिरपूज्यत ॥ १२३ ॥

परलोकजयोपायं वाग्देवीप्राभृतं नृपः ।
आत्मोपज्ञमिमं श्लोकं शय्योत्थायं सदापठत् ॥ १२४ ॥

---

119 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) S′$_6$ marg. ह in लहरेन्द्रे. —[d]) S′$_2$ क्ष om. in क्षया°.

120 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_3$ (before corr.) सिंहदेवी. —[d]) K ध्यानोद्धा (mislec. for S′ɑr. ड्डा) रे.

121 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) K D कार्यश्च (sic); S′$_3$ *pr. m. sup. lin.* च in कार्यं च. —[c]) S′$_2$ पतितोय (sic), S′$_{2.3.6}$ K B भवेत् (for भवे); M (evid. emend.) अभूत् (for भवेत्); S′$_{2.3.6}$ C व्रते (for वत).

122 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[d]) S′$_1$ K D B वत; S′$_{2.3.6}$ C व्रत- (as in text).

123 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_3$ राज्ञ: (sic). —[c]) S′$_{1-3.}$ K C योष्टा दश-; D B अष्टादश-.

124 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —[d]) K शय्योर्था (mislec. fo S′ɑr. त्था) यं,

"पावकनिर्मलदृष्टिं विबुधगणैरर्च्यमानपादमहम् ।
शशिशकलादर्शयुतं गौरीशं शङ्करं वन्दे" ॥ १२५ ॥

दुहितुर्दुश्चरित्रेण योऽभूद्दण्डः पितुः पतन् ।
इडागत्यार्थितो राजा नर्तक्या तं न्यवारयत् ॥ १२६ ॥

स दुर्जनपरिष्वङ्गादास्तिकप्रज्ञयोज्झितः ।
धात्रीपुत्र्यां स्मरादर्शे स्वात्मानं प्रत्यबिम्बयत् ॥ १२७ ॥

दर्याख्यो गणनास्वामी कामसूहोपबृंहितः ।
तं विरक्तप्रजं मुक्तविनयं छद्मनावधीत् ॥ १२८ ॥

चतुर्दशाब्दान्षण्मासांस्त्र्यहन्यूनान्महीपतिः ।
भूत्वा शुचौ दिवमगात्स वर्षे सप्तसप्तते ॥ १२९ ॥

---

125 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) D विवु (second aksara in S'ar.) ध–. —c) S'_1 (by metathesis) –कलशा° (for –शकला°). —After 125 D B S'_6 marg. ins.:

5* (B 131) पान्थानां तोयदानाय पितॄणां तर्पणाय च ।
दम्पत्योः पापनाशाय धर्मसंवर्धनाय च ।
(B 132) निजालङ्कारदानेन निपानं रचितं पथि ।
मडवाश्रमग्रामान्ते गौर्या शङ्करभार्यया ।
(B 133) खोनमोषाधिपस्यासीत्कन्या प्रज्जद्विजस्य सा ।
सत्यशीलान्विता भक्ता गौरी गौरीव शङ्करे । [5]
[(l. 5) M (erroneously) प्राज्य– (for प्रज्ज–)].

126 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'_2 न्यवार्यात; C न्यवारयत (sic).

127 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) K प्रातिवि°.

128 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_2 दर्पाख्यो; $S'_{2.3.6}$ C M भगिनी– (for गणना–. Thus marg. in S'_6). —b) S'_6 gloss marg. दर्यमित्र (for कामसूह–); S'_{1-3} K C °सूहाप° (emended as in text with D B S'_6), cf. 130b. —d) K विनयश्; $S'_{1.3}$ C च्छ (sic) द्मना.

129 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) K °द्वाष्ष° (sic). —c) S'_2 भुक्त्वा (for भूत्वा). —d) S'_3 K B –सप्तते:; S'_6 RSs_1 –सप्ततौ (S'_6 marg. °तेः); S'_2 after सप्तसप्तते (numeral) 10 (to denote Siṁha Deva 10th. ruler).

तद्भ्राता सूहदेवोऽथ कामसूहोपबृंहितः ।
जडोऽपि सकलामेव कश्मीरक्ष्मां वशे व्यधात् ॥ १३० ॥

दिगन्तरादुपागत्य बहवो वृत्तिलिप्सया ।
तमाश्रयन्महीपालं पुष्पद्रुममिवालयः ॥ १३१ ॥

पार्थोऽन्य इव पार्थोऽभूत्पञ्चगह्वरसीमनि ।
यो गर्भरपुरं चक्रे तत्पुत्रो बभ्रुवाहनः ॥ १३२ ॥

तद्वंश्यः कुरुशाहोऽभूद्यद्बाहूदयपर्वते ।
ज्याकिणच्छद्मना भेजे यशःशुभ्रत्विषं निशा ॥ १३३ ॥

कश्मीराः पार्वती तत्र राजा ज्ञेयो हरांशजः ।
इत्येतत्प्रत्ययायेव यस्यासीच्चक्षुषां त्रयम् ॥ १३४ ॥

कश्मीरेषु हि साम्राज्यं कुरुशाहस्य सन्ततिः ।
शंशदेनमुखी मुख्या ख्यातकीर्तिः करिष्यति ॥ १३५ ॥

---

130 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1).

131 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1).
—After 131 D B S'_6 marg. ins.:

6* (B 140) वृत्त्यै लङ्कारचक्कोऽपि दरद्देशात्तदाययौ ।
संततेर्भाविसाम्राज्यः प्राज्यं कश्मीरमण्डलम् ।
(B 141) क्रमराज्याभिधे राष्ट्रे त्राहग्रामं नृग्रामणीः ।
ददौ वसतये तस्मै नियतेः स नियोगतः ।

132 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) RSs_2 पंचगह्वर-. —c) C D B गह्वर- (for गर्भर-); S'_6 गर्भ (*sup. lin.* ह्व) र-; S'_1 gloss marg. *pr. m.* गाभर् इति प्रसिद्ध (last two akṣaras *sec. m.*) (for गर्भर-)

133 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_2 °बाहुद्रय- (for °बाहूदय-). —d) S'_6 -शुभ्र (marg. चन्द्र) त्विषा.

134 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{3\cdot6}$ K C B काश्मीराः; C पर्व्वतस् (for पार्वती). —b) S'_3 शिवां° (for हरां°).

135 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{3\cdot6}$ C B काश्मीरेषु. —c) $S'_{3\cdot6}$ D B शशदीन-; S'_2 मुख्यः (sic).

ताहरालोऽजनिष्टास्माद्यस्य चापलताश्रिता ।
मुहुर्मुहुरहो मौर्वी श्रुत्यन्तमगमत्तराम् ॥ १३६ ॥

शाहमेरः स्वशौर्योष्माग्रीष्मो भानुस्ततोऽजनि ।
यस्य वैरिवधूबाष्पैः प्रतापाग्निरदीप्यत ॥ १३७ ॥

वने विहरतस्तस्य शाह्मेरस्य कदाचन ।
मृगया प्रथमं दृष्टिं पश्चान्निद्रा व्यलोभयत् ॥ १३८ ॥

राज्यमा संततेर्भावि कश्मीरेषु तवेति सः ।
स्वप्ने वाक्सुधया तत्र महादेव्याभ्यषिच्यत ॥ १३९ ॥

पञ्चाग्न्यर्कमिते शाके नवाष्टाङ्कितवत्सरे ।
ततः सपरिवारः स कश्मीरानविशच्छनैः ॥ १४० ॥

सकुटुम्बं तमायान्तं वृत्तिदानेन भूपतिः ।
अनुजग्राह सोत्कर्षं चूतद्रुम इवालिनम् ॥ १४१ ॥

दुलचाख्यः कर्मसेनचक्रवर्तिचमूपतिः ।
कश्मीरान्स तदैवागात्सिंहो मृगगुहामिव ॥ १४२ ॥

---

136 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. c. l. 1). —a) S′$_{1-3\cdot6}$ K C B ताहराजो; D ताहरालो (as in text). —c) S′$_2$ असौ (for °हो); S′$_2$ मा (sic) र्शीं (mislec. for S′ar. र्वी).

137 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ D B शाह्मेरः; S′$_1$ K D B स (emended to स्व° as in text with S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C); S′ -शौर्योष्म-; S′$_{2\cdot3\cdot6}$ K C -वी (S′$_6$ *sup. lin.* शौ) र्योष्म-; D B -शौर्योष्मा (as in text). —b) D -ग्रीष्मा (sic); S′$_1$ भातुस् (sic); S′$_3$ K D मातुस्. (for भानुस्).

138 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_{2\cdot3}$ शाह्मे°.

139 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) D [अ]भिषि°.

140 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1).

141 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) D आयातं.

142 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ K C ड (mislec. for S′ar. दु) लचा°; D B दु (B ड्डु mislec. for Dev. दु) लुचा°; S′$_6$ ड (marg. ड्डु) लुचा°.

षष्टिग्रामसहस्रेषु स्वाम्यं दातुमिवात्र सः।
तावत्संख्यसहस्राणि स्वसैन्ये सादिनोऽवहत् ॥ १४३ ॥

दुल्वं धनप्रयोगेण निर्विवर्तयिषुर्नृपः।
सर्वेषामेव वर्णानां दुर्वर्णो दण्डमक्षिपत् ॥ १४४ ॥

प्राणाहुत्या प्रभोः कोपे तत्प्रतिग्रहसांहसः।
प्रायस्था ब्राह्मणाः प्रायश्चित्तीयांचक्रुरक्रमम् ॥ १४५ ॥

तदैव कालमान्याख्यैर्भौट्टैर्घट्टितवैरिभिः।
सबन्धुर्गोत्रजो व्याजाद् बकतन्यो न्यहन्यत ॥ १४६ ॥

---

143 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1).

144 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2.6}$ C ड (S'_6 marg. डु) ल्व; B डु (mislec. for Dev. दु) ल्व. —b) K विनिवर्त°. —c) M (evid. emend.) इव (for एव). —d) S'_2 दुर्श (mislec. for S'ar. वै) र्णो.

145 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'_3 प्राण (marg. *pr. m.* णा) हु°. —b) $S'_{2.6}$ K -साहसः. —c) S'_6 marg. ब्राह्मणाः. —d) S'_1 after °क्रमम् is a Kakapada:+ *inf. lin.*

—After 145 D B S'_6 marg. ins.:

7* (B 156) दण्डदुःखेन विप्रैर्यः शापो दत्तो महीभुजः।
भविष्यन्वंशविच्छेदो ध्रुवं तस्यैव तत्फलम्।

146 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —ab) D B तस्मिन्नवसरे कालमान्याख्यैर्भोट्टपार्थिवैः. —a) $S'_{1.3}$ K कालमात्या° ($S'_{2.6}$ C °न्या° as in text), see NOTES. —b) C भोट्वैर् (sic); $S'_{2.3}$ (before corr.) K घटित-.

—After 146 ab D B ins.:

8* (B 157 cd) स्वदेशे वकतन्याख्यो गोत्रजस्यात्मजो हतः।

[D स्वदेशोकत्याख्यो (sic)].

—c) $S'_{1.2}$ K C स (K स्व) बन्धुगो° (emended as in text with D B S'_6); S'_3 सबन्धुः (visarga ins later.). —d) S'_2 evid. emend.) बकतुल्यो; K C D B वक°; S'_2 न्यहृत (sic): D B व्यह्न°.

मान्योऽसामान्यधीः कालमान्यवंशदवानलः ।
अवाशिष्यत तत्पुत्रो दैवादेकः स रिञ्चनः ॥ १४७ ॥

व्यालदुक्कमुखैर्मन्त्रसूत्रसंयोजितैरथ ।
बद्ध्वा संहतिकन्थां स ताञ्जडाञ्जेतुमिष्टवान् ॥ १४८ ॥

निपास्यमानकोशं मां भृत्यत्वे वृणुतेति सः ।
तान्प्रत्यश्रावयद् दूतमुखेन स्वाततायिनः ॥ १४९ ॥

नृसिंहः स नदीतीरे सिकतास्थगितायुधः ।
तान्प्रत्यैक्षत रक्तस्य ननु कोशस्य पीतये ॥ १५० ॥

व्यालाद्यैरागतास्तत्र कालमान्या निरायुधाः ।
सिकतान्तर्निविष्टस्य परश्वग्नेस्तृणीकृताः ॥ १५१ ॥

प्रक्षाल्य वैरिरक्तेन पितृद्रोहरजोमलम् ।
शेषानेकारिभीत्यागात्कश्मीरान्बन्धुभिः सह ॥ १५२ ॥

पूर्णस्य रामचन्द्रस्य रुचिहान्यै धरार्यमा ।
नीलाशाभ्रे रिञ्चराहोरुदयं सोऽथ सोढवान् ॥ १५३ ॥

---

147 S'4.5 missing (cf. v. I. 1). —ab) S'2 कामान्व- (submetric) (for कालमान्य-). —b) S'1 (after corr.)6 K D B °मातृ- (prob. mislec. for S'ār. न्य- or त्य-); S'3 °मात्य- (for °मान्य-). —c) S'2 अत्रा° (for अवा°). —d) S'3 रिञ्चणः.

148 S'4.5 missing (cf. v. I. 1). —a) S'2.6 C -ट (S'6 marg. ट्ठ) क-; K -डाक्क- (sic) (for -टुक्क-); S'2 मन्त्रं (for मन्त्र-). —b) M (evid. emend.) -सूत्रैः; S'2 -सूत्रस (sic) यो°. —c) S'2 बद्धा (sic).

149 S'4.5 missing (cf. v. I. 1). —a) S'2 °स्यमानो (sic); S''2.6 (after corr.) D B मा (for मां).

150 S'4.5 missing (cf. v. I. 1). —c) S'1-3.6 (before corr.) K C रत्न (mislec. for S'ār. क्त) स्य —d) S'2.3 K प्रीतये (sic).

151 S'4.5 missing (cf. v. I 1). —b) S'3 °मात्या (for °मान्या). —c) S'1 निक्क (sic) ष्टस्य (for निवि°)

152 S'4.5 missing (cf. v. I. 1). —c) S'2 –भोभ्या (sic) marg. *pr. m.* –भीत्या°); C –भीभ्यो (for –भीत्या°). —c) D B S'6 marg. शेषारिभयतो यातः. —d) D B S'6 marg. बान्धवैः (for बन्धुभिः).

153 S'4.5 missing (cf. v. I. 1). —a) S'2.3 पूर्वो (S'3 र्वै) स्य.

हेतिभिस्तापयत्याशा दुल्चे कृष्णवर्त्मनि ।
काश्मीरिकैर्जनैः सर्वैः शलभत्वमलभ्यत ॥ १५४ ॥

रुद्धयोर्दुल्चरिञ्चाभ्यां प्राच्युदीच्योर्बहुर्जनः ।
वसतेः पश्चिमामाशां प्राग्यमाशामथागमत् ॥ १५५ ॥

अधो दुल्चाम्बुपूराद्ध्रीगिरौ रिञ्चनमारुतात् ।
छायाजुषां फलाढ्यानां पुन्नागानामभूत्तदा ॥ १५६ ॥

पक्षिशावमिव स्थानच्युतं चिल्लोल्लसद्भ्रया ।
बलश्री रैञ्चनी लोकं काश्मीरिकमपाहरत् ॥ १५७ ॥

धनाम्बु प्राप्य भौट्टेभ्यः कश्मीरजनविक्रयात् ।
गर्जन्नाशाः व्यधात्सर्वास्तदा रिञ्चनवारिदः ॥ १५८ ॥

---

154 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) S′2 K C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्चे; D दुलुच्ये; B डु (mislec. for Dev. दु) लुचे; S′6 डल (marg. डुलु) चे. —c) S′1 K D B काश्मीरकै.

155 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′2.3 C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्च–; D B दु (B डु mislec. for Dev. दु) ल्च–; S′6 ड (marg. डु) ल्च–; K दुल्क–. —b) D र् om. in बहुर्.

156 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′2 3 K C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्चा°; D B दु (B डु mislec. for Dev. दु) ल्चा°; S′6 ड (marg. डु) ल्चा°; S′2 ˎ om. in भौर्. —c) S′2 च्छायां; पुष्प– (marg. जुषां); S′6 C छायायु (S′6 marg. जु) षां.

157 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′3 marg. *pr. m.* स्थान–. —b) S′6 –च्युति (*sup. lin.* °तं). —c) S′2 रञ्चनी (sic). —d) S′1 K D B काश्मीरकैः.

158 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) C B S′6 (after corr.) भोट्टेभ्यः. —b) S′2 3.6 C D B काश्मीर–. —d) S′1 after वारिदः is a Kākapada: + (*supp. lin. sec. m.*).

—After 158 D B S′6 (on supp. folio) ins.:

9* (B 170) तुरुष्कताजिकम्लेच्छसैन्यच्छादितभूतलः ।
दुलुच्यो नगरं प्रापदथागस्त्य इवार्णवम् ।

(B 171) मृगाः सिंहमिवोदग्रं गरुत्मन्तमिवाण्डजाः ।
तमापतन्तमालोक्य पलायन्त पुरौकसः ।

(B 172) बद्धाः पलायिनस्तेन मान्त्रिकेणेव पन्नगाः ।
केचित्पलायिता भीत्या प्रविष्टा गिरिगह्वरम् ।

(B 173) राजापि क्वापि संच्छन्नो भीत्या घूकवदास्त सः ।
इतरेषां तु लोकानां का कथा तत्र वासिनाम् ।

(B 174) विप्रशापो नरेन्द्राणां वृथा जातो न जातुचित् ।
सलक्ष्मा राजयक्ष्मा हि नाहत्वा विनिवर्तते ।

(B 175) गूढार्थं दापिताः पूर्वं गाढया बन्धपीडया ।
विक्रीता वाजिभिः पश्चात्तुरुष्कैर्हस्तगा जनाः ।

(B 176) विद्धाः केचित्परे बद्धा विराद्धास्तेन केचन ।
प्लोष केचित्परे शोष दोषं यान्त्यनलाद् द्रुमाः ।

(B 177) जत्रुवेधेन बद्धानामेकया चर्मवध्रया ।
तेषां दुरापमप्यासीदन्योन्यमुखदर्शनम् ।

(B 178) घासेन्धनादिसम्भारढौकनाय क्षणं क्षणम् ।
बद्धा म्लेच्छैरमुच्यन्त बिडालैरिव मूषकाः ।

(B 179) येषामन्ने जुगुप्साभूद्बिडालस्पर्शदोषतः ।
म्लेच्छोच्छिष्टं गवांश्चास्थि तैर्बद्धैर्भक्षितं क्षुधा ।

(B 180) वैतस्तमपि ये वारि न पपुः पङ्कसङ्कुलम् ।
बद्धैर्मरुषु तैर्नीतैर्मूत्रं पीतं भृश तृषा ।

(B 181) क्व म्लेच्छान्नं क्व वंशो नो दुःसहा क्षुच्छुतेन किम् ।
निद्रा नाद्यापि मार्गेण तेऽन्तरेवमचिन्तयन् ।

(B 182) गच्छतां तिष्ठतां तेषामश्नतां जल्पतामपि ।
सोऽभून्नैव क्षणो यत्र न ते कार्यमसाधयन् ।

(B 183) म्लेच्छैः केचित्खशैः केचिद्दरद्भिरपरे तथा ।
भौट्टैः केचित्तुरुष्कैश्च केचिद्वन्दीकृता जनाः ।

(B 184) अन्नं गृहे वने वित्तं मार्गे बन्धून्विहाय च ।
पलायामासुरपरे तुरुष्कभयसम्भ्रमात् ।

नाशिताशेषदेशोऽथ स्फीतशीतभयाकुलः ।
दुल्चः कश्मीरतः तारबलमार्गेण निर्ययौ ॥ १५९ ॥

(B 185) करुणागौरवघृणा द्रुतं गन्तुमशक्तिषु ।
बालवृद्धाबलास्वेते त्यक्तवन्तः पलायिनः ।

(B 186) न भुक्तं क्षुधितैर्मार्गे न पीतं तृषितैरपि ।
किमन्यद्भयसम्भ्रान्तैः पश्चात्तैर्नापि वीक्षितम् ।

(B 187) क्षुधा केचित्तृषा केचिद्भिया केचित्परे ह्रिया । [35]
भयाद्बिलदरीष्वेव प्रविश्यान्तर्विपेदिरे ।

(B 188) बिलप्रविष्टांस्ताञ्छ्रुत्वा ततो निष्कासनेच्छवः ।
निष्कारुण्यास्तुरुष्कास्ते धूम बिलमुखे ददुः ।

(B 189) धूमेनान्तर्विपन्नानां नराणामस्थिराशयः ।
दृश्यन्तेऽद्यापि धूमोत्थं मालिन्यं च गुहामुखे । [40]

(B 190) राजापचारमकरोत् प्रजासु फलितस्तु सः ।
नारीणां चपला दृष्टिर्दन्तैर्गण्डस्तु खण्ड्यते ।

[(1. 2) B ड्ड (mislec. for Dev. ड्ड) लुच्यो–. (1.5) B (evid. emend.) [ए] व (for [इ] व). —(1.14) B द् om. in [अ] नलाद्. —(1.20) D म्लेच्छोछिष्टं (sic); B (evid. emend.) निबद्धैर् (for तैर्ब°). In D words ending with बद्धैर् effaced by overwriting. —(1.24) D अचितयन् (sic). —(1.32) D °लांबे (<लाम्वे mislec. for S'ar. स्वे) ते; D after पलायिनः reads युगलकम्. —(1. 39) D anusvara om. in विपन्नानां. —(1.42) D र् om. in दृष्टिर्. In S'_6, 9* on supp. folio bound between leaf nos. 7 and 8 ending with the remark: ८ पृष्ठे ६ पङ्क्तौ पतितमेतज्जोनराजतरङ्गिण्याम्]

159 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2\cdot6}$ (before corr.) C –देवो (S'_2 marg. °षो); B –देषो (for °शो). —b) D B S'_6 marg. हिमपात– (for स्फीतशीत–). —c) S'_2 K C ड (mislec. for S'ār. दु) ल्चः; D दुल्च्यः; B ड्ड (mislec. for S'ar. दु) ल्चः; S'_6 ड (marg. ड्ड) ल्चः. cd) K words beginning with °रतः तारबल– in 159cd and ending with काश्मी° in 160a are on marg.; S'_2 तारर (mislec. for S'ār. ब) ल–.

जनाः काश्मीरिका दुर्गबिलेभ्यो मूषका इव ।
दुल्चोतौ गते वन्दीकृतशेषा विनिर्ययुः ॥ १६० ॥

नालब्ध पितरं पुत्रः पिता तं च न कंचन ।
भ्रातृंश्च भ्रातरो दुल्चराक्षसोपप्लवात्यये ॥ १६१ ॥

मितलोका खिलक्षेत्रा निर्भोज्या दर्भनिर्भरा ।
सर्गारम्भ इव प्रायस्तदा काश्मीरभूरभूत् ॥ १६२ ॥

सामर्थ्याश्र्यगृहीद् दुल्चो रिञ्चनः प्राभवत्पुनः ।
विश्वमन्धयति ध्वान्ते सुखभाजोऽभिसारिकाः ॥ १६३ ॥

दुल्चराहुविनिर्मुक्तं राजानं तुङ्गिमस्पृशा ।
अरुरुत्सत्स श्रृङ्गेण रिञ्चनास्ताचलस्ततः ॥ १६४ ॥

---

160 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_{3\cdot6}$ C मूषिका. —c) S′$_1$ gloss marg. *pr. m.* दुलच एव ओतुः बिडालः तस्मिन् दुलचोतौ, S′$_2$ ड्लचेतोचते वन्दे° (sic); C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्चे (erroneously) ऽतो.

—For 160 D B S′$_6$ marg. subst.:

10* (B 192) ओताविव गते तस्मिन्काश्मीरा मूषका इव ।
मन्दं मन्दं विनिर्याता मृतशेषा बिलान्तरात् ।

161 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ °लब्धा (sic). —b) D कथंचन (for न कंचन). —c) S′$_2$ K C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्च–; S′$_6$ ड (marg. दु) ल्च–; D दुल्च्य–; B डु (mislec. for S′ār. दु) ल्च–.

162 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l.1). —d) S′$_2$ D B कश्मीर–.

163 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{1-3\cdot6}$ K C D समर्थान् (emended as in text with B); S′$_2$ C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्चो; D दुल्च्यो; B डु (mislec. for S′ār. दु) °ल्चो; S′$_6$ ड (marg. दु) ल्चो. —b) D B ततः (for पुनः). —c) S′$_{1\cdot2\cdot6}$ K C D B ध्वान्तं (mislec. for S′ār. न्ते).

164 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ C ड (mislec. for S′ār. दु) ल्च–; K B डुल्च–; S′$_6$ ड (marg. दु) ल्च–; S′$_2$ °निर्मुक्त–; S′$_3$ C °निर्मुक्तं. —c) S′$_3$ आरुरु°.

दृष्ट्वा गगनगिर्यग्रे भास्वन्तं रिल्हनं स्थितम् ।
अशङ्कयत न कै राज्ञः प्रत्यासन्नोऽस्तसंस्तवः ॥ १६५ ॥

रिल्हनश्येनराजस्य जिहीर्षोर्नगरामिषम् ।
कुलचन्द्रो रामचन्द्रो विघ्नं चक्रे पदे पदे ॥ १६६ ॥

भौट्टांल्हरकोट्टान्तः पट्टविक्रयकैतवात् ।
प्रत्यहं वञ्चनोद्योगी रिल्हनोऽथ विसृष्टवान् ॥ १६७ ॥

तथैव ल्हरस्यान्तर्भुट्टलोके प्रवेशिते ।
अपीप्यद् रामचन्द्रास्त्रमधु शस्त्राणि रिल्हनः ॥ १६८ ॥

रामचन्द्रकुलोद्यानकल्पवल्लीं स रिल्हनः ।
वक्षःस्थले महाबाहुः कोटादेवीमरोपयत् ॥ १६९ ॥

श्रीरिल्हनभयाद्राजा नगरं त्यक्तवांस्ततः ।
विप्रशापाग्निदग्धानां कुतः स्यादुदयाङ्कुरः ॥ १७० ॥

---

165 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'_3 गमन–; C गगण–. —[c]) S'_3 (before corr.) अशाङ्कित; K उपशंक्यते (sic). —[d]) D प्रत्यासनो (sic).

166 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'_3 (before corr.) –राज्यस्य.

167 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) $S'_{2\cdot6}$ (before corr.) D B भोट्टां°; S'_3 –कोटान्तः. —[b]) $S'_{1-3\cdot6}$ K C –कौतुकात् (emended as in text with D B).

168 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) $S'_{2\cdot6}$ (after corr.) D B भो (S'_6 before corr. भौ) ट्ट–; S'_3 (before corr.) प्रविशते. —[c]) $S'_{1-3\cdot6}$ K C B अपिप्यद् (emended as in text with D); C –चन्द्रास्रं.

169 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'_1 (after *sec. m.* corr.) $_3$ –कुलोद्याने. —[b]) S'_6 marg. K C B –कल्ह– (mislec. for S'ār. ल्प–). —[c]) D visarga om. in वक्षः°.

170 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) S'_3 (before corr.) °वानुतः (for °वांस्ततः). —[d]) S'_1 उदयाड्कुरः (overwritten *pr.m.*).

प्रमण्डलगुहां राजजम्बुर्भीतोऽविशत्ततः ।
पापस्य तादृशो मृत्युः संमुखस्य रणे कथम् ॥ १७१ ॥

वैरिधाराधरश्चित्रं रणे राजास्त्रवर्षणैः ।
दण्डदानां द्विजातीनां चक्रे नेत्रेष्ववग्रहम् ॥ १७२ ॥

पञ्चाहोनांश्चतुर्मासान् वर्षांश्चैकोनविंशतिम् ।
स राजराक्षसो रक्षान्व्याजात् क्षोणीमभक्षयत् ॥ १७३ ॥

श्रीरिञ्चनसुरत्राणो भुजवातायने महीम् ।
व्यशिश्रमदथ श्रान्तां दौःस्थ्याद्दुःस्थितिविप्लवैः ॥ १७४ ॥

पूर्वदृष्टमिवाशेषं तिमिरापगमे पुमान् ।
कश्मीरमण्डलं पूर्वराजसौख्यं तदैक्षत ॥ १७५ ॥

दीपैरिव प्रतिस्थानं यैर्लवन्यैः स्थिरं स्थितम् ।
अकम्प्यन्त प्रभातस्य ते राज्ञो बलवायुना ॥ १७६ ॥

मन्त्रसूच्या कृते भेदे बाणसूत्रे प्रवेशिनि ।
अभूल्लवन्यकन्थायाश्चित्रं विश्लथता तदा ॥ १७७ ॥

---

171 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′3 (after corr.) -गुहा. —b) D -जंमुर् (sic).

172 S′4.5 missing (cf. v. l. 1).

173 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —d) S′6 (before corr.) C क्षौणीम्. S′2 after अभक्षयत् (figure) 16 (unexplained).

174 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) D B S′6 marg. श्रान्तां यवनविप्लवैः. —c) D B S′6 marg. अनयद्विश्रमं तुङ्गे. —d) D B S′6 marg. as 174 b; S′3 C दौस्थात् (sic); S′6 दौत्स्थ्या (mislec. for S′ar. स्स्थ्या) द्; S′6 दुस्थिति-.

175 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —c) S′1.3 K C D B -मण्डलः पू° (<S′ār. °लस्पू° mislec. for S′ār. म्पू°); S′6 (after corr.) -मण्डलः.

176 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) D B (gram. assim.) स्थिरैः. —c) S′2.3 आ (S′3 अ) क्रम्यन्त; C B S′6 अकम्पन्त.

177 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) K -सूध्या (mislec. for S′ar. च्या); S′2.6 C -शुद्धया (for -सूच्या). —c) S′3 लवण्य- (*sup. lin, pr. m.* न्य-).

वने कण्टकिनीवाङ्गनग्नो यत्राकुलोऽभवत् ।
तत्रैव व्योम्नि पत्रीव देशे समचरन्नृपः ॥ १७८ ॥

तस्य दाक्षिण्यदक्षस्य प्रजानां हितहेतुना ।
पुत्रे मन्त्रिणि मित्रे वा दुष्टे नालक्ष्यत क्षमा ॥ १७९ ॥

छेदं यच्छन्नतुच्छानां वैरिणामुच्छलच्छ्रियाम् ।
आच्छोदनमगच्छत्स छत्रशाली कदाचन ॥ १८० ॥

टुक्कभ्राता तिमिर्नाम मार्गे सन्तापखेदतः ।
गोपाल्याः कुत्रचिद् ग्रामे क्षीरं निष्पीतवान् हठात् ॥ १८१ ॥

राज्ञा विज्ञापितेनाथ सद्यो गोपालयोषिता ।
अनुयुक्तस्तिमिर्भीत्या व्यधात्सर्वस्य निह्नवम् ॥ १८२ ॥

असत्ये भाविता गोपी यदा धैर्यान्न सास्खलत् ।
पानाशयं तिमेरेव स सत्यैक्षी व्यदारयत् ॥ १८३ ॥

---

178 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ D कण्ठकि°. —b) C S′$_6$ marg. –नङ्गो (by syll. contam. for नग्नो). S′$_2$ (evid. emend.) भवेत् (for [अ] भवत्).

179 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) D दुष्टे (for पुत्रे). —d) D पुत्रे (for दुष्टे).

180 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ च्छेदं; S′$_3$ च्छेयच्छ (sic) त्त्र° (mislec. for S′ār. न्न°); K च्छेदयं (sic) श्छ (mislec. for S′ār. च्छ) न्न–. —b) D उछलाछ्रियाम् (sic). —c) S′$_2$ आच्छोटनम्; K अच्छो°.

181 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ टक्क–; S′$_3$ डुल्च– (marg. °क्क– [for टुक्क–]); S′$_6$ (after corr.) टुक्क–. —b) S′$_{3\cdot6}$ (before corr.) C खेदितः.

182 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) D र् om. in तिमिर्.

183 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_3$ after °स्खलत् Kākapada: + and 183 cd marg *pr. m.* —c) C °यन्ति (by padānta-sandhi for °यं ति) मेर्; K एवं (for एव).

तस्य पानाशयाद्दीर्णान्निर्यान्त्या क्षीरधारया ।
राज्ञः कीर्तिर्मुखश्रीश्च गोप्याः प्रापत्प्रसन्नताम् ॥ १८४ ॥

वानवाले निवसतोरसुवातां कयोश्चन ।
अश्वे किशोरकौ तुल्यौ कस्मिन्नपि वनान्तरे ॥ १८५ ॥

सिंहसंज्ञपितापत्या तयोरन्यतरा वने ।
अश्वसादृश्यवात्सल्यादपुपुत्रीयिषत्परम् ॥ १८६ ॥

मदीयोऽयं मदीयोऽयमित्यसञ्जातनिश्चयौ ।
वडवाधिपती क्षोभाद्राजान्तिकमगच्छताम् ॥ १८७ ॥

स विवादं तयोः श्रुत्वा स्वान्तिकं स्वीयमानुषैः ।
बडवे च किशोरं च राजाभ्यानाययत्ततः ॥ १८८ ॥

तस्मिन्किशोरके बाल्याद् दूरं धावति लीलया ।
माता धात्री च नितरामस्निह्यच्चाप्यहेषयत् ॥ १८९ ॥

सभ्येष्वनेलमूकेषु वादिनोः क्षोभसज्ञयोः ।
अश्वे नावानयन्मध्येवितस्तं सकिशोरके ॥ १९० ॥

---

184 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) C S′$_6$ (before corr.) गोप्या; D B प्राप.

185 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_6$ वार° (marg. वान°); C °बाले; RSs$_2$ वनवरालि-. न prob. mislec. for S′ār. र in वान°, cf. Kal. I. 121 वारबाला°, v. l. वनबाला.

186 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{1\cdot3}$ K D B -संज्ञापिता° (emended as in text); S′$_{2\cdot6}$ C -संक्षयिता° (for -संज्ञपिता°). —b) S′$_{1-3\cdot6}$ K C D B अन्यतमा (emended as in text). —c) S′$_6$ -सादृश्याद् (marg. °श्य-). —d) S′$_{2-6}$ अपपु°; S′$_3$ (before corr.) अपुपुत्र°.

187 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_2$ [आ] सञ्जात- (sic); K इति स° (sic). —c) K वरु (mislec. for S′ār. ड) वा°.

188 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) D [अ] भ्यानययत्.

189 S′$_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —d) K D अस्निह्यश्च (mislec. for S′ār. च्च).

190 S′$_{4.5}$ missing (cf. v l. 1). —d) D -वितस्तां (sic).

बालाश्वं पातितं नद्यां नावो राज्ञा महाधिया।
हठादन्वपतन्माता परा परमहेषयत् ॥ १९१ ॥

संदिग्धव्यवहाराणामेवं निश्चयकर्तरि।
तस्मिन्राज्ञि जनोऽमंस्त कृतं युगमिवागतम् ॥ १९२ ॥

श्रीदेवस्वामिनं शैवीं दीक्षां याचन्नराधिपः।
नान्वग्राहि स भौट्टत्वात्तेनापात्रत्वशङ्कया ॥ १९३ ॥

अनुजस्तनुजो बन्धुर्मन्त्री सहचरः सखा।
व्यालराजो नृपस्याभूत्सत्यैकव्रतनिष्ठया ॥ १९४ ॥

जहौ व्यालः कृतं राज्ञा न स व्यालकृतं पुनः।
मनो हि कायिकं हन्ति तत्कृतं न वपुः पुनः ॥ १९५ ॥

कलानिधौ रसमये व्याले भूलोकभास्वतः।
मूर्च्छिता रुचिरच्छैत्सीदच्छेद्यं जगतां तमः ॥ १९६ ॥

---

191 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) D पतित.

192 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_2 –कारिणि (for –कर्तरि)

193 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_2 anusvāra om. in दीक्षां. —c) $S'_{2\ 6}$ (after corr.) D B भोट्ट°; C भौट्ठ° (sic).

194 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). K reads after 194b व्यालराजो नृपस्तनुजोर्म (sic) न्त्री सहचरः सखा (later smeared over with yellow pigment). Then follows 194cd.

195 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) D visarga om. in व्यालः. —b) S'_2 –गतं (for -कृत). —d) K repeats after 195d मनो हि कायि (later smeared over with yellow pigment).

196 $S'_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) D रुचिरे (by syll. contam. for र)च्छै°.

—After 196 D B S_6 marg. ins. :

11* (B 229) प्रवेष्टुकामं कश्मीरान्निवर्तयितुमञ्जसा।
दुल्च्यं धनप्रयोगेण यो विसृष्टो महीभुजा।
(B 230) अवमन्त्य प्रविष्टेऽथ दुलुच्ये भयतो गतः।
गान्धारदेशमुद्यानदेवो लब्धान्तरस्ततः।

[(l. 2) B ड्ड (mislec. for Dev. ड्ड) ल्च्यं. —(l. 3) B ड्ड (mislec. for Dev. ड्ड) लुच्ये].

श्रीमानुद्यानदेवोऽथ रन्ध्रप्रहरणोद्यतः।
समादिक्षत डुक्कादीन्गान्धारस्थो भयादिति ॥ १९७ ॥

जीवतामेव गन्तव्यं जाने तन्नरकान्तरम्।
यत्सेव्यतेऽविशेषज्ञः स्वामी सम्मानलिप्सया ॥ १९८ ॥

भुङ्क्ते व्यालः श्रियं प्राणपणैर्युष्माभिरर्जिताम्।
करौ साधयतो यत्नाद्रसना भोगभागिनी ॥ १९९ ॥

ईश्वरो भूतिलिप्ताङ्गो व्यालं हारीचिकीर्षति।
अनास्थां तु सुवर्णेषु युष्मासु विदधाति सः ॥ २०० ॥

क्षीरमात्रैकपायित्वं निमित्तीकृत्य भूपतिः।
युष्मच्छौर्याभिशङ्कित्वात् तिमि तिमिमिवावधीत् ॥ २०१ ॥

एवं सन्देशनिर्भिन्नाः डुक्काद्याः शुकलङ्किताः।
विंशप्रस्थे कदाचित्ते प्रजहुरथ भूभुजम् ॥ २०२ ॥

तत्खड्गधारासंपातैर्व्यालस्तेषां हृदन्तरात्।
स्वैश्वर्यतापमनुदद् राजाऽमूर्च्छत्तु केवलम् ॥ २०३ ॥

---

197 S′4.5 missing (cf v. l. 1). —c) S′3 दुक्का° (for डुक्का°). —d) D B S′6 marg. उपगान्धारमाश्रयन्.

198 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) S′2.3.6 K C नगरा° (for नरका°. Thus marg. in S′6). —c) S′2 सेव्यतो (sic); C B °ते विशे°. —d) C श्वा (Bengali speech-habit for स्वा) मी.

199 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) D र् om. in -पणैर्.

200 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) C S′6 हठी (mislec. for S′ār. हारी°. Thus marg. in S′6) —c) S′6 marg. तु.

201 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —cd) K °त्वौतिमं (for °त्वात् तिमि).

202 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) K -निभिन्नाः. —b) S′3 D °न्ना दु (D डु) क्का°; S′2 टक्का° (for डुक्का°). —d) C प्रजहुर् (sic); S′1 भूभुजः (emended as in text with S′2.3.6 K C D B); K भूभुंजम् (sic).

203 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —b) S′6 त (marg. हृ) द°; K ह्य (mislec. for S′ār. हृ) द°. —d) S′2 B मूर्छ (B र्च्छ) तु.

तेऽथ लब्धजयम्मन्यास्तद्वधापोढमन्यवः ।
नगरान्तर्ययू राज्यग्रहणार्थमहङ्कृताः ॥ २०४ ॥

क्षणं मृत इव स्थित्वा भूयो घातभयान्नृपः ।
दूरं गतान्रिपून्दृष्ट्वा राज्ये राजोदतिष्ठत ॥ २०५ ॥

आरुक्षन् राजधानीं ते यावत्तावन्नराधिपम् ।
अपेतमूर्च्छमायान्तमद्राक्षुः क्षुद्रबुद्धयः ॥ २०६ ॥

त्वया किं न त्वया किं न हतो राजेत्यनीतयः ।
परस्परविवादात्ते तत्कालं चुक्षुभुर्जडाः ॥ २०७ ॥

सान्योन्यमन्यवोऽन्योन्यलोठनाद्राजसद्मनः ।
कर्तव्यं मारणं राज्ञो व्यधुः स्वस्य स्वयं जडाः ॥ २०८ ॥

शेषान्राजाथ दुःशीलाञ्छूलारोपेण केवलम् ।
उच्चैस्तामनयन्मानी सर्वथाधोगतिं पुनः ॥ २०९ ॥

---

204 S'$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'$_{2}$ लुब्ध-. —[ab]) S'$_{6}$ °न्या उ (mislec. for S'ār. त) द्°. —[b]) S'$_{1}$ -मन्यवः (overwritten).

205 S'$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1).

206 S'$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) K आरुक्षद्रा° (mislec. for S'ār. °न्रा°); D आरुरु (by ditto.) क्षन्. —[c]) K आयात्त (mislec. for S'ār. न्त) म्.

207 S'$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[c]) S'$_{2\cdot6}$ (before corr.) C °वादान्ते. —[d]) S'$_{3}$ च (sic) क्षुमुर्; D जनाः (mislec. for S'ār. डाः).

208 S'$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'$_{2}$ अन्योन्य- (for सान्योन्य-); S'$_{2}$ -मन्यषो (mislec. for S'ār. वो). —[c]) S'$_{1-3\cdot6}$ KCB मरण; D मारणं C as in text); S'$_{1-3\cdot6}$ K C राज्ञा (as in text).

209 S'$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —[c]) S'$_{2}$ उच्चताम् (sic); M (evid. emend.) उच्चताम्; D B M आनयन्. —[d]) D B S'$_{6}$ marg. ततः (for पुनः).

सगर्भा वैरिभौट्टस्त्री रोषवान्स व्यदीदरत् ।
असिभिर्भूपतिर्गर्भशालिशिम्बीर्नखैरिव ॥ २१० ॥

तद्द्रोहरोषजा पीडा राज्ञस्तत्कुलमारणात् ।
चित्ते शान्तिमगात्खड्गघातोत्था न तु मूर्धनि ॥ २११ ॥

दुःस्वप्नमिव तद्दृष्ट्वा डुक्कादिचरितं क्षणात् ।
प्रबुद्धेव पुनः प्रापद्भयेन सुखं मही ॥ २१२ ॥

अद्रोहमध्यगे राजा शहमेरे प्रसन्नधीः ।
सकोटामातृकं वृद्ध्यै स्वपुत्रं हैदरं ददौ ॥ २१३ ॥

वर्धितः कोटया देव्या प्रावृषेव महीरुहः ।
सच्छायत्वं स्फुरत्पत्रः शहमेरो न्यषेवत ॥ २१४ ॥

परिखाच्छलतोऽकीर्त्या स्वपराजयजातया ।
परितो वलितं राजा स्वनामाङ्कं पुरं व्यधात् ॥ २१५ ॥

पौषदुर्दिनमार्ताण्डसन्निभो धरणीपतिः ।
मासांश्च कतिचिद् भूयः प्रकाशमकरोद् भुवः ॥ २१६ ॥

---

210 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S''_{1} -कौ (prob. mislec. for S'ār. भौ) ट्ट–; S''_{2} -कोटा–; S'_{3} -कोटि–; S'_{6} K C RSs_{1} -कोट्ट; D B -भोट्ट–. —b) S''_{3} सन् (for स); S'_{3} व्यधीदरत्. —d) K शिम्बीन्न (mislec. for S'ār. र्न) खैर्; M (evid. emend.) शिम्बी न°.

211 $S''_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S''_{6} *sup. lin.* रोष in °हरोषजा. —c) K खड्गा (mislec. for S'ār. ङ्ग–).

212 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_{2} टक्का°; S'_{3} दुक्का°; S'_{6} C डु (S''$_{6}$ marg. as in text) क्का°; K ट्व (mislec. for S'ār. ड्ड) क्का°. —d) S''_{2} समं (for सुखं); S'_{6} (erroneously) महीम्.

213 $S''_{4.5}$ missing (cf v l. 1). —b) $S'_{2.3.6}$ D B शाहमेरे.

214 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'_{1} (before corr.) K पावृष्येव; D B S'_{6} (after corr.) प्रावृषीव. —c) K स्फुरत्पुत्रः. —d) S''_{2} शाह°; K न्यषेवते.

215 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —c) K (before corr.) पारितो; S'_{6} C बलित.

216 $S'_{4.5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2.6}$ K C B -मार्तण्ड–. b) S'_{3} -सन्निधौ (sic) (for °भो).

हेमन्ते शैत्यपारुष्यदोषेण धरणीपतेः ।
मरुत्कोपेन नैविड्यं शिरःपीडाऽग्रहीत्तराम् ॥ २१७ ॥

सदाऽनेकोत्तमाङ्गानां पीडाहरगुणश्रियः ।
भूपतेरुत्तमाङ्गस्य पीडा कष्टमवर्धत ॥ २१८ ॥

एकादश्यां ततः पौषे नवनन्दाङ्कवत्सरे ।
निरस्ता मृत्युवैद्येन भूपतेर्मूर्धवेदना ॥ २१९ ॥

एकादशदिनैरूनौ मासौ त्रीन्वत्सरानपि ।
क्ष्मां संरक्ष्य स स्वर्गं ययौ रिञ्चनभूपतिः ॥ २२० ॥

पुत्रं हैदरनामानं बाल्यादनभिषिक्तवान् ।
अतथाविधशक्तित्वाद्राज्यं स्वेनाप्यसंवहन् ॥ २२१ ॥

लवन्यैः कुलनाथत्वाद् रिञ्चने प्रतिघादपि ।
अव्याहतप्रवेशाशो मतिमाञ्शहमेरकः ॥ २२२ ॥

समं श्रीकोटया देव्या मूर्तयेव जयश्रिया ।
तदोदयनदेवं तं कश्मीरक्ष्मामलम्भयत् ॥ २२३ ॥

राज्यलक्ष्मीर्महादोला गुणबद्धा गरीयसी ।
रिञ्चनोच्चैःपदं गत्वा राजाधःपदमाश्रयत् ॥ २२४ ॥

---

217 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′2 चै (mislec. for S′ār. शै) त्य–. —b) S′6 (before corr.) -पतिः. —d) D [अ]ग्रहीत्तटं (sic).
218 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) K [अ]नेकोत्तु (mislec. for S′ār. त्त) मा°.
219 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1). —d) S′1-3.6 (before corr.) K C मृत्यु– (emended to मूर्ध as in text with D B).
220 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) K -दिनैर्थ (mislec. for S′ār. रू) नौ; S′ 2 3 न्यूनौ (for ऊनौ). —d) S′2 ङ्ञन– (for रिञ्चन–).
221 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1).
222 S′4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′3 लवण्यैः (marg. *pr. m.* as in text). —c) D -प्रवेशाशं.
223 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1). —d) S′2 D अलम्बयत् .
224 S′ 4.5 missing (cf. v. l. 1). —a) S′ 1-3.6 K C B र् om. in लक्ष्मीर्. —c) M (evid. emend.) °नोच्चपदं. —d) S′2 राजायः° (sic).

राजा शाह्मेरपुत्रौ तौ ज्यंशराऽऌ्लेशरौ तदा ।
क्रमराज्यादिदेशानां स्वाम्यदानादरञ्जयत् ॥ २२५ ॥

धीरिवासीत्तदा कोटादेवी सर्वाधिकारिणी ।
राजा देह इवात्यर्थं तदादिष्टं समाचरत् ॥ २२६ ॥

तेजसा पिहितान्यासन्यानि रिञ्चनभास्वतः ।
लवन्यज्योतिषां राजप्रदोषेऽभूत्तदोदयः ॥ २२७ ॥

यस्याक्रम्यत सौम्यस्य गृहिण्या कोटया गृहम् ।
विषयाक्रमणं तस्य लवन्यैः किं नु शोच्यते ॥ २२८ ॥

लवन्यदेशचण्डालगृहस्पर्शविवर्जकः ।
स श्रोत्रिय इवानैषीत्कालं स्नानतपोजपैः ॥ २२९ ॥

आस्तिकत्वं कियत्तस्य वर्ण्यते वर्णधारिणः ।
क्रिमिमर्दभयाद् घण्टां योऽबध्नाद्वाजिनो गले ॥ २३० ॥

तावद् द्रविणतामेव कोशालङ्करणं दधत् ।
कण्ठभूषां समौलिं स चक्रिणेऽदित काञ्चनीम् ॥ २३१ ॥

---

225 S′$_{4\cdot5}$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{2\cdot3}$ शाह्मेर–. —b) S′$_2$ ज्यशिरालेशिरौ; S′$_3$ °ह्लेश्वरौ; RSs$_2$ ज्यंशरआलमशर–; M (evid. emend.) जंशेदाह्लेश्वरौ and जंशेदाह्लेशहौ.

226 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). S′$_5$ begins with वी सर्वा° in 226b. —c) S′$_1$ D इव त्व (sic) र्थं.

227 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_3$ लवण्य– (*sup. lin. pr. m.* °न्य–). —d) S′$_6$ प्र marg. in -प्रदोषे.

228 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S′$_3$ न(for नु); K शोध्य (mislec. for S′ār. च्य) ते.

229 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_6$ नै marg. in [अ]नैषीत् . —d) C -जयैः; D -जलैः° (for जपैः).

230 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_3$ (after corr.) $_5$ K वर्णि– (for वर्ण–). —c). S′$_2$ क्रमि–.

231 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_1$ कण्ठाभूषां.

अथ मुग्धपुरस्वामिदत्तानीकिन्यहङ्कृतः ।
कश्मीरानचलोऽविक्षद्बलाद् दुल्च इवापरः ॥ २३२ ॥

स्वपक्षैराक्षिपत्याशा बलेनाक्रम्य मेदिनीम् ।
नाऽचले गोत्रभित्त्वं स कर्तुमैष्ट महीवृषा ॥ २३३ ॥

प्राप्ते भीमानकं तस्मिन्ससैन्ये दैन्यमाश्रितः ।
भौट्टदेशमगात्तूर्णमुर्वीपरिवृढो भयात् ॥ २३४ ॥

निवर्तय चमूमन्यां किं मिथ्या देशपीडया ।
अराजकास्त्वया पाल्याः कश्मीराः कुलनाथवत् ॥ २३५ ॥

इति श्रीकोट्यामात्यैः प्रेरितैर्लेखधारिभिः ।
आसारसैन्यमचलः प्रत्यमुञ्चद्विमोहितः ॥ २३६ ॥

प्रतिमुक्तनिजासारः सारहीनोऽचलः स तैः ।
मार्गोत्सवच्छलात्कंचित्कालं मार्गे विलम्बितः ॥ २३७ ॥

तावच्छ्रीकोटया देव्या तदा पालयितुं प्रजाः ।
भौट्टः खेरिञ्चनो नाम राजभावे न्ययुज्यत ॥ २३८ ॥

प्रमीतभर्तृकोत्पन्नमृतापत्येव सा तदा ।
अदूयत निजैः सर्वैश्चिरस्याचलशेमुषी ॥ २३९ ॥

---

232 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S′$_{2\cdot5\cdot6}$ K C ड (mislec. for S′ār. डु)ल्च; D दुल्च्य; B डु (mislec. for Dev. दु) ल्च.

233 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1).

234 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) K -सैन्य-. —c) S′$_{2\cdot3}$ K D भोट्ट-; K अगातू (mislec. for S′ār. त्तू)र्णम्.

235 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ द(mislec. for S′ār. च)मूम्.

236 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S′$_5$ after °मोहितः *int. lin. sec. m.* युग्मं.

237 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S′$_6$ मार्ग (mislec. for S′ār. °र्गे).

238 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_{2\cdot6}$ D B भोट्टः. —d) K °वे र (marg. त्य mislec. for S′ār. न्य) युज्यत.

239 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1) —b) S′$_5$ (before corr.). K मृतास (mislec. for Dev. प) त्येव.

तुषारलिङ्गपूजाभिः कृतार्थीकृत्य वासरान् ।
भौट्टदेशान्निजं देशमागच्छद्भीतभीर्नृपः ॥ २४० ॥

उदयाद्रिभुवा पूर्णः शशीवाथ स कोटया ।
खेरिश्चनतमोनाशी शिरसाऽधारि सादरम् ॥ २४१ ॥

यं कोटाऽसूत जट्टाख्यं भिक्षणाख्यस्य मन्त्रिणः ।
वर्धनायात्मजं राजा स तं मृत्युमिवादित ॥ २४२ ॥

शह्मेरः स वीरोऽथ परिपालितरैश्चनिः ।
अचक्षुष्यः क्षमाभर्तुः पुत्रप्रेमभरादभूत् ॥ २४३ ॥

देव्यास्तु समदृष्टित्वात्पुत्रयोरुभयोरपि ।
राज्ञो द्वेष्योऽपि शह्मेरो न भयेन स पस्पृशे ॥ २४४ ॥

अचलोपप्लवातङ्के भयाल्लोकैः समाश्रितः ।
शह्मेरश्च स राजानं न तृणायाप्यजीगणत् ॥ २४५ ॥

शह्मेरो हैदरश्येनं दर्शयित्वा मुहुर्मुहुः ।
अभाययत्तरां राजपक्षिणं तं दिवानिशम् ॥ २४६ ॥

रक्षंस्तटस्थानुद्वेगरहितो जलवर्जितः ।
अल्लेश्वराम्बुपूरः स प्रजाश्चित्रमतारयत् ॥ २४७ ॥

---

240 S'_4 missing (cf. v. l. 1). K marg. 240 *ab.* —c) K marg. भौट्टदे°; $S'_{2\cdot3}$ K D B भोट्ट-. —d) $S'_{2\cdot6}$ C B अगच्छद्.

241 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

242 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) K C कोट्टा°; $S'_{3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) C [अ] दू (mislec. for S'ār. सू) त; K marg. सूत जट्टा in कोट्टासूत जट्टाख्यं. —d) M (evid. emend.) मृत्योर्.

243 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2\cdot3}$ D शाह°.

244 S'_4 missing (cf v. l. 1). —c) S'_2 राज्ञे (for राज्ञो); $S'_{2\cdot3}$ शाह्मे°. —d) $S'_{2\cdot3\cdot5}$ C नाभयेन (for न भयेन).

245 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —c) S'_2 शाहमेरस्स; (for शह्मेरश्च स); S'_3 शाह्मे°.

246 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2\cdot3}$ (before corr.) शाह्मे°.

247 S'_4 missing (cf v. l. 1). —b) K -रहित्तो (sic). —c) $S'_{2\cdot5}$ K अह्लेशि (S'_5 K श) रा°; S'_6 (before corr.) अह्लेश्विरा°; RSs_2 आलंशिर-. —d) D B S'_6 *sup. lin.* अतापयत्.

शिरःशाटकहिन्दाख्यौ समभूषयतामुभौ ।
चन्द्रार्काविव तस्याशां शूरौ पौत्रौ गुणोच्छ्रितौ ॥ २४८ ॥

द्वारैश्वर्यात् स्फुरद्दर्पो राजाज्ञालङ्घनोद्यतः ।
शाङ्गेरः स विपद्द्वारम् अभूद्भूपतिसेविनाम् ॥ २४९ ॥

सोऽङ्गेश्वरसुतां दत्त्वा लुस्तस्य तदधीशितुः ।
श्रीशङ्करपुरं जित्वा राज्ञः शङ्कामवर्धयत् ॥ २५० ॥

वशे तैलाकशूरोऽस्य भाङ्गिलैश्वर्यभाजनम् ।
ज्यंशरस्य सुतां हस्तेकृत्य कृत्यविदोऽभवत् ॥ २५१ ॥

बहुरूपजयी लक्ष्मीनिधिरच्युततापदम् ।
शमालां स नृसिंहोऽथ दैत्यश्रियमिवाधुनोत् ॥ २५२ ॥

मकरालयगाम्भीर्यः करालम्बो जयश्रियः ।
कराले स करालौजाः करमालम्बयज्जनान् ॥ २५३ ॥

---

248 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) RSs $_{1\cdot2}$ शिरःकवाटहिन्दौ. —b) S' $_{1\cdot3\cdot5}$ K C °भूयिष (S'$_3$ marg. षिय) ताम् (emended as in text with S' $_{2\cdot6}$ ⌊after corr.⌋ D B). —d) S'$_3$ (before corr.) पुत्रौ.

249 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S' $_{2\cdot3}$ (before corr.) शाङ्गेरः.

250 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_{2\cdot3}$ [अ]ङ्गेशि (S'$_3$ ङ्गेश्व) र-. —b) RSs $_{1\cdot2}$ लुप्त– (mislec. for S'ār. स्त-).

251 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_2$ वशैतलाक–; S'$_3$ वशेतुलोक–; S'$_5$ K वशेत(K before corr. ते) लोकशूरस्य (S'$_5$ marg. *sec. m.* वशातैलाकशूरो°); S'$_6$ C वशतै (S'$_6$ marg. ते) लाक–. —c) S'$_1$ C ज (C ज्यं)सरस्य; S'$_2$ ज्यंशिरस्य; D जंशरस्य; S'$_5$ in सुतां anusvāra supplied *sec. m.*

252 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'$_2$ [अ]धुनोत्; K अड (mislec. for S'ār. डु)नोत्.

253 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1).

असस्मरत् स्मेरयशा दह्यमानमितस्ततः ।
राज्ञः कलशदेवस्य विजयेशपुरं ततः ॥ २५४ ॥

स्थित्यै प्रकल्प्य चक्रस्य स्वस्य चक्रधराचलम् ।
शङ्गेरोऽचलकार्याणि जनस्य समदर्शयत् ॥ २५५ ॥

कम्पनेश्वरलक्ष्मस्य लक्ष्मीमिव सुतां दधत् ।
अल्लेशो लब्धवाञ्शुद्धं सुदायमिव सद्यशः ॥ २५६ ॥

बरिङ्गरङ्गशैलूषं कोटराजमथाग्रहीत् ।
शङ्गेरस्तनयारत्नगुहरोन्मालकेन सः ॥ २५७ ॥

साम्नः केचित्परे भेदाद् दानादन्ये परे भयात् ।
मान्यतामनयन्धन्या लवन्यास्तस्य शासनम् ॥ २५८ ॥

---

254 S'_4 missing (cf. v 1. 1). —[a]) $S'_{1\cdot2\cdot5}$ (after corr.) $_6$C D B असिस° (emended as in text with S'_3 K); $S'_{2\cdot6}$ C °स्मरन् mislec. for S'ār. त् in conj. °त्स्मे°). —[c]) C कलस-.

255 S'_4 missing (cf v. 1. 1). —[b]) S'_2 °द (mislec. for S'ār. च) लम् . —[c]) S'_2 का (sic) ङ्गेरो; S'_3 शा (after corr. as in text) ङ्गेरो; S'_2 [अ]द (mislec. for S'ār. च)ल-.

256 S'_4 missing (cf. v. 1. 1). —[a]) $S'_{2\cdot6}$ C -लक्ष्य(S'_6 marg. क्ष्म)स्य; S'_5 लक्ष्म (marg. *sec. m.* क्ष्य) स्य. —[b]) $S'_{1-3\cdot5}$ K C लक्ष्मीसर्वस्वतां ददत् (doubtfully emended as in text with D B); S'_6 -सर्वस्व (marg. मिव, स)तां दधत् . —[c]) $S'_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C चित्रं स (doubtfully emended to अल्लेशो as in text with D B). —[d]) S'_2 D B स्वदायम् ; S'_2 सद्यशाः.

257 S'_4 missing (cf. v. 1. 1). —[a]) S'_1 नरिङ्ग–; $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C नरेन्द्र (S'_6 marg. नारिङ्ग–); S'_5 K नरोन्सा (⌊K °त्सा⌋ S'_5 marg. *sec. m.* नरेन्द्र); D B नारिङ्ग– (emended as in text with P T), see NOTES. —[c]) S'_1 = *ङ्गेर–; S'_2 शाङ्गेर-; S'_5 (before corr.) K -रत्नो. —[d]) $S'_{2\cdot3\cdot5\,6}$ K C -ग्रहणोन्मानकेन (for -गुहरोन्मालकेन); D B S'_6 (marg.) °न्मालिकेन.

258 S'_4 missing (cf. v. 1. 1). —[a]) S'_2 साम्ना; $S'_{3\cdot6}$ (before corr.) सांम्नाः; K सामूः (mislec. for S'ār. म्नः). S'_2 दण्डाद् (for भेदाद्). —[c]) S'_2 मानतामानयन्. -ध most prob. is a mislec. for S'ār. व in conj. न्ध, thus वन्या (for धन्या) is suggested.

लवन्यलोकस्तत्पुत्रीर्माला इव बभार ताः ।
नाजानाद् भुजगीर्घोरविषाः प्राणहरीः पुनः ॥ २५९ ॥

राजबीजिविधेयत्वान्मन्त्राद्विक्रमतश्च कः ।
शहमेरहरेर्नाभूल्लवन्यद्विरदो वशे ॥ २६० ॥

शहमेराम्बुपूरेण कमलोल्लासशालिना ।
आक्रान्तः परितो राजा मृद्राशिस्थद्रुमोपमः ॥ २६१ ॥

पुरमात्राधिपत्योत्थलज्जयेव महीपतेः ।
जीवितं दूरमगमच्छुब्नेन यशसा समम् ॥ २६२ ॥

शिवरात्रित्रयोदश्यां वर्षे राजा चतुर्दशे ।
क्षमावान्स क्षमामौज्झीच्छह्मेरस्पर्शदूषिताम् ॥ २६३ ॥

---

259 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) D B S'$_6$ marg. तु ताः (for पुनः).

260 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) S'$_{1.3.5}$ K C नः (emended to कः as in text with D B); S'$_{2\ 5}$ (marg. *sec. m.*)$_6$ (before corr.) वा (for कः). —c) S' $_{1-3.5\ 6}$ (before corr.) K C कः श (S'$_{2.3}$ [before corr.] शा)ह्मेर- (emended as in text with D B); S'$_{1.5}$ (before *sec. m.* corr.) [अ] भूर् (⌊sic⌋for अभूल्).

261 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_{2.3}$ (before corr.) शाह°; S'$_5$ (before corr.) K शह्मेरा° submetric (for शहमेरा°). —b) S'$_2$ कामनो°; S'$_5$ K C का (S'$_5$ marg. *sec. m* क)मलो°; D B S'$_6$ marg. सर्वतः क्रान्तमण्डलः. —cd) D B S'$_6$ marg. भूपतिस्तुङ्गमृद्राशिस्थायिवृक्षतुलामगात्. —d) S'$_5$ (before corr.) K मुद्राशि°.

262 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) K words beginning with °त्थलज्जयेव in 262ab and ending with °गमश्छु° (mislec. for S'ār. च्छु) in 262cd marg. *pr. m.*

263 S'$_4$ missing (cf v. l. 1). —d.) S'$_1$ (before corr)$_{2.3}$ (before corr.) शाह्मरे; S'$_2$ after -दूषिताम् (figure) 13 (to denote Udayana Deva 13th ruler).
—After 263 D B S'$_6$ marg. ins.:

12 * (B 298) अब्दान्पञ्चदश द्वौ च मासौ द्वौ वासरावपि ।
कश्मीरकाश्यपीभोगमकार्षीत्स महीपतिः ।

[(l. 1) D अब्धान् (emended as above with B)]

अथ शङ्गेरभीत्या श्रीकोटा चत्वार्यहानि सा ।
गूढेङ्गितानयद् गुप्तिं भूपालप्रमयादिकम् ॥ २६४ ॥

शङ्गेरो मत्सुतद्वारा साम्राज्यं स्वीकरोतु मा ।
इति ज्यायांसमुत्सृज्य बालत्वाच्च परं सुतम् ॥ २६५ ॥

पुत्रस्नेहेन वृद्धत्वदोषेण च विमोहिता ।
अवरुद्धमनिच्छन्ती श्रीकोटामहिषी ततः ॥ २६६ ॥

स्त्रीभावाद्बन्धुभावाच्च लवन्यैरुपबृंहिता ।
असान्त्वयत्स्वयं भूमिं विधवां स्वां सखीमिव ॥ २६७ ॥

पूर्वोपकारस्मरणाच्छहमेरादयोऽखिलाः ।
तां प्राणमन्नमात्याः स्वाश्चान्द्रीमिव नवां कलाम् ॥ २६८ ॥

शमयन्त्या रजः सर्वं तापापहृतिदक्षया ।
तया निदाघवृष्ट्येव लताः संवर्धिताः प्रजाः ॥ २६९ ॥

---

264 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[ab]) K श्रीकटा.

265 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_{2\cdot3}$ शाह्मेरो; B शम्हेरो.

266 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1).

267 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_2$ बन्घ्व (mislec. for S′ār. धु) भावात् (submetric) (for °वाच्च). —[c]) D °न्त्वयन् (mislec. for S′ār. त् in conj. त्स्व°). —[d]) S′$_5$ after सखीमिव *int. lin. sec. m.* युग्मं.

—After 267 D B S′$_6$ marg. ins. :

13 * (B 303) सा राज्ञी शुक्लप्रतिपद्वीतभीता भवन्त्यथ ।
राजानं गुरुभिः स्वीयैश्चरमेष्टिमवापिपत् ।

268 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_5$ (before corr.) C पूर्वापि°. —[b]) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ (after corr.) K D B शाहमेरा°. —[c]) S′$_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C स्वां; D B स्वाश् (as in text).

269 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) K °पह्य (mislec. for S′ār. हृ) ति–; S′$_{2\cdot6}$ °पहृ (S′$_6$ marg. हृ)ति–.

शङ्करात् स्वोदयभ्रंशशङ्किनी भट्टभिक्षणम् ।
तदुद्रेकविनाशार्थं मानं देवी निनाय सा ॥ २७० ॥

दुस्तरेषु महानीतिजलपूरेषु सा ततः ।
तत्प्रज्ञानावमारुह्य कार्यपारंपरं ययौ ॥ २७१ ॥

अन्तः सेहे न शङ्करस्तद्वृत्तं भिक्षणोदयम् ।
मानवन्तः सहन्ते हि च्छायासाम्यं कथञ्चन ॥ २७२ ॥

वत्स्र्यतो धूमतापादि लक्षणं जातवेदसः ।
धीमतोऽस्य न किञ्चित्तु रोषलिङ्गमलक्ष्यत ॥ २७३ ॥

छलाभिनीतरोगेण शङ्करेण धीमता ।
प्रत्यासन्नविनाशत्वमात्मनः समकथ्यत ॥ २७४ ॥

तस्यार्थप्रत्यवेक्षार्थमवतारादिभिः सह ।
व्यसर्जि कोटया देव्या स श्रीमान् भट्टभिक्षणः ॥ २७५ ॥

---

270 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{2\cdot3}$ शाङ्क°. —b) S′$_1$ भक्ष- (by syll. contam. for भट्ट-).

271 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{1-3\cdot6}$ C D B -मीति- (emended to नी° as in text with S′$_5$ K —c) S′$_5$ K आरुह्यु (sic). —d) S′$_2$ कार्य; S′$_3$ B (evid. emend.) कार्ये.

272 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ शाङ्क°. —b) S′$_2$ तद्भट्टभक्ष° (for तद्वृत्त भिक्ष°). —d) S′$_5$ न क (after *sec. m.* corr. कि)ञ्चन (marg. *sec. m.* कथञ्चन).

273 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ K C वर्तते; D B S′$_6$ marg. वत्स्यतो.

274 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ K च्छला°. —b) S′$_{2\cdot3}$ शाङ्क°. —c) S′$_3$ °नाशि°. —d) S′$_2$ स्वात्मनः (for आत्मनः).

275 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_1$ =तस्या*; S′$_{2\cdot3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) $_6$ (before corr.) C D [अ]थ (for [अ]र्थं). —c) RS′s$_2$ कोजया.

स्वेदः कुपितपित्तस्य हितो नैवेतिवादिभिः ।
संप्रवेशान्न्यषिध्यन्त द्वाःस्थैस्तदनुयायिनः ॥ २७६ ॥

तौ भिक्षणावतारौ द्वौ तत्समीपमविक्षताम् ।
साङ्कथ्यादिव तत्प्राणरक्षिण्यो देवता न तु ॥ २७७ ॥

अनुयुक्तामयोदन्तः स कालेन तयोर्निजैः ।
गात्रे न्यखानयच्छस्त्रीराधीन् स्वस्योदखानयत् ॥ २७८ ॥

सिराभिः शोणितं वाष्पं दृशाङ्गैः सकलैरसून् ।
तौ द्वावमुञ्चतां सद्यस्तद्द्वेषं स च चेतसा ॥ २७९ ॥

रक्तार्द्रव्रणदीपाङ्कपूर्णपात्राभतच्छिरः ।
रोगमोक्षोचितं स्नानं स तयोः शोणितैर्व्यधात् ॥ २८० ॥

भवन्नन्दनसंरक्षापरावेतावुभावपि ।
तयोरन्यतरं द्वारीकृत्यान्यमहरद्विधिः ॥ २८१ ॥

---

276 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_6$ (marg.) C खेदः (for स्वे°); S′$_1$ पित(sic)स्य. —b) S′$_{2\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) $_6$ C नोवेति (for नैवेति).

277 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) C सङ्क°.

278 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) D B S″$_5$ marg. कालेथ; S′$_2$ निजः (sic); M (evid. emend.) निजाः. —d) S″$_2$ आची (mislec. for S′ār. धी)न्.

279 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) CB शिराभिः.

280 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_1$ त···व्रण- (blank with dots); S′$_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ तदेव (emended to रक्तार्द्र- as in text with D B. Thus marg. in S′$_6$); S′$_2$ K -दीपाक- (K °क- mislec. for S′ār. ङ्क). —b) S′$_{2\cdot3\ 6}$ C पात्रार्ध- (mislec. for S′ār. भ. Thus marg. in S′$_{3\cdot6}$); S′$_5$ (after corr.) K -पात्रार्ध- (K °व- mislec. for S′ār. धे); S′$_2$ ते(sic) च्छिरः; K तश्छि mislec. for S′ār. च्छि)रः.

281 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C D B अन्यतमं (emended as in text). —c) S″$_{3\cdot5}$ K द्वै(sic)धी (mislec. for S′ār. री) for द्वारी); S′$_6$ द्वा(marg. दू)री-.

प्रमीतनिजशोकोत्थतापशान्त्यै जडः परम् ।
परप्राणात्रोषवह्नौ प्रदीप्ते जुहुयादिति ॥ २८२ ॥

शङ्केरं रोद्धुकामां तां समर्थामपि दुर्धियः ।
कोटादेवीममात्याः स्वा नये बुद्धिं न्यवारयन् ॥ २८३ ॥

केदारमिव कुल्या सा पानीयेन महर्द्धिना ।
लोकमाप्याययामास साम्राज्योत्पलचन्द्रिका ॥ २८४ ॥

आज्ञाव्यतिक्रमाज्जातु कम्पनाधिपतिं प्रति ।
युयुत्सुरकरोद्यात्रां सामित्राब्जशशिप्रभा ॥ २८५ ॥

सङ्कटात्कम्पनेशस्तां कुलायादिव पक्षिणीम् ।
जीवग्राहं गृहीत्वाथ कारापञ्जरमानयत् ॥ २८६ ॥

मन्त्री कुमारभट्टाख्यस्तस्याः सचिवपुंगवः ।
तन्मोक्षसिद्धयेऽकार्षीत्तदामात्यैश्छलात्कलिम् ॥ २८७ ॥

राज्ञ्याः पुंभावमात्रेण भिन्नमाकारसन्निभम् ।
कमण्डलुकरं कंचित् सोऽधाद्विद्यार्थिनं शिशुम् ॥ २८८ ॥

---

282 S′[4] missing (cf. v. l. 1). —a) S′[1-3.5.6] K C -द्विज- (emended नि° as in text with D B) K शोका (sic)र्थ- (mislec. for S′ār. त्थ). —b) S′[2] (by transp.)परं जडः. —d) S′[2] प्रदीप्तो.

283 S′[4] missing (cf. v. l. 1). —a) S′[1] शङ्केरो (emended as in text with S′[2.3 5.6] K C D B); S′[2.3] शाङ्केरं. —b) D समर्थाद् (mislec. for S′ār. म्); S′[5] K दुर्वि (mislec. for S′ār धि)यः. —d) S′[2] व्यधारयन्; D °वारयत्.

284 S′[4] missing (cf. v. l. 1).

285 S′[4] missing (cf. v. l. 1). —cd) S′[2.3.5.6] K C B यात्रामामि°.

286 S′[4] missing (cf. v. l. 1). —a) S′[5] K त (for तां). —b) S′[2] पक्षिणम्.

287 S′[4] missing (cf. v. l. 1).

288 S′[4] missing (cf. v. l. 1). —a) S′[5] (before *sec. m.* corr.) D राज्ञः. —d) S′[5] (before *sec. m.* corr.) K सौधाद्; D B S′[6] marg. सह्यादाय मनोरमम्.

जयापीडपुरं यान्त्यां तस्यां कार्यानुरोधतः ।
शह्मेरो बली जातु नगरं स्वीचकार सः ॥ ३०० ॥

तस्मिन्नवन्यलोकेन गृहीताज्ञे बलीयसि ।
राज्ञी समवृणोत् कोट्टद्वारं सह जयाशया ॥ ३०१ ॥

निरुद्धे बलिना कोट्टगुहाग्रे मतिशालिना ।
नृसिंहेनाभजत् कोटा सृगालीव मुहुर्भयम् ॥ ३०२ ॥

सिंहासने मया साकं श्रिया साकं ममोरसि ।
क्षमया सह चित्ते मे राज्ञी निविशतां स्वयम् ॥ ३०३ ॥

तामेवमादिसन्देशैर्मुग्धां संमोह्य यत्नतः ।
हस्ते चकार कोट्टक्ष्मां कोटादेवी च बुद्धिमान् ॥ ३०४ ॥

एकस्मिञ्शयने रात्रिमतिवाह्य तया समम् ।
स प्रातरुत्थितो जातु तीक्ष्णैर्देवीमरोधयत् ॥ ३०५ ॥

---

300 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —c) $S'_{2\cdot3}$ शाह°.

301 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —d) DB जय (B या) श्रिया.
—After 301 D B S'_6 marg. ins. :

17* (B 341) निवृत्तनेत्रचारस्य चपलत्वैककारणम् ।
आखुर्बिलगतो वोतोः शह्मेरस्य साभवत् ।

302 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2\cdot5}$ K C कोट (S'_5 K °टा–). —b) $S'_{2\cdot3\cdot5.6}$ K C -गुहाभ्रे (mislec. for S'ār. ग्रे. Thus marg. in S'_6): D B S'_6 marg. (alliterative) शौर्य- (for मति–). —d) C B शृगा°.
—After 302 D B S'_6 marg. ins. :

18* (B 343) तुङ्गत्वं मङ्गलासङ्गमभङ्गुरतराश्रियम् ।
राज्याङ्गैश्च निजाङ्गैश्च दत्तै राज्ञी करोतु मे ।
(B 344) अध्यशेततरां राज्ञी मत्पुत्राणां न केवलम् ।
प्राणानामपि चैश्वर्य श्लाघ्या सुखपरम्परा ।
[(1.4) M (evid. emend.) ऐश्वर्ये].

303 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —b) D B सार्धं (for °कं).

304 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) S'_3 C °दिशन् दे° (for °दिसन्दे°). —c) D कोट–. —d) S'_5 after बुद्धिमान् *sec. m. int. lin* युग्मं.

305 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —c) S'_2 om. उत्थितो.

वर्षे पञ्चदशे शुक्लदशम्यां नभसस्ततः ।
तारेव नभसो राज्याद्राज्ञी भ्रंशमलब्ध सा ॥ ३०६ ॥

तत्पुत्रावपि तौ द्वौ स करणीयविचक्षणः ।
बबन्ध बन्धुसम्बन्धिकल्पवृत्तो भटाग्रणीः ॥ ३०७ ॥

स्वं रूपं चिदचिद्भिरेभिरभितो व्यञ्जत्स्वयं निर्मितै-
र्यस्योन्मीलति देशकालकलनाकल्लोलितं तन्महः ।
आत्मा वास्तु शिवोऽस्तु वास्त्वथ हरिः सोऽप्यात्मभूरस्तु वा
बुद्धो वास्तु जिनोऽस्तु वास्त्वथ परस्तस्मै नमः कुर्महे ॥३०८॥

श्रियं लवन्यलोकेषु कीर्तिं दिक्षु महीं भुजे ।
लक्ष्मीं वक्षसि कोटां च कारायां स ततो न्यधात् ॥ ३०९ ॥

नीत्वावस्थान्तरं दौःस्थ्यशमात्कश्मीरमण्डलम् ।
श्रीशंसदेन इत्याख्यामन्यां स्वस्य व्यधान्नृपः ॥ ३१० ॥

---

306 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[d]) S′$_2$ राज्ञो (sic).

307 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[c]) D B S′$_6$ marg. -संङ्कल्प- (for -सम्बन्धि-). —[d]) S′$_2$ after भटाग्रणीः (figure) 14 (to denote Koṭā Devī 14th ruler).

308 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_{1-3.5.6}$ (before corr.) K D B व्यञ्जन् (mislec. for S′ār त् in conj. °त्स्व°). —[b]) D B S′$_6$ marg. -निष्कीलित (for कल्लो°); S′$_6$ यन्° (for तन्°); S′$_2$ °मनः (for °हः). —[c]) S′$_2$ words beginning with वास्त्वथ in 308[c] and ending with जिनोऽस्तु in 308[d] om. hapl. —[d]) S′$_1$ °स्तु वा· · ··तस्मै (blank filled as in text with D B); S′$_{2.3.5.6}$ K C (भगवते for [अ] स्त्वथ परस्); B तमै (sic); S$_{1-3.5.6}$ K C कर्मणे (emended as in text with D B).

309 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_2$ लवन्यालोकेन (sic). —[b]) S′$_{5.6}$ (after corr.) K D B मही. —[d]) S′$_{1.2.5.6}$ K C D B व्य (mislec. for S′ār. न्य)धात्.

310 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[c]) D B -शंश (B स)दीन-.
—After 310 D B S′$_6$ marg. ins. :

19* (B 353) राजा सतीसरःक्षोणिशुक्तिमुक्तामणिस्ततः ।
अर्थिचिन्तामणिर्वैरिरत्नवज्रमणिर्बभौ ।
[(1.2) D B अर्थ- (emended as above with M)].

महावने भुजे तस्य काष्ठोद्दीपनशालिनः ।
मौर्वीकिणाः प्रतापाग्नेरधूमायन्त सन्ततम् ॥ ३११ ॥

अहरन्मन्त्रिणां राजा संशयं न तु तस्य ते ।
भिनत्त्यन्यान्मणीन्वज्रो नान्यरत्नानि तं पुनः ॥ ३१२ ॥

स राजा राजतो राजस्थानीयान् काष्ठवाटगान् ।
भयात्ततोऽपि विद्राव्य श्लाघनीययशा बभौ ॥ ३१३ ॥

---

311 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{2\,3\cdot5\cdot6}$ C -बले (for -वने). —b) D काष्टादीपन- (sic); K -शालिना (sic); D (gram. assim.) -शालिनि. —c) S′$_{2\,3\cdot6}$ C B -किणः; D किणा; (sic). —d) S″$_{3\cdot6}$ K D अधूमायत्त (K त्तु) (mislec. for S′ār. न्त); C S′$_5$ (marg. *sec. m.*) °त्तु; B (evid. emend.) S′$_6$ (after corr.) °त (for °न्त); S″$_2$ अधूमयत्; S′$_2$ [अ]नन्तरम्; S″$_3$ सन्तरम् (sic) (for सन्ततम्).

312. S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{1-3\cdot5\cdot6}$ (before corr.) K C प्रा(mislec. for S′ār. अ)हरन्.

—After 312 D B S′$_6$ marg. ins. :

20* (B 356) राज्याधिकारानखिलान्स्त्रीभावाद् दुःसहान्स्वयम् ।
येषु विश्वासपात्रेषु श्रीकोटा स्वयमार्पिपत् ।
(B 357 ab) तेजो माहिम्नेव रविस्तमांसीव गुहान्तरात् ।
[(l.1) D B °सहात् (mislec. for S′ār. न् in conj. न्स्व)].

313 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) D B S′$_6$ marg. क (B S′$_6$ का) ष्ठवाटान्नृपो (for स राजा राजतो); S″$_2$ रजतो (for रा°). —b) D B °यात् (mislec. for S′ār. न् in conj. °न्का°); B °वाटगात् (sic); D कर्षति स्म तान् (for काष्ठवाटगान्). —D repeats 313 ab with readings as in text. —c) S′$_2$ क (sic) यात् (for भ°).
—After 313 D B S′$_6$ marg. ins. :

21* (B 358 *a-h*) यत्र सन्ध्यातपस्येव लवन्यैस्तिमिरैरिव ।
अरोधि रुचिसञ्चारः स्वामिनो बलशालिभिः ।
कश्मीरमण्डलं चण्डशौर्यदण्डितविद्विषा ।
क्रमागतमिवाशेषं क्षणात्तेन वशीकृतम् ।
(B 359) हृत्वेव हृदयात्कम्पं सम्पदापि तदा स च (?) । [5]
वामेतरेण लोकस्य बाहुना नयनेन च ।
[(l. 6) B बहुना].

चिरं धुरं परिन्यस्य पुत्रयोः स्वादनूनयोः ।
नयोच्छ्रितयशा राज्यसुखं भुङ्क्ते स्म भूपतिः ॥ ३१४ ॥

सपञ्चवासरान् भुक्त्वा त्रीनब्दान्मेदिनीपतिः ।
अष्टादशेऽब्दे राकायामाषाढ्यां स व्यपद्यत ॥ ३१५ ॥

अथ प्रथमसामन्तैः सम्मताज्ञः स जंसरः ।
सतीसरःक्षिते रक्षामक्षामश्रीरटङ्कयत् ॥ ३१६ ॥

राज्यतोरणसंवाहस्तम्भाभ्यां धरणीपतेः ।
अनुजो बलबुद्धिभ्यामगमच्छङ्कनीयताम् ॥ ३१७ ॥

नैव दानं न चादानं निग्रहं नाप्यनुग्रहम् ।
विहारं न न चाहारं राज्ञो न्यूनं स हि व्यधात् ॥ ३१८ ॥

प्राग्वद्विश्वाससम्पत्तिमकुर्वति महीभुजि ।
युवराजो मनाक्चक्रे निकटस्थैर्विरक्तधीः ॥ ३१९ ॥

---

314 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S'$_{2\cdot6}$ C B राज्य (for °ज्य-).

315 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) P T मुक्त्वा (for भु°), *See* NOTES. —d) S'$_2$ after व्यपद्यत (figure) 15 (to denote S'āha Mīra 15th ruler).

316 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) D B -सामन्त- —b) S'$_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ K B ज्यंश (S'$_2$ शि)रः; D जंशरः. —c) S'$_5$ (before corr.) K ·क्षिती.

317 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'$_3$ अगच्छ (*pr. m. sup. lin.* म)त्.

318 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) D नैवा° (for नैव). —b) D च (for न). —d) D नूनं (for न्यूनं).
—After 318 D B S'$_6$ marg. ins. :

22* (B365) विद्याप्रणयविज्ञानप्रज्ञातिशयशालिनः ।
युवराजान्महाराजो वयसैवाधिकोऽभवत् ।

[(l. 1) M (evid. emend.) -विनय- (for -प्रणय-); B -विज्ञात- (mislec. for Dev. न-)].

319 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1).

तद्वैमनस्यवृत्तान्तश्रवणच्छिद्रलाभतः ।
युवराजं ततो राजस्थानीयाः प्रापुरञ्जसा ॥ ३२० ॥

आगते विग्रहे व्यक्तिं राजस्थानीयसंश्रयात् ।
सोऽगादवन्तिनगरं तन्मूलस्थानमुद्धतः ॥ ३२१ ॥

अथोत्पलपुरं राजा भटैः सह रणोद्भटैः ।
आशिश्रियदिदं भ्रातुर्वाचिकं च विसृष्टवान् ॥ ३२२ ॥

दुर्जनप्रेरणात्त्वं चेन्मत्स्नेहं नाभ्यजीगणः ।
लोकापवादज्वरतः कथं कम्पो न जायते ॥ ३२३ ॥

अन्योन्यपालनायाज्ञां राज्ञस्त्रिदिवगामिनः ।
पालनीयामनुध्याय प्रत्यानय दयां मयि ॥ ३२४ ॥

इति सन्दिश्य दूतं च व्यसृजत्स नरेश्वरः ।
कम्पनाधिपतिं हन्तुं व्यसृजच्च निजात्मजम् ॥ ३२५ ॥

मृगयां युवराजोऽगादिति दूतं निरोधयन् ।
भ्रातृपुत्रं निहन्तुं च श्रुतद्रोहोऽगमच्च सः ॥ ३२६ ॥

दूतः किमिति नायातः कालो हि सुचिरं गतः ।
इति चिन्ताकुलो लक्ष्मभट्टो राजान्तिकं ययौ ॥ ३२७ ॥

ऊचे च जाने स द्रोहं लक्षयित्वा तवानुजः ।
त्वत्पुत्रमारणायागाद् यद् दूतस्य चिरागमः ॥ ३२८ ॥

---

320 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —[d]) $S'_{1-3.5.6}$ K C प्राहुर् (emended as in text with D B. Thus marg in S'_6).

321 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

322 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —[c]) $S'_{1.3.5}$ K अशिश्र (sic) यत्.

323 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

324 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

325 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —[c]) D हर्तुं (mislec. for S'ār. न्तुं). —[d]) S'_5 after निजात्मजं *sec. m. int. lin.* युग्मं.

326 S'_4 missing (cf. v. l. 1). [b]) S'_2 न्यरोधयत्.

327 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

328 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —[a]) S'_2 शजानं (mislec. for S'ār. च जाने).

आवयोर्नैव कर्तव्यः कलिर्मासद्वयीमिति ।
राज्ञा स संविदं चक्रे धीमानल्लेश्वरस्ततः ॥ ३३४ ॥

प्रतिमुच्य निजान् योधानवन्तिपुरमुत्सृजन् ।
अथ क्षीरीपथेनासावल्लेशोऽगमदिक्षिकाम् ॥ ३३५ ॥

नगरीरक्षतां न्यस्य सथ्यराजे स्वमन्त्रिणि ।
क्रमराज्यं विराजच्छ्रीर्जसरश्चागमत्तदा ॥ ३३६ ॥

दानमानौ प्रतिश्रुत्य सथ्यराजं विभिन्दता ।
युवराजेन नगरी स्वीकृता मन्त्रयुक्तिभिः ॥ ३३७ ॥

नामराजतया दुःखं भुक्त्वा कश्मीरमण्डले ।
मासद्वयोनौ द्वौ वर्षाववलानमगान्नृपः ॥ ३३८ ॥

जानन्नलावदेनोऽथ तं कालं कलहाक्षमम् ।
द्वारैश्वर्यं ददौ भ्रातुः सद्यो विघ्ननिवृत्तये ॥ ३३९ ॥

---

334 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_{1-3.5.6}$ K C अनयोर् (emended as in text with D B. Thus marg. in S′$_6$).
—After 334[ab] D ins.:

24* प्रत्यश्रावयदल्लेशो लेखैर्दूतमुखेग्रज ।
—[c]) S′$_1$ (after corr.) $_{3.5}$ (after corr.)$_6$ K C B सम विदांचक्रे (for स संविदं चक्रे); S′$_2$ राज्ञां सम (last akṣara struck out) विदांचक्र.
—[d]) S′$_2$ अल्लेशिरस्; RSs$_2$ आलशरो.

335 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) D B -मोच्य. —[c]) K -पथो(sic) न; S′$_3$ -पतेन (for -पथेन). —[d]) S′$_{2.3}$ C B ईक्षि (S′$_{2.3}$ क्ष) काम्.

336 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_6$ नगरी; S′$_3$ रक्षितां; S′$_{1.2.5}$ K C -रक्षिता (emended as in text with D B S′$_6$). —[b]) S′$_{3.5}$ (after *sec. m.* corr.) RSs$_2$ सुय्य-; M (evid. emend.) स्वय्य-.
—[d]) D B जं(B ज्यं) शरश्च; S′$_2$ ज्यंशिरश्च.

337 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_3$ -मानैः. —[b]) S′$_2$ सथ्य-; S′$_5$ सु (before *sec. m.* corr. as in text) य्य-; M (evid. emend.) स्वय्य-; S′$_3$ सुय्यराज्यं (after corr. as in text).

338 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) S′$_3$ (before corr.) काश्मीर-.
—[d]) S′$_2$ after अगान्नृपः (figure) 16 (to denote Jaṁsara 16th ruler).

339 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_2$ RSs$_2$ अलाभ°; D °दीनो.
—[d]) D B S′$_6$ marg. ततो वैर- (for सद्यो विघ्न-).

सलिलोत्तरणोपायं सेतुं सुय्यपुरे व्यधात् ।
विपत्संतरणोपायं न पुनर्जसरोऽस्मरत् ॥ ३४० ॥

पथिकानां निवासाय तेन पर्वतसीमनि ।
कक्ष्याविभागसहितः स्वनाम्ना रचितो मठः ॥ ३४१ ॥

एवं विक्रमनीतिभ्यां देशं शोधयतो निजम् ।
श्रीशिरःशाटको राज्ञो द्वारैश्वर्यमवाप्तवान् ॥ ३४२ ॥

राजपुत्रः स वाक्पुष्टाटवीं लीलारसादटन् ।
योगिनीचक्रमद्राक्षीत् कदाचिद्गिरिगह्वरे ॥ ३४३ ॥

---

340 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2\,3}$ C anusvāra om. in °पायं. —b) S'_6 सु (*sup. lin.* स) य्य–; D B स्व(B स)य्य–. —c) S'_2 after 340c repeats 340bc. —d) S'_2 ज्यशिरो; D B जं(B ज्य) शरो.

341 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) S'_1 निवा(illeg.)सा°. —d) S'_6 (evid. emend.) रचित (marg. °तो); S'_2 मधः (mislec. for S'ār. ठः); $S'_{3\cdot6}$ C सरः (mislec. for S'ār. मठ·. Thus marg. in S'_6).
—After 341 D B S'_6 marg. ins. :

25* (B 391) कपटापत्रपारोपाद्राज्ञः प्राप्तविभीषकः ।
स्वय द्वारं त्यजन्सोऽगाद् ग्रामं ज्येष्ठेश्वराभिधम् ।

[(1.2) D ज्येष्टे°].

342 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C विभ्र (S'_6 *sup. lin.* क्र) म–; S'_5 K -भीति° (for -नीति°. Thus marg. *sec. m.* in S'_5).
—c) S'_1 -शिर ··को (blank filled as in text with D B); $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C -शिवस्वामिको (S'_6 marg. as in text); S'_5 K -शि ··को (blank with dots; in S'_5 blank filled later *sec. m.* . वस्वामि).
—After 342 $S'_{2\cdot6}$ ins. :

26* तस्य राज्ञोऽभवत्पुत्रो नाम्ना शाहाभदेनकः ।
बलबुद्धिक्षमाशौर्यमन्त्रोत्साहगुणैर्युतः ।

[(1.1) S'_6 °दीनकः. – (1.2) S'_6 तेजो– (for बल–). S'_6 reads (marg.) अन्यादर्शप्तयुषि (sic) नूनं स्यात्].

343 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) S'_5 वाक्सुष्टा°. —d) S'_3 -गुह्वरे.

उदयश्रीस्तथा चन्द्रडामरश्चास्य वल्लभौ ।
अपश्यतां न किं लभ्यं महतामनुयानतः ॥ ३४४ ॥

अचलंल्लाडनाद्दण्डा घण्टानां चण्डटाङ्कृतम् ।
मनांसि न पुनस्तेषां वीराणां साहसस्पृशाम् ॥ ३४५ ॥

मान्तर्धासिषुरेवैताः प्रष्टुं द्रष्टुं च काङ्क्षिताः ।
इति तेऽश्वादवारोहन् प्रवीरा ननु तद्भयात् ॥ ३४६ ॥

शनैः शनैस्ततो यान्तो मौनपूर्वं महाशयाः ।
योगिनीनिकटं प्रापुर्विकटप्रकटौजसः ॥ ३४७ ॥

योगिनीनायिका दूरात् परिज्ञाय नृपात्मजम् ।
साशिषं शीधुचषकं प्राहिणोन्मन्त्रितं ततः ॥ ३४८ ॥

---

344 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —b) S'_2 (gram. assim.) -डामरौ (for -डामरश्च्). —c) $S'_{1\cdot5}$ K om. लभ्यं, (supplied with D B as in text); $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C तेषां (for लभ्य. Thus marg. in S'_6).

345 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C B (gram. assim.) अचलल् (for °न्); S'_2 लात (mislec. for S'ār. ड)ना–; $S'_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C B -दण्ड– (emended as in text with D). —b) S'_2 -चण्डानां (for घण्टानां); D -टांकृतात्.

— After 345 D B S'_6 marg. ins. :

27* (B 396) घटिताशातटं स्वाट्टहाससवाहनादिभिः ।
योगिन्यो डमरुध्वानैर्भयादिव चलैर्बभुः ।

[(1.1) D anusvāra om. in -तटं].

346 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) K [अ]न्तर्वा (mislec. for S'ār. र्धा)सि°. —b) S'_5 (before corr.) K काङ्क्षितः. —d) S'_5 (before corr.) K नन्तु (for ननु).

347 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

348 S'_4 missing (ct. v. l. 1). —a) $S'_{2\cdot3\cdot5}$ (before *sec. m.* corr.) $_6$ K C -नायका (K °का). —c) S'_5 साशि (marg. *sec. m.* मि)षं, thus सामिषं indicated, which reading requires considera-tion; B सीधु–.

चन्द्रस्तदमृतं तृप्तिभाजा राज्ञावशेषितम् ।
उदयश्रीमुखापेक्षी न संतृप्तस्त्वशेषयत् ॥ ३४९ ॥

भवितव्यबलादश्वपालं सपदि विस्मरन् ।
उदयश्रीरशेषं तत्पीत्वा तृप्तिं परामगात् ॥ ३५० ॥

आश्चर्याऽतृप्तनेत्रेषु तेषु तृप्तेषु योगिनी ।
निमित्तज्ञाऽवदद्राजपुत्रं बद्धाञ्जलिं ततः ॥ ३५१ ॥

अखण्डं भावि ते राज्यं चन्द्रस्त्वद्विभवांशभाक् ।
आजीवमुदयश्रीश्च मण्डितोऽखण्डया श्रिया ॥ ३५२ ॥

अश्वपालस्त्वसावस्मदनुग्रहविवर्जितः ।
अचिरेणैव कालेन नूनं प्राणैर्वियुज्यते ॥ ३५३ ॥

भविष्यत्सूचयित्वैवं योगिनीभिः समन्विता ।
सान्तर्दधे पुरः प्राणाः पश्चात्तुरगपालिनः ॥ ३५४ ॥

अविचारतमोमग्नान् जन्तूनुद्धर्तुमीश्वराः ।
सम्भवन्ति प्रजापुण्यैः प्रकाशोत्कर्षहेतवः ॥ ३५५ ॥

श्वशुराद्धर्तभागं यद्वीरा पुंश्चली वधूः ।
हरन्त्यासीत्स तं राजा दुराचारं न्यवारयत् ॥ ३५६ ॥

---

349 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) $S_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C सं (S′$_{2\cdot3}$ स) तृप्तिमशे° (emended as in text with D B. Thus marg. in S′$_6$).

350 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_5$ (before corr.) K संपदि. —c) C अशेषन्त (by padānta-sandhi for °षं त)त्.

351 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{1-3\cdot5}$ K C आश्चर्यं (emended as in text with D B)तृ°; S′$_6$ आश्चर्यंतृप्ति- (marg. °र्यातृप्त-).

352,353 missing (cf. v. l. 1).

354 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_1$ पुनः (mislec. for S′ār. रः). —d) S′$_5$ (before corr.) K -मालिनः.

355 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_5$ (before corr.) K प्रजाः.

356 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1).

—After 356 D B S′$_6$ marg. ins. ;

जयापीडपुरे कृत्वा राजधानीं महामतिः ।
श्रीरिञ्चनपुरे चक्रे बोद्धा बुद्धगिराभिधाम् ॥ ३५७ ॥

एकोनविंशे वर्षेऽथ दुष्कृतोद्भवमद्भुतम् ।
दुर्भिक्षं क्षोभयामास लोकं शोकाकुलं महत् ॥ ३५८ ॥

मासानष्टौ द्वादशाब्दांस्त्रयोदश दिनानि च ।
क्ष्मां भुक्त्वा त्रिंशवर्षेऽथ चैत्रे राजा व्यपद्यत ॥ ३५९ ॥

मन्द्राजकथाख्यानाज्ञाढ्यं मद्वाचि संस्तुतम् ।
तीक्ष्णप्रतापशाहाबदीनाख्यानाद्विनश्यतु ॥ ३६० ॥

राज्ञि शाहाबदीनेऽथ स्मरणं क्षितिरत्यजत् ।
ललितादित्यसम्पत्तिविपत्तिसुखदुःखयोः ॥ ३६१ ॥

28* (B 408) कष्टवाटगतान् राजस्थानीयान् व्यूहतत्परान् ।
युक्त्यानीय महीपालो बद्ध्वा राज्यं सुखं व्यधात् ।
(B 409) कोटराजस्य जामातुः कारावास्तव्यतां व्यधात् ।
भीत्या प्रत्यहमेवाथ जीवन्मृत्युमवारयत् ।
(B 410) बुभुजे क्षेमराजश्रीस्वस्थां शस्त्रनखैः शतैः । [5]
विदार्य खटिकाभूमिं राजा सौकर्यभाजनम् ।

[(l. 1) B काष्ट°; D B °वाटाग° (emended as above with PT), see NOTES. —(l. 4) M (evid. emend.) अकारयत् (for अवा°)].

357 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_5$ (before corr.) K जयपीत (mislec. for S′ār. ड) पुरे (K °रं). —d) S′$_5$ (before corr.) K रोद्धा; S′$_{1-3\ 5\cdot6}$ K C B °भिधम्; D °भिधाम् (as in text).

358 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ -त्रिशे (for -विशे); K °विंश-. —d) S′$_5$ (before corr.) K लोके (mislec. for S′ār. कं).

359 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S′$_2$ after व्यपद्यत (figure) 17 (to denote Alāvadīna 17th ruler).

360 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_{2\cdot3\ 6}$ C जडिमा वाचि संस्तुतः (S′$_6$ marg. as in text). —c) S′$_2$ -शाहाभ°. —d) S′$_{3\cdot5}$ K C व्यनश्यत; S′$_6$ व्य (marg. वि) नश्यतु (sic); S′$_2$ विनश्यते.

361 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_2$ शाहाभदेने।
—After 361 D B S′$_6$ marg. ins.:

ग्रीष्मार्कं द्यौरिवान्यर्तूंन्राज्ञोऽतीत्य बहून्महीं।
ध्रुवमापज्जयापीडमेतं ननु स किल्बिषी ॥ ३६२ ॥

पूर्वे परे च भूपाला नायकेनेव भूषिताः।
क्ष्मानायकेन तेनाथ मुक्तागुणलसच्छ्रिया ॥ ३६३ ॥

तदीयो जयलक्ष्मीभिः प्रविष्टाभिः पदे पदे।
न प्रतापानलोऽतृप्यत् सरिद्भिरिव सागरः ॥ ३६४ ॥

जयं विना गणयतः क्षणमात्रं वृथा गतम्।
वृद्धस्य तरुणीवाभूद्यात्रा तस्यातिवल्लभा ॥ ३६५ ॥

न मृगाक्षी न वा शीधुपानलीला न चन्द्रिका।
यात्रैव केवलं तस्य भूमिभर्तुर्मनोऽहरत् ॥ ३६६ ॥

न तापो न हिमं तस्य न सन्ध्या न निशा तथा।
न क्षुन्न वा पिपासा च राज्ञो यात्रामविघ्नयत् ॥ ३६७ ॥

न सरिद्दुस्तरतरा दुरारोहो न पर्वतः।
दुर्लङ्घ्यो न मरुश्चाभूद्यात्रायां मानिनः प्रभोः ॥ ३६८ ॥

29* (B 416) श्रीमान् शाहाबदीनोऽथ प्राज्यं साम्राज्यमग्रहीत्।
येन राजन्वती भूर्यामहसत्तद्यशोमिषात्।

362 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1).

363 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) K B S'$_6$ (after corr.) [ए]व (for [इ] व). —c) C [अ] था° (sic); —d) S'$_1$ D °च्छि (D छ्रि)यः (sic).

—After 363 D B S'$_6$ marg. ins.:

30* (B 419) सिन्धौ वाडवतप्ताम्बुन्यपि बिम्बितमम्बरम्।
यत्प्रतापाग्नितापार्तं मज्जतीव दिवानिशम्।

364 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_2$ तदीय-.

365 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1).

366 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) B सीधु-.

367 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) C हिमन्त (by padānta-sandhi for °मं त) स्य.

368 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_5$ (before corr.) K द्वारा° (for दुरा°). —c) D दुर्लंघो; C मरुच्चां (mislec. for S'ār. श्चां).

अजितां पूर्वभूपालैः पारिसीककुलाकुलाम् ।
उत्तराशां विजेतुं स प्रस्थानं प्रथमं व्यधात् ॥ ३६९ ॥

जगतां विजयी कामो मधुशीधुवधूरिव ।
चन्द्रलौलकशूरान् स सहायत्वेऽवृणोत्प्रभुः ॥ ३७० ॥

सैन्यचेतांसि सत्त्वेन तमसा स्वविरोधिनः ।
अपूरयत्स रजसा दिगन्तानुद्धतान्तकः ॥ ३७१ ॥

प्रविष्टं तस्य गोविन्दखानपालनशालिनि ।
उदभाण्डपुरे पूर्वं बाणैस्तदनुसैनिकैः ॥ ३७२ ॥

शैलशृङ्गं नृपानीके प्राप्ते तस्य विरोधिभिः ।
भयातुरैरवारोहः शृङ्गात्तुङ्गाद्व्यधीयत ॥ ३७३ ॥

सदृशं प्राभृतं दातुमसमर्थोऽस्य सिन्धुपः ।
उपदीकृतवान् कन्यारत्नं त्राणाय भूपतेः ॥ ३७४ ॥

राज्ञस्तु गौरवं बाहौ गान्धाराणां भुवोढया ।
चित्रं तु लाघवं तेषां भये भारानुषङ्गतः ॥ ३७५ ॥

---

369 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) M (evid. emend.) अर्जितां. —b) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ K C B पारसीक- ; D RSs_2 पारिसेक- .

370 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) D B S'_6 marg. विजये. —b) B -सीधु- ; P T -विधून् (for -वधूर्), see NOTES. —c) S'_3 -लोलक- .

371 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

372 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) RSs_2 गेविद-.

373 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) S''_2 शैले.

374 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —d) $S'_{1\cdot5}$ K रत्न ··य (blank filled as in text with D B); $S'_{2\cdot3}$c आदाय (for त्राणाय); S'_6 आधा (marg. त्राणा) य.

375 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) D राज्ञोस्तु. —d) D B भयभा°. S'_1 भारा (illeg.) नु°; D B S'_6 (after corr.) °भिषङ्गतः.

भङ्गस्तुङ्गस्य शृङ्गस्य खङ्गानां नैव भूभुजा ।
शिङ्गानामपि देशेऽस्मिन् विहितः शौर्यशालिना ॥ ३७६ ॥

आकर्ण्य राजसिंहस्य सिंहनादमयीं चमूम् ।
मर्दं तत्याज चस्खाल बिभाय गजिनीपुरी ॥ ३७७ ॥

श्रोत्रियक्षत्रियैरष्टनगरेऽरोदि शाम्यतोः ।
तरुणाग्निप्रतापाग्न्योर्धूमेनेव भयातुरैः ॥ ३७८ ॥

यशसा सह सम्पत्तिं तस्मिंल्लुण्ठयति प्रभौ ।
प्रापत् पुरुषवीराख्यदेशाख्या रूढिशब्दताम् ॥ ३७९ ॥

दत्तवाष्पनिवापाम्भोनगराग्रहरस्त्रियः ।
जीवतः स्वस्य पत्युश्च पिण्डौ स्तननिभाद्ददुः ॥ ३८० ॥

अश्वक्षोडदलद्धिन्दुघोषधातुतटच्छलात् ।
उदक्पतितिरस्कारप्रशस्तिं स व्यधात्प्रभुः ॥ ३८१ ॥

---

376 S′$_4$ missing (cf. v.l. 1). —[c]) S′$_{1\cdot3}$ C D शिङ्गा (S′$_1$ or ङ्गा)नाम्; S′$_2$ शिङ्गानाम्; S′$_5$ शिङा (after *sec. m.* corr. ङ्गा) नाम्, K B शितानाम्; S′$_6$ शिङ्गा (after corr. ता)नाम्.

377 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1).
—After 377 D B S′$_6$ marg. ins :
31* (B 434) स्तातं रक्तैर्द्विषां भुक्तं प्राणवातैर्महीतले ।
व्रतस्थायिभिरिवास्वापि तस्याद्दो धीरहेतिभिः ।
[(l. 1) B स्नानं (mislec. for Dev. तं)].

378 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_1$ श्रोत्रि (overwritten *pr. m.* prob. on ति,य-; D (before corr.) श्रोत्रियै-; S′$_5$ K अष्टा°. —[b]) K शास्य (mislec. for S′ār. म्य)तोः. —[c]) S′$_2$ तारुण्या°.

379 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1).

380 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[b]) M (erroneously) -वर- (for -हर-). —[c]) S′$_2$ जीवन्तः (sic). —[d]) S′$_{3\cdot5}$ C पिण्डास्ते (mislec. for S′ār. ण्डौस्त) न-; S′$_6$ (orig.) -निभाद्, (marg.) -मिषाद्; S′$_2$ दधुः.

381 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —[a]) S′$_{1\cdot5}$ K अश्व तु (blank with dots); in S′$_5$ blank filled *sec. m.* as in B); S′$_{2\cdot3}$ C -पालेषु गच्छत्सु (for -क्षोडदलद्धिन्दु-); D B S′$_6$ marg -क्षोद (mislec. for S′ār. ड) दलद्धिन्दु- as in text), see *Mīmāṁsā*, p. 445. —[b]) S′$_5$ K -घोषा-. —[c]) K उदक्ष (mislec. for S′ār. क्प)ति-.

ततो व्यावृत्त्य गच्छन्स दक्षिणाशां स्ववाजिनाम् ।
मार्गखेदोदितं तापं शतद्रुवारिणाऽहरत् ॥ ३८२ ॥

ढिल्लीमुल्लुण्ठय तत्कालमुदक्पतिमुपागतम् ।
मार्गरोधेन नृपतिर्नितान्तमुदवेजयत् ॥ ३८३ ॥

योगिनीपुरपौरान्यान् धाट्यानैषीदुदक्पतिः ।
मार्गदानोपकारेण स तानदित भूभुजे ॥ ३८४ ॥

तुरङ्गवस्त्रदानेन स तान् सम्मान्य भूपतिः ।
स्वदेशं प्राहिणोत्कीर्तिराशीन्मूर्तान्बहूनिव ॥ ३८५ ॥

सुशर्मपुरराजेन तस्मात् स्वाशर्मशङ्किना ।
दुर्गाहङ्कारमुत्सृज्य देव्येव शरणीकृता ॥ ३८६ ॥

स्वयं नत्या नतून्नत्या भौट्टानामस्य भूपतेः ।
अर्वतां पर्वतारोहदोहदो विनिवारितः ॥ ३८७ ॥

---

382 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) D B व्यावृत्य. —c) $S'_{1-3.5.6}$ K C D B -खेदोचि (mislec. for S'ār. दि) तं. —d) $S'_{1.5}$ K C RSs_1. शतद्रू-; $S'_{1-3.5.6}$ K C [अ] हन (mislec. for S'ār. र)त्.

383 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{3.6}$ marg. D B उल्लङ्घ्य (for उल्लुण्ठ्य. Thus *pr. m.* marg. in S'_3). —b) K उदक्ष (mislec. for S'ār. क्प) तिम्. —cd) D नृपति नि° (mislec. for S'ār. °तिर्नि>न्नि).

384 S'_4 missing (cf. v. l. 1). In $S'_{1-3.5.6}$ K C 384 om. hapl. —d) B (evid. emend.) आदित.

385 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —b) C सामा (mislec. for S'ār. सम्मा) न्य; S'_3 सां (after corr. स) मा°.

386 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) स्व (mislec. for S'ār. सु)शर्म-; S'_6 marg. पुर in सुशर्मपुर-. —d) S'_2 देवीव.
—After 386 D B S'_6 marg. ins.:
32* (B 444) तत्प्रतापानलः पीत्वा केदाराश्रयिणां रसम् ।
जातानां शिवलिङ्गानां वत भङ्गमदर्शयत् ।

387 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) S'_2 स्वयं तत्पानतृप्तानां (marg. *pr. m.* as in text). —b) $S'_{2.6}$ (after corr.) B भोट्टा°. —c) M (orig.) अर्वतां, (marg.) अर्वाणां. —cd) S'_2 °रोहदो syll. hapl. for) रोहदोहदो).

दुस्तरत्वात्तटस्थस्य देवताभिस्तनूकृतः ।
सिन्ध्वोघो नृपतेरेवं पूर्वेभ्यः श्रुतमद्भुतम् ॥ ३८८ ॥

एवं नित्यजयोद्योगात् स्वदेशः परदेशवत् ।
परदेशस्तु तस्यासीत् स्वदेश इव भूपतेः ॥ ३८९ ॥

प्रतापेनेति सम्पाद्य दिङ्मुखे तिलकश्रियम् ।
व्यधात्प्रविश्य कश्मीरान्स पौरनयनोत्सवम् ॥ ३९० ॥

तस्य वर्णयतां शौर्यं प्रसङ्गादतिमानुषम् ।
अस्माकं चाटुकारित्वं ज्ञास्यते भाविभिर्जनैः ॥ ३९१ ॥

यात्रायातः कदाचित्स दूरदेशे महीपतिः ।
अप्सरःसदृशीं कांचिच्छ्रुतवान्हरिणेक्षणाम् ॥ ३९२ ॥

निजानुगान् वञ्चयित्वा राजा युक्त्या कयाचन ।
अथैकाकी स तं देशमविशद्भोगलालसः ॥ ३९३ ॥

नर्मणा मोहयित्वा तां द्वितीय इव मन्मथः ।
मनोरथानसिञ्चत् स तदोष्ठामृतपानतः ॥ ३९४ ॥

अपश्यन्तस्तमाशङ्क्य हतं केनापि वैरिणा ।
अथ कोपभ्रमावेशमुद्भटास्तद्भटा ययुः ॥ ३९५ ॥

---

388 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) D B भूपतेर् (for नृ°).

389 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_5$ K जयोद्वेगात्.

390 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'$_{1-3.5\,6}$ (before corr.) K C पौरा° (emended as in text with D B. Thus marg. *sec. m.* in S'$_5$).

391 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —d) S'$_5$ ज्ञास्यन्ते (sic); S'$_{1.5}$ K -भोजनैः (emended as in text with S'$_{2.3.6}$ C D B. Thus marg. *sec. m.* in S'$_5$).

392,393 S'$_4$ missing (cf v. l. 1).

394 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) C असिञ्चत (sic).

395 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) D B आलोक्य (for आशङ्क्य). —c) D B -त्रपा° (for -भ्रमा°).

अन्विष्यद्भिस्तदश्वेन निबद्धेनाङ्गनाद्बहिः ।
समभाव्यत तै राज्ञो वैरिभिर्निर्जयः कृतः ॥ ३९६ ॥

शौर्यस्वाम्यनुरागाभ्यां विधातुं युद्धमुद्भटैः ।
तद्भटैः सदनं रुद्धमबद्धकवचान्तरैः ॥ ३९७ ॥

त्रसद्भिरिह तत्सिंहनादपूर्णात्ततः पुरात् ।
कृतास्कन्देषु शूरेषु शत्रुभिर् विपिनं गतम् ॥ ३९८ ॥

अथाश्वास्य प्रियां तां तु शत्रून्मत्वा समागतान् ।
स्वशौर्यं सफलीकर्तुं योद्धुं राजा विनिर्ययौ ॥ ३९९ ॥

शाहाबदेनमालोक्य तं तेषामनुजीविनाम् ।
चित्तैः प्रीत्या मुखैर्भीत्या नीत्या मूर्धभिरानतम् ॥ ४०० ॥

एवं स सजयस्तम्भयूपात्रणमखान्वहून् ।
हतवैरिपशूंश्चक्रे स्वप्रतापानलार्चिषः ॥ ४०१ ॥

स्वदेशे मन्त्रिणोस्तस्य कोटभट्टोदयश्रियोः ।
समरेषु भरस्त्वासीचन्द्रडामरलौल्ययोः ॥ ४०२ ॥

---

396 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_{2\,3\cdot5}$ K D B तम् (for तद°). —c) S'$_5$ (before corr.) K समभावि (sic) त.

397 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_{2\,3\cdot5\cdot6}$ K C °नु नुरागाभ्यां तु (hypermetric). —d) S'$_3$ आबद्ध–.

398 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_{1-3\cdot5\,6}$ K C अत्रसद्भिश्च (emended as in text with D B); S'$_{2\cdot3\cdot5}$ (*sec. m.* marg.) $_6$ C पुरा (for पुरात्). —S'$_{1-5\cdot5\cdot6}$ K C om. 398[cd], 399 and 400[ab].

399 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1).

400 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) B (evid. emend.) शाह्यावदीनम्.

401 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S'$_{2\cdot3}$ C स्वजय–. —b) S'$_{3\,5}$ (marg. *sec. m.*) C गुण– (for रण–); S'$_{1-3\,5\cdot6}$ K C –मुखान् (emended as in text with D B). —d) S'$_{1\,5\cdot6}$ K स (C S'$_5$ [after corr.] $_6$स्) प्र° (emended as in text with S'$_{2\cdot3}$ D B).

402 S'$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) D B S'$_6$ (after corr.) कोट्ट–. —c) S'$_2$ भय– (for भर–).

देवशर्मान्वयोदन्वच्चन्द्रो राज्ञार्पितं मुहुः ।
वैराग्याद्विभवं त्यक्त्वा कोटशर्मा वनं ययौ ॥ ४०३ ॥

तस्य दर्शयितुं राज्ञः स्वबलाधिकतां ध्रुवम् ।
कदाचित्तत्प्रजा दैवी व्यापद्गाढमपीडयत् ॥ ४०४ ॥

पुरीकैरविणीसूरः शूरः पादपविद्विषाम् ।
षट्त्रिंशेऽब्दे जलापूरः क्रूरो व्यप्लवत प्रजाः ॥ ४०५ ॥

नगरब्रुडनादस्रु मुञ्चन्तो निर्झरच्छलात् ।
तस्योदीपस्य महतः पर्वतास्तटतामगुः ॥ ४०६ ॥

न स वृक्षो न सा सीमा न स सेतुर्न तद् गृहम् ।
तटस्थमपि यत्रैव जलपूरो व्यनाशयत् ॥ ४०७ ॥

---

403 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_5$ K °नुश्च (mislec. for S′ār. न्व [thus after *sec. m.* corr. in S′$_5$]च)न्द्रो b) S′$_2$ राजार्पि°. —c) C वैरागाद्. —d) D B S′$_6$ (after corr.) कोट्ट–.
—After 403 D B S′$_6$ marg. ins.:

33* (B 462) श्रीवृष्ट्या कोट्टभट्टोऽर्थिसार्थान्सम्पोष्य यत्नत· ।
व्यलालयद्वनव्योम्नि स स्व नियममारुतैः ।
(B 463) कोटशर्मा तथा धर्मद्रुमं दानाम्भसासिचत् ।
ननाशाशामयो भूयो यथा तत्फलभोगिनः ।

[(l. 2) M (evid. emend.) व्यलापयद्. —(l. 3) B कोट्ट–. —(l. 4) B न–नाशाम°; M (marg.) न ननाश मह्यो sic].

404 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —c) S′$_5$ देवी. —d) M (evid. emend.) ह्यापद् (for व्यापद्°).

405 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) S′$_{2.5}$ K D शूरः (for सूरः).
—After 405 D B S′$_6$ marg. ins.:

34* (B 466) तदन्तःप्रतिबिम्बस्थे स्वस्मिन् सभ्रान्तरभ्रमात् ।
तद्वीक्षार्थमिवानीके तोये तुम्बीर्व्यधुर्गृहाः ।

[(l. 2) D °म्बी व्य°].

406 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —a) D -ब्रोड°. —c) S′$_{2.3}$ C [उ]द्दीप°; B (evid. emend.) S′$_6$ [उ] द्वी (S′$_6$ before corr. द्दी)प°.

407 S′$_4$ missing (cf. v. l. 1). —b) S′$_3$ सी (Kaś. speech-habit for से)तुर्; D न सेतुर्न च (for न स सेतुर्न).

नाद्रिदुर्गाण्यपश्यत् स जातुचिद्वैरिभीतितः ।
अम्बुपूरभयात्तेषु राजा समचरत्तराम् ॥ ४०८ ॥

पीते तत्तेजसेवाम्बुपूरे शान्ते मितैर्दिनैः ।
भूयस्तद्विप्लवाशङ्की सोऽचिकीर्षद्गिरौ पुरीम् ॥ ४०९ ॥

नाम्ना लक्ष्म्या महिष्याः स प्रसिद्धां नगरीं व्यधात् ।
शारिकाशैलराजस्य मूले पुण्यजनाश्रिताम् ।
यामद्राक्षीत्तरां लोकः सुमेरोरलकामिव ॥ ४१० ॥

स्वौदार्यानुगुणं राजा निर्माणमविलोकयन् ।
वितस्तासिन्धुसम्भेदे स्वनाम्ना स पुरीं व्यधात् ।
प्रतिबिम्बच्छलात्तोये त्रपया स्वर्निमज्जति ॥ ४११ ॥

सौधोत्सेधमयीं राशीभूतां कीर्तिमिवामलाम् ।
अलोलश्रीः पुरीं लौलडामरः स्वाभिधां व्यधात् ॥ ४१२ ॥

---

408 S'_4 missing (cf. v. l. 1).

409 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —c) $S'_{1\cdot5}$ K भूप(mislec. for S'ār. य)स्. —d) K चिकीर्षुर्.

410 S'_4 missing (cf. v. l. 1). —a) $S'_{1\cdot2\cdot5\ 6}$ K C B (gram. assim.) महिष्या; S'_3 मह्रि (*sup. lin. pr. m.* हि) ष्याश्; $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) C च (for स). —c) $S'_{1-3\cdot5\ 6}$ K C B शारिकां (emended as in text with D).

411 $S'_{1-3\cdot5\cdot6}$ K C, D B (var.) read 411[ab] after 410[ab]. —ab) D B S'_6 (marg.) त्वराकृतनिजौदार्यन्यूननिर्माणदर्शनात्. —a) $S'_{1\cdot2\cdot5}$ K °गुणां. —d) D B नगरीं (for स पुरीं). —f) Ms S'_4 begins with त्रपया; $S'_{2-4\cdot6}$ C D स्व ($S'_{2\cdot3\cdot6}$ ⌊before corr.⌋ C स्वि)न्नि (mislec. for S'ār. नि)म°; S'_5 (orig. as in text, after corr. स्विन्नि°).

412 b) $S'_{1\cdot4\ 6}$ C [अ] च (mislec. for S'ar. म. Thus *sup. lin.* in S'_6) लाम्. —c) $S'_{2\cdot3}$ C $RSs_{1\cdot2}$ लोल-.
—After 412 D B S'_6 marg. ins. :

35* (B 475) सुधाधौतैर्मठैर्लक्ष्मीं फलयद्भिः कृतैः पुरी ।
कुलिशच्छिन्नकैलासशृङ्गभङ्गिमजीजनत् ।

[(l. 1) B (erroneously) पुरीम्. —(l. 2) M (evid. emend.) -भङ्गीम्].

आ जन्मनो लता मह्याऽम्बरसाम्याय वर्धिता ।
निहन्ति च्छायया तस्या द्युमणिस्पर्शजं सुखम् ॥ ४१३ ॥

या लक्ष्म्या भागिनेयीत्वाद्बालापालि निजान्तिके ।
लासाख्या सा समक्रामन्नृपतेश्चित्तदर्पणे ॥ ४१४ ॥

यश्चानुरोधतन्तुस्तं चिरं लक्ष्म्यां निबद्धवान् ।
स छिन्नो रागवेगेन लासासौन्दर्यजन्मना ॥ ४१५ ॥

बलिजिन्मूर्तिना तेन वसन्त्या वक्षसि श्रियः ।
प्रातिवेश्मिकतां नीता लासा सौभाग्यभागिनी ॥ ४१६ ॥

छाया तद्रचितोदयापि दिवसश्रीभोगमातन्वतः
सूर्यात्सम्मुखतां जहाति वहति श्रेयोहरीं कालताम् ।
स्त्रीणामस्ति चतुर्गुणा मतिरिति स्थाने न हन्त श्रुति-
र्यद्वा दुर्विधिपाकमाकलयितुं शक्तो न कश्चिद् ध्रुवम् ॥ ४१७ ॥

प्राकृतस्यावताराख्यभोल्लस्यापि सुता सती ।
लक्ष्मीर्लासानुरक्तेऽधादथ रोषं महीपतौ ॥ ४१८ ॥

---

413 a) S′1-6 K C D B आजन्मलोल (S′3 भ or व)ता (emended as in text); C S′6 B (gram. assim.) मह्याः. —b) S′1-6 C D B °स्व (mislec. for S′ār. म्ब)र–; D -साप्याय. —d) S′3 सुखे (mislec. for S′ār. खं).

414 a) S′2 D °नीयत्वाद्. —c) S′2.3.5 K C समाक्रा°.

415 b) S′2-5 K C लक्ष्म्या.

416 a) S′2 °न्मूर्तिता (by syll. contam. for °ना). —b) S′2.[illegible] (before corr.) C श्रिया (gram. assim.); D श्रियाः. —c) S′1-[illegible] K C प्रतिवेश्मकितां (emended as in text with D B); S′[illegible] (conflated) प्रातिवेश्मकितां. —d) D B S′6 marg. -दायिनी (for -भागिनी).

417 c) M (evid. emend.) हन्ति (for हन्त). —d) S′1 (orig.) -पाकम (after corr. -पङ्कम्); S′2-6 K C पङ्क (S′6 *sup. lin.* पाक)म्; S′2.[illegible] द्रुतम् (for ध्रुवम्).

418 ab) S′1.4 K °ख्यो भ° (prob. by shifting of S′ār. matra-sign for °ख्यभो°); S′2.3.5 (after corr.) 6D B C °ख्याम (D व, B व)ल्ल°

रोषात् सिन्धुपतेर्देशं सम्बन्धित्वाद्गतां नृपः ।
प्रत्यानयत् त्रपोद्रेकान्न पुनः स्नेहगौरवात् ॥ ४१९

अपनीय तापखेदं मरुकरिणी पद्मिनीतोयैः ।
तत्पद्मशेवलाम्भोनिर्माथे कर्मठी भवति ॥ ४२० ॥

लक्ष्म्या मातृस्वसुः सर्वमातृकृत्यकृतोऽभवत् ।
राजप्रियाथ राकेव लासा पक्षक्षयोद्यता ॥ ४२१ ॥

सत्कर्मपाकसमयोऽस्य न चेद्विकास-
शोभां न किं परिहरेत् कुमुदाकरस्य ।
विश्वप्रबोधहरणप्रवणा क्षणेन
कुत्री निशा च सहसैव निशाकरेण ॥ ४२२ ॥

चिन्तासूचकनिश्वासम्लानौष्ठी तं कदाचन ।
अवोचद् भोगिनीवेति लासाख्या भोगिनी नृपम् ॥ ४२३ ॥

---

419 a) $S'_{1\cdot2\cdot4\cdot5}$ C anusvāra om. in देशं. —b) $S'_{4\,5}$ (before corr.) समन्धि°; S'_2 च तां (for गतां). —c) S'_2 D तपो°; S'_3 नयो° (for त्रपो°).

—After 419 D B S'_6 marg. ins. :

36* (B 483) अलाब्वो न्यब्रुडन्नन्तरप्लवन्त जले शिलाः ।
लक्ष्मीपक्षः क्षयं वृद्धिं लासापक्षस्तु लब्धवान् ।
(B 484) यावद्यावदगाद् दूरं लक्ष्मी रात्रिरिव क्रुधा ।
तावत्तावत् स तां लासां दिवं भास्वानिवाभजत् ।

[(l. 1) D अलावो (emended as above with B). —(l. 4) D तंसा (by syll. contam. and shifting of anusvāra for लासां)].

420 c) S'_6 C B -शवला°. —d) S'_3 कर्मटी°.

421 a) S'_3 मातृष्वसुः.

422 a) C B विकाश-. —c) S'_{1-6} KC -प्रवण- (emended as in text with DB); D B प्रियेण (for क्षणेन); —d) D B S'_6 marg. सुधा° (for निशा°).

423 a) S'_3 -निः श्वास- (visarga ins. later). —b) S'_2 -क्लिन्नौष्ठी (for म्लानौष्ठी); S'_{3+5} (after corr.) C म्लानौष्ठाभ (mislec. for S ār. तं).

न चेद्विकासयेद्भास्वान् पद्मिनीं स्वरुचा स्फुटम् ।
तस्याश्छेदाय शेवालवल्ल्या इव यतेत कः ॥ ४२४ ॥

पतन्तीं प्रेमभारार्द्रां मयि दृष्टिं तवासहा ।
मां निहन्तुमुपायेन क्रमते महिषी तव ॥ ४२५ ॥

अभिचारे दुराचारमुपचारप्रियङ्करम् ।
सा चाराक्षी मयि द्वेषादुदयश्रियमैरयत् ॥ ४२६ ॥

देवद्वेषपरे तस्मिन्नभिचारविनिर्मितिः ।
असम्भाव्येति तां राजा प्रत्युवाच विचक्षणः ॥ ४२७ ॥

निर्बन्धेनोपजल्पन्तीं तदेव वचनं ततः ।
तां प्रत्याययितुं देवीमुदयश्रियमब्रवीत् ॥ ४२८ ॥

व्ययस्यातिशयेनाहो कोशो रिक्तत्वमागतः ।
प्रार्थयन्ते जना राज्ञः सर्वं कल्पतरूनिव ॥ ४२९ ॥

द्रविणोत्पत्तये तस्मादुपायः प्रतिभात्ययम् ।
प्रतिमा श्रीजयेश्वर्या यास्ति रीतिमयी पृथुः ॥ ४३० ॥

---

424 a) C B विकाश°. —c) S'_6 C B शैवाल-.

425 d) $S'_{1\cdot2\cdot4\cdot5}$ K C कुरु (mislec. for S'ār. क्रम) ते. S'_6 (orig.) कुरुते (marg. क्रमते).

426 a) S'_3 अभिचारं (mislec. for S'ār. रे). —b) S'_3 (evid. emend.) गुप्त- (for उप-). —c) D B मम (for मयि).

427 S'_2 (evid. emend.) देवादेश-; S'_3 (after corr.) दविदेश- (for देवद्वेष-); D B S'_6 (after corr.) देव्यद्वेष-. —c) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ (before corr.) K तं (emended as in text with $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C D B).

429 a) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) C व्ययित्वा°; D वयस्या°. —d) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ (before corr.) K D B सर्वे (mislec. for S'ār. वं).

430 d) $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) K B याति (mislec. for S'ār. स्ति); S'_6 यास्ति (marg. ति).

तां खण्डयित्वा विहतैष्टङ्कैर्मन्नामचिह्नितैः ।
व्ययनिर्वहणं कीर्तिस्थिरत्वं चोपजायते ॥ ४३१ ॥

साध्वेतत्किन्तु तन्मूर्तिर्लघ्वी किं प्रभविष्यति ।
बृहद्बुद्धेन मुद्रास्तु क्षुद्रस्तं सचिवोऽभ्यधात् ॥ ४३२ ॥

तत्रोपकरणं सज्जीकृत्यान्येद्युरुपागतम् ।
राज्ञीं प्रत्याय्य भूपालो रहो मन्त्रिणमब्रवीत् ॥ ४३३ ॥

याः पूर्वैर्निरमीयन्त यशःसुकृतलब्धये ।
अङ्गीकर्तासि ता देवप्रतिमा भङ्क्तुमञ्जसा ॥ ४३४ ॥

अमरप्रतिमा विधाय केचित्
परिपूज्याथ परे प्रसिद्धिमाप्ताः ।
परिपाल्य यथोचितं तथाऽन्ये
विदलय्याहमहो महदुरन्तम् ॥ ४३५ ॥

---

431 a) S'_1 (before corr.) $_{2-6}$ K C D B विह्नितैः. —c) S'_2 -निर्वाहणं. – d) S'_2 सो (mislec. for S'ār. चो)प°.

432 b) S'_3 लब्धो (sic) (for लघ्वी). —d) $S'_{4\cdot5}$ (before *sec. m.* corr) K तां (for तं).

433 a) $S'_{1-5\ 6}$ (before corr.) K C भद्रो° (for तत्रो°) —c) $S'_{1\cdot3-5\cdot6}$ (before corr.) K C प्रत्यय्य (emended as in text with S'_2 D B).

—After 433 D B S'_6 marg. ins. :

37* (B 499) पुंनागव्रजमुन्मुमूलयिषति प्रायः कराकर्षणै-
रुद्दामं विजिहीर्षति प्रतिपदं कक्ष्याछिदां काङ्क्षति ।
कां नैच्छन्नृपगन्धसिन्धुरपातिस्तीव्रां न वप्रक्रियां
तीक्ष्णाग्रप्रतिभयाङ्कुशोऽस्य निकटे मन्त्री नियन्ता पुनः ।

434 c) D B म (for ता). —d) D ता विभंक्षतः; B S'_6 (marg.) °स्ता विभङ्क्षत (for भङ्क्तुमञ्जसा); S'_3 भङ्ग (marg. *pr. m.* क्तु ,म्.

435 b) D प्रति- (for परि-); S'_6 *pr. m.* marg. सिद्धि in प्रसिद्धिम्. —c) S'_5 (before corr.) K [अ]न्यैर् (for °न्ये). —d) S'_1 *pr. m.* *sup. lin.* द in °विदल°; S'_3 °य्येहम् (for °य्याहम्).

निर्माणाज्जलधेः समस्तसरितां कौमारशोकावधिः
प्रख्यातः सगरो भगीरथनृपो गङ्गावताराच्च सः ।
दुष्यन्तः स च विश्वविश्वविजयाज्जिष्णोर्भयान्यावहन्
रामो हन्त दशाननेन विहितात् सीतापहारात् पुनः ॥ ४३६ ॥

राजा शाहाभदीनाख्यः सुरमूर्तीरलोठयत् ।
मा दुर्वार्तैयमत्युग्रा चकम्पङ्गाविनो जनान् ॥ ४३७ ॥

उदयश्रीर्नतशिरा राज्ञीत्युक्तवति स्वयम् ।
महीरन्ध्रमिवैक्षिष्ट द्रागधोगतिवाञ्छया ॥ ४३८ ॥

भास्करो द्युपरीरम्भरसासादितकौतुकः ।
स्वपुत्रशनिमुख्यानां ग्रहाणां हानिमिच्छति ॥ ४३९ ॥

---

436 a) S′₃ C M °वधि; S′₆ visarga inserted later in °वधिः; S′₂.₃.₆ C क्षतेश्च (for समस्त Thus marg. in S′₆). —b) S′₃ प्रख्यातः सगरे. —c) S′₁.₅ दुष्ष्यन्तः; S′₃ दुष्षन्तः; C दुष्मन्तः; D दुःष्यंतः; D B S′₆ marg. इन्द्रस्य भीतिप्रदो (for जिष्णोर्भयान्यावहन्). —d) K °हारात्म (mislec. for S′ār. त्पु)नः.

437 a) S′₁ शाहभ°; S′₄.₅ K C D B शाहाव- (S′₅ °ब-). —cd) D B S′₆ marg. इतीयं दुष्कथा विश्वं कथं न क्षोभयिष्यति. —c) S′₁₋₆ K C सा (mislec. for S′ār. मा); S′₂ साद्दुर् (for मा दुर्°); S′₁.₄₋₆ K C °र्ता यम् (emended as in text with S′₂.₃). —d) S′₁ चकम्प्या (illeg) द्; S′₅ K चकम्पाद् S′₂.₃ च (S′₂ श) काम्यद्; S′₄.₅ (before corr.) भाविनी; S′₃ जनात् (sic).

438 c) K बन्ध्र (mislec. for S′ār. रन्ध्र)म्; D [ए]क्षष्ट.
—After 438 D B S′₆ marg. ins. :

38* (B 505) सर्वसहा तदा क्ष्माभूदन्वर्था प्राग्वदेव यत् ।
लासानुरक्तमपि तं सा राजानमसेवत ।

439 c) S′₂.₃ सपुत्र-. —d) B (evid. emend.) S′₆ marg. शान्तिम् (for हानिम्).

रागी तद्दोषवार्दिन्या लासादेव्या प्रबोधितः ।
व्यवासयत्स्वदेशात्स राजपुत्रान् परानिव ॥ ४४० ॥

कार्येष्वतिमनुष्येषु साहायकविधायिभिः ।
योगिनीपुरनाथस्य तैर्व्यक्तो विक्रमः कृतः ॥ ४४१ ॥

औदार्यदत्तवृत्तीन्स हिन्दुखानेन बोधितः ।
म्लेच्छान् सेकन्धरमुखान् राजद्रोहकृतोऽवधीत् ॥ ४४२ ॥

पिशुनैर्जनिताशङ्कः शूरे मदनलाविके ।
राजा विप्लवसज्ञोऽपि सेवयाऽस्य निवारितः ॥ ४४३ ॥

---

440 a) S'_4 -वादि (*sup. lin. pr.m.* ग्दि)न्या (sic); S'_5 (before corr) K -वाग्दिन्या. —b) $S'_{1\ 6}$ K C तया (emended to लासा as in text with D B); D विबोधितः. —d) D राजा.

441 b) $S'_{2\cdot5}$ (before corr.) सा(S'_5 स) हाय्यक–. —c) K भोगिनी– —d) D B S'_6 marg. तैरभूषि निज कुलम्.

442 b) S'_{1-6} K C हिन्दुकानेव (emended as in text with D B), cf. 462 —c) $S'_{1\cdot4\ 5}$ K सेगन्धर–; $S'_{2\cdot3\ 6}$ सेकन्धर– (as in text); C शे (Bengāli speech-habit) कन्धर–; D B से (B सि) कन्दर–. —d) S'_3 राजा.

443 b) S'_{1-6} K C शूरो (emended as in text with D B. Thus marg. in S'_6); S'_{1-6} K C -लाविकः (emended as in text with D B. Thus marg. in S'_6). —d) S'_{1-6} K C सेनया; D B सेवया (as in text). —After 443 D B S'_6 marg. ins. :

39* (B 511) औदार्यशालिना राज्ञा स्वसमं वर्धितः स्वयम् ।
राजाऽधिकं व्यवाहार्षीत्तदा मदनलाविकः ।
(B 512) तुल्यार्थः समसामर्थ्यः शङ्क्योऽयमिति भूपतिः ।
ईर्ष्यालुभिः कुसचिवैस्तस्मै परमकोप्यत ।
(B 513) शुचिमप्यशुचिं मत्वा तं वीतिं भूमिपालधीः । [5]
खलनाशावृतत्वेन न चित्तविरताभवत् ।
(B 514) उपप्लावयितुं वान्छंस्तं मुहुः क्रोधवेगतः ।
राजरत्नाकरोऽरोधि तदीयगुणवेलया ।

[(1.5) B तं-ति; S'_6 त मत्ति; M (evid. emend.) तन्मति (for तं वीतिं). —(1.6) M (evid. emend.) -पाशा° (for -नाशा°). —(1. 7) D B उपप्लव° emended as above)].

राजा जातूत्तरां यात्रां व्यसनेनाभिषेणयन् ।
नौसेतुकौतुकं सिन्धोः परिखाया इवाऽऽहरत् ॥ ४४४ ॥

शूरः खड्गनगर्यां स पर्यटन् मृगयारसात् ।
सिंहमभ्यद्रवद्राजा सिंहसंहतसाहसः ॥ ४४५ ॥

गच्छंश्चित्ताधिकं राजा वाजिना वेगराजिना ।
अन्वगाम्यतिभक्तेन मदनेनैव केवलम् ॥ ४४६ ॥

एकाकिनं चिरं बद्धयुद्धमुद्धतकेसरः ।
तमधः कृतवान् राजसिंहं सिंहोऽतिसाहसम् ॥ ४४७ ॥

उत्प्लुत्य वाजिनस्तूर्णं शूरो मदनलाविकः ।
निपातितनृपं सिंहं कृपाण्या सहसाऽवधीत् ॥ ४४८ ॥

प्राणरक्षोपकारेण प्रसन्नः पिशुनाज्जनात् ।
युक्त्या मारणमेतस्य शङ्कमानो नरेश्वरः ॥ ४४९ ॥

---

444 a) S'2·3·6 C जातत्वरां. (for जातूत्तरां. Thus marg. in S'6); D B उत्तराशां नृपो जातु. —b) C B S'6 [अ]भ्यषेणयत्; S'2 3 K °षेणयत —c) S'2 कौतुक–; S'2·3 बिन्दोः (sic) (for सिन्धोः).

445 a) D खर्ङ्ग–. —c) D B S'6 marg. अन्वद्रवद्. —cd) D B S'6 marg. °जसिंहः (for °जा सिंह°); S'5 K words beginning with °जा सिंह° in 445cd and ending with °धिकं रा in 446a om. hapl.; in S'5 om. words marg. *sec. m.*

446 a) S'2 चित्रा°; C °श्छि (sic)द्रा° (mislec for S'ār. त्ता). —c) S'2·3·6 C अन्व (C न्ब)गाद° (for °न्वगाम्य°); S'5 (after corr.) अन्वगाम°. —cd) D B S'6 marg. M अपारशौर्यभक्तिभ्यां मदनेनानुधावितुम् (M evid. emend. °तः).

—After 446 D B S'6 marg. ins. :

40* (B 518) आरूढः पौरुषं राजा सोऽवरूढस्तुरङ्गमात् ।
यमेनेव व्यधाद्युद्ध हरिणा क्रौर्यधारिणा ।

447 b) C -केश (Bengālı speech-habit) रः. —c) S'1·4 5 K राजा (emended as in text with S'2·3 6 C D B).

448 b) D B भक्तो (for शूरो).

449 c) S'5 (before corr.) K मरणम् ,

स्वविवाहच्छलाद्दत्वा द्रविणं करुणामयः ।
मदनं व्यसृजद् डिल्लीपतेर्निकटमञ्जसा ॥ ४५० ॥

उत्पन्नचणपकं दीप्त्या कुर्वतीं व्योम जातुचित् ।
स्वप्ने शर्करसूहाख्यो दृष्टवान्काञ्चनीं पुरीम् ॥ ४५१ ॥

वेश्म वेश्म विशंस्तत्र शून्यं पश्यन्नयं ततः ।
राजधान्यां स्त्रियं काञ्चिदपश्यत्कान्तिदन्तुराम् ॥ ४५२ ॥

अपृच्छच्च त्वमेकैव हन्तेयति महापुरे ।
व्योम्नीव शशिलेखा किं चित्रं तिष्ठसि निर्भया ॥ ४५३ ॥

कस्येयं नगरी कस्माच्छून्या सर्वत्र वर्तते ।
अत्रेदं पतितं कस्य वर्तते च कलेवरम् ॥ ४५४ ॥

सा तं जगाद गन्धर्वराजस्यासौ महापुरी ।
सुन्दरी पतिहीनेव विधुहीनेव शर्वरी ॥ ४५५ ॥

स चामात्यैः समं सर्वैः पातुं कश्मीरमेदिनीम् ।
अवतीर्णः परिस्थाप्य निजमत्र कलेवरम् ॥ ४५६ ॥

शाहाबदीन इति यः प्रथितोऽस्ति जगत्त्रये ।
तत्कलेवररक्षार्थमत्र तिष्ठामि केवला ॥ ४५७ ॥

स च निष्पादिताशेषकार्यो मासत्रयान्तरे ।
स्वामिमां नगरीमेव ध्रुवं रक्षितुमेष्यति ॥ ४५८ ॥

---

450 a) $S_{2\cdot3\cdot6}$ C B स (for स्व°). —c) S'_3 दिली-; C डिल्ली-.

451 a) S'_2 चटकन्दी° (sic) (for -चणपक दी°); C B -चम्पकं; D B S'_6 marg. व्योम (for दीप्त्या). —b) D B S'_6 marg. कुर्वतीं जातुचित्त्विषा. —c) $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) K स्वप्नो (sic); B (evid. emend.) शंकर-.

452 d) M (evid. emend.) -सुन्दराम् (for -दन्तु°).

455 b) $S'_{4\cdot5}$ K [अ] स्य (for °सौ). —cd) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K om. 455cd hapl. (supplied later marg. *sec. m.* in S'_5).

456 c) S'_2 पर (for परि°)

457 a) S'_2 शाहाभ°.

प्रबुद्धोऽभ्यधिकाश्चर्यशोकचिन्तारसान्तरे ।
मज्जन्नवर्णयद्राज्ञे स्वप्नवृत्तिमखण्डिताम् ॥ ४५९ ॥

असत्ये किं भयं स्वप्ने सत्ये त्वैश्वर्यमेव मे ।
इत्यन्तर्विमृषन्राजा न तथा पस्पृशे शुचा ॥ ४६० ॥

मदन्तिकमुपागम्यमिति भूमिपतिस्ततः ।
दूरस्थितानां पुत्राणां सद्यो लेखान् विसृष्टवान् ॥ ४६१ ॥

---

459 d) S'_5 (before corr.) K अखण्डितम् .

460 c) S'_2 इत्थं तद् (for इत्यन्तर्); $S_{2\cdot 3}$ विमृशन् .

—For 452—460 D B S'_6 (on separate folio) subst. :

41* (B 524) निश्छद्मकौतुकाक्रान्तः सद्म सद्म विशन्नयम् ।
शून्यं पश्यन्नहो शोकविस्मयाभ्यामपूर्यत ।
(B 525) रहःस्थां राहुभीत्येव मूर्तिमिन्दोरनिन्दिताम् ।
कांचिदेकाकिनीं दृष्ट्वा राजधान्यां स पृष्टवान् ।
(B 526) प्रत्यक्षा पुरदेवीव का त्वं कस्य च पूरियम् ।
तेजःसारमिवैकत्र कस्य चेदं कलेवरम् ।
(B 527) सा जगादेति कश्मीरांस्तत्रत्यैः सह भुञ्जतः ।
राज्ञः शाहाबदीनस्य मूर्तिं रक्षाम्यमूमहम् ।
(B 528) प्रयोक्ष्यमाणो विधिना पातुमेतां निजां पुरीम् ।
अब्दां शतेन कश्मीरभोगात्स च निवर्त्स्यति ।
(B 529) प्रत्यवेक्षाप्रयत्नस्य स्वामिनस्तस्य दर्शनात् ।
अचिरेणैव भोक्ष्येऽहं ध्रुवमस्य फलश्रियम् ।
(B 530) इति श्रुत्वा प्रबुद्धः स विस्मयाविष्टमानसः ।
यथावद् वृत्तमाचख्यौ शाहाब्दाय महीभुजे ।
(B 531) माहात्म्याद्भाविभोगेषु निश्चयाद्वा महीपतिः ।
धनं संत्यक्तवान्सर्वं न तु धैर्यं मनागपि ।

[(l 3) D B रहस्थां (emended as above). —(l. 10) B निवृत्स्यति. —(l. 12) D [इ]व (emended to [ए]व as above with B). —(l. 14) B आचक्षौ].

ततो मुमूर्षुर्भूपालो हिन्दुखानं निजे पदे ।
अप्राप्ततनयो धीमानभ्यषिञ्चत्स्वयं ततः ॥ ४६२ ॥
ज्येष्ठशुक्लचतुर्दश्यां तानाङ्केऽब्दे महीपतिः ।
आलिङ्ग्य नाकवनितास्तनौन्नत्यमपीफलत् ॥ ४६३ ॥

---

462 b) $S'_{1\text{-}6}$ K C हिन्दुकानां (emended as in text), cf. 442.
—For 462 D B S'_6 (on separate folio) subst. :
42* (B 533) पूर्वराजगुणादर्शो मुमूर्षुर्भूपतिस्ततः ।
अप्राप्तेषु स्वपुत्रेषु स्वानुजं राज्यमार्पिपत् ।
[(l. 2) D B सु (mislec. for S'ār. स्व) पु°; D आपिपत् (emended as above with B)].
—After 42* D B S'_6 (on separate folio) ins. :
43* (B 534) तं भक्तं नेश्वरोऽनैषीत्स्वदेहं यत् सधर्मताम् ।
तत्र हेतुर्ध्रुवं तस्मिन्सौभाग्यान्मदनभ्रमः ।
(B 535) शौर्यौदार्यविधौ विधौतविविधश्लोके नृलोकेश्वरे ।
तस्मिन्नस्तमुपागते गुणिगणत्राणोच्चरन्नैपुणे ।
शक्रेणोन्नमितं शिरः परिभवत्रासापसाराद् ध्रुवं ।
भूभारोद्वहनात्पुनर्विनमितं शेषेण शोकस्पृशा ।
(B 536) प्रत्यक्षं ज्वलतः प्रतापशिखिनः स्वीकृत्य यां भुक्तवा-
नन्यानाद्रियताधिकं स्पृहयतस्तद्रागबन्धाच्च या ।
तां भूमिं प्रविहाय ह्ययमगमद् यां शक्रभुक्तां चिरं
पुंसां स्त्रीषु कदापि न प्रभवति प्रेमग्रहप्रत्ययः ।
[(l. 3) D B शौर्यो° (emended as above); M (evid. emend.) -निधौ (for -विधौ). —(l. 7) B यं (for यां). —(l. 8) D °न्नन्याना° (emended as above); B (evid. emend.) °नन्यान्ना° (for °न्नान्याना°). —(l. 9) D त (emended as above with B). —In S'_6 41*, 42* and 43* on separate folio ending with the remark : १८ पृष्टे पतितमेतज्जोनराजतरङ्गिण्याम्].
463 a) $S'_{2\cdot3\cdot5}$ (after corr.) $_6$ ज्यैष्ठ–. —b) D B S'_6 marg. वत्सरे नृपः (for °ब्दे महीपतिः). —c) D B S'_6 marg. आलिङ्ग्नैः सुरस्त्रीणां; S'_2 -वनिताः. —d) S'_2 after अपीफलत् (figure) 18 (to denote S'āhābadīn 18th ruler).
—After 463 D B S'_6 marg. ins. :
44* (B 538) मत्वेव भूजयाद् भूयः पुनरुक्तापवादताम् ।
शाहाभदीने निर्जेतुं द्यामिव प्रस्थिते सति ।
[(l. 2) B S'_6 शाहाव(S'_6 °ब–)].

कुद्देननरेन्द्रोऽथ मौलावाज्ञां महीभुजाम् ।
चित्ते सुखं मुखे हर्षं स्तुतिं वाचि न्यधात्ततः ॥ ४६४ ॥

नातितीव्रो न वा मन्दः सर्वस्यैव महीपतिः ।
चित्तमादित लोकस्य वैषुवो भानुमानिव ॥ ४६५ ॥

लोहरप्रत्यवेक्षार्थं यान्न्यधात्पूर्वभूपतिः ।
लोहराधिपतेर्भीत्या ते पलाय्य गतास्ततः ॥ ४६६ ॥

---

464 [a]) S'$_{2-6}$ K C D B कुद्म (S'$_{2\ 6}$ C म्भ, S'$_{3}$ द्र) (mislec. for S'ār. द्द); B (evid. emend) S'$_{6}$ marg. कुद्बु°; S'$_{2\cdot3\cdot5\ 6}$ K C B °दीन–.
—After 464 D ins. :

45 * शम्भोरम्बिकया समं निजवपुःसंभेदसम्पादना
जृम्भेताभवसम्भवाय भवतां विस्फूर्जदाडम्बरा ।
यत्रार्धे घुसृणप्रणीततिलकच्छेदच्छलात्स्वाहया
भालाग्नेरपि भाति भाति रहिता ससृज्यमाना तनुः ।

[(l. 1) ओं prefixed to शम्भोर्. —[(l. 2) °डम्भ (mislec for S'ār. म्ब)रा.

—After 464 B S'$_{6}$ marg., D (after 45*) ins. :

46 *(B 540) तस्य प्रतापकमला सगर्वपदवीमगात् ।
जयव्यसनिपूर्वेशविरहार्तेव भूपतेः ।
(B 541[ab]) तद्वियोगासहा देशदेवी जयमधात्स्वयम् ।

[(l. 1) D gloss शाहाभदेनप्रतापकमलाद्वता. —(l. 2) D B -विरहान्ते (mislec. for S'ār. र्ते)व].

465 [d]) D वैष्व (mislec. for S'ār. षु)वो.
—After 465 D B S'$_{6}$ marg. ins. :

47* (B 542) अह्वायापह्नुतं युद्धे तद्धनु प्रतिकूजितम् ।
शोचद्भिरिवधूवर्गक्रन्दितैर्मत्सरादिव ।
(B 543) दिङ्मुखे चन्दनालेपः कीर्तिरम्बरचन्द्रिका ।
धरणीरमणस्यास्य द्विषामाम्लापयन्मुखम् ।
(B 544) क्षेम लक्ष्मीं प्रजाः क्षोणीपाले तन्वति तन्वति । [5]
भूमावेव स्थिता नाकभोगसौख्यमभुञ्जत ।

466 [a]) S'$_{3}$ लोहरे; RSs $_{1\cdot2}$ लहर–; S'$_{6}$ (before corr.) प्रति° (for प्रत्य°). —[b]) S'$_{1\cdot2}$ K B व्य (or न्य in S'$_{1}$) धात्. —[d]) D [आ]गतास्.

शाम्यन्त्योषधयः सर्वाः शशिन्यस्तं गते सति ।
दृष्टो हि सूर्यकान्तानां रवौ याति द्युतिक्षयः ॥ ४६७ ॥

लोहरं प्रतिसन्धातुं कुद्दीनमहीपतिः ।
शौर्यशालिनमादिक्षत्ततो डामरलौलकम् ॥ ४६८ ॥

अवेष्टयत्ततो गत्वा लोहराद्रिं स सर्वतः ।
प्राणा हि स्वामिभक्तानां तृणायन्ते महात्मनाम् ॥ ४६९ ॥

असामर्थ्यान्निजं दुर्गं दुर्गेन्द्रोऽर्पयितुं ततः ।
ब्राह्मणान्व्यसृजद् दूतान् डामराधिपतिं प्रति ॥ ४७० ॥

द्विजलिङ्गान्स तान्मत्वा सारं द्रष्टुमुपागतान् ।
न्यग्रहीद्विग्रहादुग्राद् द्विजानव्यग्रमानसः ॥ ४७१ ॥

द्विजदैवतमप्येतं श्रुत्वा तदपकारिणम् ।
लोहरेन्द्रो न कोट्टाशां जीवाशां च विसृष्टवान् ॥ ४७२ ॥

पश्यन्तो मरणं स्वस्य युद्धे वाऽथ पलायने ।
क्षत्रियाणां निजं धर्ममग्रहीषुस्ततो रणम् ॥ ४७३ ॥

शरासारशिलावर्षैर्दुर्धर्षा दुर्घना इव ।
लोहराद्रेरवारोहन्नारोहंस्तु यशांसि ते ॥ ४७४ ॥

---

467 a) $S'_{2\cdot5\cdot6}$ K C D B [औ]षधयः.

468 b) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K D कुद्म° ($S'_{2\cdot6}$. C म्भ, S'_3 द्ध [mislec. for S'ār. द्द]); B (evid. emend.) कुद्बु°; D °देन–. —d) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ (before *sec. m.* corr). K तरो (mislec. for S'ār. तो); $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C B पुरो (for ततो).

469 b) RSs_1 लहरा°.

472 a) D B एनं (for एतं). —b) S'_6 तदुपका°; $S'_{4\cdot5}$ C °कारिणाम् (sic). —c) $S'_{2\cdot6}$ लोहरेन्द्रेण (sic); $S'_{1\cdot3-5}$ K C कोटा (K जा)शां (emended as in text with $S'_{2\cdot6}$ D B).
—After 473 ab D ins.:
48* पूर्वमेव जयोपायं क्षत्रिया निरशेषत (sic) ।

473 d) D परे (for ततो).

474 a) S'_2 शिला° (for शरा°); D -वर्षं- (for -वर्षैर्). —b) S' (after *pr. m.* corr.) $_{2-6}$ K C B दुर्दर्शा ($S'_{2\cdot6}$ C °र्शान् [emended as in text with D]).

विप्रकीर्णैः स पाषाणैर्लौलडामरनायकः ।
अन्तर्हितः समं कीर्त्या भावि को नाम लङ्घति ॥ ४७५ ॥

शत्रुकीर्णशिलाराशिच्छन्नो डामरलौलकः ।
यवनप्रेतसंस्कारान्न विपद्यप्यहीयत ॥ ४७६ ॥

शाहाबदीनभूपालो निर्वास्यापि सुतान्निजान् ।
आकारयत्स्वयं लेखैर्निजवर्णपरिष्कृतैः ॥ ४७७ ॥

गुणैश्च वयसा तेषां ज्येष्ठो मद्रेन्द्रमण्डलम् ।
हस्सनो राजपुत्रः स प्राप तावदनङ्कुशम् ॥ ४७८ ॥

—c) $S_{1\cdot4\cdot5}$ (before *sec. m.* corr.) °रोहरारो° (emended as in text with $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C D B).

—After 474 D B S'_6 marg. ins. :

49* (B 554) स्वं खण्डीकृत्य शैलेन विभक्तं स्वामिभक्तितः ।
प्रत्येकं शात्रवस्तेषु शिलावर्षिष्वमंसत ।

475 b) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K °णै रौ (K वौ mislec. for S'ār. रौ)ल–; $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C °णैरे (S'_3 *sup. lin. pr. m* र्लौ)ल– (emended as in text), cf. 468 for name लौल; K words beginning with नायकः in 475[b] and ending with डामर– in 476[b] marg. *pr. m.* —d) S'_3 लङ्घते.

—For 475 D B S'_6 marg. subst. :

50* (B 555) दृषत्सु तद्विकीर्णासु लौलडामरनायकः ।
त्रपयेव तिरोधानं समं कीर्त्यागमत्ततः ।

[(l. 1) D before *sec. m.* corr. °कीणासु].

476 b) $S'_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ (before corr.) K C -लोलकः. —d) S'_2 [अ] हीयते.

477 a) S'_2 शाहाभ°. —b) S'_4 (by transp.) निजान्सुतान्.

478 a) S'_2 (gram. assim.) वयसां. —b) S'_{1-6} K C माहेन्द्र (emended as in text).

—For 477, 478 D B S'_6 marg. subst. :

51* (B 557) स्त्रीविधेयतया पूर्वं निर्वास्यापि निजान्सुतान् ।
स्वप्नज्ञापितदृष्टान्तः शाहाब्देनो महीपतिः ।
(B 558) आकारयत लेखैर्यान् स्वाभिज्ञानपरिष्कृतैः ।
तज्ज्यायान् हस्सनस्तावदापन्मद्रेन्द्रमण्डलम् ।

[(l. 2) B (evid. emend.) -दृष्टान्तः; B °ब्दीनो. —(l. 4) D B महेन्द्र– (emended as above)].

स नेत्रशुक्तिमुक्ताभिर्मुक्ताभिर्बाष्पवीचिभिः ।
श्रुत्वा तत्र पितुर्मृत्युं निवापाञ्जलिमार्पयत् ॥ ४७९ ॥

व्यावृत्य गमनेच्छायाः स्वच्छाशयममुं ततः ।
न्यवारयत्पितृव्यस्य लेखः कश्मीरभूपतेः ॥ ४८० ॥

शक्रादिसख्यलोभेन भृत्यानस्मानुपेक्ष्य सः ।
समस्कुरुत शाहाबदीनभूमिपतिर्दिवम् ॥ ४८१ ॥

स्वःस्त्रीभोगरसेनेव गमनाय त्वरावतः ।
तस्यास्माभिर्भवत्कार्यमशेषं निरपाद्यत ॥ ४८२ ॥

क्ष्मारक्षालक्षणामाज्ञां विचक्षणशिरोमणेः ।
तन्मन्त्रमार्जितां मौलिमूले मालां विदध्महे ॥ ४८३ ॥

प्रवासागमनाभ्यां त्वं स्वपितुः पालिताज्ञया ।
श्रीराम इव भूलोकं यशोभिः स्वैरपूपुरः ॥ ४८४ ॥

भूतो भावी च सम्मानो यद्यपि स्वगुणैस्तव ।
यौवराज्यग्रहाद्धारं लघूकुर्यास्तथापि मे ॥ ४८५ ॥

---

479 a) $S'_{4\cdot5}$ K मु (mislec. for S'ār. शु)क्ति-. —d) D B S'_6 (after corr.) आर्पिपत्.

480 a) S'_1 व्याव्या° (by ditto); C B व्यावृत्य; S'_3 °च्छात: (*sup. lin. pr. m.* °या:). —c) $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) K निवार°.

481 a) S'_{1-6} K C -सौख्य-; D B S'_6 (after corr.) सख्य- (as in text). —b) D B S'_6 (after corr.) अपेक्ष्यै. —c) S'_2 शाहाभ°; D °देन-.

482 a) S'_5 K D स्वस्त्री- (visarga ins. *sec. m.* in S'_5). —b) $S'_{4\cdot5}$ K °कृत: (for °वत:. Thus marg. *sec. m.* in S'_5). —d) $S_{1-5\cdot6}$ (before corr.) K C निरपद्यत (emended as in text with D B).

483 b) D -मणे. —c) D B तन्मन्त्रि-; $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K D B (evid. emend.) -मानितां; $S'_{2\cdot3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*)$_6$ (before corr.) C -मालि (mislec. for S'ār. र्जि,तां.

484 a) D B S'_6 marg. (alliterative) गमना° (for प्रवासा°,; S'_1 °गमानाभ्यां (sic); S'_2 °ग नाभ्यां (blank with dots). —b) D B S'_6 marg. पितुः पालितयाज्ञया. —d) S'_{1-6} K C स्वम्; D B S'_6 (after corr.) स्वैर् (as in text).

स्वधैर्यं सभ्यसंयोगो नानाबन्धुसमागमः ।
तव रक्षाधिकारश्च दौर्मनस्यं विलुम्पतु ॥ ४८६ ॥

यशसेव प्रमीतानां परदेशनिवासिनाम् ।
महतां नहि जातु स्याद्विभवेन सुखोद्गमः ॥ ४८७ ॥

स्वरूपप्रतिबिम्बेन भवता स्वर्गवासिनः ।
तदुत्कण्ठाभरोऽस्माकं दर्शनेन निवार्यताम् ॥ ४८८ ॥

पुत्रः शाहाबदीनस्य सोऽयमित्यन्यमण्डले ।
अङ्गुलीमुखनिर्देशः प्राकृतस्येव मास्तु ते ॥ ४८९ ॥

राज्ञां मदनुकम्प्यानां मुखप्रेक्षी भवन्भवान् ।
कश्मीरैश्वर्यमतुलं मा नैषीरल्पकं स्वयम् ॥ ४९० ॥

विभज्य भवति क्षोणीभारं मेरुगिराविव ।
सुखसम्पत्तिमतुलामनन्तद्युतिराप्नुयाम् ॥ ४९१ ॥

---

486 a) D B सत्य– (mislec. for S'ār. भ्य–). —c) D B जगद्° (for तव). —d) S'$_{1-6}$ K C विलुम्पते; D B S'$_6$ marg. विलुम्पतु (as in text).

487 c) S'$_{2.3.6}$ C जातः (for जातु). —cd) D B S'$_6$ marg. प्रायेण विभवेनापि महतां न सुखं भवेत्.

488 b) D -वासिना. —c) D B S'$_6$ (after corr.) त्वद्° (for तद्°).

489 a) S'$_3$ C पुनः (for पुत्रः); S' शाहाभ°. —c) D B S'$_6$ marg. °ल्यग्रेण (for °लीमुख–).

490 a) S'$_{1\,4}$ राज्ञा; S'$_5$ K राज्ञ्या (emended as in text with S'$_{2.3.6}$ C D B. Thus marg. *sec. m.* in S'$_5$). —c) D B S'$_6$ marg. -माहात्म्यं (for °मतुलं). —d) S'$_{1.4.5}$ K अल्पकः (S'$_1$ K क). यम् (emended and blank filled as in text with S'$_{2.3.6}$ C. Thus *sec. m.* in S'$_5$); S'$_3$ अल्पकं (*pr. m. sup. lin.* °तां); D B S'$_6$ marg. °कल्पतां (for °क स्वयम्).

491 a) S'$_{4.5}$ (before corr.) K क्षोणीं; C क्षौणी-. —c) S'$_{1.2.4-6}$ C सुखं (emended as in text with S'$_3$ K D B).
—After 491 D B S'$_6$ marg. ins. :
52* (B 572) कीर्तिं सुरवधूगीतां पात्रे श्रीप्रतिपादनात् ।
स कर्णपूरयन्राजा माद्दत स्वर्गमालतीः ।
(B 573) प्रिययोरावयोः स्नेहश्रुतिसौख्येन शीतलैः ।
निःश्वासैर्भूपतेः स्वीयैः स्यादस्पृष्टं च चामरम् ।
[(l. 4) M (evid. emend.) न (for च)].

येन मानेन मामन्वग्रहीत्स वसुधाधिपः।
त्वं सञ्चरस्व तेनैव मयि पालयति प्रजाः ॥ ४९२ ॥

उदयश्रीमुखामात्यमतानुष्ठानशालिनीम्।
ममार्थतानिषेधेन लक्ष्मीं मैव वृथा कृथाः ॥ ४९३ ॥

अजानंल्लोलकर्णत्वं राजेन्द्रकरिणामथ।
पन्थानं लेखवाची स कश्मीराणामगाहत ॥ ४९४ ॥

पवनैः सम्मुखायातैर्झाङ्काररवधारिभिः।
न्यवार्यतेव कश्मीरप्रवेशाद्राजनन्दनः ॥ ४९५ ॥

स विशन्नथ काश्मीरसरणीमुदजिज्वलत्।
अमलीमसयद्राज्ञः श्रुतिं तु खलचोदना ॥ ४९६ ॥

नक्राः समुद्रमिव केचिदुदेतुकामा
वाता लतान्तमिव केचन दर्पवृत्त्या।
दुर्मन्त्रिणो भुवनकाननचक्रवाल-
हव्याशना नरपतिं प्रविलोलयन्ति ॥ ४९७ ॥

अथ प्रविष्टे कश्मीरान् हस्सने राजनन्दने।
कुद्देनमहीपालः पिशुनैरित्यकथ्यत ॥ ४९८ ॥

—After 492 D B S_6 marg. ins.:
53* (B 575) त्राता द्यौः शक्रराजभ्यामावाभ्यां च समं मही।
शेषैकनाथां पाताललक्ष्मीं हसतु निःसुखाम्।

493 c) $S'_{2\cdot3\cdot5}$ (marg.) $_6$ C स्वप्रा° (for ममा°). —d) S'_4 C लक्ष्मीमेव; D B नैव.

494 a) C S'_5 marg. लोक- for लोल-. —d) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C काश्मी°.

495 a) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C पर्जन्यैः (for पवनैः. Thus marg. in $S'_{2\cdot6}$); S'_5 (orig.) पवनैः (marg. पर्जन्यैः). —b) $S'_{1\cdot4}$ D झाङ्काराराव° $S_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ K C B झाङ्काररव°; (as in text); S'_5 K °रार ··धा° (blank with [K without] dots, S'_5 *sec. m.* °राराक्धा°).

496 b) S'_2 -सरणिम्.

497 b) S'_3 तृणा° (for लता°); D B S'_6 marg. लताग्रम्; D B S'_6 marg. -वेगात् (for -वृत्त्या).

498 c) S_{1-6} K C कुद्म° ($S'_{1\cdot3\cdot4}$ द्र-; $S'_{2\cdot6}$ C म्भ-, mislec. for S'ar. द्द); $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C °दीन-. —d) M (evid. emend.) [अ] बोधत (for °कथ्यत).

सर्वासामेव बुद्धीनामुपरीश्वरबुद्धयः ।
तथापि सचिवैर्वाच्यो हिताहितविनिर्णयः ॥ ४९९ ॥

पुरन्दरादिलोकेशतेजोंशाश्रयशालिनाम् ।
स्ववंश्येभ्यो महीन्द्राणामन्तरायो विलोक्यते ॥ ५०० ॥

स्पर्शनाशितया ख्याताद्भ्रातृपुत्राद्विजिह्मगात् ।
कृष्णसर्पादिवाश्लिष्टात् कष्टं दूरे न कस्यचित् ॥ ५०१ ॥

विभवैस्तर्प्यमाणोऽयं न च स्वीभविता तव ।
स्नेहेन सिच्यमानोऽग्निः शीतलत्वं किमृच्छति ॥ ५०२ ॥

न चिन्त्यं स्वयमेकाकी राज्ञो मे किं करिष्यति ।
हरेः पुरः सयूथोऽपि कतमो वारणेश्वरः ॥ ५०३ ॥

मद्बुद्ध्या विक्रमस्तस्य हन्यन्तामिति नोज्ज्वलम् ।
बुद्धिमानुदयश्रीस्तं स्वामिभक्त्या हि रक्षति ॥ ५०४ ॥

—For 498 D B S'₆ marg. subst. :

54* (B 581) प्राप्तेऽथ ह्रस्सनेऽभ्यर्णे क्रौर्यनिर्णयवादिभिः ।
वर्णाश्रमगुरुस्तूर्णं पिशुनैरिति बोधितः ।

[(l. 1) D य om. in -निर्णय-].

500 c) D B S'₆ marg. नरेन्द्राणां (for मही°).

501 b) S'_{1-6} K C रूपाद्; D B -पुत्राद् (as in text); C द्वि°; B (evid. emend.) हि (for वि°). —d) $S'_{2\text{-}6}$ (before corr.) C दूरो; S'_5 marg. *sec. m.* दूरो; D कथं (for कष्टं).

502 a) D तर्प्यमानो.

—After 502 D B S'₆ marg. ins. :

55* (B 586) वरं हालाहलो घोरो न दुरात्मा च दुर्जनः ।
तस्य पानाद्गलत्येकः परस्य त्वखिलं कुलम् ।
(B 587) दैवाद् दूरतरं सर्पं प्रसर्पद्विषधारिणम् ।
विना दैवकृतं को नु निधौ स्थापयति स्वयम् ।

503 a) D B S'₆ marg. चायम् (for स्वयम्).

—For 504 D B S'₆ marg. subst :

56* (B 589) बुद्धिशस्त्रस्य किं नु स्यात्परिपन्थिपराक्रमैः ।
नैतद्युक्तं संगतौ हि राजपुत्रोदयश्रियौ ।

[(l. 2) D B सौगतौ (emended as above)].

आद्ये दर्पोदयः ' पक्षे दोषोद्रेकः परे यतः ।
नानुग्राह्यो न चोत्सृज्यस्तव राजेन्द्र हस्सनः ॥ ५०५ ॥

न चैवंप्रायतावृत्तिं तेजस्वी स क्षमिष्यते ।
यस्मिन्दहति नाम्भोधिं स क्षणो वाडवस्य कः ॥ ५०६ ॥

अतस्तस्य निरोधेन निरुत्पिञ्जसुखाः प्रजाः ।
कुण्ठयन्तुतरां पूर्वभूपालोत्कण्ठितां चिरम् ॥ ५०७ ॥

प्रविष्टैरिति दुर्वाप्या निर्गताऽद्भिरिव ह्रदः ।
वैरस्यमभजद्राजा खलवाक्यैः स हस्सने ॥ ५०८ ॥

पश्यञ्शृण्वन्ननुभवंस्तस्याप्युत्सेकविक्रियाम् ।
भ्रातुः पुत्र इति स्नेहान्न तं राजा न्यरोधयत् ॥ ५०९ ॥

उदयश्रीरथालक्ष्य विरक्तं हस्सने नृपम् ।
लौल्कडामरभार्यां तद्धात्रीं समदिशत्ततः ॥ ५१० ॥

स्वामिरागादिवारूढो नाकं डामरलौलकः ।
अहारयद्यशो न स्वं कुस्वामिमुखवीक्षणैः ॥ ५११ ॥

---

505 a) C S'_6 दर्पादयः; D B S'_6 marg. पक्षे द्रुत नाशश् (for दर्पोदयः पक्षे). —b) D B S'_6 marg. चिर नाशः (for दोषोद्रेकः). —c) D B S'_6 marg. त्याज्यस् (for [उ]त्सृज्यस्). —d) D B S'_6 marg. ततस्ते हन्त (for तव राजेन्द्र).

506 a) S'_{1-6} K C नवै (mislec. for S'ār. चै) वं°. —b) D B S'_6 (*sup. lin.*) सहि° (for क्षमि°). —d) D च (mislec. for S'ār. स). —d) D वड°.

508 ab) $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) $_6$ (after corr.) K D B दुर्वाक्यैर्निर्गमा°. —c) D वैरस्यवैरस्य (by ditto.); $S'_{3\cdot6}$ C अभर (S'_6 *sup. lin.* ज)त्.

509 ab) D °भवं त° (sic). —b) D B S'_6 marg. तस्यैवोत्सु° (for तस्याप्युत्से°). —d) D B S'_6 marg. तं वबन्ध न भूपतिः; S'_2 निरोध°.

510 a) D om. लक्ष्य. —cd) D B S'_6 marg. तद्धात्रीं लौलकवधूं समदिक्षत्तरामिति. —c) $S'_{3\cdot6}$ (before corr.) C लोल-.

511 a) $S'_{1-5\cdot6}$ (before corr.) K C -रागम् (emended as in text with D B). —b) $S'_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ (before corr.) C -लोलकः. —c) D B S'_6 marg. न यशो नाशयामास.

अस्माद् दुर्मनसो राज्ञो विभवाशास्तु दूरतः ।
वर्धितस्य त्वया प्राणसंशयो हस्सनस्य तु ॥ ५१२ ॥

तस्मात्त्वया निजार्थानां ग्रहणार्थं महीपतिः ।
प्रार्थनीयो यथाभ्येति त्वद्गृहानेष लुब्धधीः ॥ ५१३ ॥

---

512 b) M (evid. emend.) [अ]स्ति (for °स्तु).
—After 512 D B S′₆ marg. ins. :

57* (B 598) अतः प्रलोभ्य राजेत्थं त्वयानेयो निजान्गृहान् ।
योग्यं स्थानान्तरं नास्मद्विपन्निर्याननाविधौ ।

[(l. 1) B [आ]नीयो.

513 d) S′₆ एव (marg. °ष).
—After 513 D B ins. :

58* (B 600) विश्वस्तायाः किमर्थैमें धर्मकामार्थहेतुभिः ।
राज्ञोऽर्पयामि तान्सर्वान्यदि मे स्यादनुग्रहः ।
(B 601) अतः स्वकीर्तये पूर्तसंमानस्फूर्तयेऽस्तु मे ।
यत्तु त्वच्चरणस्पर्शदर्शितानुग्रहं गृहम् ।
(B 602) प्रत्याहृत्य स्वयं स्वीयमोषधेरिव सद्वसु ।
आशाः प्रकाशयत्वर्थपतिर्भास्वानिवाभितः ।
(B 603) वदान्येन त्वयापेक्ष्यं न तु स्त्रीधनमित्यतः ।
रसाया रसमादत्ते लोकाप्यायाय भास्करः ।
(B 604) अनेन वसुना राज्ञः फलतु प्रार्थनार्थिनाम् ।
सरितां वारि गृह्णानो मेघांस्तर्पयतेऽम्बुधिः ।
(B 605) निधीनहिभिरावेष्ट्य गोपयन्ती मया मही ।
उपहास्येत नाथेन मद्द्रव्ये दृष्टिकारिणा ।
(B 606) तथेति प्रतिसन्दिश्य सा पुंवद्धैर्यशालिनी ।
तद्बुद्धिपरितोषार्थमेवं सन्देशमाक्षिपत् ।
(B 607) एकाकी दीर्घधीकृत्यः किमुद्यच्छेत साहसे ।
कदाचिन्नोच्चरत्येव करेणैकेन तालिका ।
(B 608) सामर्षः 'सावलेपत्वात्कम्पनाधिपतिस्त्वया ।
साहाय्यकार्थमभ्यर्थ्यः सिद्धे कार्ये धृतौजसा ।

तत्रागतं महीपालं हनिष्यामो वयं बलात् ।
बध्नीमो वा ततो राजपुत्रो वृद्धिमुपैष्यति ॥ ५१४ ॥

अथ दैवाद्गते तस्मिन् मन्त्रे भेदं महीपतेः ।
उदयश्रीस्ततो भीतः पलाययत हस्सनम् ॥ ५१५ ॥

(B 609) भवतैव विधायेयं निराधारत्वनिष्फला ।
वाताहताश्रया द्राक्षावल्लीवान्येन भूरुहा ।

(B 610) उदयश्रीरिति श्रुत्वा वाचिकं मतिमानपि ।
तथैवायाचत्साहाय्यं कम्पनेश्वरलक्ष्मकम् ।

(B 611) हस्सनस्य जनन्याः स लक्ष्म्या ध्यायन्नपक्रियाः ।
तस्मिन्प्रत्यपकारेच्छुस्तद्राज्ञे विन्यवेदयत् ।

(B 612) मन्त्रिभिर्विवृतः सोऽथ गुणवत्सलमत्सरैः ।
अबोध्युदयभद्रस्य दुर्नयं तं नराधिपः ।

(B 613) मन्त्रिणं स्तन्यमाप्याय स्वकीयमभयाय तम् ।
राज्ञी राज्ञोऽस्य सुडाख्या पुत्रीयांचक्रुषी स्वयम् ।

(B 614) स पूर्वस्वामिसम्मानवृणमार्गोपलब्धये ।
हस्सनाभ्युदयाङ्गानि प्राणानपि त्वजीगणत् ।

[(l. 3) D °कीतये (emended as above with B); M (evid. emend.) मूर्त- (for पूर्त-); D तु (emended to [अ]स्तु with B). —(l. 5) M (evid. emend.) ओषधिम् (for °धेर्). —(l. 7) D B वदन्येन (emended as above); D B °यापेक्ष्यं (emended as above). —(l. 10) D गृहणानो (emended as above with B). —(l. 11) M (evid. emend.) त्वया (for मया). —(l 20) M (evid. emend.) शाखिना (for भूरुहा). —(l. 22) B सहाय्यं. —(l. 25) D °वृत्तः (emended as above with B)]

514 b) D B S'_6 marg. छलात्. —c) S'_5 K °मे वार्थतो (for °भो वा ततो).

515 a) D B S'_6 marg. इति (for अथ). —b) $S'_{4,5}$ K महीपते (S'_5 visarga ins. *sec. m.*).

आत्मनो वधबन्धेन मोचयन्नपराञ्जनान् ।
रसेन्द्र इव लोकेऽस्मिन् श्लाघनीयत्वमश्नुते ॥ ५१६ ॥

कर्मण्यभीक्ष्णतीक्ष्णेऽपि तथाऽऽलक्ष्य तमुद्यतम् ।
क्षमाशीलः क्षमापालो नातक्ष्णोदुदयश्रियम् ॥ ५१७ ॥

गुणैः संवृत्य रन्ध्राणि शुचितां शीलयन्बहिः ।
बिसवत्कालमनयत् पङ्कवत्सु जलेषु सः ॥ ५१८ ॥

तावद्भमति यस्तोयं दूरात्स्पृष्टो हिमांशुना ।
किंस्विन्नैव तदाश्लिष्टः शशिग्रावा स्रवेदिति ॥ ५१९ ॥

---

516 [a]) S′$_{3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) C व्रत (for वध-); S′$_{1-6}$ K C बन्धे वा (emended as in text with D B). —[b]) S′$_{2}$ मोद (mislec. for S′ār. च)यन्; S′$_{3}$ C चोद (mislec. for S′ār. मोच)यन्. —[c]) S′$_{5}$ K °न्द्रं भा° (mislec. for S′ār. °न्द्र इ°).

517 [a]) S′$_{3-5}$ K C °ती. (mislec. for S′ār. भी)क्ष्ण-. —[b]) S′$_{1-6}$ K C D B (gram. assim.) लक्षितम् (for [आ]लक्ष्य तम्). —[d]) S′$_{5}$ (before corr) K °क्ष्णोरु (mislec. for S′ār. दु)दय-.

518 [a]) S′$_{3}$ D संवृत्य. —[c]) S′$_{1}$ व om. in बिसवत्; S′$_{2}$ हिम- (for बिस-). —[d]) S′$_{1-5\cdot6}$ (before corr.) K C च (emended to सः as in text with D B). —[d]) S′$_{5}$ (before corr.) K -वत्स (for °त्सु). —After 518 D B ins.:

59* (B 620) बुद्धेलस्वामिनः कन्यारत्नं स्वीकृत्य हस्सनः ।
अविशङ्कोहरं तावन्निरगाच्च दिशां भयम् ।
(B 621) कश्मीराम्बरबद्धस्य घनस्येवोदयाश्रियः ।
धीवृष्ट्या पुष्टिमभ्यायात् केदार इव हस्सनः ।
(B 622) युक्त्या मन्त्रान् व्रताथान्तराधिनेवोदयश्रिया । [5]
व्याधिनेव बहिर्भूपो हस्सनेनाभ्यभूयत ।

[(ll. 2-4) D marg. *pr. m.*].

519 [a]) S′$_{2\cdot5}$ K C वस (mislec. for S′ār. म)ति; S′$_{2\cdot3\cdot5}$ (before corr.) C तोये (mislec. for S′ār. यं). —[b]) S′$_{2}$ C सृष्टो (for स्पृ°). —[c]) S′$_{1\cdot4\cdot5}$ K कि ··· न्नैव (blank filled as in text with S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C. Thus *sec. m.* in S′$_{5}$); D B S′$_{6}$ marg. कियन् (for किंस्विन्); S′$_{1\cdot2\cdot4-6}$ K C B °श्लिष्ट- (emended as in text with S′$_{3}$ D). —[d]) D B S′$_{6}$ marg. चन्द्रकान्तो वमे° (for शशिग्रावा स्रवे°).

उदयश्रीर्गन्तुकामो राजपुत्रान्तिकं ततः।
उदयश्रीः श्रुतद्रोहो राज्ञा कारां निवेशितः॥५२०॥

परीक्षितुमिवोच्चैर्गुरोस्तस्य च शेमुषीम्।
सुरैरिवार्थितो राजा क्रोधाद्व्यापादयत्स तम्॥५२१॥

मथ्नन्पद्मं गजो भञ्जन् मरुच्चन्दनपादपम्।
निघ्नन्पुरुषरत्नं च राजा निन्द्यो जगत्त्रये॥५२२॥

---

520 [a]) D B °मना (for °कामो). —[cd]) D B परिहृत्य परान्मार्गान्सरला-न्रोधशङ्कया. —[c]) S'_2 visarga om. in °श्रीः.

—After 520 D B ins. :

60* (B 625) मडवासरणिं वक्रां सिद्धिहेतुं विदन्नहः।
श्वशुरं वर्णितस्वीयरहस्य मडवापतिम्।
(B 626) गङ्गराजमथायाचत्तन्मार्गेण विनिर्गमम्।
अन्ते नश्यति धीः पुंसः सहस्रांशोरिव द्युतिः।
(B 627) न यद्युच्छेदयेत्कन्दकोटिं शृङ्गात्समुन्नताम्।
कस्तस्यान्तर्निमग्नस्य ज्ञातुं शक्तो भवेत् स्थितिम्।
(B 628) स्वनाशशङ्कया गङ्गराजे तद्द्रोहवर्णिनि।
इद्धतेजा नृपः क्रुद्धो रुणद्धि स्मोदयश्रियम्।

[(l. 3) D अयातन्मा° (sic) (emended to अथायाचत्तन्मा° as above with M); B अयात···न्मा°].

521 [c]) S'_4 K द्वा (mislec. for S'ār. सु) रैर्; S'_5 (orig.) द्वा (marg. *sec. m.* सु) रैर्.

522 [b]) $S'_{3\cdot5}$ K C मरुश्च (mislec. for S'ār. च्च)न्दन-.

—For 522 D B subst. :

61* (B 630) वायुश्चन्दनपादपं रयभरादुन्मूलयंल्लीलया
च्छिन्दन्पद्ममिभो घनः परिहरन्बालातपं हेलया।
पुंरत्नं पृथिवीपतिर्गुणमणिश्रेणीश्रियां रोहणं
रोषापस्मृतिमूर्छितेन मनसा निघ्नन्न कैर्गर्ह्यते।

[(l 1) D B -भयाद् (emended as above). —(l. 4) D B गृह्यते (emended as above)].

यशः पुरुषपुष्पाणां भुवनोद्यानवर्तिनाम् ।
सौरभातिशयं श्लाघ्यं विचिनोति मनोहरम् ॥ ५२३ ॥

विनष्टहस्तपालोऽन्धो यथातिचकिताशयः ।
उदयश्रीक्षये राजपुत्रोऽभूद्धस्सनस्तथा ॥ ५२४ ॥

प्रसादप्रीणितैः प्रायः खशराजैर्दुरात्मभिः ।
राजपुत्रो हस्सनः स हन्तुं प्रत्यर्पितः प्रभोः ॥ ५२५ ॥

उत्पिञ्जे गलिते शत्रुवर्गेऽप्याशाच्युते सति ।
स तिग्मतेजा लोकानामालोकश्रियमाययौ ॥ ५२६ ॥

वितस्तायां स्वनामाङ्का पुरी तेनाथ निर्मिता ।
उच्छ्रितैः कनकच्छत्रैर्द्यामुल्लुण्ठयति स्म या ॥ ५२७ ॥

---

523 a) S'_6 C वच: (mislec for S'ār. यशः).
—For 523 D B subst :

62* (B 631) भुवनोपवनेषु मानुषप्रसवानामथवा प्ररोहताम् ।
विचिनोति मनोहरं विधिर्विलसत्सौरभसम्पदुज्ज्वलम् ।

524 a) $S'_{2\cdot3}$ C -पादो (for -पालो).
—For 524 D B subst. :

63* (B 632) हस्सनो नष्टधैर्यश्रीरुदयश्रीमतं विना ।
विनष्टहस्तपालोऽन्ध इव पातमथान्वभूत् ।

—After 63* D B ins. :

64* (B 633) पक्षिशाव इव क्रूरकरकाभग्नपक्षतिः ।
पर्यन्तवृत्तिभिः क्रूरैर्हस्सनोऽथ न्यरुध्यत ।

525 d) D B S'_6 (after corr.) हन्त; $S'_{2\cdot4\cdot5\cdot6}$ (before corr.) K C RSs_2 प्रत्यक्षि (mislec. for S'ār. र्पि)तः; S'_3 प्रती (marg. *pr. m.* त्य) क्षितः.

526 b) D B च (for [अ]पि). —c) S'_{1-6} K C स (S'_6 C म mislec. for S'ār. स) ($S'_{3\cdot6}$ [before corr.] C तिः स<)तिस्स (mislec. for S'ār. ग्म)ते°. —d) D B S'_6 marg. आदधौ (for °ययौ).

527 d) $S'_{1\,4\cdot5}$ K उण्ठ (S'_4 K ग्ध mislec. for S'ār. ण्ठ)यत···स्मि (sic) (emended and blank filled as in text with D B); $S'_{2\cdot3\cdot5}$ (*sec. m.*)$_6$ C उद्धसति या श्रिया (for उल्लुण्ठयति स्म या. Thus marg. in S'_6).

प्रत्यब्दं जलमालक्ष्य दुर्भिक्षक्षपितायुषम् ।
मासि भाद्रपदेऽकार्षीत् स सत्रं भूरिदक्षिणम् ॥ ५२८ ॥

साधुसूक्तिसुधास्नानात् कर्णाभ्यर्णतले कचैः ।
ध्रुवं धवलिमापेदे वार्धके चास्य भूपतेः ॥ ५२९ ॥

भूषणं निजवंशस्य पूषणं धरणेरसौ ।
शत्रुश्रीदूषणं पुत्ररत्नं न च स लब्धवान् ॥ ५३० ॥

योगिनो ब्रह्मनाथस्य कश्मीरानागतस्य सः ।
प्रसादेन महीपालः सन्तर्ति प्राप्तवांश्चिरात् ॥ ५३१ ॥

---

528 b) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C -क्षयि (S'_6 marg. पि)ता°; S'_1 (before *pr. m.* corr.) °शयम् (for °युषम्). —d) $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) सूत्रं.

529 d) D B [अ]थ (for च); S'_6 चा (*sup. lin.* वा)स्य.

530 c) D B वैरि- (for शत्रु-); S'_2 -दूषणो.
—After 530 D B ins.:

65* (B 640) आयुर्वायुचलद्वीचिचञ्चलं कलयन्नथ ।
सर्वाग्रहारनिर्माणमकरोत्पुत्रलिप्सया ।

531 b) S'_3 C °रादा° (S'_3 *sup. lin. pr. m.* ना); S'_4 °रावा° (sic). —St 531, in addition to its revised form 66* here, is read after 67* in D with *v. l.* कश्मीरागतस्य सः (submetric).
—For 531 D B subst.:

66* (B 641) योगिन ब्रह्मनाथाख्यं तत्कर्मप्रेरणादिव ।
कश्मीरानागतं राजा पुत्रार्थ्येवमभाषत ।

—After 66* D B ins.:

67* (B 642) मया बैरिवरान्नीत्वा कारागारकुटुम्बिताम् ।
निवारितं विलोलत्वं नैसर्गिकमपि श्रियः ।
(B 643) यथापराधं दण्डेन हरता धर्मविप्लवम् ।
प्रजा अपक्षपातेन स्वप्रजा इव पालिताः ।
(B 644) नीतश्चिराय निर्मथ्य विपश्चिज्जनवारिधिम् ।
कियंत्रोपि मयोशोत्र मैत्रीं शास्त्रमणिप्रभा ।
(B 645) इति मे कृतकृत्यस्य शोकशङ्कुरयं परम् ।
प्राज्यसाम्राज्यभारस्य वोढा नास्ति कुलाङ्कुरः ।

अन्वयाभरणं देवी पितुरानन्दपारणम् ।
तमोहरणमर्यन्धङ्करणं सुषुवे सुतम् ॥ ५३२ ॥

श्रृङ्गारमङ्गलावासमवलोक्य वपुः शिशोः ।
श्रृङ्गार इति नामास्य व्यधाद् भूलोकवासवः ॥ ५३३ ॥

हर्षादादिशति क्ष्मापे बन्धमुक्तिं तदुत्सवे ।
अन्वभावि तदा चित्रं बन्धो नौसेतुभिः परम् ॥ ५३४ ॥

(B 646) इति श्रुत्वा वचस्तस्य वंशच्छेदतमोमुषम् ।
दर्शयन्दशनज्योत्स्नां योगी तं प्रत्यभाषत ।
(B 647) मा विषादं कृथा राजन् पुत्रानुत्पत्तिहेतुकम् ।
नहि किञ्चित्कदाचित्स्याद् दुरापं पुण्यशालिनाम् ।
(B 648) पुत्रोत्पत्तिनिमित्तं मे योगिनोऽप्यानुषङ्गिकम् ।
किञ्चित्सञ्चितमस्त्येव तत्तवास्तूपकारकृत् ।
(B 649) गुणैः सममिमं मे च कश्मीरागमनोद्यमम् ।
फलयत्वेव महिषी भुञ्जाना कुलिकामिमाम् ।
(B 650) कुलतन्तौ समुत्पन्ने त्रिलोकाभयलक्ष्मके ।
नरोत्तमो जगत्त्राणचिन्तातानवमश्नुताम् ।

(B 651) इत्यूचुषोऽथ योगीन्द्रादादाय गुलिकां नृपः ।
अभोजयत्स महिषीं चरुं दशरथो यथा ।
देवीमभोजयन्मूर्तां प्रसादपदवीमिव ।

[(l. 6) B (evid. emend.) कियतोपि मया ··मै°; M (evid. emend.) कियंतोपि मया स्वीयां मै°. —(l. 14) D तत्तु (mislec. for S'ār. त्त) वा°. —(l. 16) B (evid. emend.) गुलि°. —(l. 19) B यागीन्द्राद् (sic)].

532 b) $S'_{1\cdot4\ 5}$ (before corr.) -पारणाम् (sic). —cd) D B S'_6 (after corr.) अर्यन्धक°.

533 b) D B (by transp.) शिशोर्वपुः.

534 b) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ D B बद्ध–; S'_2 बन्धु (*sup. lin.* द्ध); $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C बन्ध– (as in text). —d) D B S'_6 marg. क्षणात् (for परम्).
—After 534 D B S'_6 marg. ins. ;
68* (B 655) यो मातुलसुतो देव्या भाण्डागारिक उद्दकः ।
तत्प्रियां सेवतां राजा निन्ये धात्रीषु मुख्यताम् ।

अथ द्वितीयपुत्रं सा देवी हैबतसंज्ञितम् ।
असूत कान्तिसन्तानतर्ज्यमानसुधाकरम् ॥ ५३५ ॥

चन्द्रस्येव कलङ्कोऽभूदयं दोषो महीभुजः ।
कुलागतां महीं यत्स वास्तव्यानामपाहरत् ॥ ५३६ ॥

भाद्रे कृष्णद्वितीयायां पञ्चषष्ठे स वत्सरे ।
अस्तं जगाम राजेन्दुः कुद्दीनमहीपतिः ॥ ५३७ ॥

[(l. 2) M (evid. emend.) देवतां. In S'ār. दे and से are confounded].

535 b) D हैभत-; RSs2 हैर्थ (mislec. for S'ār. ब)त-.
—After 535 D B ins.:
69* (B 557) न कस्य वस्तुनोऽलक्षि सुभिक्षश्रीः पदे पदे ।
तस्मिन्नक्षितारि क्षोणीमन्यत्रारिभयाज्जनैः ।
(B 558) धनुर्विनामित तेन पश्यन्तो नैव कुत्रचित् ।
प्रणति वैरिणस्तस्य कस्मादप्यध्यगीषत ।
(B 659) दैवी नीतिरभूत्तस्मिन् पृथ्वीं पालयति प्रभौ । [5]
उर्पिजखंजताख्यानं प्रत्युतास्य तिरस्क्रिया ।

[(l. 1) D B सुभिक्ष्य (emended as above); D one पदे om. hapl. —(l. 3) D B विनमितं (emended as above with M); D पश्यन्ते (emended as above with B). —(l. 4) D B °धिगीषत (emended as above with M)].

536 ab) D B [अ] यं दोषोभूत्तु (for [अ] भूदयं दोषो). —d) S'3 C सवास्तव्याम् (for वास्तव्यानाम्).
—After 536 D B ins.:
70* (B 661) अकलङ्कः स राजेन्दुर्विकसत्कुमुदाकरः ।
नाम्नामनाम्नि धाम्न्यापत्परधामविलीनताम् ।
(B 662) चिरभुक्तां भुवं मत्वा सोऽस्पृश्यां भाविकिल्विषैः ।
जगाम त्रिदिवं राजा ध्रुवं भोक्तुं सुरस्त्रियः ।

537 a) RSs1.2 -द्वितीयस्यां. —c) S'2.4 RSs2 राजेन्द्रः (mislec. for S'ār. न्दुः). —d) S'1-6 K C कुद्द- (S'3 द्र, S'2.5 K द्य, S'6 C म्भ) (mislec. for S'ār. द); D कु (in S'ār.) द्य-; B (evid. emend.) कुद्बु; S'2 after -मह्दीपति; (figure) 19 (to denote Kuddadina 19th ruler).

राज्ञी शोकातुरा राजपुत्रौ बालाविति प्रजाः ।
अभूवंश्चकिताः सर्वा विनाथवद्थाधिकम् ॥ ५३८ ॥

देव्या वाष्पजले शोकवर्षजाते पृथौ सति ।
परस्परममात्यानां मात्स्ये न्यायेऽभवद्रुचिः ॥ ५३९ ॥

अलं शोकनिवेशेन धैर्यमत्रोचितं यतः ।
रुन्धते मलिनात्मानः क्ष्मामशूरामराजकाम् ॥ ५४० ॥

इति प्रबोध्य सुभटां देवीमुद्दकसाहकौ ।
ज्येष्ठं सेकन्धरं पुत्रं महाराज्येऽभ्यषिञ्चताम् ॥ ५४१ ॥

राज्ञ्या मतेनोद्दकोऽथ साहपुत्रं महम्मदम् ।
स्वजामातरमप्येष सजानिमदहच्छलात् ॥ ५४२ ॥

सूक्ष्मानत्ति तिमिर्महान् स्वकुलजान् व्याधादजानन्वधं
स्वामम्बामपि मक्षिका वत मधुग्राहाद् भविष्यद्वधा ।
लक्ष्मीलोभभरेण मोहितधियः कल्पाननल्पान् स्थितिं
जानन्तोऽतिजडा न किं कुचरितं कुर्वन्ति हा हन्त हा ॥५४३॥

---

538 a) D B शोकान्त (mislec for S'ār. तु)रा; S'_6 शोकातु (*sup. lin.* न्त)रा. —d) D B S'_6 marg. अथ वैनाथ्यशङ्कया.

539 a) D B S'_6 marg. विषादतोये तु (for वाष्पजले शोक-). —b) D B S'_6 marg. बहुलत्वमुपेयुषि.

540 a) D B S'_6 marg. विषादनिर्बन्धैर् (for शोकनिवेशेन). —b) D B S'_6 marg धैर्यस्यै (D स्ये)व क्षणो ह्ययम्. —c) $S'_{2\cdot6}$ रुन्धन्ते.

541 a) D प्रति (for इति); D anusvāra om. in सुभटां. —b) $S'_{4\cdot5}$ K RSs_2 -साहसौ. —c) S'_6 सि (before corr. से)कन्धरं; C शे (Bengāli speech-habit)कन्धर; D से (B सि)कन्दरं. —d) D महाराजे; $S'_{4\cdot5}$ [अ]भिषि°; S'_5 after °षिञ्चताम् *int. lin. sec. m.* युग्मं; K words beginning with महा° in 541[d] and ending with -पुत्रं in 542[b] marg. *sec. m.*

542 a) $S'_{2\,3\,6}$ C राज्ञो; $S'_{4\cdot5}$ राज्ञा (after corr. °ज्ञो in S'_5); D B देव्या for राज्ञ्या); S'_4 [उ]न्दको. —b) D B S'_6 marg. साहिं महाद्मुद्भटम्; S'_2 मुहम्मद. —c) D B S'_6 marg. जामातरमपि क्रूरः.

543 a) $S'_{1\cdot4}$ K आधान°; S'_5 आ (after corr. अं)धान°; $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) C अन्धान° (emended to व्याधाद° as in text with D B).

श्रीशोभाया महादेव्याः श्लाघ्या लक्ष्मीरभूत्तराम् ।
क्ष्मां हेमलिङ्गैर्या पुण्यलिङ्गैर्या स्वैरमण्डयत् ॥ ५४४ ॥

एतद्वन्धुघ्नमेषोऽपि मां हनिष्यति निश्चितम् ।
इत्युद्दको राजपुत्रं विषेणाथ व्यपादयत् ॥ ५४५ ॥

निजयैव कृपाण्याहं स्वं छिन्द्यां कण्ठमेतया ।
यद्यहं त्वां निरुन्ध्यां वा हन्यां वेत्यथ संविदा ॥ ५४६ ॥

विश्वास्य साहकं वीरमुद्दकोऽथ व्यपादयत् ।
आसन्नविनिपातानां द्रोहा दूता हि दुर्धियाम् ॥ ५४७ ॥

यथा भ्रातुस्तथा स्वस्य वधं सम्भावयन् नृपः ।
प्रौढीभूतस्ततो वृद्धिं स्वं पक्षं किञ्चिदानयत् ॥ ५४८ ॥

भौट्टाश्चित्वाऽऽगतो दत्तोऽसहमानोऽन्यवैभवम् ।
श्रीशोभाभ्रातरं खुञ्ज्याराजमुद्दोऽवधीत् ततः ॥ ५४९ ॥

—b) D B S'_6 marg. पीडां क्षौद्र (D त्र)हरान्नरादविदुषी स्वां मातरं पुत्तिका. —c) D B S'_6 marg. प्राय: श्रीलवलोभ- (for लक्ष्मीलोभभरेण); M (evid. emend.) स्वस्य (for प्रायः), $S'_{3.5}$ (marg. *sec. m.*) C °नलस्योत्थिति; D B S'_6 marg. °न्तरस्थायितां (B °नो); S'_6 (conflated) °न्तरस्योत्थितिं (for °ननल्पान्स्थिति); S'_2 °ल्पा स्थि°. —d) $S'_{2.5}$ (marg. *sec. m.*) [अ]पि (for [अ]ति); $S'_{1.4}$ कुचरितं कुचरति (by ditto. and metathesis); D B S'_6 marg. मन्वाना दुरित क्रियन्न जडिमप्रस्ता विदध्युः खला:.

—After 543 D B S'_6 marg. ins. :

71* (B 670) शोभानाममहादेव्याः सोऽधिविन्नां मही व्यधात् ।
प्रतापहेम राजा तु नाधिवेदनिकं ददौ ।

[(l. 2) D B -वेदनिकां (emended as above with M)].

544 ab) D B S'_6 marg. शोभादेव्यास्तदा लक्ष्मीः स्तुत्य (B S'_6 ति) त्वमगमत्तराम्. —c) $S'_{1.2.5}$ (before corr.) K क्षमा.

546 c) D त्वा.

547 a) S'_6 साहसं (marg. °कं). —d) S'_5 after दुर्धियाम् *int. lin. sec. m.* युग्म.

548 d) D B S'_6 anusvara om. in स्वं.

549 a) D B भोट्टाञ्. —c) S'_2 युञ्ज-; S'_3 खञ्ज्या-; S'_4 खुञ्ज्य-; D B खुञ्ज-; S'_6 खुञ्ज (before corr. °ञ्ज्य-); K words beginning with खुञ्ज्या in 549c and ending with सेवक in 550a marg. *pr. m.*

आदिशन् सेवकं स्वं स द्वारोत्पिञ्जाय निम्मकम् ।
राज्ञोऽपि प्रणयं त्यक्त्वा होलडामगमन्मदात् ॥ ५५० ॥

तच्छ्रुत्वा लब्धराजाद्या भूपतेरनुयायिनः ।
योद्धुं बद्धोद्यमाः पद्मपुरधन्वनि धन्वनः ॥ ५५१ ॥

प्रत्यासन्नविनाशानां प्रायो मतिमतामपि ।
पिशाचादिभ्रमो नूनं स्वच्छायास्वपि जायते ॥ ५५२ ॥

उड्सैन्यैस्ततो योद्धुं वल्लामठमुपागतैः ।
पारेवितस्तं महिषीष्वश्वभ्रान्त्या पलाय्यत ॥ ५५३ ॥

आवितस्तापुरं रात्रौ तमनुद्रुत्य भूपतिः ।
व्यावर्तताथ तं बद्ध्वा नगरोत्पिञ्जशङ्कया ॥ ५५४ ॥

---

550 b) $S'_{3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) C °ज्ञानि मम्मक. —d) S'_3 C होलराम्.
—For 550 D B S'_6 marg. subst. :

72* (B 677) गूढां नृपौरुषं राजमात्रा बोधित उड्कः ।
होलडामगमत्क्रुद्धस्ततो योद्धुमथोद्धतः ।

[(l. 1) B (evid. emend.) -पौरुषैः].

551 a) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C B लड्– (for लब्ध–); D om. लब्ध–; $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) -राज्याद्या. —d) S'_2 दध्वनुः; D B M धन्वनि.

552 bc) K words beginning with प्रायो in 552b and ending with नूनं in 552c marg. *pr. m.*

553 a) $S'_{4\cdot5}$ (before corr.) K उत (mislec. for S'ār. ड्); RSs_2 उन्द–; S'_{1-6} K C यतो; D B ततो (as in text). —b) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K व···मु° (blank filled as in text with D B); S'_2 (?)$_{\cdot3\cdot5}$ (*sec. m.*) $_6$ (before corr.) C बद्धोद्यमु° (for वल्लामठमु°). —c) D -वितस्तां.

554 b) K °श्रु (mislec. for S'ār. द्रु)त्य. —c) $S'_{1\cdot3-5}$ K C व्यवर्तत (emended as in text with $S'_{2\cdot6}$ D B).
—After 554 D B S'_6 marg. ins. :

73* (B 682) मनोविशालं गगनं पटहैस्तर्जयन्निव ।
स प्राविशत्पुरं राजा हर्षश्च हृदयं विशाम् ।

—After 73* D B S'_6 marg. ins. :

तं वध्यमपि कारायां कारुण्यात्तु नृपोऽक्षिपत् ।
उद्दकस्तु स विश्वस्तद्रोहपापमलीमसः ॥ ५५५ ॥

शङ्कमानो वधं भूयात् करुणाकोमलादपि ।
निजयैव कृपाण्याथ स्वगलच्छेदमाचरत् ॥ ५५६ ॥

पत्रिराज इव व्यालान् सृगालानिव केसरी ।
पालान् धरणिपालः स कालान्तिकमथानयत् ॥ ५५७ ॥

राज्यं शौर्यं वयस्तेजो निर्नियन्त्रणता तथा ।
तदा तथाऽभवद्राज्ञः पञ्चाग्नितपसः फलम् ॥ ५५८ ॥

हर्तुं राज्ञां ततं दर्पतिमिरं नृविकर्तनः ।
यात्रामसूत्रयच्चित्रां गोत्रभिद्भयदां ततः ॥ ५५९ ॥

74* (B 683) मदज्वरोऽद्भुतः पालपशूनामिवमप्यभूत् ।
आश्रयन् स्तब्धतां येन तच्छिरांसि तदा चिरम् ।
(B 684) कदाचित् सह तैः पालकुञ्जरैर्मदघूर्णितैः । [5]
पलङ्कमाविशद्राजसिंहः . सन्नखरद्युतिः ।
(B 685) तत्र पालोत्तमाङ्गानि वपुश्चक्रान्महीपतिः ।
शरावानिव सूत्रेण कुम्भकारोऽसिनाच्छिनत् ।

[(l. 2) D आश्रयं (emended as above with B). —B reads 557 after 74*].

555 a) K वश्य (mislec. for S′ār. ध्य)म् .

556 c) D B S′$_6$ (after corr.) स (for ⌊आ⌋थ).

557 a) D B पक्षि- (for पत्रि-). —b) C (Bengāli speech-habit) B शृगा°. —B shifts 557 cf. v. l. 74*.

558 a) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C वपुस् (for वयस् . Thus *sup. lin.* in S′$_6$). —b) S′$_{1\cdot4\cdot5}$ K D निर्निर्य° (by syll contam.). —c) D B S′$_6$ marg. प्राक्कृतस्या° (for तदा तथा).

559 a) S′$_{1-6}$ K C हन्त; D B हर्तुं as in text; S′$_{1\cdot4\cdot5\cdot6}$ (after corr.) K D B ततो (emended to °त as in text with S′$_{2\cdot3}$ C). —b) S′$_{1\cdot4\cdot5}$ K द्र (or स्व in S′$_1$) य ··नृपः (emended and blank filled as in text with D B); S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C खण्डयन्नृपः (for नृविकर्तनः). —c) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) C चित्रं. —d) D B (alliterative) -त्रासदायिनीम् (for भयदां ततः).

विश्वं रञ्जयता तस्य प्रतापेन प्रथीयसा ।
राजस्त्रीनखलक्ष्मश्रीः पाण्डिमानमवापिता ॥ ५६० ॥

तदैव हीनाभरणामपालकतया युताम् ।
म्लेच्छराजो व्यधाड्ढिल्लीं विधवामिव लुण्ठयन् ॥ ५६१ ॥

ततः प्रत्याव्रजन् म्लेच्छराजः कश्मीरभूपतेः ।
शङ्कमानो गजेन्द्रौ द्वावुपायनमचीकरत् ॥ ५६२ ॥

हस्तिद्वयगलद्दानराजिव्याजात्स्वयं व्यधात् ।
देशसीमाविभागं स कश्मीराधिपतेरिव ॥ ५६३ ॥

हस्तिद्वये समारूढे हिमाद्रिशिखरश्रियि ।
विन्ध्यवृद्धिभ्रमाद् विन्ध्यनियन्ता कोपमागमत् ॥ ५६४ ॥

—After 559 D B S′$_6$ marg. ins.:

75* (B 691) रूढं तत्सेवकक्षत्रच्छत्रशेषफणाशतैः ।
स व्यधादम्बरारोहि रजो भूमण्डलान्तरम् ।

[(l. 1) D B रू (mislec. for S′ār. ऊ) ढं].

560 a) D B S′$_6$ (after corr.) रञ्जयतस् (gram. assim.). —c) D B S′$_6$ marg. द्वेषियोषिन्नखाङ्कश्रीः. —d) D B S′$_6$ (after corr.) अवाप्यत (for °पिता).

561 S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C दी (mislec. for S′ār. ही)ना°. —c) S′$_3$ C डिल्ली. —d) S′$_3$ blank for मिव.

—For 561 D B S′$_6$ marg. subst. ·

76* (B 693) तदैव मेरातिमिरो जेतुं त्रीञ्जलधीनपि ।
प्रस्थितः स्थितसत्कीर्तिः स्वयमेवोत्तराधिपः ।
(B 694) संत्यक्ताभरणां दीनामपालकतया युताम् ।
तदा ढिल्लीमुदीचीशो विधवामिव स व्यधात् ।

[(l. 1) B (evid. emend) मीर–. —(l. 2) D B प्रास्थित. (emended as above)].

562 ab) D B S′$_6$ marg. स विघ्नकरणाभावात्तुष्टः (for ततः प्रत्याव्रजन्म्लेच्छराजः). —b) D B S′$_6$ marg (alliterative) भूभुजे (for °पतेः). —cd) D B S′$_6$ marg. उपदां व्यसृजत्तस्मै हस्तिद्वयमुदक्पतिः.

563 d) S′$_{1\cdot4\cdot5}$ K पते · (blank filled as in text with D B); S′$_{2\cdot3,5}$ (*sec. m.*) $_6$ (before corr.) C °तेः किल.

नागौ कोपमगातां तौ वितस्तातरणक्षणे ।
प्रतिबिम्बं निजं दृष्ट्वा प्रतिहस्तिभ्रमं गतौ ॥ ५६५ ॥

राजस्त्रीस्तनसौन्दर्यचौर्यकारिकटोत्कटौ ।
तौ गजौ भूमिपालेन वारीकारां प्रवेशितौ ॥ ५६६ ॥

वदान्येन नरेन्द्रेण सुवर्णपरिपूरिताः ।
नैवार्थिनः परं देशो निजोऽपि प्रव्यधीयत ॥ ५६७ ॥

यथाकामार्पणप्रीतयाचकस्तुतिलज्जया ।
विनमन् सङ्कुचन् हस्तस्तस्य दानक्षणेऽभवत् ॥ ५६८ ॥

दानं वर्णयितुं तस्य शक्यते नैव केनचित् ।
पाणिरूपमधः पद्मं यत्रोपरि जलं सदा ॥ ५६९ ॥

सदा दानाम्बुसेकाद् यन्न प्रारोहद्यवः करे ।
खङ्गत्सरुविमर्दानां मन्ये तत्र निमित्तताम् ॥ ५७० ॥

---

565 a) S'_3 सागौ (sic); S'_2 मार्गे (for नागौ); $S'_{1 \cdot 4 \cdot 5}$ (before corr.) K तां (for तौ). —c) S'_5 K दि(sic)ष्ट्या (mislec. for S'ār. ष्ट्वा). —After 565 D B S'_6 marg. ins. :

77* (B 699) दिदृक्षयैव करिणो राजधान्यां महीपतेः ।
नोच्च शिरोऽभवत्तस्य तत्तृप्त्या तिमिरादपि ।

566 a) D B S'_6 marg. सुन्दरी- (for राजस्त्री-). —b) S'_5 (before corr.) K चौरि-.

567 a) C वदन्येन. —c) D B S'_6 marg. राज्य- (for देशो). —d) $S'_{1 \cdot 4 \cdot 5}$ K ⌊अ⌋प्यथ विधीयत (emended as in text with $S'_{2 \cdot 3 \cdot 6}$ C); D B S'_6 marg. -स्थितिः स्वा च (for निजोऽपि प्र°).

568 ab) D B S'_6 marg. यथेष्टलाभसंपत्तिप्रीणितार्थिस्तवैरिव. —d) D B S'_6 marg दानकालेऽभवत्प्रभोः.

569 cd) D B S'_6 marg. दानाम्बु नित्यं यत्रोर्ध्वं पाणिपद्मोऽर्थिनामधः.

570 c) D -स्त (by metathesis for त्स)रु-.

—After 570 D B ins. :

78* (B 705) अवाच्या सौभगश्लाघा श्रीसेकन्दरभूपतेः ।
त्यक्तापि यं स्वयं लक्ष्मीर्भूयोभूयः समाश्रिता ।

अनेके यवना दानप्रसिद्धं त्वमथाश्रयन् ।
विहायापरभूपालान् पुष्पाणीवालयो द्विपम् ॥ ५७१ ॥

प्रजापापविपाकेन ततो यवनदर्शने ।
बालस्येव मृदि क्षोणिपते रुचिरवर्धत ॥ ५७२ ॥

दीप्तेन्दुरिव ऋक्षाणां तेषां बालोऽपि विद्यया ।
यवनानामभूज्ज्येष्ठो मेरसैदमहम्मदः ॥ ५७३ ॥

अनमद्भृत्यवच्छिक्षां शिष्यवन्नित्यमग्रहीत् ।
दासवच्च पुरो नीत्या राजा तत्र न्यविक्षत ॥ ५७४ ॥

(B 706) दानोद्यमपराद्राज्ञः स्फुरन्मुखरुचः पुरः ।
कमला दानभीत्येव पश्चादपि पलायत ।

(B 707) आजीवमेव तिष्ठन्ती निन्द्या श्रीस्तस्य तूत्तमा । [5]
सान्यजन्मस्वपि प्रत्ता यद्वाग्देवीव भाविनी ।

[(l. 1) B (evid. emend.) -सिकन्दर-. —(l. 2) B (evid. emend.) त्यक्त्वा°. —(l. 5) D निद्या (emended as above with B). —(l. 6) D B मा (mislec. for S'ār. सा)न्य°; M (evid. emend.) अन्य- (for सान्य-)].

571 a) D B अनेका; S'_2 अनेक-. —ab) D B S'_6 (after corr.) °चार्या दानोद्रिक्तं तमा° (for दानप्रसिद्ध तमथा°). —c) D B पर (for [अ] पर-).

572 c) S'_2 मृधि; $S'_{2\,3}$ D क्षोणी-; C क्षौणि-. S'_{1-6} K C transp. 571 and 572.

573 a) D B S'_6 marg. भासे° (for दीप्ते°); K द (mislec. for S'ār. ऋ)क्षा°. —c) D B S'_6 marg. ज्यायान् (for ज्येष्ठो). —d) B (evid. emend.) मीर-; S'_3 -देश्यो; $S'_{4.5}$ K C -देश (prob. mislec. for S'ār. -सैद-); S'_2 (evid. emend.) मुहम्मदः.

574 d) M (evid. emend.) तस्य (for तत्र).
—For 574 D B S'_6 marg. subst.:

79* (B 711) अनंसीदग्रहीच्छिक्षां पुरो नम्रो न्यविक्षत ।
विनयं शिष्यवत्तस्य न को भूमिपतिर्व्यधात् ।

मरुद्भिरिव वृक्षाणां शालीनां शलभैरिव।
कश्मीरदेशाचाराणां ध्वंसोऽथ यवनैः कृतः॥ ५७५॥

स्वामिनो दानमानाभ्यां वैशद्यगुणवत्तया।
कश्मीरानविशन् म्लेच्छाः सुक्षेत्रं शलभा इव॥ ५७६॥

उदभाण्डपुराधीशं दृप्तो जातु जयन्नृपः।
श्रीमेरां तत्सुतां प्राप मूर्तामिव जयश्रियम्॥ ५७७॥

अवातरच्छाहिकुले नूनं सा कापि देवता।
योजयिष्यति तत्पुत्रः कश्मीरान् म्लेच्छनाशितान्॥ ५७८॥

श्रीजैनोल्लाभदीनाख्यो मूर्तो धर्मः कलावपि।
राजापि योगिराजोऽयं राजचूडामणेः प्रियः॥ ५७९॥

---

575 cd) D B S'_6 marg तन्मतस्थै: खलैश्चक्रे भङ्गः कश्मीरसंविदाम्.

576 b) $S'_{2\ 3}$ C वैशद्य (sic); $S'_{2\ 3}$ C द्‌ (prob mislec. for S'ār. व) त्तया; K -वर्त(mislec. for S'ār. त्त)या; D B S'_6 marg. ख्यातैर्देश-गुणैरपि.

—After 576 D B S'_6 marg. ins.:

80* (B 714) विद्वानभ्यासबोधाभ्यां विद्यामिव विशांपतिः।
स लक्ष्मीं त्यागभोगाभ्यामशोभयदवीवृधत्।

[(l. 1) D B एव (emended as above with M)].

577 b) S'_{3-5} K C दृ (mislec. for S'ār. इ)प्तो.

—For 577 D B S'_6 marg. subst.:

81* (B 715) शाहिभङ्गपतिं जित्वा पिरुज स महीपतिः।
मेरादेवी महीपालात्प्राप्तवान्प्राभृतं ततः।

578 a) D B S'_6 *sup. lin.* तत्र (for शाहि–); $S'_{4\ 5}$ शालि– (for शाहि–. Thus marg. *sec. m.* in S'_5). —c) D B S'_6 marg. कश्मीरान् (for तत्पुत्रः). —d) D B S'_6 marg. नष्टांस्तन्नन्दनो यतः.

579 a) D °ल्लाव°; S'_2 D °देना°; $S'_{1.4}$ (after corr.) $_5$ (before corr.) K °ख्य° (emended as in text with $S'_{2.3.6}$ C D B). —b) D B इव(for ⌊अ⌋पि). —c) S'_5 (orig.) योग– (*sec. m.* °गि–); D B यो (for ⌊अ⌋यं).

—After 579 D B ins.:

82* (B 718) यवना गुरवो भृत्याः सेवका वल्लभास्ततः।
बान्धवाश्चाभवंस्तस्य काकाः पिकशिशोरिव।

केनापि रससिद्धेन दत्तस्तोकरसो नृपम् ।
रससिद्धिं वदन् धूर्तो महादेवाभिधोऽभ्यधात् ॥ ५८० ॥

सदा राज्ञि महीभारोद्वहनादनुरोधवान् ।
अदान्मेरुर्महादेवरूपेण द्रविणं बहु ॥ ५८१ ॥

रसः सिद्धप्रसादोऽथ महादेवस्य हीनताम् ।
अगमन्नतु कश्मीरनिवासविषये मनाक् ॥ ५८२ ॥

रससिद्धिभ्रमार्थं स कृत्वा दृग्बन्धमौषधैः ।
हेम स्वं मूषिकामध्ये चिरमासीत्किरन्किल ॥ ५८३ ॥

प्राज्ञेन ज्ञापितो राज्ञा तच्छद्म स्वयमेकदा ।
अकीर्तिश्रवणाद्भीतो महादेवोऽजहादसून् ॥ ५८४ ॥

---

580 b) D B प्रभुम् (for नृपम्). —c) $S'_{1\cdot3-5}$ K C धूर्त- (emended as in text with $S'_{2\,6}$ D B). —d) D B [अ]भ्यगात् (for °धात्); S'_6 अभ्यधा (*sup. lin.* गा)त्.

—After 580 D B S'_6 marg. ins.:

83* (B 720) सहस्रवेधिता तेन रसेनैव न साधिता ।
विस्मयेन रसेनापि काञ्चनश्रियमृच्छता ।

581 b) D B S'_6 *sup. lin.* अनुरागगान् (for °रोधवान्). —d) D B S'_6 marg. [इ]व निजं वसु (for द्रविण बहु).

582 a) S'_{1-6} K C B रस- (emended as in text with D); S'_6 C B -सिद्धि-. —c) D B S'_6 marg. अगान्नतु सतीदेश-.

583 c) $S'_{1-5\cdot6}$ (before corr.) K C हेमेव (emended as in text with D B).

584 a) $S'_{1\cdot4\cdot5\cdot6}$ (before corr.) K C प्रज्ञान- (emended as in text with D B); $S'_{2\cdot3}$ वि (S'_3 पि)ज्ञान-. —d) $S'_{1\cdot2\cdot6}$ K [अ]जहद् (emended as in text with S'_{3-5} C); D B S'_6 *sup. lin.* जहौ (for [अ]जहाद्).

—After 584 D B S'_6 (on separate folio) ins.:

84* (B 725) धिक्तं वारिदमम्बु यो जलनिधेराप्याशुचिश्रीर्भवन्
मित्र साशमुपद्रवत्यथ परिक्षीणः स्खलत्यद्रिषु ।
पद्मः स्तुत्यतमश्च यो विकसने सारै रसैरौरसैः
सम्प्रीय भ्रमरान् रसव्युदसने प्राणान्निजान्मुञ्चति ।

लद्दराजोऽगदङ्कारशङ्करो भट्टसूहकः ।
मन्त्रिणश्चान्तरङ्गाश्च सर्वदैवाभवन्प्रभोः ॥ ५८५ ॥

प्रत्यक्षा इव धर्मार्थकामाः काममनोरमाः ।
मेरदेव्यास्त्रयः पुत्रा राज्ञस्तस्योदपत्सत ॥ ५८६ ॥

(B 726) शेषं विषभयेनेव काठिन्येनेव पर्वतान् ।
मदेनेव द्विपास्त्यक्त्वा सुखं भूस्तद्भुजेऽवसत् ।
(B 727) चित्रं च नालभट्टेन गुणिना मित्रवन्धुना ।
कुलपद्मेनापि राजवाल्लभ्यादुच्चनालता ।

[(l. 1) D अभ्या° (emended as above with B). —S′$_6$ 84* and 85* on separate folio ending with the remark : २३ पृष्ठे पतितमेतज्जोनराजतराङ्गिण्याम्].

585 a) D लद्ध–; B (evid. emend.) लब्ध–; S′$_6$ लद्द– (*sup. lin.* ब्द–). —After 585 D B S′$_6$ (on separate folio) ins. :

85* (B 729) अभिषेणयतस्तस्य कन्यारत्नौषधार्पणात् ।
मद्रेन्द्रो बिल्लदेवोऽथ जातु यात्रामपीफलत् ।
(B 730) औचित्यात्साधुवादेषु प्रसक्तेन प्रभोः पुरः ।
सख्यं शङ्करवैद्येन निरवद्यं च बद्धवान् ।
(B 731) धृतामर्षः सूहभट्टः शङ्करप्रीतिवत्सरे ।
अपकारान्मद्रराजे चिन्तयन्नास्त सन्ततम् ।
(B 732) उदीचीनायको धाटया यं पैरैः सह नीतवान् ।
शिखकुक्कुरराजस्य पुत्रं मलेकजस्रतम् ।
(B 733) मृतेऽथोदक्पतौ जातेऽत्युत्पिञ्जे मुक्ततां भजन् ।
स मद्रनायकद्वेषात्सूहभट्टार्थनाबलात् ।
(B 734) मद्रासन्नक्षितेः स्वाम्यं कश्मीरेन्द्रेण लम्भितः ।
सचेतनं जयस्तम्भमिव तं तत्र रोपयन् ।
व्यावर्ततारिलोकार्तिकर्ता स क्ष्माविकर्तनः ।

[(l 9) B मुक्तता (sic). —(l. 11) D लंबितः (emended as above with B)].

586 c) S′$_8$ मेरु–; D मेरा–; B (evid. emend.) मीरा–; D B राज– (for पुत्रा). —d) D B पुत्रास् (for राज्ञस्). —S′$_{1-6}$ K C transp. 586 and 587.

मेरखानः शाहिखानः खानो मह्मद इत्यपि ।
यैः संज्ञा अभ्यभूषन्त गङ्गौघैर्विष्टपा इव ॥ ५८७ ॥

कृत्रिमत्वान्निरस्तानां शोभादेव्यात्मजन्मनाम् ।
पुत्रं पिरुजनामानं न निरास्यत् परं नृपः ॥ ५८८ ॥

अलकासदृशीं राजा मानसप्रतिबिम्बिताम् ।
पुरीं पुण्यजनाकीर्णां प्रद्युम्नाद्रितटे व्यधात् ॥ ५८९ ॥

अयत्नप्राप्तवित्तानां यवनानां महीपतेः ।
वराटके च कोटौ च दृष्टिरासीत् समा तदा ॥ ५९० ॥

कश्मीरमण्डले म्लेच्छदुराचारेण दूषिते ।
महिमा ब्राह्मणैर्मन्त्रैर्देवैश्च स्वः समुज्झितः ॥ ५९१ ॥

प्रभावतेजो यैर्देवैः सततं प्रकटीकृतम् ।
खद्योतैरिव तैरेव देशदोषाद् विनिह्नुतम् ॥ ५९२ ॥

---

587 a) B (evid. emend.) मीर-. —c) S'_2 सत्रा (or °भ्या) (for संज्ञा).

588 d) S'_5 (after corr.) निरास्थत्; S'_{2-6} K C पुरात् (for पर).
—For 588 D B S'_6 marg. subst. :
86* (B 737) प्रमीतमातृकं शोभानन्दनं पिरुजाभिधम् ।
स राजा मेरखानादिनिर्विशेषमवीवृधत् ।
—After 589 D B S'_6 marg. ins. :
87* (B 739) पूर्णानन्दा जयारिक्ता भद्रा विस्मयदायिनी ।
श्रीस्तस्यातिथिसम्पत्त्यै भूभुजोऽभूद्दिवानिशम् ।
(B 740) राजावनाश्रयत्वेन प्रसिद्धः स सदायतिः ।
लक्ष्मीमचुम्बितामन्यैर्वताचुम्बद् द्विषां बलात् ।
(B 741) यवना नित्यतद्दत्तवित्तसम्पत्तिशालिनः । [5]
आहारव्यवहारादौ जितवन्तो महीपतिम् ।

591 b) $S'_{1\,3-5}$ K °चारिति (prob. mislec. for S'ār. ण); $S'_{2\cdot6}$ °चाराति (S'_6 *sup. lin.* °रणे); C (gram. assim.) °चारेऽति°. —cd) D B (by transp) देवैर्मन्त्रैश्च .
—For 592 D B S'_6 marg. subst. :
88* (B 474) खद्योतैरिव यैः कालबलात्तेजः प्रकाशितम् ।
तैर्देवैः कालदौरात्म्यात्तदन्तार्धिमनीयत ।

प्रत्याहृते ततस्तेजोविशेषे त्रिदशैरभूत् ।
प्रतिमानां शिलाभावो मन्त्राणां वर्णमात्रता ॥ ५९३ ॥

पुण्यक्षयेन कर्तॄणां कलिदोषेण चोज्झिताः ।
गीर्वाणैः प्रतिमाः सर्वा निर्मोका भुजगैरिव ॥ ५९४ ॥

रक्ते रागं शुचौ शौक्ल्यं मलिने मलिनां स्थितिम् ।
सङ्क्रान्ते सति गाहन्ते स्फटिकानीव भूभुजः ॥ ५९५ ॥

स्वयं ब्राह्मक्रियाद्वेषी म्लेच्छैश्च प्रतिबोधितः ।
सूहभट्टः प्रभुं जातु देवभङ्गार्थमैरयत् ॥ ५९६ ॥

---

593 D B transp. 593 and 594.
—After 593 D B S'_6 marg. ins. :

89* (B 747) कलिस्पर्शभयात्त्यक्तुकामैः स्वप्रतिमा ध्रुवम् ।
तद्भवसे त्रिदशैर्म्लेच्छा वियमाविश्य चोदिताः ।

(B 748) राजान्तरङ्गो यवनमतभक्तः प्रतारितः ।
यवनैः सूहभट्टोऽथ प्रतिमानां निराकृतौ ।

[(l. 1) B S'_6 त्यक्त- (sic). —(l 3) D B S_6 राजात्त- (mislec for S'ār. न्त)रङ्गो].

595 a) D शो(sic)क्ल्यं. —c) D संति.

596 b) S'_2 om. -बोधित'; D B S'_6 marg. यवनैश्च प्रतारितः.
—After 596 D B S'_6 (on Separate folio) ins. :

90* (B 751) पाषाणान् देवसान्निध्यभ्रमेणैष जनो नमन् ।
त्वत्प्रणामविशुद्धं स्वशिरो दूषयति ध्रुवम् ।

(B 752) मायया कवलक्षोभसंसर्गान्धंभविष्णुषु ।
श्रद्धधीत च देवत्वमीश्वरादितरेषु कः ।

(B 753) मुखानि कमलानीव रज्जवो भुजगा इव । [5]
शुक्तयो रजतानीव स्थाणवः पुरुषा इव ।

(B 754) मायेन्द्रजालसन्दर्भप्रभवादिनयोदिताः ।
ये च केचिज्जडैर्देवा भ्रान्तिशक्त्या प्रकल्पिता· ।

विहाय राज्यकार्याणि प्रजाभाग्यविपर्ययात् ।
देवानां प्रतिमाभङ्गे राजाऽज्यदहर्निशम् ॥ ५९७ ॥

पापिनां पापमूलोऽभूद् भूभृतामनयद्रुमः ।
हर्षदेवतुरुष्कोऽभूद् यस्य प्रागङ्कुरायितः ॥ ५९८ ॥

पत्रायितो लवन्यानामुत्पिञ्जो दारुणोऽभवत् ।
दुल्चो म्लेच्छराजोऽभूद् यस्य पुष्पायितः सदा ॥ ५९९ ॥

(B 755) सन्निधापयितु तान्कः प्रतिमासु क्षमो भवेत् ।
ग्रहीतु मारुतं मुष्टौ सौष्ठवं कस्य दृश्यते ।

(B 756) ते च सन्निहिताः कि वा कुर्युः कर्म नियन्त्रिताः ।
शिल्पिभिः कल्प्यमानासु स्वतुल्यावयवास्वपि ।

(B 757) कलिकाले स्फुरत्यद्य तिष्ठेरस्ते जना हि किम् ।
तेजस्तिमिरयोर्नास्ति साधारणपदस्थिति· ।

(B 758) तेनेत्यादिकुतर्कोक्त्या दुरमात्येन पापिना ।
निरस्तो देवनाभावः प्रतिमाभ्यो महीपतेः ।

(B 759) सुरासुराणा समरे सज्जानां सततं तदा ।
असुरैर्विजित नूनमन्यथा कथमप्ययुः ।

(B 760) विध्वस्ताः प्रनिमाः सर्वा गीर्वाणाना शिला इव ।
न विघ्नो भञ्जकानां च प्राग्वद्दृष्टः कदाचन ।

[(l. 3) D माया (emended as above with B). —(l. 4) D B अद्दधीते (emended as above with M). —(l. 18) M (evid. emend.) [अ]मू: ; (for [अ] यु:). —(l. 20) B (evid. emend.) कथञ्चन (for कदाचन) —In S'$_6$ the following are on two separate folios : 90*, 597, 91 , 602, 603, 92*, 604, 93*, 608-10, 94*, 611, 612, 95*, 613, 614, 96*, 615, 97*, 98*, 618, *99, 619, 620, 108*, 621, 622, 101*].

597 a) S'$_{1-5}$ K C राज (S'$_2$ °जा) (emended as in text with D B). —b) S'$_2$ विपर्य ·· त् (blank with dots).

598 S'$_{1\cdot4\cdot5}$ K om. 598ab (supplied *sec. m.* marg. in S'$_5$). विपर्य ·· ··त् —598 —600 om. hapl. in D B.

599 c) S'$_5$ (orig) K दुलोच–; S'$_5$ *sec. m.* डलचो; S'$_2$ डलदो (mislec. for S'ār. दुल्चो); S'$_6$ C डलचो. —d) S'$_2$ तथा (for सदा). —In

देवेन्द्रमूर्तिभङ्गेच्छा यस्यासीत् तस्य भूभुजः ।
म्लेच्छप्रेरणया नित्यं विप्लवः स फलायितः ॥ ६०० ॥

मार्ताण्डविजयेशानचक्रभृत्त्रिपुरेश्वराः ।
भग्ना येनास्य को विघ्नः शेषभङ्गेन कथ्यते ॥ ६०१ ॥

सुरेश्वरीवराहादिप्रतिमाभङ्गकर्मणि ।
अकम्पत भियेवोर्वी नास्य सर्वङ्कषा तु धीः ॥ ६०२ ॥

S′$_6$ 599—602^{ab} enclosed in brackets.

600 a) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ C देवानां (for देवेन्द्र-); S′$_{1\cdot4\cdot5}$ (before corr) K -भङ्गस्य (mislec. for S′ār. च्छा).

601 a) S′$_{3\cdot6}$ C मार्तण्ड-; S′$_{1\cdot4-6}$ K C विषये° (emended as in text with S′$_{2\,3}$). —c) S′$_2$ °यते (for येन). —601 om. in D B. —For 601 D B S′$_6$ (on separate folio) subst. :

91* (B 762) भग्नः श्रीविजयेशोऽपि तेनेति कथयोत्थितम् ।
प्रक्रान्तस्यानुरोधेन शोकशल्य सहामहे ।
(B 763) शृण्वतां पश्यतां श्रोत्रनेत्रस्य त्रस्यतो मुहुः ।
नोल्कानिपतनाच्चक्रधरभङ्गो व्यभिद्यत ।
(B 764) सिंहिकापुत्रदण्डान्तो मार्ताण्डः पुनरुत्थितः । [5]
न पुनः सूहदण्डान्तः पुनः कुत्रापि जात्वपि ।
(B 765) रीतिमय्या बृहद्बुद्धमूर्त्या मर्दितया नृपम् ।
निजनामाङ्कितां मुद्रां तां सूहो निरमापयत् ।
(B 766) प्रत्यङ्मुखः प्राङ्मुखत्वं योऽगान्नगररक्षया ।
मूर्तिमर्दाद भूद्धीमस्वामी सोऽन्तर्मुखस्तदा । [10]
(B 767) सुमनोनागसंहर्तुर्निकर्तुः पक्षशालिनाम् ।
अभूच्छ्रीशारिका देवी पुरस्तस्यातिसंभ्रमा ।

[(l. 5) D B -दण्डान्तो (mislec. for S′ār. न्तो); B (evid. emend.) मार्तण्डः. —(l. 6) D B दण्डान्तः (sic)].

602 b) D B ध्वंसनोद्यमे (for -भङ्गकर्मणि). —c) S′$_5$ K अकम्पित (sic).

न पुरं पत्तनं नापि न ग्रामो नच तद्वनम् ।
यत्र सूहतुरुष्केण सुरागारमशोष्यत ॥ ६०३ ॥

कथाशेषीकृते सर्वगीर्वाणप्रतिमागणे ।
व्याधिमुक्त इवाऽऽनन्दं सूहभट्टोऽभजत्ततः ॥ ६०४ ॥

अपथ्याशीव बालः स सामन्तसहितस्ततः ।
जनानां जातिविध्वंसे सूहभट्टः कृतोद्यमः ॥ ६०५ ॥

जातिध्वंसे मरिष्यामो द्विजेष्विति वदत्स्वथ ।
जातिरक्षानिमित्तं स तान्दुर्दण्डमजिग्रहत् ॥ ६०६ ॥

प्रसादप्राप्तिलोभेन भूपतेरुपजीविषु ।
ब्राह्मणत्वाधिकां जातिं त्यजत्स्वप्यविलम्बितम् ॥ ६०७ ॥

---

603 a) D B नगर (for न पुर); D B वापि. —c) S'_1 (orig.) यस्य (*pr. m.* यत्र).
—After 603 D B S'_6 (on separate folio) ins. :
92* (B 770) तद्दर्शनभयेनेव तिरोभूतः स्वयंभवः ।
तदा हुताशो नाशोचि निकटस्थैर्द्रुमैः परम् ।
(B 771) भीत्येवापः प्रकाश्य स्वाक्षिसन्ध्य तत्र मज्जनः ।
सन्ध्यादेवी परं वन्ध्या तस्यागादनुकम्प्यताम् ।

604 d) S'_5 (before corr.) K [अ]भयात् (sic) (for [अ]भजत्).
—After 604 D B S'_6 (on separate folio) ins. :
93* (B 773) सिन्धूदभाण्डपुरयोः स्वामिनौ श्रीसिकन्दरः ।
श्रीशोभाकन्ययोः पाणिग्रहेणान्वग्रहीदथ ।
(B 774) प्रत्यमुञ्चत्स्वदेशोत्कं मेरसैदमहम्मदम् ।
राजा सहचरीकृत्य शोभापुत्र स पिर्वजम् ।
(B 775) दर्शितैर्मौसुलैः शास्त्रैर्जातिद्वेषमयैरिव । [5]
अश्रावि तेन तद्राज्ञा किमसाध्यं दुरात्मना ।
[(l. 3) B (evid. emend.) मीर–].

605 ab) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K स ··हित° (blank filled as in text with $S'_{2\cdot3\ 6}$ C. Thus *sec. m.* in S'_5). —d) S'_5 (before corr.) K सूर्य (mislec. for S'ār. ह). —D B om. 605.

606 b) $S'_{2\cdot3}$ [अ]यभ् (for [अ]थ). —D B om. 606.

607 c) M (evid. emend.) °त्वादिकां. —d) S'_2 त्यजन्तौ (for °त्सु); S'_2 marg. ‘त्वस्य (mislec, for S'ār. प्य) वि°; K °त्स्वपि वि°. —D B om. 607.

श्रीसिंहभट्टकस्तूटवणिजौ श्लाघ्यतां गतौ ।
श्रीनिर्मलाचार्यवर्यस्त्रिजगच्छ्लाघ्यतां गतः ॥ ६०८ ॥

त्यक्त्वा जातिग्रहं यत्तावन्यदर्शनसेविनौ ।
शुष्कं तुरुष्कदण्डं च विन्यवारयतां यतः ॥ ६०९ ॥

निर्मलाचार्यवर्यः स सर्वस्वं तृणवत्क्षणात् ।
त्यजन् राजप्रसादेन न जातिं स्वामदूषयत् ॥ ६१० ॥

स्वामी भृत्यापराधेन दण्डनीय इति स्थितेः ।
सूहभट्टापराधेन कालो भूपेऽकरोत् क्रुधम् ॥ ६११ ॥

---

608 a) S'_{15} (before corr.) -कस्तूटा- (S'_5 after corr. °टो); S'_4 K -कस्तूट- (as in text); $S'_{2\cdot3}$ -कस्तूटौ; C S'_6 -कस्थूटौ. D B -कस्तूट्ट-.

609 c) S'_2 शुष्के (mislec. for S'ar. ष्कं); D B M देवानां प्रतिमाभङ्गो (M evid. emend. °ङ्ग). —d) S'_2 विनिवा°; S'_2 ततः; M (evid. emend.) किल (for यतः).

610 cd) D B त्यजन्वै पततु ब्रह्मदण्डो विप्रेण भाषिते ।

—After 610 D B S'_6 (on separate folio) ins. :

94* (B 778) पश्यता सर्वलोकानां ब्रह्मदण्डोऽपतद्दिवः ।
(B 779) कृतव्रणः स तेनाङ्गे विसर्पिक्लिन्नविग्रहः ।
कीर्यमाणक्रिमिकुलक्रकचैश्चारितैरभूत् ।
(B 780) अनुभाव्य व्यथां भाविनिरयक्लेशवर्णिकाम् ।
गणरात्रेण तं प्राणाः काङ्क्षितापगमा जहुः । [5]
ब्रह्मदण्डकृत दण्ड भुक्त्वा दण्डधराधिपः ।
(B 781) दण्डाक्रान्तः स राजाथ मेरखानं निजे पदे ।
अभिषिच्यालिशाहाख्या कृत्वास्यागाद्यमालयम् ।

[For ll. 2-6 cf. Kal IV. 654—56ab. – (l. 2) Kal. विमर्द- (mislec. for v. l. विसर्प-) (for विसर्पि-). —(l. 3) Kal. (erroneously) -कुलः (for -कुल-). —(l 4) S'_6 अनुभावि (sic). —(l. 5) B (evid. emend.) °गमात् (for °गमा. Thus in Kal.). B om. l.6. —(l. 7) B (evid. emend.) मीर-].

611 c) K सूर्य (mislec. for S'ar. ह).

ज्यायांसमभिषिच्याथ पुत्रं सेगन्धरो नृपः ।
नन्दाष्टाब्दे ततो ज्येष्ठकृष्णाष्टम्यां व्यपद्यत ॥ ६१२ ॥

आलिशाहः स वसुधासुधांशुर्जगतस्तमः ।
प्रदोषारब्धमच्छैत्सीद् भास्वतोऽस्ते पितुस्ततः ॥ ६१३ ॥

अदर्पकचितं बालं प्रौढा लक्ष्मीर्मुहुर्मुहुः ।
कुलजालिङ्गदङ्गैस्तं राजानं नतिशालिभिः ॥ ६१४ ॥

---

612 b) C शे (Bengali speech-habit) क°; D सेकंधरो; B (evid. emend.) सिकन्दरो. — c) S′3 5 (after corr) 6 C ज्यैष्ठ-. — d) S′2 after व्यपद्यत (figure) 2 (unexplained).

—After 612 D B S′6 (on separate folio) ins.:

95* (B 784) रूपं निष्कलमार्चित किमपि तन्मन्दानमन्दाग्रहान् ।
भक्तान्यः समनुग्रहीतुमतुलस्वाच्छन्धवन्ध्यक्रियः ।
गौरीरूपकरी वपुःसहचरी स्वां शक्तिमव्यक्तयद् ।
भुक्तिं मुक्तिपुरःसरीं दिशतु वो देवः स्वयम्भूरयम् ।

(B 785) विश्राम्यतुतरां शाहिखानवृत्तान्तसानुनि । [5]
मद्वाक्श्रान्तान्यराजाख्याशैलकोटिशिखाटनैः ।

(B 786) तद्गुणौघरसश्लाघ्यां पिबन्त्वपि गिरं मम ।
सुगन्धिघनसारेण कूपाम्भोऽपि मनोरमम् ।

[(l. 3) M (evid. emend.) -धरी (for -करी). —(l. 4) B (evid. emend) मुक्त- (for मुक्ति-). —(l. 5) D B विश्रम्यतु° (emended as above with M); B -वृत्ताज्ञ (mislec. for Dev. न्त) सानुतिः (sic)].

613 b) D B जगतां. —c) S′2 °रम्भम् (for °रब्धम्); D B आछि (B च्छै) त्सीद्; S′1.4.5 K द् om. in अच्छैत्सीद्.

614 c) S′6 अङ्गै (marg. ण्डै) स्त.

—After 614 D B S′6 (on separate folio) ins.:

96* (B 789) तस्य बाल्य मनोहारि विशेषाद्राज्यराजितम् ।
कान्तिं कलयते कान्तः पूर्णेन्दुः शरदि स्फुरन् ।

[(l. 2) D B कान्त- emended as above with M].

पूर्वोर्वरेशवद्बालमपि तं भूभुजोऽनमन् ।
अहिदष्टो हि दामापि क्रमितुं न प्रगल्भते ॥ ६१५ ॥

निजबुद्धिबलाद् दैवहितत्वेनोपसंहितात् ।
सूहभट्टेन मुख्यत्वं सचिवानामवाप्यत ॥ ६१६ ॥

विश्वासन्यस्तशस्त्रं स लद्दमार्गपतिं बलात् ।
बद्धवान् सह तत्पुत्रैर्वर्जयित्वा महम्मदम् ॥ ६१७ ॥

---

615 a) D B पूर्वोर्वीश्वर- (for °र्वरेश-). —b) S'_1 (before *pr. m.* corr.) भूभुजं; S'_1 (after *pr m.* corr) °नमन्. —ab) S'_5 K om. 615ab; in S'_5 *sec. m.* marg. as in text with °भजन् (for °नमन्). —d) S'_5 (before corr.) B (evid. emend.) प्रगल्भ्यते.

616 c) S'_2 सह-; K सूर्य (mislec. for S'ār. ह-).
—For 616 D B S'_6 (on separate folio) subst. :

97* ·· नाधिकारिमुख्यत्व तदा सूहे · ।
·· ·· मतिवैदग्ध्य तदीयमवहद्विषे: ।

617 b) S'_5 K लद्दं, $S'_{1.4.5}$ K -पतिबं (mislec. for S'ār. म्ब)लात्.
—For 617 D B S'_6 (on separate folio) subst. :

98* (B 792) सूहेनाशङ्कि मार्गेशो लब्धकः स्वोदयासहः ।
ध्रुवं स्वाशयवज्ञाति सर्वस्यैव पराशयः ।
(B 793) अद्रोहार्थिततत्संवित्पीतकोशोदकोऽपि सन् ।
लद्दमार्गपतिं सूहभट्टो रोद्धुमचिन्तयत् ।
(B 794) तेन ह्यशङ्कि स स्वस्मिन्स्वात्मेवास्मिन्ह्यविश्वसन् ।
महात्मनां भवेत्कोशः कोशो वारि तु पापिनाम् ।
(B 795) कातरो वीरविद्वेषी निर्गुणो गुणिमत्सरः ।
दूढः कुलीनः कौलीनो विधात्रैव हि निर्मितः ।
(B 796) वीरः स लब्धमार्गेशो जातकोशोदकाग्रहः ।
दाम्भिके सूहभट्टे तु बके तिमिरिवाश्वसीत् ।
(B 797) शस्त्रं मार्गपतिर्वीरः करालम्बमपि स्वयम् ।
यत्स्वाङ्गसङ्गमत्याक्षीत्सूहप्रत्ययलब्धये ।
हरेर्हस्तप्रणामं तच्छस्त्रत्यागममंस्त सः ।

(B 798) कलिकालभुजङ्गस्य तादृशमायुधाबिलम् ।
ग्रहं शुचिरुचो मत्वा पितुः सूहविधुंतुदम् ।
शूरो मह्लदमार्गेशो बाह्निठे शङ्कितोऽवसत् ।
(B 799) मार्गेशं शौर्यकोशाभ्यां शस्त्रोपेक्षकमप्यतः ।
रोद्धुं नैवाशकत्सूहः सहसा साहसासहः ।
(B 800) तावोतुरिव गर्तांटौ मन्त्री रोद्धुमनाः समम् ।
तयोः सहपुरावासबिलावेशस्पृहामगात् ।
(B 801) राजाग्रे ताजकादीना विश्वासार्थमनर्थसूः ।
लद्दमार्गेशपुत्राणां शूराणा श स दत्तवान् ।
(B 802) व्याहरन्मधुरं स्निग्धमपश्यद्व्यावृणोद् गुणान् ।
मित्रैरिव स तैः सत्रा छन्नद्रोहं व्यवाहरत् ।
(B 803) अन्तः कण्टकपारुष्यं संवृत्योन्नतपक्षभृत् ।
प्रकृतिस्निग्धतां मन्त्री तिमिवत्समदर्शयत् ।
(B 804) हृदयं कालकूटेन विषैरङ्गान्यभङ्गुरैः ।
कृत्वास्य किं व्यधाद्वेधा रसनाग्रं सुधाकणैः ।
(B 805) स तान्कपटविश्वासभोज्यैराश्वास्य दुष्कृती ।
विश्वासवागुरावेशमैच्छन्मह्लदपक्षिणः ।
(B 806) त्रिजगत्सर्गसंहारकरणोद्धुरभैरवः ।
विधिः सहायतां धत्ते भियेवोग्रात्मनां विधौ ।
(B 807) राधेयस्यन्दनस्येव भूमिर्भूयो भये तदा ।
छिद्रकाले रुजत्पादं तीव्रा मार्गयते रुजा ।
(B 808) कालज्ञो दीर्घसूत्रोऽथ सूहो विमलकाभिधम् ।
स्वभृत्यमिति सन्दिश्य व्यसृजन्मह्लदं प्रति ।
(B 809) बालो राजा नवं राज्यं मन्त्री मार्गपतिर्जरन् ।
धुर्यो यदि भवान् दूरे तर्हि का जगतो गतिः ।
(B 810) अपेक्षन्ते प्रकृतयस्त्वामात्मानमिवाखिलाः ।
पाषाणा ह्यर्कपाषाणाः सूर्योदयदशां विना ।
(B 811) अवहेलामयं राजधुरः संवहनं तव ।
वर्धतां दुर्धियां चान्तरातङ्कविषवल्लरी ।
(B 812) अस्मच्चक्षुश्चकोरोऽपि चिरतृष्णाकदर्थितः ।
अमन्दमानन्दनीयः कलैकनिधिना त्वया ।

महम्मदो मार्गपतेर्बन्धं श्रुत्वैव शौर्यवान्।
भाङ्गिलाचलमार्गेण मार्गाभिज्ञः पलायत॥ ६१८॥

(B 813) निवेद्य कुशलप्रश्नं मार्गराजस्य सादरम्।
विमलो मह्मदस्याथ सन्देशं निरवर्णयत्।
(B 814) स्वद्रोहनिश्चय जानन्मह्मदः श्रुततद्वचाः।
स्वं विना स्वपितुर्बन्धं स मत्वा कोशयन्त्रितः।
द्वित्रांस्त्वादिश्य तान्वीरान्कश्मीरेभ्योऽचलत्स्फुटम्।

[(l. 1) D सो (emended as above with B) दयः (<°यस् mislec. for S'ār. या)सहः. —(l. 3) B °को ‾सन्. —(l. 4) B (evid. emend.) लब्ध- (for °ह). —(l. 5) M om. second हि —(l. 8) D (after corr.) दूय· ; B दूढः (as above); D कुलीन- (emended as above with B). —(l. 10) D दांबिके (emended as above with B). —(l. 11) B anusvāra om. in शस्त्र. —(l. 13) M (evid emend) हस्ति- (for °स्त-). —(l. 14) B °युु ‾बिलम्; S'$_6$ °युषोंबिलम् (sic). —(l. 17) D B °पेक्षणम् (emended as above with M). —(l. 23) B anusvāra om. in मधुरं. —(l. 24) D B कं न (<कन्न mislec. for S'ār. छन्न-); M (evid. emend) स्नेह (for द्रोह). —(l. 25) M (evid. emend.) °वान् (for °भृत्). —(l. 29) D भोज्यैवा° (mislec. for S'ār. रा). —(l. 31) D B -करणोद्धार- (emended as above). —(l. 32) D B विधेः (emended to विधौ with M). —(l. 33) B (evid. emend.) भिये (for भये). —(l. 34) D रुदत्° (emended as above with B). —(l. 42) D B दुर्धियं (emended as above with M). —(l. 44) B visarga om. in °नीयः. —(l. 46) D विमह्लो (sic). —(l.47) D B °वचः (emended as above with M)].

618 a) S'$_2$ (evid. emend) मुह°. —b) S'$_2$ D बन्धुं. —d) S'$_{2-6}$ C पलायितः.

—After 618 D B S'$_6$ (on separate folio) ins. :

99* (B 816) मारुतस्येव वीरस्य गतिः क्वापि न हन्यते।
श्रुत्वा तद्गमन दूतान्मन्त्रानिर्भेदशङ्कितः।
लद्दमार्गपतिं रोद्धु सहसा समचिन्तयत्।
(B 817) रुजः संवीक्षणव्याजान्मार्गेशस्याशयाप्तये।
विश्वासनाय च प्रास्यद्गद्दोत्सं तस्य सद्मनि।
(B 818) चिकित्सकौषधाहारी मार्गेशतिमिनाऽऽहूतः।
नाबोधि पिण्डीनिर्गूढबडिशं पुनरुत्सवः।

निरुध्यमानं निःशङ्कमगदङ्कारशङ्करम् ।
अप्रयुक्तातितीक्ष्णापि शास्त्री धीश्च व्यडम्बयत् ॥ ६१९ ॥

अपश्यन् दर्पतः किञ्चित् सिंहो विशतु वागुराम् ।
चित्रं तु तद्विशेत्पाशं दूरदृश्वाऽपि यत् खगः ॥ ६२० ॥

एकाहेनैव तत्कृत्वा मह्मदप्राप्तिचिन्तया ।
कन्ययेव दरिद्रः स नक्तंदिवमदूयत ॥ ६२१ ॥

(B 819) तावन्मार्गपतेः सौधं सिंहनादोद्भटैर्भटैः ।
जवाद्रोधितवान्मन्त्री दाशो नीडं तृणैरिव ।
(B 820) तीक्ष्णैरपि दयाविष्टैरिष्टैरिव स विह्वलैः । [10]
कथञ्चिद् दोषरहितो मार्गेशः समरुध्यत ।

[(l. 3) B (evid. emend.) लब्ध- (for लद्-). —(l. 4) D B °शस्य श° (emended as above). —(l. 5) D B प्रासद् (emended as above). —(l. 10) D B अप्यदया° (emended as above with M)].

619 b) S'_1 द om. in अगदङ्कार-. —d) $S'_{3.5}$ (marg. *sec. m.*) C शस्त्रि-.

620 a) $S'_{2.3.5.6}$ K C अपश्यद्° (mislec. for S'ār. न्द); $S'_{2.5}$ (marg. *sec. m.*) $_6$ C (gram. assim.) कश्चित् (for किञ्चित्). —b) D B S'_6 (after corr.) विशति. —c) $S'_{3.5}$ marg. पाद (mislec for S'ār. शं). —d) $S'_{2.3}$ RSs_2 -दृक्चा (S'_3 marg. *pr. m.* श्वा)पि; $S'_{1-5.6}$ (before corr.) K C यः ख (<यᳵख jihvamūlīya mislec. for S'ār. त्खगः).

—After 620 D B S'_6 (on separate folio) ins.:

100*(B 823) ततो मार्गपतेः पुत्रान्मेषानिव स सौनिकः ।
रुद्धवानुद्धतक्रोधः पाप्मा मूर्त इवापरः ।
(B 824) ताभ्यां सपरिवाराभ्यां कारागारमपूपुरत् ।
न परं भुवनं सर्वं दुर्यशोभिश्च निश्चलैः ।

[(l. 2) S'_6 -कोपः (for -क्रोधः)].

621 a) S'_{1-6} K C तच्छ्रु (mislec. for S'ār. त्कृ)त्वा. —b) S'_1 (before corr) $_{2-5}$ K C मह्मदः. —d) $S'_{4.5}$ K D °दिनम् (for °दिवम्).

दुर्दण्डदेशे गोविन्दनाम्नो मित्रस्य वेश्मनि।
विश्वस्तः प्राविशत् तावद्विश्रमार्थं महम्मदः॥ ६२२॥

वह्नेर्धूमविवर्धितः शमयति ज्वालाभरं वारिदो
वृक्षक्षोदभवो वनानि नयति क्षिप्रं कृशानुः क्षयम्।
दाहं जन्मभुवो दिशेद् विषतरुर्वैरस्यदोषावहं
द्रुह्यन्त्यत्युपकारिणेऽपि नितरां लोभाभिभूता जनाः॥ ६२३॥

प्राप्ते महम्मदे मार्गपतौ विश्वासतो गृहान्।
स गोविन्दखशश्चित्ते क्षणमेवमचिन्तयत्॥ ६२४॥

मन्त्रिणा सूहभट्टेन राज्योपद्रवरक्षिणा।
द्वैराज्यकारी दुर्बुद्धिर्विन्यवारि महम्मदः॥ ६२५॥

---

622 [d]) S'_1 विश्रा° (sic); S'_2 (evid. emend.) मुहम्मद-.

—After 622 D B S'_6 (on separate folio) ins.:

101* (B 827) श्रीसेकन्दरदत्तैतद्देशाधीकारशालिना।
मह्मदस्य पुरा शाखी तेनानाटि हि दुर्धिया।

[(l. 1) B (evid. emend.) °सिकं°; °धिकार-].

623 [a]) $S'_{4.5}$ (before corr.) ज्वारा-. —[b]) S'_2 -भुवो (for -भवो); D कृशाणु; S'_6 स्वयम् (for क्षयम्. Thus marg.) —[d]) S'_4 (after corr.) $_5$ K D द्रुह्यत्त्यु°; S'_5 (marg. *sec. m.*) $_6$ C °कारिणो; D B S'_6 (marg.) सततं (for नितरां); $S'_{1.4.5}$ K D °भूतो जनः.

624 [a]) S'_2 (evid. emend.) मुह°. —[b]) S'_3 गृहम् (mislec. for S'ār. °हान्).

625 [c]) D B S'_6 (after corr.) काङ्क्षी; S'_1 र् om. in °बुद्धिर्. —[d]) S'_5 (marg. *sec. m.*) C B °रित्य (mislec. for S'ār. विन्य); S'_2 (evid. emend.) मुह°.

—After 625 D B S'_6 marg. ins.:

102* (B 831) लीलेवापाक्रिया कर्तुरपकार्यस्य सा पुनः।
नाडीव व्रणिता जातु न शुष्यति कथञ्चन।

(B 832) परिणामेऽतिदुःखेन सुखेनासुखसीमनि।
अपथ्येनेव किं न स्यात्सेवितेनामुना फलम्।

[(l. 4) B (evid. emend) नः (for न)].

राजद्रोहोद्यतः पापी निःसामर्थ्यो भयादयम् ।
मम देशं प्रविष्टोऽद्य रक्षणीयो न युज्यते ॥ ६२६ ॥

तावच्छ्रीसूहभट्टेन विसृष्टाः श्रेष्ठबुद्धयः ।
अन्वेषका गृहं प्राप्ता गोविन्दस्य खशेशितुः ॥ ६२७ ॥

मैत्रीमुल्लङ्घ्य निर्व्यूढामाश्रितस्य च रक्षणम् ।
महम्मदं निजं मित्रमर्पयामास दुर्मतिः ॥ ६२८ ॥

सुप्तं हरिमिव व्याधो यदा बद्ध्वार्पिपत् खशः ।
पशुवत्तं तदा तेऽथ कश्मीरानानयन् द्रुतम् ॥ ६२९ ॥

मन्त्रार्दितस्य फणिनः प्लवगाश्चपेटै-
र्व्याधाः सटाविघटनान्निरसोर्हरेश्च ।
बद्धस्य कातरतया बलिनोऽवमानै-
र्निन्दां विना किमिव नाम परं लभन्ते ॥ ६३० ॥

---

626 a) $S'_{2.3.6}$ C राज्य-.
—After 626 D B S'_6 marg. ins.:
103* (B 834) इति सम्मन्त्र्य विश्वस्ताजिह्मगो महादं ततः ।
सुप्तं हरिमिव व्याधो गोविन्दस्तं निबद्धवान् ।
(B 835) अनेकेनाथ रत्नेन निःसपत्नत्वलिप्सया ।
एकं सूहः स पुंरत्नमक्रीणान्महाद ततः ।
[(1 2) D निबंध (<बन्धं mislec. for S'ār. द्ध)वान्. —(1. 4) D B अक्रीणत् (emended as above)].
627 b) S'_6 श्रे (*sup. lin.* ज्ये)ष्ठ-.
628 ab) $S'_{1.4.5}$ K om. 628[ab], in S'_5 supplied later marg. *sec. m.* —c) S'_2 (evid. emend.) मुह°. —D B om. 628.
629 b) $S'_{1-5\ 6}$ (before corr.) K C [अ]क्षि (mislec. for S'ār पिं)पत्. —d) S'_1 (after corr.) $_{4.5}$ K अनयन् (emended as in text with $S'_{2\ 3.6}$ C D B); S'_1 (before corr.)$_{,4}$ C D °नयद् (mislec for न् in S'ār. conj न्द्रु).
630 b) S'_2 सदा (mislec. for S'ār. टा). —c) S'_1 या om. in °तया; $S'_{4.5}$ K D °तरा (for °तया). —d) C anusvāra om. in निन्दां; D परे (mislec. for S'ār. रं).
—After 630 D B S'_6 marg. ins.:
104* (B 839) करोटीटङ्कनाघट्टरदटाङ्कारकुट्टनैः ।
पर्यभूयत जिह्मेन सूहभट्टेन महादः ।

मान्यं कृतावमानं तं शङ्कमानः पलायनम् ।
बहुरूपे महादुर्गे सूहः कारामवीविशत् ॥ ६३१ ॥

विद्युद्द्योतभरैर्निशि प्रवसतः पान्थान्नवो वारिदः
पञ्चास्यो वनवासिनो मृगगणान् व्यावृत्त्य विप्रेक्षितैः ।
गम्यान् वक्रगतैर्दिनेशतनयो राशीनजादीन् विधि-
र्भद्राभासविलोकनैर्दुरितिनो विश्वास्य पर्यस्यति ॥६३२॥

शाहनाम्नयास्ततो दास्या मुखेन प्रतिबोधितः ।
महादो निजधात्रेयैर्बन्धस्थानादकृष्यत ॥ ६३३ ॥

स हि स्वेदाकुलः स्नानं करोमीति स्वरक्षकान् ।
भ्रामयित्वा प्रविश्याथ स्नानकोष्ठं ततोऽचलत् ॥ ६३४ ॥

धात्रेयैर्विहितं सन्धिभेदस्थानमुपेत्य सः ।
हंसः क्रौञ्चान्तरमिव निःसृतोऽथ महम्मदः ॥ ६३५ ॥

रोषादिव स्रुतिं हर्तुं निष्पतन्निर्झराम्भसाम् ।
भृगोरिव ततो दुर्गाददाज्झम्पामकम्पितः ॥ ६३६ ॥

---

631 [d]) $S'_{2\cdot3}$ C visarga om. in सूह; C कारम्.

—After 631 D B S'_6 marg. ins.:

105* (B 841) हितैषिणो निजप्राणैर्देवस्य स्वानुजीविनः ।
विषयेऽस्मिन्ह्यधीकारस्तेनामन्दमधीयत ।

632 [b]) K मृग– (for वन–. Thus marg.); B (evid. emend.) °वृत्य. —[c]) $S'_{2\,3\cdot5\cdot6}$ (before corr.) K C गत्या; S_4 गत्यान् (for °म्यान्); D अजाधीन् (sic). —[d]) S'_1 (marg. *pr. m.*) gloss: ड (*inf. lin. pr. m.* दु)रितिनः पापिनः विश्वास्य विश्वास कृत्वा पर्यस्यति नाशयति.

633 [b]) D B S'_6 marg. -विम्बितः (for -बोधित-).

634 [a]) C B खेदाकु°. —[c]) D B भ्रम°.

635 [d]) S'_2 (evid. emend.) मुह°.

636 [a]) $S'_{2\cdot3}$ C श्रुति; D B स्तुति (for स्रु°); S'_6 श्रु(*sup. lin. pr. m.* स्तु)ति; D B S'_6 (after corr.) हतुं. —[b]) D B S'_6 marg. उत्पतन्° (for निष्पतन्°). —[d]) B (evid. emend.) S'_6 marg. ददौ (for अदाज्); C जम्पाम्.

अशक्नुवन्नमुं रोद्धुं पाषाणा रक्षिणो न च ।
निर्झरास्तु तदङ्घ्रिस्थनिगडध्वनिडम्बरम् ॥ ६३७ ॥

धात्रेया मह्मदस्याथ भञ्जन्तो निगडान् दृढान् ।
सूहभट्टममन्यन्त भग्नं साकं स्वबन्धुभिः ॥ ६३८ ॥

महम्मदवदेवास्मिञ्शङ्कमानः पलायनम् ।
वृद्धं निपीतकोशोऽपि मार्गेशमवधीद् द्विजः ॥ ६३९ ॥

हते मार्गपतौ वृद्धे सूहभट्टेन दुर्धिया ।
अमन्दनिन्दमाक्रन्दत् पितरीवाखिलो जनः ॥ ६४० ॥

ऋक्षैः संलक्षयन्नाशाविशेषं निशि निश्यथ ।
पक्षीव नीडभ्रष्टः स सूहोलूकभयादयात् ॥ ६४१ ॥

अहस्तस्य विहस्तस्य रात्रिरासीन्निशा दिनम् ।
विपर्यैति ध्रुवं सर्वं विधौ विधुरतां गते ॥ ६४२ ॥

कारानावं समुल्लङ्घ्य चलितं तं स्मरन्मुहुः ।
महम्मदतिमिं सूहधीवरः शुचमासदत् ॥ ६४३ ॥

---

637 a) K वो (mislec. for S'ār. रो)द्धुं. —b) D B S'_6 (after corr.) पाषाण°. —c) S'_1 तत (by ditto.)द–.

638 a) S'_2 दात्रेया. —b) D भजंतो (sic). —c) S'_5 (before corr.) K सूर्य– (mislec. for S'ār. ह).
—After 638 D B S'_6 marg. ins.:
106* (B 849) हिमगमनतः क्लान्तस्वान्तो हिमं मनुतेऽनलं
तटतरुमुखं नावा गच्छन्व्रजत्परिपश्यति ।
वलति नितरां विश्वं विश्व विवेत्ति च मूर्छितः
सरलहृदये शङ्काग्रस्तस्तनोत्यतिशङ्किताम् ।
[(l. 2) B सु (mislec. for Dev. मु)ख].

639 a) S'_2 (evid. emend.) मुह°; D B S'_6 *sup. lin.* एतस्मिन् (for एवा°). —d) C मार्गे समबधीत्; D B S'_6 marg. स मार्गेशमघातयत्.

640 c) $S'_{1\cdot4\cdot5}$ K C अक्रन्दन् (emended as in text with $S'_{2\cdot3\cdot6}$ D B). —d) S'_{1-6} K C [अ]खिला जनाः (emended as in text with D B).

641 b) S'_2 -नि (mislec. for S'ār. वि)शेष. —d) S'_{2-6} K C B लोक– (for °लूक–).

643 e) S'_2 मुह°.

मन्त्रिणा सूहभट्टेन पालितैर्लालितैर्जनैः ।
ज्ञातो दर्शनमात्रेण स्वर्यातः श्रीसिकन्धरः ॥ ६४४ ॥

श्रीसिकन्धरशाहिर्यं शोभादेव्याः स्वमात्मजम् ।
उत्पिञ्ञानामभावार्थं स्वदेशान्निरवासयत् ॥ ६४५ ॥

उदीचीपतिना राजपुत्रत्वादभिनन्दितम् ।
कश्मीरानाययौ जेतुं तमादायाऽथ मल्लदः ॥ ६४६ ॥

तुरुष्ककटकैः सार्धं श्रुत्वा पिरुजमागतम् ।
व्यसृजत् तन्निरोधाय सूहः श्रीलद्दगौरकौ ॥ ६४७ ॥

मन्त्रैः श्रीलद्दराजस्य विक्रमैर्गौरकस्य च ।
सा तुरुष्कचमूः शान्ता व्याधिर्दानजपैरिव ॥ ६४८ ॥

वीतभीतिस्ततो मन्त्री कम्पनाधिपतिं व्यधात् ।
लद्दराजं गौरभट्टं क्रमराज्येश्वरं च सः ॥ ६४९ ॥

सन्ध्याक्षण इवोदग्रे सूहे रञ्जितभूभृति ।
नाभूतामुदितौ राजयुवराजौ रवीन्दुवत् ॥ ६५० ॥

श्येनो हन्ति पतत्रिणो मृगपतिर्निष्पातयिष्णुर्मृगान्
भिद्यन्ते मणयोऽपि वज्रमणिना खाता खनित्रैर्मही ।
पुष्पाणीव नभस्वता ग्रहगणाः सूर्येण निर्धूनिताः
प्रायेणात्र विलोक्यते परिभवत्रासः सजातीयतः ॥६५१॥

---

644 d) S′2·3 °सेकन्धरः; C °शि(Bengali speech-habit) कन्धरः; D B S′6 (after corr.) °सिकन्दरः.

645 a) S′2·3 °सेकन्धर–; S′6 °सिकन्द (before corr. न्ध) र–; C °शि (Bengalı speech-habit)कन्धर–; D B ° से(B सि)कन्दर–; M (evid. emend.) -शाहो (for शाहिर्).

646 c) S′3 C काश्मी°.

647 a) D B साक (for सार्धं).

648 b) S′2 विक्रमैशौर° (sic).

650 b) S′6 (by metathesis) रञ्जति (for रञ्जित–).

651 b) S*3 विद्यन्ते; —c) S′1–5·6 (before corr.) K C च भास्वता (emended as in text with D B).

द्विजातिपीडने तेन प्रेरितोऽपि मुहुर्मुहुः ।
श्रीसिकन्धरभूपालः करुणाकोमलाशयः ॥ ६५२ ॥

यवनाब्धिमहावेलां यामकार्षीत् कथञ्चन ।
उल्लङ्घिता द्विजातीनां तेन दण्डस्थितिस्ततः ॥ ६५३ ॥

दर्शनान्तरविद्वेषी प्रदोषस्तमसां निधिः ।
यागयात्रादि नागानां दुर्वृत्तः स न्यवारयत् ॥ ६५४ ॥

शङ्कमानः कृतातङ्कसङ्कोचानां द्विजन्मनाम् ।
विदेशगमनाज्ञातिरक्षामक्षाममत्सरः ॥ ६५५ ॥

मोक्षाक्षरं विना मार्गो दातव्यो नैव कस्यचित् ।
इत्यादिशद्देशेषान् स मार्गरक्षाधिकारिणः ॥ ६५६ ॥

ततो मीनानिव व्याधो दत्तबन्धे सरिज्जले ।
द्विजातीनतिदुर्जातो देशेऽस्मिन् न्यग्रहीत्तराम् ॥ ६५७ ॥

तद्भयानलजं तापं पापं च बहवो द्विजाः ।
अग्निज्वालाप्रवेशेन सहसैव न्यवारयन् ॥ ६५८ ॥

केचिद्विषेण पाशेन परे तोयेन चापरे ।
भृगुणा वह्निना चान्ये विप्रा भीत्या विपेदिरे ॥ ६५९ ॥

---

652 a) S'$_{2\cdot3\cdot6}$ C [अ] नेन (for तेन. Thus marg. in S'$_{6}$). —c) S'$_{2\cdot3}$ °सेकन्धर–; C शि(Bengāli speech-habit)कन्धर–; D B से (B सि) कन्दर–.

653 c) D B S'$_{6}$ marg. उदलङ्घि. —d) S'$_{5}$ after ततः (*int. lin. sec. m.*) युग्मं.

655 c) S'$_{6}$ (after corr.) विद्वेष– (for विदेश–). —d) S'$_{6}$ -सु(sic) न्व (mislec. for S'ār त्स)रः.

657 c) D B S'$_{6}$ marg. लोकानप्य° (for द्विजातीन°).

658 a) S'$_{1}$ °नललं (mislec. for S'ār. ज); S'$_{2-6}$ K C °नलसन्तापं. —b) D B जनाः (for द्विजाः).

659 d) D B जना (for विप्रा).

राजद्रोहिसहस्रेण रक्षितुं राजवल्लभः।
न त्वेकमशकद्विप्रमेतस्मिन् द्वेषदूषिते ॥ ६६० ॥

दुर्वहत्वेन निन्दन् स राज्यभारग्रहं खलः।
अश्लाघत द्विजाक्रन्दश्रवणानन्दलाभतः ॥ ६६१ ॥

गृहाद्भूम्येव विप्राणां पङ्क्तिर्जात्यभिमानिनी।
रुद्धद्वारात्ततो देशादपमार्गैरपासरत् ॥ ६६२ ॥

त्यक्त्वापि पितरं पुत्रस्तं पिता चागमद् द्विजः।
सूहान्तके कृताक्षेपे विदेशं परलोकवत् ॥ ६६३ ॥

क्ष्मा रूक्षा क्षाममशनं व्यायामो वेदनामयः।
जीवन्नरकता तेषां विदेशोऽगाद् द्विजन्मनाम् ॥ ६६४ ॥

घाटीफणीन्द्रभीतीव्रतापस्वल्पाशनातुरैः।
मार्गेऽनेकैर्द्विजैर्मृत्युलाभात् सुखमलभ्यत ॥ ६६५ ॥

---

660 a) M -द्रोहीन् (sic). —b) S′3 D -वल्लभाः. —c) S′2–6 K C अशकन्वि° (mislec. for S′ār. द्वि); D B S′6 marg. लोकम् (for विप्रम्). —d) D B S′6 marg. -दीक्षिते (for दूषिते).

661 b) S′3–5 K C -भाराद (mislec. for S′ār. रग्र)हं; S′2·6 -मल (for -ग्रह. Thus marg. in S′6). —c) D B जना° (for द्विजा°).

662 a) S′3 K C °द्भ्रू (mislec. for S′ār. द्भू) म्येव; B (evid. emend.) भूयेव; S′5 धू (marg. *sec m.* भू) म्यव; S′6 भूम्ये (after corr. यें) व; D B S′6 marg. लोकानां (for विप्राणां). —c) D B S′6 marg. -मार्गात् (for द्वारात्); S′2·3 त् om. in द्वारात्. —d) C S′5 marg. °सरत (sic).

663 b) D B S′6 marg. जनः (for द्विजः). —d) S′5 K °यत् (for °वत्).

664 b) S′2·3·5 (marg. *sec. m.*) C व्यामोहो (for °यामो). —d) D B S′5 (marg. *sec. m.*) 6 (marg.) विद्वेषो (for °देशो); D B S′6 marg. [अ]भून्महात्मनाम् (for [अ]गाद्द्विजन्म°); S′3 C conflated विद्वेषोऽगाद्.

665 a) S′2 (evid. emened.) तदा; S′3 धाती- (for घाटी-). —b) D B S′6 (after corr.) °शनान्त (mislec. for S′ār. तु) रैः. —c) D B S′6 (after corr.) मार्गे न कैर्. —d) S′2 अमन्यत (for अलभ्यत).

क्व स्नानं क्व च ध्यानं तपः क्वच जपः क्वच ।
भिक्षार्थमटतां ग्रामानगात् कालो द्विजन्मनाम् ॥ ६६६ ॥

द्विजानामुपकारोऽभूदपकारमुखादहो ।
यत्तन्निर्वासिताः सर्वे पापं तीर्थेष्वनाशयन् ॥ ६६७ ॥

विदेशमगताः शुष्यत्कलत्रत्राणचिन्तया ।
म्लेच्छवेषा द्विजाः केचित्कश्मीरेष्वेव चाभ्रमन् ॥ ६६८ ॥

विच्छेत्तुमिच्छता विद्यां तेनापहृतवृत्तिभिः ।
लडितं प्रतिवेश्माग्रे पिण्डीलोभाद् द्विजैः श्ववत् ॥ ६६९ ॥

तुरुष्कदर्शने भक्त्या ननु द्वेषेण स द्विजान् ।
व्यप्लावयदतश्चास्मिन् हत्या न प्रजगल्भिरे ॥ ६७० ॥

इत्याख्याने स एवैषां मतस्य परिहारदः ।
द्वेषद्योतनशक्तानां कार्याणामेव दर्शनात् ॥ ६७१ ॥

---

666 d) D B S′6 marg. महात्मनां (for द्विजन्म°).

667 a) D B S′6 marg. लोकानाम् (for द्विजा°). —c) S′2 (evid. emend.) ये (for यत्); D सर्व. —d) S′6 पापतीर्थैर्व्य (marg. र्थेष्व) ना°.

668 S′4·5 K om., 668-678 in S′5 supplied later *sec. m.* marg. —a) B erroneously आगताः, S′5 (marg. *sec. m.*) °गमनाः (for °मगताः). —D om. 668cd. —c) S′2·3·6 C B -वेशा. —d) S′2 चावसन् (for चाभ्रमन्); S′5 after चाभ्रमन् (marg. *sec. m.*) 668 st. no.

669 S′4·5 K missing (cf. v. l. 668). —a) B विच्छेतुम् (sic). —b) S′2·3·5 (marg. *sec. m.*) °हृत- (for °हृत-). —c) S′1–3·6 C °ग्रं D B [अ] थ (for °ग्रे). —d) S2·3 पिण्ड-; D B S′6 marg. जनैः (for द्विजैः).

670 S4·5 K missing (cf. v. l. 668). —b) D जनान् (for द्विजा°). —c) S′2 व्यापादयत् (for व्यप्लाव°). —d) S′3·5 (marg. *sec. m*) 6 C हन्या (mislec. for S′ar. त्या); S′2 हन्यात्ते (for हत्या न).

671 Ś4·5 K missing (cf. v. l. 668). —a) S′1 °ख्य · स (blank with dot); S′2·3·5 (marg. *sec. m.*) 6 C °ख्यच्च (emended as in text with D); B (erroneously) S′6 marg. °ख्यानेन वै तेषां (for °ख्याने स एवैषां); S′3 एवैश्यां (sic). —b) S′1–3·6 C D B स (mislec. for S′ār. म) तस्य.

रत्नाकरं यमाश्रित्य ब्राह्मणा जगतीभृतः।
पक्षरक्षां व्यधुः सोऽभूत् क्षुद्रभट्टोऽस्य वल्लभः॥ ६७२॥

मलानोदीर्ननामानं यवनानां परं गुरुम्।
वैदग्ध्याच्छङ्कमानः स द्रोहीति तमबन्धयत्॥ ६७३॥

यतः प्रभृति स प्रापद् राज्यमच्छत्रचामरम्।
ततः प्रभृति रोगार्तिरिव दर्शनदूषणा॥ ६७४॥

स्वप्नेऽपि नात्यजत् सूहभट्टं घट्टितवैरिणम्।
भोगः सद्वासना चातिशुद्धानां तपसां फलम्॥ ६७५॥

तस्यैव फलपूर्णानामृतूनामिव मन्त्रिणाम्।
मानस्य हानिसम्पत्ती भास्वतोऽधीनतां गते॥ ६७६॥

एकस्मिञ् शाहिखाने स दृष्ट्वा मन्त्रपराक्रमौ।
अत्यन्तचिन्ताचकितो निद्रां नापत् कदाचन॥ ६७७॥

पश्यत्येवाबिले सूहसर्पे सविषया दृशा।
शाहिखानप्रदीपोऽभूत् तमः संहर्तुमक्षमः॥ ६७८॥

---

672 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. v. l. 668).

673 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. V. l. 668). —a) M (evid. emend.) मल्ला–; $S'_{2\cdot3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) $_6$ C -नोद्दी (mislec. for S'ār. र्दी) न–; D B –नोर्देन–; M (erroneously) -नामा नु (for नामान). —b) S'_3 वरं (for परं); M (erroneously) परो गुरुः.

674 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. v. l. 668).

675 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. v. l. 668). —a) S'_2 स्यहे- (for सूह-). —b) D घटित-.

676 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. v. l. 668). —d) S'_1 [अ] धीत (after *p.m* corr. न) तां.

677 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. v. l. 1. 668).

678 $S'_{4\cdot5}$ K missing (cf. v. l. 668). —a) S'_1 (after corr.) $_{2\cdot3\cdot6}$ C D B पश्यन्नेवाबिल (mislec. for S'ār. ले). —b) $S'_{1-3\cdot6}$ C D B -सर्प (mislec. for S'ār. र्पे).

द्विजातिपीडया शास्त्रनिन्दया द्रोहचिन्तया ।
चिकित्सया च तस्याब्दैर्यातं त्रिचतुरैस्तथा ॥ ६७९ ॥

प्रजापुण्योदयेनेव प्रेरितो दुष्कृतोत्थितः ।
क्षयामयो दुश्चिकित्स्यो द्विजराजमशोषयत् ॥ ६८० ॥

अनालोक्यैवेन्दोरुदयमगमिष्यद्यदि शमं
समन्तान्नादित्योपलदहनराशिव्यतिकरः ।
किमद्रक्ष्यन्नायं तदुदयवशास्त्रावितुहिन-
द्युतिग्रावाम्भोभिः कृतधरणितापोपशमनम् ॥ ६८१ ॥

वर्षांस्त्रिचतुरानन्याञ्जीवेच्चेत्स न किं ततः ।
शाहिखानोदये पश्येदिहैव स्वांहसां फलम् ॥ ६८२ ॥

जीवत्येव ततः सूहभट्टे भीत्या पलायितम् ।
विश्वास्य लद्दराजं द्राग्हंसगौरौ बबन्धतुः ॥ ६८३ ॥

---

679 a) D B S″6 marg. जनाति- (for द्विजाति-).

—After 679 D B S′6 marg. ins.:

107* (B 891) दयावानिव दोषस्य हेतुमात्रपरीक्षया ।
सवृतौजा व्यलम्बिष्ट शाहिखानस्य बाधने ।

(B 892) वलीमुखमनोज्ञः स प्रजाभाग्यबलोदयात् ।
अनैषीद्भग्नतां शाहिखानचिन्तामणि न च ।

[(1.1) D B दायवानिव दोषोस्य (emended as above). —(1.2) D संवृतोजा (emended as above with B)].

680 a) S′4 D B [ए]व (for [इ]व). —b) S′4·5 (before *sec. m.* corr.) K पूरितो. —c) S″3 D °कित्सो. —d) S′2·6 अशेषयत्.

681 a) S′6 (before corr.) C समं. —b) S′2·3 om. न. —c) D B S′6 (before corr.) अद्राक्ष्यत्; S′2·3 °न्नार्थं (S′2 °थ) (for °यं), S′4 -वद (mislec. for S′ār. श-). S′3 submetric -सत्रावि- (for -वशस्त्रावि-); D B -स्त्राव-. —d) S′1·3–6 K C D B (gram. assim.) -शमनैः; S″2 -शमनः (emended as in text with M).

682 a) B अन्याज् (sic).

683 c) S2·4–6 K C विश्राम्य-(mislec. for S′ār. विश्वास्य).

श्रीधेनौ रागिणौ तौ द्वौ मदोदग्रौ वृषाविव।
अन्योन्यशृङ्गभङ्गार्थं प्रावर्तेतां द्विजे मृते ॥ ६८४ ॥

कारायाः मोचिते लद्दराजे हंसेन संयति।
प्राणांस्त्यक्त्वा गौरभट्टः सुरस्त्रीणां मुदं व्यधात् ॥ ६८५ ॥

त्यक्त्वा गत्यन्तराभावात् करिकर्णविलोलताम्।
पुंश्चल्येव पतिर्वृद्धो भेजे हंसस्तदा श्रिया ॥ ६८६ ॥

बालोऽपि शाहिखानोऽस्य नोत्सेकं सोढवान् पुनः।
शशीव तिमिरस्फारं नहि तेजो वयोऽनुगम् ॥ ६८७ ॥

ठक्कुरैः सह सम्मन्त्र्य युवराजोऽथ मन्त्रवित्।
लद्दराजं विनिघ्नन्तं हंसभट्ट रणेऽवधीत् ॥ ६८८ ॥

शाहिखानं प्रजारागो निम्नं पय इवाऽऽगमत्।
अमन्दचूतसम्पत्तौ कुन्दं निन्दति पद्पदः ॥ ६८९ ॥

युवराजं जयोदग्रं परिरब्धुं समुत्सुका।
राज्यश्रीः समयालाभाच्चिन्ताकुलमवर्तत ॥ ६९० ॥

स्नेहाद्विदग्धभावाच्च प्रजारागभरादपि।
अधिकारभरं राजा युवराजे समार्पिपत् ॥ ६९१ ॥

मेरकेसरसंज्ञस्य तुरुष्कस्याऽथ दुर्मतेः।
द्विपस्येव मदान्धस्य द्विष्टोऽभूत् तद्गुणाङ्कुशः ॥ ६९२ ॥

---

684 a) D -धनौ (sic). —d) $S'_{1-5\cdot6}$ (before corr.) K C प्रावर्तेते (emended as in text with D B).

685 a) $S'_{1\cdot4}$ लद्ध-.

687 d) S'_2 नाह्नि (for नाहि).

688 c) D लद्ध-. —d) S'_2 हस- (for हस-).

689 d) D B S'_6 (after corr.) निन्दन्ति; S'_6 D (after corr.) B षट्पदाः.

690 b) S'_2 -रब्धं जयो° (for -रब्धुं समु°).

691 d) $S'_{3\cdot5}$ (before corr.) $_4$ समर्पि°.

692 a) $S'_{1-5\cdot6}$ (after corr.) K C मेरकं (mislec. for S'ār. के) सर-; D B मे (B मी) रकेसार-; RSs_2 मेरकमर-,

सुचिरं मलिनै राज्ञो मानसं वारिदैरिव ।
पैशुन्यवर्षिभिर्नेतुं मालिन्यं न स्म शक्यते ॥ ६९३ ॥

भक्ते दक्षेऽनुजे स्निग्धे भूभृदाश्रितवत्सलः ।
अतिप्रेरणया तेषां राज्येऽप्युद्विग्नतामगात् ॥ ६९४ ॥

युवराजं सेवकांश्च रक्षितुं स्वान् महीपतिः ।
तीर्थानुसरणाकाङ्क्षी तमित्येवमवोचत ॥ ६९५ ॥

अनर्थितर्पणं वित्तं चित्तमध्यानदर्पणम् ।
अतीर्थसर्पणं देहं पर्यन्ते शोच्यतां व्रजेत् ॥ ६९६ ॥

दिग्गजेष्विव युष्मासु भूभारं न्यस्तवानहम् ।
पुरुषोत्तमसेवायै यते शेष इवापरः ॥ ६९७ ॥

शाहिखानार्णवः प्रेममन्दरान्दोलितस्ततः ।
वाणीं सुधाकरकलामीश्वराय नवामदात् ॥ ६९८ ॥

अस्तु सन्देहसन्दोहाद् दूरे तीर्थकदर्थना ।
द्वारं यशःसुकृतयोः प्रजापालनमस्तु वः ॥ ६९९ ॥

चिरस्य पालितां पित्र्यां हित्वा निःशरणां महीम् ।
नैर्घृण्येनैव शूरस्त्वमशक्तयैवाङ्क्ष्यसेऽखिलैः ॥ ७०० ॥

---

693 b) S′$_2$ —b) मानसे.
694 a) S′$_1$ (after corr.) $_{2-6}$ K C स्निग्धो.
695 S′$_{3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) C त्वम् (for तम्).
—For 695 D B. S′$_6$ marg. subst.:
108* (B 908) उन्मग्न इव भोगेषु निमग्न इव शुक्तिषु ।
स महम्मदखानं च शाहिखानमथाब्रवीत् ।
[(l. 1) B (evid. emend.) सूक्तिषु; मुक्तिषु (for शु°) may be considered. —(l.2) D B S′$_6$ (submetric) मह्मद- (for महम्मद-)].
696 a) S′$_3$ अनर्थ-. —b) S′$_3$ अध्यास-; S′$_1$ (after corr.) $_{2-4}$ C K -तर्पणम् (sic). —c) S′$_4$ (after corr.) $_5$ K -तर्पण (for -सर्पण). —d) S′$_3$ शोचितां. —696 cited in Vallabhadeva's *Subhāṣitāvali* No. 3038.
698 a) C साहि-. —ab) S′$_2$ प्रे ··मन्द° (blank with dots).
699 a) D B -सन्दोहा दू.
700 c) S′$_1$ D [इ]व (for [ए]व); S′$_3$ C सूरस्; D त्वाम्. —d) D B आशङ्क्य (for अशक्तया); B D S′$_6$ (after corr.) खलैः.

देवस्य यदि तीर्थानामुत्कण्ठा वर्तते तराम् ।
आराधकानामस्माकं किमन्यत्कार्यमुच्यताम् ॥ ७०१ ॥

व्यक्तमित्युक्तवत्येव युवराजे नरेश्वरः ।
ईषत्स्मितरुचा चारुं पुनर्वाचमवोचत ॥ ७०२ ॥

प्रजानुपालनात् पुण्यं केवलात् कियदर्ज्यते ।
रसायनानामग्र्यं यदनेकरसचर्वणम् ॥ ७०३ ॥

देहात् पृथङ् निवसतो मद्भुजस्येव ते वत ।
दृष्ट्वा पराक्रमं शङ्का मदशक्तौ कथं भवेत् ॥ ७०४ ॥

एतावदपि वाक्यं मे यदि नैवानुतिष्ठसि ।
त्वयि सङ्कल्पिताः शेषास्तदाशाः सन्तु दूरतः ॥ ७०५ ॥

निर्बन्धेनेति जल्पन् स तीर्थार्थं धरणीपतिः ।
युवराजं हठाद्राज्यभारमग्राहयच्चिरात् ॥ ७०६ ॥

श्रीजैनोल्लाभदीनाख्यः सुरत्राणो भवन् भवान् ।
चिरं राज्यं क्रियादेवं राजास्याशिषमभ्यधात् ॥ ७०७ ॥

तीर्थदर्शनलोभेन स्वदेशान्निरगान्नृपः ।
न पुनर्युवराजस्य चित्तात्प्रेमार्गलाञ्चितात् ॥ ७०८ ॥

कोशसाराणि रत्नानि वाजिरत्नानि चार्पयन् ।
भ्रातरं वसतीर्द्वित्राः सोऽन्वगात् प्रेमगौरवात् ॥ ७०९ ॥

मार्गे क्लेशं प्रयत्नेन सिद्धिं तीर्थफलाल्पताम् ।
उक्त्वा मार्गे खला राज्ञस्तीर्थश्रद्धामखण्डयन् ॥ ७१० ॥

---

702 c) S′2 -रु···रुं (blank with dots).

703 b) M (evid. emend.) इयत् (for कियत्).

704 b) S′2 (evid. emend.) तत् (for ते); S2.3.6 C तव (by metathesis) (for वत).

707 a) C (hypermetric) -जेनोल्लाहभ° (for -जैनोल्लाभ°); D °ल्लाव°. —b) S2.3.5 (marg. *sec. m.*) C B भवद्भ° (mislec. for S′ār. न्भ). —d) M (evid. emend.) अप्यदात् (for अभ्यधात्).

708 d) S1.4 (before corr.) 5 K °लाञ्छितात् (sic).

709 a) S′3 6 C कोष-. —d) S′2 [अ]नु (mislec. for S′ār. न्व)गात्; D B [अ]न्वयात्.

स्वजामातुस्तिरस्कारं मन्यमानेन मानिना ।
मद्रेन्द्रेणाथ भूपालो हठात्तीर्थान्निवर्तितः ॥ ७११ ॥

प्राप्तायां शरदि श्रेष्ठदशायामिव भूपतिम् ।
मद्रराजस्तमादाय कश्मीरान् प्रत्यगात्ततः ॥ ७१२ ॥

भ्रातुरागमनात्तुष्ट्या मद्रासारग्रहाद्रुषा ।
नवराजः प्रसादे च कालुष्ये च निमग्नवान् ॥ ७१३ ॥

क्षुद्रेष्वथ स मद्रेषु युवराजो महामतिः ।
भ्रातुः स्नेहाद्रुषं त्यक्त्वा राज्यत्यागं स्वयं व्यधात् ॥ ७१४ ॥

तन्न्यस्तं दिवसावसानसमये सूर्यस्य तेजो निजं
प्रत्यूषे प्रतिपादयन्नतिशयश्लाघ्यस्वतेजा भवन् ।
वह्निर्यज्वकुलैस्ततोऽपि दिवसे श्रद्धानुबन्धाकुलै-
स्तेजोवृद्धिपुषा नवेन हविषा यज्ञेषु सन्तर्प्यते ॥ ७१५ ॥

ठक्कुरैरन्वितो राजा पवनः कुसुमैरिव ।
कश्मीरेभ्यो गतः सर्वैर्देशाधीशैर्नतस्ततः ॥ ७१६ ॥

---

711 c) S′$_5$ मद्दे (mislec. for S′ār. द्रे) न्द्रे°. —d) S′$_{2\cdot3\cdot5}$ (marg. *sec. m.*) C हारा (mislec. for S′ār. हठा) त्; D B S′$_6$ (after corr.) निवारितः (for निवर्तित.).

712 b) S′$_{4\cdot5}$ K भूपतिः —c) S′$_1$ (hypermetric) स मद्रराजस् (for मद्रराजस्); S′$_6$ तदा (mislec. for S′ār. मा°. Thus marg.). —After 713 D B S′$_6$ marg. inst.:

109* (B 927) देवस्योपद्रवं कार्षीर्मा मद्रेन्द्रचमूरिति ।
महेशठक्कुरं राजा तं निरोद्धुं विसृष्टवान् ।
(B 928) युद्धं विना निवर्तिन्यां सेनायां मद्रभूपतेः ।
आज्ञां विनाक्षमो योद्धुं व्यावर्तत स ठक्कुरः ।

[(l. 2 D B इयेष emended to महेश as above with P T)].

714 a) S′$_{2\cdot6}$ (before corr.) C समुद्रेषु —c) S′$_5$ (before corr.) K रुषां.

715 a) S′$_2$ °वसाह्न- (for °वसान-). —d) S′$_{1-6}$ K C D B -मुषा (emended as in text with M).

716 b) D B S′$_6$ (after corr.) पवनैः; D कुसुम इव. —c) D B गतैः. —d) S′$_5$ K यतस् (for नतस्. Thus marg. *sec. m.* in S′$_5$).

सुखं तावदगाहिष्ट वीतनक्रां नदीमिव ।
ठक्कुरैरुज्झितां मद्रचमूः कश्मीरमेदिनीम् ॥ ७१७ ॥

अथ विस्तीर्णमाक्रान्तम् आलिशाहेन भूभुजा ।
पित्र्यं सिंहासनं तेन नतु सज्जनमानसम् ॥ ७१८ ॥

उद्यच्छेत कथं जडद्युतिरहो दूरोल्लसल्लाञ्छनो
गच्छेद्दीप्तकरो न चेद्दिनकरो लोकान्तरं स्वेच्छया ।
वीरेणात्यवहेलया विरचितोपेक्षो जयत्कातरः
सम्भाव्य स्वपराक्रमेण विजयं विश्वं तृणं मन्यते ॥ ७१९ ॥

शाखाभङ्गेन सच्छायमुद्यानं प्लवगा इव ।
मण्डलं क्षोभयामासुस्तुरुष्का राजसेवकाः ॥ ७२० ॥

कातरान्नाम भूपालादनिष्पन्ननियन्त्रणः ।
यवनो मेरकेसारो व्यधान्मण्डलविप्लवम् ॥ ७२१ ॥

अकार्षीन्मलिनो भृङ्गः सङ्कुचन्तीरिवाब्जिनीः ।
पौरनारीरनार्यः स हठसम्भोगदूषिताः ॥ ७२२ ॥

महाकरैर्मदेनान्धैः पङ्कसङ्कुलतां भजत् ।
अक्षोभि मण्डलं म्लेच्छैः सरो मरुगजैरिव ॥ ७२३ ॥

---

717 c) S'_6 C (gram assim.) उज्झिता. —d) S'_3 -भूपः (for -चमूः).

719 a) S'_2 °च्छेतु; S_6 °च्छेत्तु (*sup. lin. pr. m.* तु); K °च्छते; S'_4 *pr. m.* marg. कथं; D जडो. —MS S'_5 ends with जडद्युतिरहो at folio 30[a]. —c) S'_3 विराहि (*pr. m.* marg. चि)तो; $S'_{2\cdot3}$ K °पक्षो; C (erroneously) ऽपक्षो; $S'_{1-4\cdot6}$ K C B जडः (emended as in text with D) का°.

720 d) K C तुरुस्का.

721 a) S'_2 वाम (for °न्नाम). —b) S'_3 K C -निमन्त्रणः —c) $S'_{1-4\cdot6}$ K C D B मे (B मी) रक (mislec. for S'ar. के) सारो (D रं).

722 d) $S'_{3\cdot4}$ K C हार (mislec. for S'ar. हठ-).

723 b) S'_3 -सङ्कुलता; $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) C भयात् (for भजत्). —c) S'_2 स्वच्छ; $S'_{1\cdot3\cdot4\cdot6}$ K C B स्वच्छैः (emended as in text with D).

मन्त्रिमन्त्रैरवार्याणां दिवसेऽप्यनिवर्तिनाम् ।
रक्षसामेव कश्मीरास्तदा हस्तवशं गताः ॥ ७२४ ॥

अराजकं वरं राज्यं न स्वामी तादृशः पुनः ।
अभूषणो वरं कर्णो न पुनर्लोहकुण्डलः ॥ ७२५ ॥

सद्म तुङ्गं वरो वाजी स्वच्छं वासो मणिर्महान् ।
स्वीकृतं यवनैस्तत्तद्यद्यच्छोभावहं प्रभोः ॥ ७२६ ॥

अकार्षीत् पञ्चषान्मासान् राज्यं स जडनायकः ।
प्रजापापविपाकेन न पुनः स्वेन कर्मणा ॥ ७२७ ॥

मालिन्यं सुमनःपथे प्रथयते दैन्यं निधत्ते दृशः
सूर्यालोकतिरस्कृतं च कुरुते संहारमाशा नयन् ।
उन्निद्रः कमुपद्रवं न तरसा कुर्वीत धूमोद्गमो
नोद्द्योतेततरां शिखी यदि महाज्वालाकलापाकुलः ॥७२८॥

श्रीसिकन्धरदत्तस्य राज्यस्य ऋणमात्मनः ।
निवारयितुकामेन स्वलक्ष्मीफलकाङ्क्षिणा ॥ ७२९ ॥

मद्रेन्द्रद्वेषपूर्णेन खुःखरस्वामिना ततः ।
नवराजोऽर्थितो दूतैर्निजदेशागमं प्रति ॥ ७३० ॥

---

724 c) $S'_{2\cdot6}$ इव (for एव). —c) K कश्मीरस्.

725 c) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C अभूषणौ (S'_6 marg. णो); $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C कर्णौ (S'_6 marg. र्णो); RSs_2 वालो (for कर्णो). —d) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) C -कुण्डलम्.

—After 725 D B S'_6 marg. ins. :

110* (B 941) हिमादग्निस्तमः सूर्याच्छला व्योम्नस्तदापतत् ।
यत्पालकोऽपि भूपालः सर्वलोकक्षयोऽभवत् ।

[(1.2) D यस्यालको (emended as above with B)].

726 c) S'_1 °स्तस्त (mislec. for S'ār. त्त) द्य°.

727 a) D B पञ्चष (B षा) ण्मा°.

728 a) $S'_{1-4\cdot6}$ K C °नः प्रथाः [$S'_{1\cdot3\cdot6}$ (before corr.) $_4$ था [illegible] (emended as in text with D B)] —b) S'_3 -तिरस्कृति; D B S'_6 marg. -तिरस्क्रियां —c) D B S'_6 marg. उद्रिक्तः (for °न्निद्रः); S'_4 धूमोद्यमो. —d) S'_3 K C B [उ]द्योतेत°.

729 a) $S'_{2\cdot3}$ RSs_2 -सेकन्धर–; K C -शिकन्धर–; D B से (B सि)कन्दर–.

730 a) S'_1 C महे (mislec. for S'ār द्रे) न्द्र–. —b) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ K C D B खुःखुर—; S'_3 खुख्खुर–.

नक्रो न चेज्जलनिधेर्बहिरभ्युपेयात्
काकस्त्यजेन्न वनपादपमुन्नतं चेत् ।
आखुर्न चेद्गहनगर्तगुहां विमुञ्चे-
द्धन्तव्यतां कथमवाप्नुयुरेव तत्ते ॥ ७३१ ॥

आश्रयो युवराजस्य मद्द्विषो दीयतेऽमुना ।
जस्रथं प्रति भूपालः क्रोधादित्यभ्यपेणयत् ॥ ७३२ ॥

म्लेच्छच्छादितमाहात्म्यैरुद्विग्नैः सचिवैर्निजैः ।
अनिषिद्धोद्यममतिर्धूर्तैरुभयवेतनैः ॥ ७३३ ॥

युक्त्योपोद्दलितश्रद्धस्तथा द्वैराज्यजीविभिः ।
नवराजोदयं लेखमुखेन प्रापयिष्णुभिः ॥ ७३४ ॥

प्रसादलोभाद्यवनैरतिमात्रकृतस्तुतिः ।
नवराजजयोद्रेकश्रवणभ्रष्टसाहसैः ॥ ७३५ ॥

स्वसैन्यैर्दैन्यचकितैर्निन्द्यमानोद्यमो नृपः ।
मल्लेकं जस्रथं जेतुं प्रस्थानमकरोत्ततः ॥ ७३६ ॥

अभ्यमित्रीणतां तस्य कश्मीरेन्द्रस्य गच्छतः ।
आसीन्मित्रस्य सांमुख्यं नामित्राणां महीभुजाम् ॥ ७३७ ॥

---

731 b) $S'_{1\ 3\cdot4\cdot6}$ (before corr.) C -वर (mislec. for S'ār. न-). —c) $S'_{1\cdot4}$ C -गुहा. —d) D B ह (B थ) तै (mislec. for S'ār. न्त) व्य°; S'_6 हन्त (*pr. m. sup. lin.* तं)व्य°.

732 d) D [अ]भिषे°.

733 b) S'_3 उद्विग्नैः. —d) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ C दू (S'_2 मू mislec. for Sār. दू) तैर (for धूतैर्).

734 a) D -श्रद्धैस्.

735 d) B S'_6 (after corr.) -साहसः.

736 c) D B मलेक.

737 d) $S'_{1-4\cdot6}$ K C D B न मित्राणां (emended as in text).
—After 737 D B S'_6 marg. ins.:

111* (B 954) स्वस्यात्यौन्नत्यमालक्ष्य शङ्कमानोऽथ पातकम् ।
खुज्याकादः समं मन्त्रममन्त्रयत मन्त्रिभिः ।
(B 955) मन्त्रविक्रममुख्यानि लक्षणानि क्व भूभुजाम् ।
अयं बालिशभावस्य भाजनं क्व जनाधिपः ।

यत्र यत्रागमन्म्लेच्छकटकः स ,मदोत्कटः ।
तत्र तत्र रजोव्याजात्तमो मूर्तमदृश्यत ॥ ७३८ ॥

पालनीयेषु देशेषु राजपुर्यादिषूद्धतः ।
परदेशेष्विवाकार्षीत् स लुण्ठनपराभवम् ॥ ७३९ ॥

प्राप्तेऽथ मुद्गरव्यालनामस्थानं महीपतौ ।
सन्देशमित्यमन्दौजाः प्राहिणोन्मद्रभूपतिः ॥ ७४० ॥

पत्तिलोकः ससम्पत्तिर्वाजिनो वेगराजिनः ।
भटा रणोद्भटाः सन्ति कटके तव यद्यपि ॥ ७४१ ॥

तथापि च्छलबन्धेषु प्रसिद्धेषु महीतले ।
यूयं खुःखरयुद्धेषु नैव नाम प्रगल्भथ ॥ ७४२ ॥

(B 956) अस्माभिर्निहिताश्चास्मिन्नुपदेशा हिता अपि ।
प्रतीपं यान्ति शशिनः पङ्कजे किरणा इव ।
(B 957) प्रागेव युवराजोऽभूदजय्योऽसह्यसाहसः ।
विशेषेणाद्य मद्रेशद्वेषाज्जस्रथमानितः ।
(B 958) राज्याश्रयेषु नास्मासु विश्वासी नूतनो नृपः ।
हारलुब्धस्य काम्यस्तु हारो न मणिभृत्फणी ।
(B 959) तस्मादस्माभिरेतेन युवराजो विजीयते ।
योग्याः प्राहुणकेनैव गृहे घ्नन्ति भुजङ्गमम् ।
(B 960) जीयमाने नरेन्द्रे न युवराजे निरङ्कुशाः ।
आयान्तु मण्डलं सर्वे साधयामश्चिकीर्षितम् ।
(B 961) इति सम्मन्त्र्य मन्त्री स युवराजाभियोजने ।
सोद्यमस्य नरेन्द्रस्य हेतुकर्तृदशामगात् ।

[(l. 2) B (evid. emend.) खज्ज्या°. —(l. 5) B °श्रयि (mislec. for Dev. अपि). —(l. 8) D B -मानिनः (emended as above). —(l. 10) D B दाम्नस् (emended to काम्यस् as above with M). —(l. 12) B (evid. emend.) पाहुण° ; M (evid. emend.) प्राघुणि°; D [इ]व (emended to [ए]व as above with B). —(l. 13) D B नरेन्द्रेण (emended as above)].

738 b) D मदोद्धतः. —d) D B S'_6 marg. मूर्तं स्म दृश्यते.
739 d) $S'_{1\cdot4}$ लुण्टन– (sic).
740 a) S'_2 प्राप्तो (sic).
741 d) K तत्र (for तव).
742 a) S'_2 repeats तथापि; D B S'_6 marg. बद्धे (mislec. for S'ār. त्थे)षु. —c) S'_2 C B खुःखुर– ; S'_3 खुखुर– ,

वयमेव तु जानीमः खु·खुराणां रणच्छलम् ।
अहिरेव भुजङ्गस्य पदं जानाति नेतरः ॥ ७४३ ॥

अतो यावद्वयं प्राप्तास्त्वत्सेवाविधिसिद्धये ।
भवद्भिस्तावदत्रैव स्थातव्यं पर्वतोपरि ॥ ७४४ ॥

मेद्रेशस्य स सन्देशो मन्दैर्यवनपुङ्गवैः ।
स्वायशोलब्धये ज्ञातो मदसम्मूढदृष्टिभिः ॥ ७४५ ॥

राज्ञि मूढेऽवरूढेऽथ मानादिव महीधरात् ।
ध्वजैर्वायुचलैर्यातं खुःखरेशबलाद् भिया ॥ ७४६ ॥

धावदश्वबलक्षोदात् तनीयसि महीतले ।
हर्षभीरससम्भेदे मज्जति स्म फणीश्वरः ॥ ७४७ ॥

अश्वक्षुण्णेऽस्रसंसिक्ते भूतलेऽसिकुशाञ्चिते ।
वीराः प्राणान् प्रतापाग्नौ तत्राजुहुवुराहवे ॥ ७४८ ॥

आलिशाहस्ततो राजा सिन्धौ प्रवहणं यथा ।
अभाग्यदुर्मरुद्वेगादभज्यत रणार्णवे ॥ ७४९ ॥

विश्वान्धङ्करणान्धकारनिकरग्रस्तस्य सूर्योदयं
हेमन्ते हिममारुतैर्हतधृतेः पुष्पाकराभ्यागमम् ।
दुष्टक्ष्मापतितर्जितस्य जगतो निर्दोषलेशं प्रभुं
लोकेशो जनयन् व्यनक्ति नितरां कारुण्यमत्युज्ज्वलम् ॥७५०॥

---

743 b) S'_3 खुखु°; S'_4 D खु:ख°. —c) S'_6 हरिर् (for अहिर).

744 b) C B तत्° (for त्वत्°).

745 c) $S'_{1\cdot4\cdot6}$ K C D B स्वयशो° (emended as in text with $S'_{2\cdot3}$).

746 a) S'_6 रू (*sup. lin. pr. m.* मू)ढेऽव°; D B [अ]वतीर्णं (for °वरूढे). —d) S'_2 K C B खु:खु° ; S'_3 खुखु°.

747 c) S'_4 -धी- (for -भी-). —d) S'_6 फले (marg. णी) श्वरः.

748 b) C -क्त (mislec. for S'ār. क्)शा°; S'_4 -कुदा (mislec. for S'ār. शा°).

749 d) D B S'_6 marg. भज्यते स्म (for अभज्यत).

750 c) K C जगतोर्; $S'_{2\cdot3}$ निर्देश- (for निर्दोष-). —d) S'_2 after अत्युज्ज्वलम् (figure) 21 (to denote Āli S'āha 21st ruler).

श्रीजैनोल्लाभदीनोऽथ कश्मीरानपकल्मषः ।
अनुकूलो विधातेव प्राविशद्विजयोर्जितः ॥ ७५१ ॥

सतां स्तुत्या दिशां भेर्या मुखानि ध्वनयन्नयम् ।
पौराणां प्राङ्मनः पश्चाद् राजधानीं नृपोऽविशत् ॥ ७५२ ॥

धीनैर्मल्यं जनस्याहो जातं राज्ञोऽभिषेकतः ।
प्रतापो वैरिणां शान्तस्तस्मिंश्छत्राणि बिभ्रति ॥ ७५३ ॥

तन्नीतिः पूर्वराजेषु कुण्ठोत्कण्ठाः प्रजा व्यधात् ।
गुणातिशायिनी या च शर्करेक्षुरसेष्विव ॥ ७५४ ॥

पूर्वराजव्यवस्थाः स विनष्टा नवयन्नभूत् ।
शिशिरोपहता वल्लीर्वसन्त इव भूपतिः ॥ ७५५ ॥

परस्पराधिकं शत्रूञ्जयद्भिर्दुर्जयानपि ।
शस्त्रैर्मन्त्रा जितास्तस्य मन्त्रैः शस्त्राणि च प्रभोः ॥ ७५६ ॥

कान्त्याङ्गं वदनं वाचा श्रियोरः क्षमया मनः ।
श्रितं पश्यन्त्यगाद् दूरं कीर्तिरीर्ष्यावशादिव ॥ ७५७ ॥

राज्ञः कलिदशामध्ये धर्म्या साम्राज्यपद्धतिः ।
अन्तर्दशेव शुशुभे शुभा कृतयुगस्य सा ॥ ७५८ ॥

भोगे सखा नये मन्त्री विवेक्ता शास्त्रनिर्णये ।
श्रीमहम्मदखानोऽभूत् कश्मीरेन्द्रस्य सोदरः ॥ ७५९ ॥

---

751 a) S'_1 °ल्लाब°; S'_2 °ल्लाभदेनो; D ल्लावदेनो.

752 b) D B S'_6 marg. [अ]नुनयन् (for ध्वन°). —c) D प्रांगनः (corrupt) (for प्राङ्मनः).

753 a) D B S'_6 marg. श्री- (for धी-). —d) D B S'_6 marg. श (S'₆ शा)स्त्राणि (for छत्रा°).

754 a) S'_4 -राजेन. —c) $S'_{1-4,6}$ C B °तिशय (S'_1 [before *pr. m.* corr.] ग यि) नी; K D °तिशायिनी (as in text).

755 c) D र् om. in वल्लीर्.

756 a) $S'_{1,3}$ D शतॄ (Kas'. speech-habit for त्रू) न्. —d) D visarga om. in प्रभोः.

758 d) $S'_{2,3}$ चा (for सा).

759 b) S'_2 विवक्ता. —c) D (submetric)-मह्मद- (for -महम्मद-).

किमन्यद् राज्यमेवासीच्छत्रचामरवर्जितम् ।
श्रीमहम्मदखानस्य कश्मीरेन्द्रप्रभावतः ॥ ७६० ॥

वसन्त इव कामस्य भूपतेरभवत् सदा ।
खुःखुराधिपतिस्तस्य भृत्येष्वभ्यधिकप्रियः ॥ ७६१ ॥

दुर्व्यवस्थां निवार्याहं देशेऽस्मिन् म्लेच्छनाशिते ।
इति राज्यपरिप्राप्तिफलं यावदचिन्तयत् ॥ ७६२ ॥

तावद् द्रोहोचितं कर्म द्रोग्धारो राजवल्लभैः ।
अपृष्ट्वैव महीपालं नीता वीतभयैः स्फुटम् ॥ ७६३ ॥

यशो दिशि श्रियं साधौ सुखं लोकेषु रोपयन् ।
व्यधात् प्रक्रमभङ्गं तं यच्छत्रूनुदमूलयत् ॥ ७६४ ॥

एकान्ता तिग्मता भानोर्म्रदिमा शशिनः पुनः ।
स द्वौ जेतुमिवापुष्यत् तत्संसर्गमयीं श्रियम् ॥ ७६५ ॥

असङ्ख्यानत्र सङ्क्षिप्ते तद्गुणान् वर्णयामि किम् ।
सृगालानां गुहामध्ये कथं हस्तिपतिर्वसेत् ॥ ७६६ ॥

तस्माच्छैलेन्द्रवच्चित्रे मकुरे सूर्यबिम्बवत् ।
न्यस्यामि तद्गुणाख्यानमत्र चित्ते त्रिलोकवत् ॥ ७६७ ॥

---

760 c) S'_2 (evid. emend.) -मुह° (for -मह° Kas'. speech-habit). —d) D B S'_6 marg. प्रसादतः (for °भावतः).

761 b) S'_2 वयस्यो भूपतेरभूत्; S'_3 भूपतेर्जन्मथोमवत्; D B S'_6 (*sup. lin.*) सखा (for सदा). —c) S'_3 खुखु°; D खुःख°. —d) D B S'_6 (after corr.) °धिकं.

762 a) D B S'_6 (after corr.) °वस्था; D B S'_6 (after corr.) [अ]हो (for °हं).

764 d) S'_3 D यच्छतॄ (Kas'. speech-habit for त्र) न्.

765 c) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ K C सद्यो (for स द्वौ. Thus marg. in S'_6).

766 c) C B शृगा°.

767 a) B (evid. emend.) S'_6 (after corr.) चित्ते. —b) C B मुकुरे; D प्रति- (for सूर्य-). —d) S'_2 C B चित्रे.

शीतोष्णयोरिवोर्जादौ विषुवेऽहर्निशोरिव ।
तस्य मानोऽभवत्तुल्यः स्वे परे वाऽपि दर्शने ॥ ७६८ ॥

राजा वणिगिवात्यर्थं तुलायाः पुट्टयोरिव ।
साम्यभङ्गं दर्शनयोर्नाक्षमिष्ट कथञ्चन ॥ ७६९ ॥

शान्ते सिद्धाश्रमे सिंहैर्मृगा इव न पीडिताः ।
तुरुष्कैः पुष्कलभयैर्ब्राह्मणाः पूर्ववत्तदा ॥ ७७० ॥

दोषाकरेण सूहेन येषां सङ्कोचिता स्थितिः ।
व्यकासयत्ततो भास्वान् गुणिनस्तान् महीपतिः ॥ ७७१ ॥

रन्ध्रैरधोगतिं प्राप्ता कुल्येवोद्धृत्य भूभुजा ।
विद्या प्रवाहिता तेन गुणिना गुणरागिणा ॥ ७७२ ॥

दोषच्छेदकरो राजा क्रमाद्भिषगिवानलम् ।
कश्मीरेषु सदाचारमदीपयदुपक्रमैः ॥ ७७३ ॥

अहङ्कारागदङ्कारो राजा प्रकृतिवृद्धये ।
दर्शनानां स धातूनामिवोल्बणमशीशमत् ॥ ७७४ ॥

कलेर्धर्मेण बलिना मात्स्यन्यायाप्रवर्तनम् ।
अष्टलोकेशतेजोंशधारणस्यास्य लक्षणम् ॥ ७७५ ॥

---

768 a) S'_{2-4} K C [उ]ष्णा (mislec. for S'ār. र्जा) दो. —b) D विष्ववे.

769 b) $S'_{4\ 6}$ K C B पुण्य (mislec. for S'ār. ट)योर् ; S'_2 पट°.

771 c) $S'_{3\cdot6}$ K C B व्यकाश°.

772 b) $S'_{4\cdot6}$ C भूभृता. —d) D B S'_6 (after corr.) गुणि- (for गुण-).

773 a) D B -च्छेदकरैः. —d) S'_1 (before corr.) अपीपयद् ; $S'_{3\cdot4}$ K C अपीपद्यद् ; $S'_{2\cdot6}$ अपीपलद् (for अदीपयद्. Thus marg. in S'_6).

774 a) D B S'_6 (after corr.) °दङ्कारौ. —d) D B [उ]ल्लव (B evid. emend. ल्ल)नम्.

775 a) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ काल- (S'_6 marg. कलेर्); S'_4 K C कर्ल- (for कलेर्); S'_1 *sup. lin. pr. m.* ना in बलिना; D B (erroneously) व्यच्छेदि (for बलिना). —b) $S'_{1-4\cdot6}$ K C D B -न्याय- (emended as in text);

स सूहभट्टसंस्पर्शदुष्टायाः शुद्धये भुवः ।
प्रतापाग्निं ध्रुवं दीप्तमहाकाशमजिज्वलत् ॥ ७७६ ॥

राज्ञः सञ्चिन्वतो मन्त्रप्रपञ्चे पञ्चधा स्थितिम् ।
जिगीषयेव तस्यारिवर्गः पञ्चत्वमाश्रयत् ॥ ७७७ ॥

अनित्यबाह्यविद्वेषिनिर्जयस्तुतिसंस्तवः ।
नित्यान्तःस्थारिसंहर्तुस्तस्य प्रत्युत गर्हणा ॥ ७७८ ॥

शक्तोऽपि काश्यपीशक्रः शक्यानेवाभ्यषेणयत् ।
व्योम्नि यात्रां करोत्यर्कः सतारे नतु सोडुपे ॥ ७७९ ॥

नाजिगीषत् स तेजस्वी शत्रून् विभवतृष्णया ।
हरिर्मांसादिलोभेन हिनस्ति नहि हस्तिनः ॥ ७८० ॥

शैलेषु तद्द्विषो भानुप्रतापाधिदवश्रमैः ।
प्रायश्चित्तीयितुं पञ्चतपस्त्वं ध्रुवमाश्रयन् ॥ ७८१ ॥

प्रावर्तिष्ट महिष्ठोऽपि नोत्पथेन स जातुचित् ।
राकेन्दुर्न निशारम्भं विना जात्वप्युदेति यत् ॥ ७८२ ॥

S'_{1-4} K C प्रवर्तिन (K त)म् (S'_1 *pr. m.* marg. as in text). —c) S'_4 C -लोके सत°.

776 c) S'_2 °ग्निभुव (for °ग्नि ध्रु°).

777 a) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr) K °न्वता. —b) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) K C -प्रपञ्च (mislec. for S'ar. ञ्चे); S'_2 स्थितम्. —c) S'_2 [ए]व (for [इ]व).

778 a) S'_4 C -बाह्म- (sic); S'_6 -विद्वेषान्नज- (marg. °षिनिर्जे) य-. —b) $S'_{3\cdot4}$ K C -नर्जय- (sic); $S'_{2\cdot6}$ -सम्भ (mislec. for S'ar. स्त) वः. —d) D (erroneously) लक्षणा (for गर्हणा).

779 a) S'_2 -कान्तः (for -शक्रः).

780 b) $S'_{1\cdot3}$ D शत्रू (Kaś. speech-habit for त्रू)न्. —c) S'_2 सिंहो (for हरिर्).

781 b) D °दि° (for °धि°). —c) S'_2 श्चित्त°. —d) S'_4 K C anusvāra om. in -तपस्त्वं.

782 a) M (evid. emend.) प्रावर्तत; $S'_{2-4\cdot6}$ K C महीष्ठो. —d) D B S'_6 marg. [अ]भ्युदे°; S'_2 [अ]यम्; S_4 यम् (for यत्).

गर्वं प्रवृद्धा वास्तव्या हीना मैव क्षयं गमन् ।
इति नीतिविदा राज्ञा तेभ्यो बलिरगृह्यत ॥ ७८३ ॥

वैरिकीर्तिर्जुहोतु स्वं विक्रमस्य वियोगतः ।
वताहौषुर्द्विषः स्वं तत्प्रतापे विरहाच्छ्रियः ॥ ७८४ ॥

ढिल्लीशपीडितं जातु जस्सथं शरणागतम् ।
द्रोणीगुहासु सोऽरक्षत् तमोऽद्रिरिव भास्करात् ॥ ७८५ ॥

तस्मिञ्शासितरि क्षोणीं विनेतरि दुरात्मनाम् ।
जयापीडपुरस्थस्य भूमिदेवस्य कस्यचित् ॥ ७८६ ॥

शष्पग्रासाभिलाषाद्वा विधातुर्वा नियोगतः ।
उदाचिताप्यगाद् धेनुर्मूर्तैवाशा स्वधाभुजाम् ॥ ७८७ ॥

गतो मडवराज्यं स तीर्थस्नानाय जातुचित् ।
स्वां परिज्ञातसङ्केतां गां परिज्ञातवान् द्विजः ॥ ७८८ ॥

सनिश्चयो गृहं यान्तीं सायं तामनुगम्य गाम् ।
विवादमकरोद् वेश्मस्वामिना सह तत्र सः ॥ ७८९ ॥

---

783 a) S'_{2-4} गर्व–; M (evid. emend.) गर्वात्, marg. धर्मप्रवृद्धया. —b) S'_2 नैव (for मैव). —ab) S'_1 marg. *pr. m.* gloss प्रवृद्धाः गर्वं मैव गमन् एवं हीनाः क्षयं मैव गमन्.

784 a) $S'_{2\cdot4}$ जुहोतु (sic). —cd) S'_1 वता··· ·प्रतापे विरहाच्छ्रियः blank filled as in text with D B; $S'_{2-4\cdot6}$ K C वताग्निसदृशे राज्ञः प्रतापे संहितश्रिया. —c) S'_6 (gram. assim.) राज्ञि (after corr. °ज्ञः). —d) K C सहितत् (for °तं).

785 a) $S'_{2\cdot4}$ K ढिल्ले (S'_4 K ल्लो)श–; S'_6 ङि (*inf. lin.* ढि)ल्लीश–; D -पतितं (for पीडितं). —d) D B भास्करादिव (by transp.).

786 a) S'_4 C क्षौणी. —c) D जयपीडा–.

787 a) $S'_{3\cdot4\cdot6}$ (marg.) C B स($S'_{3\cdot4}$ C श)स्य (for शष्प–); C -ग्रामा° (mislec. for S'ār. सा). —c) S'_1 K C तदा चित्वा; $S'_{3\cdot1}$ उदाचिता (as in text); S'_2 त (mislec. for S'ār. उ)दाचित्ता; D B S'_6 (after corr.) कदाचित्का° (for उदाचिता°). —d) S'_2 °वौस्रा; S'_4 °वाष्पा (sic) (for °वाशा); $S'_{2\cdot4}$ C B सुधा°.

789 a) D B S'_6 (after corr.) -निश्चय. —b) S'_4 K C सायन्तम्.

तौ लोभानिश्चयग्रस्तावशान्तकलहावुभौ ।
महीपालसभास्थाने विवादं कर्तुमुद्यतौ ॥ ७९० ॥

तयोरशक्तयोर्जेतुमुपपत्तिं परस्परम् ।
शृङ्गाटानि परीक्षार्थं गोरग्रे व्यकिरन्नृपः ॥ ७९१ ॥

सा बाल्ये ग्रसनाभ्यासाच्छीघ्रमाघ्राय सस्पृहा ।
गौरभुङ्क्त फलानीव नतु तत्संततिश्चिरम् ॥ ७९२ ॥

सभायां राजनैपुण्यं स्तुवत्यां कृतनिश्चयात् ।
दण्ड्येनाजिग्रहद् दण्डं भाण्डं राजा द्विजन्मना ॥ ७९३ ॥

तस्य दाक्षिण्यदक्षस्य प्रजानां हितहेतुना ।
पुत्रे मन्त्रिणि मित्रे वा दुष्टे नालक्ष्यत क्षमा ॥ ७९४ ॥

अपराधं विना जायां क्षीबो निघ्नन् प्रियोऽपि सन् ।
मेरे-प्कारोऽपि यवनो वधं भूपेन लम्भितः ॥ ७९५ ॥

शत्रुपक्षे निकारं स क्षिपन् क्षितिपुरन्दरः ।
अकरोदादरं नित्यं योगिनां न नियोगिनाम् ॥ ७९६ ॥

---

790 c) S′$_6$ -मध्ये (for -स्थाने). —d) D विषादं.

791 b) S′$_4$ उपपत्तं (sic).

793 b) S′$_{1-4\cdot6}$ (before corr.) K C स्तुवत्स (emended as in text with D B), D कृत्स- (for कृत-). —c) S′$_{1-4}$ K C दण्ड्येवा (mislec. for S′ār. ना°); D B S′$_6$ (after corr.) दण्डेना°; D B S′$_6$ (after corr.) दण्ड्य (for दण्ड). —d) D B S′$_6$ (after corr.) भाण्ड्य; D B S′$_6$ (after corr.) -जन्मनाम्.

794 a) S′$_4$ -दक्षिस्य (sic). —d) S′$_{1-4\ 6}$ (before corr.) K C वा° (mislec. for S′ār. ना). —179 repeated as 794.

795 a) S′$_4$ अपराधी. —b) S′$_3$ क्षेत्री; S′$_4$ क्षीत्रो (sic). —c) S′$_{1-4\cdot6}$ K C D B मे(S′$_{2\ 3}$ भे, D B मी) रेशायो (emended as in text with PT.), see NOTES. —M (evid. emend.) मीरीसाको. —d) S′$_8$ D लंबितः.

796 d) S′$_{1-4\cdot6}$ K C नय (S′$_6$ after corr. यि) योगिनाम्; D B नियोगिनाम् (as in text).

पराक्रमश्च नीतिश्च तस्यान्येषां च भूभुजाम् ।
करुणा च विवेकश्च यस्मिन् राजनि राजति ॥ ७९७ ॥

कामो वियोगिवर्गस्य करोत्यपचितिं सदा ।
निर्विकारः स्मरो योगिवर्गस्यापचितिं व्यधात् ॥ ७९८ ॥

सौम्या भीमा गुणा यस्मिन्नवसन् नवसङ्गमम् ।
कान्यत्र सागराद् दृष्टा विषामृतजलानलाः ॥ ७९९ ॥

चिरं स्थेयैरुपात्तोऽर्थिप्रत्यर्थिभ्यां धनग्रहः ।
तेन धर्मप्रवृत्तेन सद्वृत्तेन निवारितः ॥ ८०० ॥

केनापि हेतुना पूर्वं लौलराजद्विजन्मना ।
भूप्रस्थदशकात्प्रस्थो विक्रीतो लेख्यपूर्वकम् ॥ ८०१ ॥

बालानां नोनराजादिपुत्राणां तदुदीर्य सः ।
विक्रयाब्दे ब्रह्मभूयं लौलराजोऽगमत्ततः ॥ ८०२ ॥

नोनराजाद्यसामर्थ्यात् प्रस्थग्राहैरभुज्यत ।
अविक्रीतमपि प्रस्थनवकं बलिभिस्ततः ॥ ८०३ ॥

एवं कृते दशप्रस्थीभोगे तैर्बलिभिश्चिरम् ।
नवभोगाय कपटं कृतं विक्रयपत्रके ।
विक्रीतं प्रस्थदशकमिति वर्णानलेखयन् ॥ ८०४ ॥

---

797 b) S′$_{1-4\cdot6}$ (before corr.) K C तेषां (S′$_2$ षा); D B [अ]न्येषां (as in text). —d) S′$_{2-4}$ राजनि (for °ति).

798 c) D B S′$_6$ marg. स यो (°रो). — c) S′$_4$ याङ्गि (sic) (for योगि-).

799 a) S′$_4$ C भीम°.

800 ab) S′$_4$ [अ]र्थि ·····भ्यां; S′$_2$ °त्तो·· ·· र्थि° (blank with dots). —c) S′$_4$ धर्मश्चवृ° (sic).

801 c) D B S′$_6$ *sup. lin.* -दशके. —d) D B S′$_6$ (after corr.) लेख-.

802 b) S′$_{1-4\cdot6}$ K C तमु (mislec. for S′ār. दु)दीर्य.

803 b) S′$_{2\cdot4}$ प्रस्था-; D B -ग्राह्यैर्. —b) M (evid. emend.) अगृह्यत (for अभुज्यत). —d) B (evid. emend.) चिरात् (for ततः).

804 a) D B S′$_6$ (after corr.) -प्रस्थ-. —b) D B चिरात्. —c) S′$_4$ नग-; S′$_6$ (before corr.) K C नय- (for नव-). —e) S′$_4$ (evid. emend.) विप्रीतं (for विक्रीतं).

तस्मिन् राज्ञि निचारज्ञे नोनराजस्य नन्दनः ।
बलाद्धृतां भुवं राजसभायामहमाक्षिपम् ॥ ८०५ ॥

प्रत्यर्थिभिरथानीतं भूर्जं राजाज्ञया नृपः ।
युक्तिज्ञः सलिलस्याऽन्तर्वाचयित्वाक्षिपत्ततः ॥ ८०६ ॥

नष्टेषु नववर्णेषु पुराणेषु स्थिरेष्वथ ।
भूप्रस्थमेकं विक्रीतमिति सभ्यानवाचयत् ॥ ८०७ ॥

राजा कीर्तिमहं भूमिं कूटकृद्दण्डमद्भुतम् ।
प्रजाः सुखं खला भीतिं प्रासवन्तः समं ततः ॥ ८०८ ॥

—After 804 cd D B S′₆ marg. ins. :

112* (B 1029) व्यञ्जनाग्रस्थितैकाररूपज्ञानाय लेखकाः ।
रेखा पूर्वे व्यञ्जनानां पश्चाद्भागे किलालिखन् ।
(B 1030) कालान्तरे लिपिभेदादुपर्यधतनाः पुनः ।
व्यञ्जनाना लिखन्त्येव रेखामेकारबोधिकाम् ।
(B 1031) भूप्रस्थमेक विक्रीतमिति विक्रयपत्रके ।
ते मकारस्थितैकारबोधिरेखापदे ततः ।
(B 1032) भूप्रस्थग्राहिणो धूर्ता दकारं समलेखयन् ।
मकारं ते शकारं च कारयामासुरञ्जसा ।
(B 1033 ab) भूप्रस्थमेक विक्रीतमिति विक्रयपत्रके ।

[(l. 2) S′₆ (gram. assim.) पूर्वां. —(l. 8) B (evid. emend.) सकारं].

805 a) S′₁.₂.₄.₆ K C B तेस्मिन् (emended as in text with S′₃ D); S′₂ विचारस्थे.

806 a) S′₂.₄ K C तू (K तृ)र्णं (mislec. for S′ār. भूर्जं); S′₃ भूर्णं (sic); S′₆ पत्रं (marg. भूर्जं).

807 b) D B स्थितेषु.

808 a) S′₁ (f. 34a, line 8) कीर्तिं । मह (sic). —d) S′₁.₃ C प्राप्नु° (mislec. for S′ār. प्त) वन्तः; S′₂₋₄.₆ K C B समन्ततः.

इन्दो राहुभयं कदाऽपि कुरुते कालः कलाः पूरयन्
सिञ्चन्सञ्चिनुते तडिन्निपतनक्षोभं तरोर्वारिदः।
वेधाः सत्पुरुषस्य सर्वजगतामाह्लादनायोदयं
कुर्वन्नामयदर्शनेन कुरुते भीतिप्रकर्षं क्षणम् ॥८०९॥

अबाधिष्टतरां कष्टो विषस्फोटः कदाचन।
प्रकोष्ठं भूमिपालस्य प्रजानां हृदयं च सः ॥८१०॥

माघमासीव पुष्पाणां म्लेच्छप्रालेयबाधया।
न लाभो विषवैद्यानां देशेऽस्मिन्नभवत्तदा ॥८११॥

यज्वा गारुडशास्त्रज्ञः शिर्यभट्टो नृपानुगैः।
अत्रान्विषद्भिराप्तोऽथ कूपोऽध्वन्यैर्मराविव ॥८१२॥

चिकित्सायां विदग्धः स म्लेच्छभीत्या व्यलम्बत।
स्फुलिङ्गदग्धः पुरुषः स्पृशत्यपि मणिं चिरात् ॥८१३॥

स्वयं दत्ताभयो राज्ञा प्राप्तस्तमुदमूलयत्।
शिर्यभट्टो विषस्फोटं करीव विषपादपम् ॥८१४॥

तस्य कीर्तिः सुखं राज्ञः प्रजानां हर्षसन्ततिः।
प्ररोहंस्त्रीणि विस्फोटे तत्रैकस्मिन्विपाटिते ॥८१५॥

---

809 [a]) K C काला (for °ल). —[b]) M (evid. emend.) संतनुते (for सञ्चिनुते); S'_4 C -क्षोम-. —[c]) $S'_{1-4\cdot6}$ K C [उ]द्यम; D B S'_6 marg [उ]दयं (as in text) —[d]) S'_2 क्षणात्.

810 [a]) D B °तमां. —[d]) S'_4 K C सा (for सः).

811 [b]) $S'_{3\cdot4}$ $RSs_{1\cdot2}$ -प्रलय- (for -प्रालेय-).

812 [b]) $S'_{2-4\cdot6}$ K C $RSs_{1\cdot2}$ शिव-(mislec. for S'ār. र्य-). —[c]) $S'_{3\cdot4}$ K C [अ]न्विय°; $S'_{2\cdot6}$ (before corr.) °ष्यद्भिर; S'_4 आसो(sic) (for °प्तो); D B S'_6 *sup. lin.* [अ]त्र (for [अ]थ). —[d]) S'_4 C भरौ (for मरौ).

813 [b]) S'_1 वि(sic) लम्बत.

814 [b]) S'_1 D B (alliterative) प्राज्ञस् (for प्राप्तस्). —[c]) $S'_{2-4\cdot6}$ K C शिव (mislec. for S'ār. र्य. Thus marg. in S'_6).

815 [a]) D visarga om. in कीर्तिः. —[b]) S'_4 प्राज्ञानां (for प्रजा°).

तुष्टेन भूभुजा दत्तां यथेष्टमपि सम्पदम् ।
नैक्षिष्ट शिर्यभट्टः **स यतात्मेव वराङ्गनाम् ॥ ८१६ ॥**

---

816 b) S'_1 सम्पदा (sic) म् . —c) $S'_{2-4 \cdot 6}$ K C शिव (mislec. for S'ār. र्य-).

—After 816 D B S'_6 (on separate folio) ins. :

113* (B 1046) उद्दाहपातकवशादिव निर्घृणः सन्
दग्ध्वा तृणं तृणकृशानुरुपैति शान्तिम् ।
जानाम्बुवाहकरुणाप्रणयात्तृणस्य
कान्तिः पुनः शतगुणा मसृणाभिरामा ।

(B 1047) क्ष्मां सन्तापयता गाढमाषाढेनेव वारिदाः ।
सूहभट्टेन संशुष्य पराभूता ययुर्दिशः ।

(B 1048) वर्षा मरुदिव क्ष्मापस्तद्विद्याप्रत्ययोत्सुकः ।
आनाययत्स तान्सर्वान्पण्डितान्निजमण्डलम् ।

(B 1049) मुक्ताहारोपमे देशे विद्वद्रत्नानि नायकः ।
कान्त्या वा सुधिया तत्र यथायोगं न्यवीविशत् ।

(B 1050) राजा संरोपितानर्घवृत्तिदानेन पण्डितान् ।
आप्याययज्जलेनेव मालाकारो महीरुहान् ।

(B 1051) नाशितं सूहभट्टेन यद्यत्कश्मीरमण्डले ।
योजितं शिर्यभट्टेन राजप्रार्थनयाऽथ तत् ।

(B 1052) प्रवर्त्य यागयात्रादि नागानां भट्टशिर्यकः ।
तुरुष्कापहृतां भूमिं विदग्धेभ्यो न्यदापयत् ।

(B 1053) उदये दापिते तेन हिन्दुकानामखण्डिते ।
शिर्यभट्टाय चुकुपुः सर्वे यवनदानवाः ।

(B 1054) महापद्मफणीन्द्राम्भः संभेदे कुम्भकेन सः ।
बद्धोऽपि दृतिवत्स्थित्वा यवनेन्द्रान् व्यलक्षयत् ।

(B 1055) तापो यस्याह्नि शैलाञ्ज्वलयति स रविः सायमक्ष्णापि गम्यः
स्वग्राव्णः शुष्यतोऽह्नि द्रवयति न शशी पूरकः सायमब्धेः ।
कारुण्यादेव लोके निजमतिसकलं स्वेच्छया दर्शयित्वा
तं तद्भाग्यावसानात्प्रथममथ महांस्तूर्णमन्तर्दधाति ।

(B 1056) कलौ पातकिनां पुंसां स्पर्शदर्शनविह्वला ।
अवश्यं शारदा देवी तदाऽन्तर्धानमाश्रयत् ।

(B 1057) मुखे स्वेदो भुजे कम्पः पादस्पर्शे विदाहिता ।
जातु जात्वभवद्देव्या नो तदा हि तथा क्वचित् ।

(B 1058) द्रोहार्जिताद्धनाद्भागं प्रसादेन नियुञ्जति ।
कश्मीरलोके सा देवी नानुग्रहपरा ह्यभूत् ।

(B 1059) दूर्वामात्रेण तुष्यन्ति विशुद्धेन हि देवताः ।
प्राणैरपि न मालिन्यदूषितैर्जातुचित्पुनः ।

(B 1060) कलिकालेऽपि देव्याः स प्रभावोऽपि शम गतः ।
जात्वित्यगान्नृपो देवीं द्रष्टुं तद्यात्रिकैः सह ।

(B 1061) नदी मधुमती स्नानपानाभ्यां फलयन्त्रयम् ।
शारदाक्षेत्रमासीदत्सीदत्परिषदाकुलम् ।

(B 1062) देवीभक्ताभयोद्युक्तो व्यंक्तु तच्छक्तिमुद्यतः ।
युक्तायुक्तविवेक्ता स तत्र राजा न्यविक्षत ।

(B 1063) तत्रापि तेषां दौरात्म्यदर्शनाद्विस्मितो नृपः ।
भक्तिह्रासमगाद्देव्यां यात्रिकेषु च कोपिताम् ।

(B 1064) साक्षात्त्वद्दर्शन देवि देवानामपि दुर्लभम् ।
अस्माभिर्नोऽर्थनीयं तत् कलिकालकलङ्कितैः ।

(B 1065) अशक्तानां भवद्रूपं निष्कलं ध्यातुमर्चितुम् ।
भक्तिभाजामनुक्रोशाद्यत्तु रूपं त्वमग्रहीः ।

(B 1066) तवास्यां प्रतिमायां चेद्व्यपेतो नैव सन्निधिः ।
पवित्रयतरामद्य स्वप्ने तद्दर्शनेन माम् ।

(B 1067) अस्माभिश्च ततः सा त्वं यथाशक्ति निषेव्यसे ।
मिथ्याभक्तदुरात्मत्वात्त्वं चेद्दूरमितो गता ।

(B 1068) किमर्थं प्रतिमा तर्हि गर्हिता हिन्दुवैरिभिः ।
विज्ञप्येति स सप्तम्यां भाद्रे राजा जितेन्द्रियः ।

... ... त्रयदण्डं निवार्य सः ।
द्विजानां जातिरक्षार्थं रौप्यमाषमकल्पयत् ॥ ८१७ ॥

(B 1069) अशेत शारदाक्षेत्रप्रासादस्थण्डिलोपरि ।
दर्शितं न यदा स्वप्ने किञ्चित्सान्निधिसूचकम् ।

(B 1070) राज्ञाद्यानवने वर्षे स्वां मूर्तिं देव्यचूर्णयत् ।
नास्याऽदाद्दर्शनं देवी म्लेच्छसंसर्गतो ध्रुवम् ।
स्वामी भृत्यापराधेन गर्हणीय इति स्थितिः ।

(B 1071) देवीदर्शनविच्छेदि तस्य नासीद्धि किञ्चन ।
दया सत्य विवेकश्च तमेवाश्रयते तदा ।

(B 1072) व्यावृत्त्य यवनानां स वनानामिव वारिदः ।
हर्षोत्कर्षवशोऽकार्षीन्महत्कनकवर्षणम् ।

(B 1073, यत्र दण्ड्या न दण्ड्यन्ते दुर्बल्यान्तरकरं विना ।
भूपतेः प्राड्विवाकत्वं स प्रापद्भट्टशिर्यकः ।

(B 1074) प्रतिजानस्तदा कोशधनसम्भवने मनि ।
स्वगलच्छेदनं भट्टो मिथ्यावक्तुश्च विप्लवम् ।

(B 1075) शाखाभङ्गसमुद्भूतशब्दव्याप्तचतुर्दिशाम् ।
समुदीरयतां नूनमब्राह्मण्यं पदे पदे ।

(B 1076) द्रुमाणां फलनम्राणां जनानां नमतां गुणैः ।
छेदाद्रक्षामकार्षीत्स जिष्णुरिन्धनहेतुना ।

[(l. 1) D B उ(D त mislec. for S'ār. उ)ड्डाह– (emended as above with M). —(l. 8) D B अनाययत् (emended as above). —(l. 11) M (erroneously) अर्ह– (for अर्घ–). —(l. 12) B अप्या°. —(l. 15) D B प्रवृत्त्य (B त्य) (emended as above with M); B शिर्यभट्टकः. —(l. 23) M (evid. emend.) -शकलं. —(l. 24) तत्° (for तं) is suggested. —(l. 33) M (evid. emend.) तु (for first ⌊अ⌋पि). —(l. 37) B (evid. emend.) वक्तु (for व्यंक्तु). —(l. 43) B निष्फ (mislec. for Dev. ष्क)ल. —(l. 46) B (evid. emend.) त्वद्° (for तद्). —(l. 53) B °नवतौ. —(l. 55) cf. 611ab. —(l. 57) M (evid. emend.) °श्रयत.]

817 d) S'₆ रूप्य–.

—For 817 D B S'_6 (on separate folio after 113*) subst. :

114* (B 1077) प्रतिवर्षं रौप्यपलद्वयमात्रसुदुर्ग्रहः ।
जातिरक्षार्थमासीद्यश्चण्डो दण्डो द्विजन्मनाम् ।

(B 1078) शिर्यभट्टमुखेनैव त निवार्य नरार्यमा ।
प्रतिवर्षं रौप्यमाषं तेषा दण्डमकल्पयत् ।

[(ll. 1, 4) D राप्य- (emended as above with B). —(l. 2) D B यच्च (mislec. for S'ār. श्च)ण्डो].

—After 114* D B S'_6 (on separate folio) ins. :

115* (B 1079) मांसादिलोभान्निघ्नत्सु मण्डलेषु मिषेण गाः ।
गोमांसकुण्डीग्राह्यादिवारणात्स न्यवारयत् ।

(B 1080) पत्यौ मृतेऽन्यं गच्छन्त्या विहितं भर्तृगोत्रजैः ।
स महामतिमाञ्शूद्र्या विप्लवं विन्यवारयत् ।

(B 1081) न्यवारयत्स पुत्रीणामौर्ध्वदैहिकविप्लवम् ।
अपुत्रस्य विपन्नस्य लुब्धैस्तद्गोत्रजैः कृतम् ।

(B 1082) शिशूनां शास्त्रपाठादि सूहभट्टेन नाशितम् ।
वृत्तिदानेन विदुषां विद्यावानानयत्पुनः ।

(B 1083) विधित्सुनोः स्वाभिवित्तिं द्विजदेहे महीपतिः ।
व्यधत्त तिलकव्याजाद्विभागं सत्यधर्मयोः ।

(B 1084) ग्रामाणां प्रथमे वर्षे सङ्क्रान्त कारकान्तरैः ।
पत्तलाघोषदेशेषु लोत्रदण्ड न्यवारयत् ।

(B 1085) निवार्य शाकटतुलामानकूट चिरास्थितम् ।
अर्घव्यवस्था वस्तूनां प्रतिमासमकारयत् ।

(B 1086) बहिर्देशागतार्थीनां देशकालाद्यपेक्षया ।
व्यवस्थाप्यार्घमुत्पिञ्जमच्छिनद्धिनमोषणम् ।

(B 1087) विदग्धः शिर्यभट्टोऽपि नोत्कोचफलमादित ।
अविनाशि पुनर्धर्मफलं वर्षोपकारतः ।

(B 1088) . देहस्थैवार्थिनां ज्ञानरसविज्ञानकाङ्क्षिणाम् ।
तदेच्छासिद्धिरभवद्राज्ञः पुण्यफलाद्द्रुतम् ।

मुषितो ग्रामसीमायां ग्रामेभ्यः प्रापितो धनम् ।
अरण्येऽरण्यनाथेभ्यः पान्थस्तेन महीभुजा ॥ ८१८ ॥

हासाः श्मशानदेवीनां सूहभट्टं प्रतीव तम् ।
प्रतिस्थानं विमानानि प्रेतानामद्युतंस्तदा ॥ ८१९ ॥

म्लेच्छैरुपद्रुतां क्षोणीमक्षीणकरुणो नृपः ।
उदहार्षीत्क्रमादेवं दानवैरिव केशवः ॥ ८२० ॥

उच्छृङ्गान्स नयन् भङ्गं निम्नानापूरयन् नृपः ।
स्वकीर्तिबीजवापार्थमनुद्घातां महीं व्यधात् ॥ ८२१ ॥

(B 1089) महाश्रीशिर्यभट्टस्य मुखाद्राजा न्यवारयत् ।
धर्मप्रकाशनामानं राजकाङ्कटिकं प्रभुः ।

(B 1090) दूरं निवारयामास निर्धारणपदाङ्कितम् ।
भाविनां भूमिपालानां दुर्व्यवस्थापथार्गलम् ।

(B 1091ab) अस्थापयत्स धर्मरथः सद्वृत्ते प्रातिपत्तनम् । [25]

[(l. 1) D B निघ्नन्स (prob. mislec. for S'ār. स्तु); D B विषेण (emended as above). —(l. 3) D B मूले (emended as above); D [अ]न्ये (mislec. for S'ār. न्यं). —(l. 9) B विधित्सु¯स्वाभि¯ ¯द्रि°; M (evid. emend.) विधित्सुः स्वमभिज्ञानं; D (before corr.) -पतेः. —(l. 11) D B °कातु (mislec. for S'ār. न्त)रैः, see NOTES. —(l. 14) D B जन्तूनां (emended as above with M). —(l. 15) D °दैशग° (emended as above with B). —(l. 16) D B [अ]र्थम् (emended to °र्थं° as above with M). —(l. 20) B (evid. emend.) तदिच्छा–].

818 a) $S'_{2-4\cdot6}$ K C RSs_2 स्था(S'_4 स्या)पितो (for मुषितो. Thus marg. in S'_6). —b) D B S_6 marg. प्रापयद् (for प्रापितो). —c) $S_{1-4\cdot6}$ K C D नाथ(D था)श्च (emended as in text with B. Thus marg. in S'_6).

819 a) S'_2 हासः; D हासात्. —c) S'_1 -स्था*. —d) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C अच्यु (mislec. for S'ār. द्यु)तंस्.

820 a) $S'_{4\cdot6}$ (before corr.) C B क्षौणीम्.

821 S'_2 om. 821cd.

भूपतेः परदारेषु निष्कौतुकमयं व्रतम् ।
अभज्यत परं तस्य परश्रीपरिरम्भणे ॥ ८२२ ॥

सम्यग्दशबलेनाऽथ सर्वज्ञेन महीभुजा ।
सौगतस्तिलकाचार्यो महत्तमपदे कृतः ॥ ८२३ ॥

स शिर्यभट्टस्तिलकः स सिंहगणनापतिः ।
सोपानान्यभवन्नुच्चपदारोहे द्विजन्मनाम् ॥ ८२४ ॥

मेदिन्याखण्डलस्याऽऽसीत् पिकस्येव रसश्रिया ।
अखण्डं रसपाण्डित्यं ब्रह्मकुण्डलसेवया ॥ ८२५ ॥

कर्पूरभट्टो निर्दर्पः प्राणरक्षो महीभुजः ।
गुणिनां शरणं चक्रे स्वगुणैः सुरभिं सभाम् ॥ ८२६ ॥

पूर्वाब्दग्रहसञ्चाराद् उत्तराब्दग्रहस्थितिम् ।
रुप्यभट्टो विदन्नासीद् विनैव गणितश्रमम् ॥ ८२७ ॥

श्रीरामानन्दपादानां भाष्यव्याख्या क्षणे क्षणे ।
वीक्षते शारदाक्षोणीमेव सम्भ्रान्तमानसा ॥ ८२८ ॥

---

822 b) S'_{2-4} K C निष्क(S'_2 ष्का)तिं (mislec. for S'ār. ष्कौतु)क°.

823 a) $S_{1\cdot2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C -द(mislec. for S'ār. ब)लें°. —b) D सर्वे (mislec. for S'ār. वै)ज्ञेन.

824 a) $S'_{2-4\cdot6}$ K C RSs_2 शिव(mislec. for S'ār. र्य-). —b) M (evid. emend.) सिंहो. —c) S'_1 सोपाना*भ°; S'_4 K C [अ]भवन्तश्च (mislec. for S'ār. न्नुच्च), $S'_{2\cdot6}$ (evid. emend.) [अ]भवंस्ते च).

826 a) S'_1 -भट्टो· प्रा° (blank filled as in text with D B); $S_{2-4\cdot6}$ K C यः श्रीमान् (for निर्दर्पः). —b) $S_{1-4\cdot6}$ K C प्राणि- (emended as in text with D B. Thus *sup. lin.* in S'_6). —d) S'_1 स्वगु*सु°; S'_2 सगुणैः, $S'_{2\cdot4}$ सभम्.

827 c) $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C रुप्य–, B रूप्प–.

828 b) S'_1 बाप्य–; S'_4 K C वाष्प- (emended as in text with $S'_{2\cdot3\cdot6}$ D B); C क्षण क्षण; D B क्षणेक्षणम्. —c) S'_3 वी·दा°; $S'_{1\cdot2\cdot4\cdot6}$ K C वी ··ते (blank filled as in text with D B. Thus in S'_6); $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C दा (mislec. for S'ār. शा)रदा–; S'_4 C -क्षौणीम्. —d) $S'_{1-4\cdot6}$ K C (blank with dots for 828d, filled as in text with D B. Thus in S'_6).

गान्धारसिन्धुमद्रादिभूभुजस्तस्य भूभुजः ।
ग्राम्या इवाभवन्नाज्ञाकारिणो जितवैरिणः ॥ ८२९ ॥

युद्धे जितं ततो बद्धं खुक्खेरेन्द्रेण भूपतिः ।
मालदेवं मद्रराजमाज्ञया निरमोचयत् ॥ ८३० ॥

राजा राजपुरीराजं नयज्ञः स्वपदातिभिः ।
क्षणाद् भ्रूभङ्गमात्रेण रणसूहमलोठयत् ॥ ८३१ ॥

उदभाण्डपुराधीशं सिन्धुराजोपबृंहितम् ।
स कन्दुकमिवोत्थाप्य मुहुर्मुहुरपातयत् ॥ ८३२ ॥

मौद्भूमौ महीन्द्रेण गोग्गदेशे कदाचन ।
बाणा गौरखरास्त्रेण गुणैर्लोकाश्च रक्षिताः ॥ ८३३ ॥

समिज्ञिते शयादेशे कूरादेशो महीपतिः ।
सुवर्णबुद्धप्रतिमां यवनेभ्यो ररक्ष सः ॥ ८३४ ॥

---

829 a) C °द्रि° (by syll. contam. for °दि°). —cd) K om. 829cd S′1–4 C (blank with dots for 829cd, filled as in text with D B. Thus later in S′6).

830 b) S′2 K C B खुःखु°; S′3 खुखु°; S′4 खःखु°; RSs2 खख्ख°; M (evid. emend.) खुक्खु°. —c) D B S′6 (after corr.) -देशं; (for °वं).

831 S′2 3·4 om. hapl. 831 (in S′3 recorded marg. *sec. m.* with dotted blank for b and ending with figure 830 st. no.). —a) S1·6 (before corr.) K C -राजा (emended to °जं as in text with D B). —b) S′1·6 K C (blank with [S′6 orig. without] dots for 831b, filled as in text with D B. Thus in S′6). —c) C °द्रु (mislec. for S′ar. भ्रू) भङ्ग–.

833 a) S′2·6 (after corr.) D B मोट्ट–; D महेंद्रेण. —b) RSs2 (erroneously) गगा- (for गोग्ग–). —c) S′4·6 C B °स्त्रेण. —d) B (evid. emend.) S′6 (after corr.) रक्षिताः.

834 a) M (evid. emend.) °तेऽशया–. —b) S′4 °देशे (for °देशो). —c) समन्त- for सुवर्ण- is suggested, see NOTES.— D B S′6 (after corr.) -प्रतिमा.

कषाकरङ्कपस्तस्य निकषो भौट्टतेजसाम् ।
अप्रकाशां प्रतापोऽथ सल्लतनगरीं व्यधात् ॥ ८३५ ॥

केवलं हृदयं शून्यं भौट्टानां नाभवत्तदा ।
भूमिपालभयावेशात् कोषोऽपि चिरसञ्चितः ॥ ८३६ ॥

प्रकृतीनां दददूराजा शोषाप्यायौ यथोचितम् ।
प्रत्यवेक्षामकार्षीत् स शालीनामिव कर्षकः ॥ ८३७ ॥

नासहिष्टेव तच्चापं तुलां शार्ङ्गपिनाकयोः ।
दूरकार्यार्थसाधिन्या धनुष्मत्ता भ्रुवः पुनः ॥ ८३८ ॥

अस्तं यस्तमसां कुलानि बलतो नेतुं सदा वाञ्छति
क्षीणं तं वसुनाऽभिपूर्य शशिनं संवर्धयत्यञ्जसा ।
काश्यप्यामवकाशमात्रघटनां शाखामुखै रुन्धतो
वृक्षान् वृष्टिभरैश्च योऽस्य कतमो भानोस्तुलामर्हति ॥८३९॥

835 a) S'_{2-4} K C कषाकः (K C क) ङ्क(S'_3 K ङ्क)यस् ; S'_1 -करङ्कषस (emended as in text with D B); S'_6 (orig.) कथाकः ङ्कयंस् (after corr. as in text). —b) D (before corr.) निकोषो; $S'_{2\cdot6}$ (after corr.) D B भोट्ट-. —c) D B S'_6 (after corr.) प्रकाशो (for प्रतापो). —d) $S'_{1-4\cdot6}$ K C स (or म [S'_6 *inf. lin.* कु]) ल्लत prob. a mislec. for Sār. भ-); D B कुल्लत-.

836 b) $S'_{2\cdot6}$ (after corr.) K D B भोट्टानां. —MS S'_1 ends with भौट्टानां in 836[b] at the last line of folio 35[a].

837 °S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) $S'_{2-4\cdot6}$ K C शेपो° (emended as in text with D B). —d) $S'_{2\cdot3\cdot6}$ D B कार्प (D B S'_6 र्षि)कः.

838 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) $S'_{2-4\cdot6}$ K C [द्]व; D B [ष्]व (as in text). —d) S'_3 धनुर्मत्ता; $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K (?) C भ्रुवा (emended as in text with D B).

839 S_1 missing (cf. v. l. 836). —a) D तमहो प्रदोष (for तमसां कुलानि). —c) S'_4 काश्यथाम° (sic); $S_{2-4\cdot6}$ K C रुद्ध (mislec. for S'ār. न्ध)तो. —d) $S'_{2-4\cdot6}$ C वृक्षाद्वृ° (mislec. for S'ār. न्वृ); K दृष्टि- (for वृष्टि-).

लद्दराजसुतं राजा नोचितं यमवर्धयत् ।
अहृतद्रविणं तं स द्रोहीति निरवासयत् ॥ ८४० ॥

मक्कदेशागतो जातु पुस्तकाडम्बरं वहन् ।
सैदालनामा यवनो राजेन्द्रं तमुपागमत् ॥ ८४१ ॥

गुणान् विकत्थमानं तं गुणिरागी नरेश्वरः ।
उपागच्छत् प्रतिदिनं दर्शनायेतरो यथा ॥ ८४२ ॥

स तस्य पटहस्येव राजाऽपश्यत् क्रमादसौ ।
अन्तःसारविहीनत्वं परीक्षायां विचक्षणः ॥ ८४३ ॥

म्लेच्छमस्करिणि क्षोणिप्राणेशो निर्गुणेऽपि सः ।
प्रेमाणं नामुचत् पुत्रे पितेव करुणार्णवः ॥ ८४४ ॥

प्रदोषस्येव तमसां दुर्घनस्येव विद्युताम् ।
दोषाणां बहुता तस्य प्रजाः समुदवेजयत् ॥ ८४५ ॥

तस्मिन्नवसरे कश्चिद्योगिराजो जितेन्द्रियः ।
न्यविक्षतोन्नते स्तम्भे योगाभ्यासस्य सिद्धये ॥ ८४६ ॥

---

840 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) D लद्ध–; RSs_2 लद्द (mislec. for द्–). —b) D B S'_6 (after corr) नांत्तथं. —c) $S'_{2\cdot4}$ अहृत–.

841 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_3 B मक–. —c) $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.). K C सदौल–; (prob. by shifting of mātrā-sign); $RSs_{1\cdot2}$ सदैल–; D B S'_6 (after corr.) सैदाल– (as in text).

842 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —cd) $S'_{2-4\cdot6}$ K C उपागच्छ··· (blank filled as in text with D B. Thus in S'_6).

843 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) D B ध्वनतः (for स तस्य). —b) D B S'_6 marg. तस्या° (for राजा°).

844 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) B (evid. emend.) S'_6 (after corr.) क्षोणी–; S'_4 C क्षौणि–. —d) D B S'_6 (*sup. lin. pr. m.*) °मयः (for °र्णवः).

845 S'_1 missing (cf. v, l. 836). —b) S'_4 K C दुर्जं (mislec. for S'ār. घं)न°; S'_2 दुर्जं (marg. *pr. m.* घं)न°; D B दुर्दिन°; S'_6 दुर्घं (marg. र्जं [as in C] and र्दि [as in B]) न°.

846 S'_1 missing (cf, v. l. 836). —c) S'_2 °तोन्नत–.

स्तम्भोपरि नवाहानि निराहारमपश्यतः ।
तस्याऽऽशिषेव महिषी राज्ञः पुत्रमजीजनत् ॥ ८४७ ॥

तपस्यतस्तथा तस्य तत्र तन्नवमं दिनम् ।
राज्ञस्त्वनवमं पुत्रजन्मकालमहोत्सवैः ॥ ८४८ ॥

अत्यर्थदर्शनद्वेषात् मदिरामदमोहितः ।
स म्लेच्छसहितो योगिराजं तमवधीच्छरैः ॥ ८४९ ॥

---

847 S'_1 missing (cf. v. l 836). —c) D B ⌊इ⌋व (for ⌊ए⌋व). —d) D राज- (for राज्ञः).

848 S'_1 missing (cf. v. l 836). —a) D B ततस् (for तथा). —b) D B S'_6 marg. तदभूत् (for तत्र तत्); S'_4 तत्र (mislec. for S'ār. न्न) वम ; D नवमं (mislec. for S'ār. म). —c) S'_3 नवमः (visarga ins. later). —d) $S'_{2-4\ 6}$ K C -महोत्सवः; D B S'_6 (after corr.) -महोत्सवैः (as in text).

—After 848 D B S'_6 marg. ins. :

116* (B 1122) हेमन्तान्ते पतति तुहिनं फाल्गुणे वल्गुवल्गद्
दीपस्याऽपि स्फुरति सुतरां शान्तिकालेऽतिदाहः ।
शैत्योद्रेक वहति वहति ग्रीष्मकाले तुषारं
वस्तु प्रायः प्रथयति निजं धर्ममायाति नाशे ।
(B 1123) तपःकवचमस्पृष्ट्वा तमधो मार्गणैर्गतम् ।
प्रहर्तुरिव निर्देष्टुं भविष्यन्तीं तथा गतिम् ।
(B 1124) राजमान्य तमालोक्य कुप्यन्तं शान्तमानसः ।
निर्णयादचलद्वर्णी नयान्नतु भयोदयात् ।
(B 1125) स स्तम्भान्न महाधैर्यादवारोहन्महामनाः ।
नैवाऽऽरोहज्जगद्दृष्टिं सद्यो द्यामपि योगवित् ।
(B 1126) अतिथिं योगपथिक मा वधीर्मामिति ब्रुवन् ।
म्लेच्छमस्करिणा वर्णी खड्गघातैरचूर्ण्यत ।

[(l. 1) B (evid. emend.) फाल्गुने ; B (erroneously) फल्गु (for वल्गु-). —(l. 3) B (evid emend.) बृहति (for first वहति). —(l 4) D B नाशम् (emended as above). —(l. 6) D प्रहतार् (emended as above with B); B (evid. emend.) यथा° (तथा). —(l. 10) M (evid. emend.) दृष्टौ.

849 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) D B S'_6 marg. -मस्करी (for सहितो).

संतप्तैर्मलिनैः स्थूलैर्जनानां तद्विलोकनात् ।
भूतले पतितं वाष्पैरपवादैश्च राजनि ॥ ८५० ॥

पृथ्वीनाथोऽथ तच्छ्रुत्वा शुद्ध्यर्थमिव मग्नवान् ।
भीह्रीशोकक्रुधाश्चर्यकृत्यचिन्तार्णवेषु सः ॥ ८५१ ॥

प्रथमोद्भूतपुत्रेऽपि तस्मिन्नह्नि महीभुजा ।
नास्नायि नाभ्यवाहारि न व्यवाहारि नाकथि ॥ ८५२ ॥

अन्येद्युर्भूपतिः पृष्टस्मृतिज्ञगुरुकोविदः ।
हन्तुर्दण्डं वधं शृण्वन् करुणायन्त्रितोऽभवत् ॥ ८५३ ॥

प्रतीपं खरमारोप्य प्रतिहट्टं परिभ्रमम् ।
नरमूत्राभिषिक्तस्य कूर्चस्य परिकर्तनम् ॥ ८५४ ॥

ष्ठीवनं सर्वलोकानां प्रेतान्त्रैर्बाहुबन्धनम् ।
जीवन्मरणमादिक्षद् दण्डं तस्य कृशायतेः ॥ ८५५ ॥

राजनि म्लानिहीनानि दिक्सौगन्ध्यवहानि च ।
अपतन्नाकपुष्पाणि पौराशीर्वचनानि च ॥ ८५६ ॥

मद्रराजदुहित्रोः स चतुरस्तनयान् नृपः ।
यथा दशरथो राजा जनकान्तानजीजनत् ॥ ८५७ ॥

ज्यायानादमखानः स हाज्यखानस्तथा परः ।
खानो जस्सरथः खानो बहरामश्च संज्ञितः ॥ ८५८ ॥

---

851 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) D ह्रीभी- (by transp.). —d) D °र्ययेषु (for °र्णवेषु).

852 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —d) $S'_{2-4\cdot6}$ K C व्यवाहारि न (by transp.).

853 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) D हर्तु (mislec. for S'ār. न्तु)र् ; S_4 वधे (mislec. for S'ār. धं).

854 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) $S'_{2\cdot4}$ K C D -भ्रमन् (S'_4 °त्). —c) D °भिषक्त°. —d) S'_{2-4} K C -कीर्तनम् (emended as in text with S'_6 D B).

855 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) D B S'_6 marg. यन्त्रणम् (for -बन्धनम्). —d) D B S'_6 marg. सूपायतेः; S'_2 K कृशाकृतेः .

858 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) $S'_{4\cdot6}$ K C B आदाम–; S'_2 आध (mislec. for S'ār. दा)म–. —b) $S'_{3\cdot4}$ C हेज्या-. —c) S'_4 खानेज°; S'_4 K C visarga om. in जस्सरथः. —d) S'_{2-4} K C बहे(S'_2 ड)राम°.

क्षीरार्णवस्य मथनात् परतः सुधादि-
रत्नानि तान्यनुपभोगनिरर्थकानि ।
यो नीतवान् सफलतां किल पात्रदानात्
स्तुत्यः स मन्दरगिरिर्गिरिराजवर्गे ॥ ८५९ ॥

नदीरवटपातेन भुवश्चाऽम्बु विनाऽफलाः ।
संयोगात् सफलीकृत्य यशश्चित्रमजीजनत् ॥ ८६० ॥

राज्ञोत्पलपुरक्षोणौ कुल्यां प्रापय्य वप्रिणीम् ।
तयोर्निरर्थकत्वेन दूषणा विनिवारिता ॥ ८६१ ॥

नन्दशैलमरौ कुल्यामवतार्य महीपतिः ।
अस्मारयच्चक्रधरं सागरान्तर्निवासिनम् ॥ ८६२ ॥

करालम्बः सतां बिभ्रदकरालं सितं यशः ।
कुल्ययाकारयद् देशं करालाख्यं स्तुतेः पदम् ॥ ८६३ ॥

साग्रहारा द्विजा यत्र साग्रहाराश्च योषितः ।
साऽथ जैनपुरी राज्ञा कराले निरमीयत ॥ ८६४ ॥

—After 858 D B S'_6 marg. ins. :

117* (B 1137) हिन्दवः सूहभट्टेन बलाद्ये पीडिता भृशम् ।
परदेशं गतास्ते तु बिभ्रतो वेशकल्पनाम् ।
(B 1138) निजाचारे रता नित्यं तदाचारद्विषो हृदा ।
स्वमाचारमनुष्ठातुं प्रेरिताश्च द्विजर्बलात् ।
(B 1139) दारिताः स्वत्राणभयादुत्कोचार्पणतत्पराः ।
रक्षिता भूमिपालेन तदुपद्रववारणात् ।

[(l. 3) D नित्यास (emended as above with B)].

859 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_2 सुषादि-. —d) $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C -वेगम् (S'_3 °गः) (emended as in text with D B).

860 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) -पाटेन. —b) $S'_{2-4\cdot6}$ K C नद्याश् ; D B S_6 marg. भुवश् (as in text).

861 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_4 C -क्षौणौ. —b) $S'_{2\cdot4}$ प्रापय.

862 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) K C °तार्य. —d) D °सिताम्.

863 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_{2-4} K C °लम्भः (mislec. for S'ār. म्बः). —c) $S'_{3\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C °रयन्दे° (mislec. for S'ār. दे°).

अवन्तिपुरभूमौ च कान्तोदन्तेन भूभुजा ।
कुल्यावतारितातुल्या शालिसम्पत्तिशालिनी ॥ ८६५ ॥

गिरिमार्गेण गङ्गाया मानसं प्रापिते जले ।
किं पूतं मानसेनेदममुना किमु मानसम् ॥ ८६६ ॥

व्यडम्बयत् स्वमूर्तिं या मानसे प्रतिबिम्बिताम् ।
व्यधायि तत्तटे तेन नगरी सफलाभिधा ॥ ८६७ ॥

श्रीमान् सुय्यपुरात् पारेवितस्तं धरणेर्नृपः ।
संयोज्य पद्दरं तापव्यापदं स न्यवारयत् ॥ ८६८ ॥

---

866 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —c) D B S'$_6$ marg. पूता; D B S'$_6$ marg. [इ]यम् (for [इ] दम्). —d) D B S'$_6$ marg. अनया (for अमुना) —S'$_4$ K C repeat 864, 865 and 866 after 866.

867 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) S'$_{2-4}$ K C D मूर्तिर् (emended as in text with B S'$_6$); S'$_{2-4}$ K C D यां (gram. assim.?); S'$_6$ यो (for या). —b) S'$_{2-4}$ K C D B मानस- (emended as in text). —c) S'$_{2-4}$ K C विधाय (emended as in text with D B); S'$_6$ (after corr.) विधायि (conflated). —d) S'$_{2-4\,6}$ K C सफलाभिना (S'$_4$ °तां [doubtfully emended as in text with D B]).

—After 867 D B S'$_6$ marg ins.:

118*(B 1149) श्रीस्वयस्य यमानेतुं प्रज्ञा न स्फुटमस्फुरत ।
श्रीसेकन्दरशाहेऽपि कुण्ठोत्कण्ठोऽभवत्तराम् ।
(B 1150) श्रीजैनोल्लाभदेनस्तमानीय पद्दरं नटम् ।
प्रासिध्यद्विंशतिक्रोशान्छ्रीमान्स्वयपुरे मरुम् ।
(B 1151) दुर्भिक्षव्याप्तचित्तानां विश्रान्तिजनान्नृणाम् । [5]
विश्रान्तिसंज्ञया कुल्या प्रसिद्धाभूत्पदे पदे ।

[(l. 1) D आनीतुं (emended as above with B). —(l. 2) B (evid. emend.) °सिकन्दरसाहो. —(l. 3) B (evid. emend.) °ल्लावदी°. —(l. 4) D प्रसिध्यत् (emended as above with B). —(l. 5) D -याप्तचिंतानां (emended as above with B)].

868 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) S'$_6$ D B स्वय्य- (B °य-); S'$_4$ -पुराधारे. —b) D -वितस्तां. —c) S'$_4$ K C संयोज्यं; S'$_{2-4\cdot 6}$ (before corr.) K C प्रसरत् (emended to पद्दरं as in text with D B).

आ प्रद्युम्नगिरिप्रान्तादमरेशपुरावधि ।
मठाग्रहारहट्टाढ्यां स जैननगरीं व्यधात् ॥ ८६९ ॥

स्वर्गं जेतुमिवोदस्थादुन्नतैरश्मवेश्मभिः ।
सङ्क्रान्ता जैनगङ्गायां फणिलोकस्य यागमत् ॥ ८७० ॥

जैनगङ्गां रणस्वामिप्रासादे प्रापितां कृती ।
व्यसस्मरत् स्मेरयशा हरिपादकुतूहलम् ॥ ८७१ ॥

पारेसुय्यपुरं जैनगिरिसंज्ञां पुरीं व्यधात् ।
कैलासाचलतुल्यैर्या प्रासादैरभिभूषिता ॥ ८७२ ॥

सिद्धक्षेत्रे सुरेश्वर्यां प्रसिद्धो विलसद्यशाः ।
राजधानीं निषिद्धारिर्व्यधात् सिद्धिपुरीमसौ ॥ ८७३ ॥

प्रासादशिखरे राजा मार्तण्डामरनाथयोः ।
राजधान्यौ व्यधात् सौधधौतदूरनभस्तले ॥ ८७४ ॥

सुभिक्षं सुय्यराजेन पूर्वमङ्कुरितं किल ।
ततः प्रभृत्यतीतेषु बहुष्वपि च राजसु ॥ ८७५ ॥

---

869 S'_1 missing (cf. v. l. 836) —c) S'_6 -हर्म्या° (for -हट्टा°. Thus marg.); D हटा°.

870 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_3 नेतुम्; $S'_{2-4\cdot6}$ K C उदस्ताद् (emended as in text with D B). —d) D B S'_6 (after corr.) -लोकं च.

871 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) S'_4 K C प्रसादं; $S'_{2\cdot3\cdot6}$ (before corr.) प्रासाद (mislec. for S'ār. दे). —c) $S'_{2-4\cdot6}$ K C D B व्यसिसरत् (emended as in text).

872 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) $S'_{2\cdot6}$ D B -स्वय्य- (B °य-); $S'_{3\cdot4}$ C ज्ञान- (for जैन-). —c) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C °ल्येव (S'_4 °ल्य च); S'_3 °ल्यैश्च (emended as in text with D B). —d) S'_3 °भूषितां.

873 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) D B प्रसिद्ध-. —d) $S'_{2\cdot3}$ सिद्ध-.

874 S'_1 missing (cf. v. l. 836) —b) D मार्ताण्डा°. —c) K om. hapl. -धान्यौ व्य°. —d) D -नभःस्थले.

875 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) D B S'_6 (after corr.) स्वय-. —b) S'_4 K C अष्क (mislec. for S'ār. ङ्कु)रितं; S'_3 (evid. emend.) आविष्कृतं.

प्रजानामल्पपुण्यत्वान्नावर्धत मनागपि ।
तपोबलात् पल्लवितं पुष्पितं फलितं तथा ॥ ८७६ ॥

श्रीजैनोल्लाभदीनेन युगपत् तद्व्यधीयत ।
तपसामतिशुद्धानां किमिव ज्ञापकं परम् ॥ ८७७ ॥

पूर्वपुण्यक्षये राज्यात् पतन्त्यन्ये महीक्षितः ।
तस्य जन्मान्तरे राज्यप्राप्त्यै राज्यमभूत् प्रभोः ॥ ८७८ ॥

स नदीमातृकाः कृत्वा धरणीर्देवमातृकाः ।
अग्रहाराननु क्ष्मापो द्विजेभ्यो यददात्सदा ॥ ८७९ ॥

वारहक्षेत्रनगरविजयेशानकादिषु ।
यवनेभ्योऽग्रहारान् स सविहारान् स्वयं ददौ ॥ ८८० ॥

विजयक्षेत्रवाराहक्षेत्रशूरपुरादिषु ।
सत्रदानेन स त्रासमपि गोत्रभिदो व्यधात् ॥ ८८१ ॥

भूमिविक्रयभूर्जादि कृतचिह्नं महीभुजा ।
निह्नवप्रागभावाय धर्माधिकरणं कृतम् ॥ ८८२ ॥

यो जयापीडदेवेन प्राप्तो नागप्रसादतः ।
स दण्डमिव तस्यादात्ताम्रं ताम्रकरो गिरिः ॥ ८८३ ॥

मणीन् खनिभ्यश्चालभ्यांस्तद्राज्ये भूरजीजनत् ।
ये जैनमणयः ख्याताः पद्मरागमदच्छिदः ॥ ८८४ ॥

---

877 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —a) D °देनेन. —c) S′2-4-6 K C °शुद्धत्वात् (emended as in text with D B. Thus marg. in S′6).

878 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —b) D B S′6 marg. महीभुजः. —c) D reads after तस्य one extra word: जन्मांतस्य.

879 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —c) D B ननु (for अनु).

880 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —b) D B S′6 (after corr.) °शपुरा° (for °शानका°). —S′2-4-6 K C om. hapl. 880[cd] and 881[ab].

882 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —d) D B S′6 (after corr.) °कारिणा (for °करणं).

883 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —d) S′2-6 D B ताम्राकरो.

सरितां सैकते पीतसिकताभ्रमदं तदा ।
काञ्चनं काञ्चन च्छायां विभ्रल्लोकैरचीयत ॥ ८८५ ॥

सरित्सुवर्णात् षष्ठांशो ग्राह्यो भाविभिरीश्वरैः ।
ताम्रपट्टेऽलिखद्याच्ञावाक्यमेवं नरेश्वरः ॥ ८८६ ॥

नगराधिकृतः काचडामरो दुस्तरे पथि ।
क्रोशमात्रं व्यधात् सेतुं नगरान्तः शिलामयम् ॥ ८८७ ॥

नात्मैव सेतुदानेन तेन पङ्कात्समुद्धृतः ।
सकलोऽपि जनो मध्येनगरं पुण्यशालिना ॥ ८८८ ॥

विषये विषये चक्रे शिर्यभट्टो मटान् पृथून् ।
अन्येऽपि सचिवा राज्ञो धर्मशाला बह्व्यधुः ॥ ८८९ ॥

पद्माकरस्य मथनाय गजाधिराजा-
वभ्युद्यतौ सततमेव तदम्बुतृप्तौ ।
तावत्कराकरि रदारदि चातिमत्तौ
कृत्वा क्षणादगमतां स्वयमेव नाशम् ॥ ८९० ॥

---

885 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_{2-4} K C नीत–; D B पीत- (as in text). —b) D B S'_6 (after corr.) °मय (for -मद); $S'_{2\cdot4}$ °मदत्त (mislec for S'ār. न्त)दा (S'_2 या) (sic).

886 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) S'_4 या च (for याच्ञा-); S'_3 याच्ञां. —d) S'_{2-4} K C -वाध्य (or च्य)म् (emended as in text with D B S'_6); S'_3 (before corr.) नरेश्वरैः.

887 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) S'_4 K C -डामरे; S'_6 दुस्तरः (marg °रे).

888 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_4 वा (mislec. for S'ār. ना)त्मैव.

889 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) $S'_{2-4\cdot6}$ K C शिव- (mislec. for S'ār. र्यं); $S'_{2-4\cdot6}$ K C B मठान् (emended as in text with D); S'_2 पृपू (mislec. for S'ār. थू)न् ; B (erroneously) S'_6 marg. पृथक् (for पृथून्). —d) S'_4 बहर्व्यं° (sic).

890 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) S'_{2-4} K C -दृ (mislec. for S'ār. तृ)प्तौ. —c) $S'_{2\cdot3\cdot4\cdot6}$ K C रसादिह; D B S'_6 marg. रदारदि (as in text); D °मत्तां (for °मत्तौ).

मसोदशूरौ धात्रेयौ भूपतेरेकगोत्रजौ ।
द्वौ रन्ध्रान्वेषिणावास्तामन्योन्यविभवासहौ ॥ ८९१ ॥

राज्ञा तौ वारितक्रोधौ स्नेहदाक्षिण्यशालिना ।
हत्वान्यतरमुत्पिञ्जसज्जावभवतां चिरम् ॥ ८९२ ॥

कदाचिद् भूपतेरग्रे स्पृष्टः शूरेण वाक्शरैः ।
मसोदठक्कुरः शस्त्रसन्न्यासं समकल्पयत् ॥ ८९३ ॥

न्यस्तशस्त्रः स रजनौ गच्छन्मितपरिच्छदः ।
रन्ध्रं लब्ध्वाऽथ शूरेण मसोदठक्कुरो हतः ॥ ८९४ ॥

विन्नाद्यैष्ठक्कुरैस्तस्य भ्रातृभिः ख्यातपौरुषैः ।
हन्तुमभ्यर्थितः शूरो भूपतेः प्रेमशालिनः ॥ ८९५ ॥

शूरे सानुचरे विन्नठक्कुरेण हते सति ।
प्रसादमगमत्कीर्तिष्ठक्कुराणां च धीस्तदा ॥ ८९६ ॥

तथा स योगिनां मानमदाद् भूलोकवासवः ।
तेषामग्रे यथा मद्रराजाद्यैर्लङ्घितं श्ववत् ॥ ८९७ ॥

---

891 S'_1 missing (cf v. l. 836). —a) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C सयोध- (emended to मसोद- as in text with S'_3 D); B (evid. emend.) S'_6 (after corr.) मसूद- .

892 S'_1 missing (cf. v. l. 836) —a) D B S'_6 marg. °तांद्रेकौ (for °तक्रोधौ). —b) $S'_{3\ 4}$ K C (gram. assim.) -शालिनौ. —c) B (evid. emend.) हृत्वा° (for हत्वा°,; D B S'_6 (*sup. lin*) °तमम् .

893 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_4 भूपरंग्र च (sic). —b) $S'_{4\cdot6}$ K C पृष्टः ; $S'_{2\cdot3}$ वाक्छरः (sic). —c) B (evid. emend.) S'_6 मसूद-; S'_4 -टकुरः . —d) $S'_{2-4\cdot6}$ K C °काल्प ($S'_{2\cdot6}$ र)यत् ; D B समकल्पयत् as in text).

894 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) S'_4 K लब्धाथ. —d) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C मसोदः ठ°; D B S'_6 (after corr.) मसो (B S'_6 सू)दठ°.

895 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_{2-4} द्विन्ना (S'_2 न्ना); RSs_2 विना°; B (erroneously) S'_6 marg. वित्ताद्यैष् (for विन्नाद्यैष्).

896 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) B (erroneously) S'_6 marg. वित्त– (for विन्न–).

897 S'_1 missing (cf. v l. 836). —a) B S'_6 (after corr.) तथास (mislec. for Dev. स). —b) S'_{2-4} K C मानमभूद्; D B S'_6 (after corr.) मानमदाद् (as in text); S'_6 marg. (मा)न ददौ.

स दद्द्योगिनां भोगं योगं तेभ्योऽग्रहीन्नृपः।
भयं ददद्रातिभ्यो दधावभयमप्यहो ॥ ८९८ ॥

मुद्राकर्परकन्थादि वारयन् योगिनां नृपः।
कुण्डलं हेमपात्राणि दुकूलमपि दत्तवान् ॥ ८९९ ॥

छित्त्वा पर्वतपक्षतीरपि नवाः फेणेन हत्वाप्यहिं
कृत्वा यज्ञशतं त्रिलोकविजयी कीर्त्या न तृप्तिं गतः।
इन्द्रः पीतसितासितारुणहरिद्वर्णं विधत्ते धनु-
ज्योंतिर्धूमसमीरनीरघटनामात्रेऽप्यसारे घने ॥ ९०० ॥

भूतानां भाविनां वाऽपि यदशक्यं महीभुजाम्।
तदिष्टसाहसो राजा कीर्तये कर्तुमिष्टवान् ॥ ९०१ ॥

कर्तव्यं साहसं यद्यदचिन्तयदयं नृपः।
कालस्याऽनवधित्वेन विपुलत्वेन च क्षितेः ॥ ९०२ ॥

तत्तत्सम्भाव्य साध्यं स भाविभिर्मेदिनीश्वरैः।
दूरादब्धिरिवाऽऽयातो, रत्नेष्वधिकदीप्तिषु ॥ ९०३ ॥

---

898 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) S′2–4.6 (before corr.) K C स दस (mislec. for S′ār. द)द्. —b) S′2.4.6 K C याग. —S′2–4.6 K C om. hapl. 898cd and 899ab.

899 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) D B -कर्पूर- (emended as in text). —d) S′2.3 K (after corr.) D दुगू (S′2 क्कू)लम्.

900 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) S′2 पक्षतिर्; S′2 D B फेनेन; M (evid. emend.) वज्रेण (for फेणेन). —c) S′3 °द्वर्णा; S′3.4.6 (before corr.) K C तनु (S′3 नुं) (emended to धनुर् as in text with D B); S′2 त···ज्यो° (blank with dots).

901 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) S′3 च (for वा). —b) S′2 यदा°; S′3 यद्य° (for यद°). —c) S′3.4.6 K C -साहसी (emended as in text with S′2 D B).

902 S′1 missing (cf. v. l. 836). —b) S′2–4.6 (before corr.) K C उचित यद् (emended to अचिन्तयद् as in text with D B). —c) S′2–4.6 (before corr.) K C अनवधित्वाच्च; K °धित्वाञ्च; D B °धित्वेन (as in text).

903 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) D वा (for स). —c) D B S′6 (after corr.) अब्धिम्.

साहसेष्वेकमादातुमपि प्राप न निश्चयम् ।
उपचारैर्दरिद्राणां संभवोदारमानसः ॥ ९०४ ॥

न तोषितः श्रुते राज्ञामतीतानां स साहसैः ।
अगम्येष्वपि भूपालः शैलेषु च सरःसु च ॥ ९०५ ॥

शब्देष्वर्थेष्विव कविस्ततः समचरन्नृपः ।
वणिजामिव वाक्यानि व्यवहारसमुत्सुकः ॥ ९०६ ॥

राजा नीलपुराणादीन् पण्डितेभ्यस्ततोऽशृणोत् ।
चिन्तान्तराणि संत्यज्य साहसैकसमुत्सुकः ॥ ९०७ ॥

कदाचिद् धरणीपालश्चिरमेवमचिन्तयत् ।
देहस्येव त्रिलोकस्य मुखवत् क्षितिमण्डलम् ॥ ९०८ ॥

प्रधानं तत्र कश्मीरमण्डलं नयनं यथा ।
शैलराजशिखाः पक्ष्मतुल्यां यत्र वहन्ति ताः ॥ ९०९ ॥

तारामण्डलवत्तत्र महापद्मसरोवरः ।
महापद्मास्पदं तत्र ज्योतिर्मण्डलसोदरम् ॥ ९१० ॥

---

904 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —b) S′2 3 तच्च (S′3 क्लि्)यम्. —c) M (evid emend) उपचारं (for °रैः). —d) D B बभूवां° (for सभवो°).

905 S′1 missing (cf. v. l. 836). —b) S′2–4 K C च साहसे (emended as in text with D B S′6).

906 S′1 missing (cf. v. l. 836). —c) D वाक्याणि (sic).

908 S′1 missing (cf. v. l 836). —c) S′2 3·4 देव(S′3 *sup. lin. pr. m.* ह)स्य.

909 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) K काश्मीर-. —c) S′2 चै (mislec. for S′ār. शै)ल-. —d) S′2 तत्र (for यत्र).

910 S′1 missing (cf. v. l. 836). —b) S′2 -पद्मः.

—After 910ab D B S′6 marg. ins. :

119* (B 1194cd) शश्वदुद्भ्रमितो यत्र मैनाकान्वेषणोद्यतः ।
(B 1195) प्रतिबिम्बफलाद्भाति जाने हिमगिरीश्वरः ।
समुद्रसदृशे यत्र प्रातिबिम्बच्छलाद्द्रवैः ।
(B 1196ab) अन्तः कृतास्पदो दीप्तो लक्ष्यते वडवानलः ।

—cd) S′2–4·6 K C त (S′2·4·6 तत्र) ··म° (blank filled as in text with B. Thus in S′6); D ज्योतिम°; —cd) M (evid. emend.) सर्वंजनतानन्ददायकः (tor तत्र ज्योतिर्मण्डलसोदरम्).

तदापूर्य कथञ्चिच्चेत्कियन्मात्रमपि क्रमात् ।
निर्माणं शक्यते कर्तुं तदा राज्यफलोदयः ॥ ९११ ॥

अगाधसलिलच्छन्नक्रोशाष्टाविंशतिप्रमः ।
सरोराजः स हि महानाशयो महतामपि ॥ ९१२ ॥

विचिन्त्येति स विस्रष्टुं तत्रोपायं सरोवरे ।
नावास्य गतवान्मध्यं योगीवाऽऽत्मानमात्मना ॥ ९१३ ॥

सदैवोद्धतकल्लोलं महापद्मसरो महत् ।
नाऽगाहन्त नृपाः पूर्वं तरणीभङ्गशङ्किनः ॥ ९१४ ॥

तपः प्रभावाद्दैवाद्वा कार्यगौरवतोऽपि वा ।
स्थलवत्सलिले तत्र स राजा त्वचरत्सुखम् ॥ ९१५ ॥

यच्चेतसा चिरतरं परिचिन्त्यमानं
चिन्तामणिः किल ददाति तदेव नान्यत् ।
चित्तस्य चाऽपि यदगोचरतामुपैति
तत्तु प्रयच्छतितरां बत बुद्धिरत्नम् ॥ ९१६ ॥

तस्य हि क्षितिपालस्य निरालस्यमतेः सतः ।
सरसः स्थलतां कर्तुमुपायः प्रत्यभादयम् ॥ ९१७ ॥

---

911 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) $S'_{2-4\cdot6}$ K C कि ··क्र (blank filled as in text with D B. Thus in S'_6) —d) $S'_{2-4\cdot6}$ K C राज्य [S'_{2-4} °ज्य:] ·· (blank filled with D B. Thus in S'_6).

912 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) M (evid. emend.) °च्छन्न:. —b) S'_2 -क्रोसा°; D B S'_6 °तिर्भवन् (for °तिप्रम:). —bc) S'_4 K C ··सरोराजा (K C °ज:).

913 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) $S'_{2-4\cdot6}$ K C · स वि° (blank filled as in text with D B. Thus in S'_6); S'_4 विस्नष्ट (sic). —c) D B S'_6 (after corr.) नागस्य.

914 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) $S'_{2\cdot4}$ K C -कल्लोल-.

915 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —d) $S'_{2-4\cdot6}$ K C न्वस (mislec. for S'ār. त्वच)रत्.

916 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) RSs_2 तदा° (for यद°). —d) RSs_2 तश्चा (for S'ār. च्चा)शु (for तत्तु प्र°).

917 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) $S'_{2-4\cdot6}$ K C °लम्ब) mislec. ıor S'ār. स-).

शिलापूर्णप्रवहणैरुपर्युपरि पातितैः ।
शैलशृङ्गैरिवाम्भोधिमेतदापूरयाम्यहम् ॥ ९१८ ॥

कृताभिर्लोहनद्धाभिः पट्टीभिर्देवदारुणः ।
न क्लिद्यन्ते न भिद्यन्ते शिलाप्रवहणानि यत् ॥ ९१९ ॥

ततः प्रत्यागतो राजा बुद्धानावद्धकौतुकः ।
अभ्यगाच्छरणं तत्र ते चैनं नृपमभ्यधुः ॥ ९२० ॥

द्वारिकेव शुभा तस्य पुरी सन्धिमती किल ।
सुदर्शनेन चक्रेण मनुजानां समाश्रिता ॥ ९२१ ॥

नगर्या देवता तस्या महापद्मः फणीश्वरः ।
त्वमिवैतांश्चतुर्वर्णान् पुत्रवत् पर्यपालयत् ॥ ९२२ ॥

कलिकालबलात्तत्र दुराचारनिषेविणः ।
जनास्तद्देशवास्तव्याः प्रापुर्वृद्धिं दिनाद्दिनम् ॥ ९२३ ॥

---

919 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) M (evid. emend.) कृतानि (for °भिर्). —c) S′$_2$ न्ते तत···शि°; S′$_4$ °न्ते न···शि°; S′$_3$ ततस्तोये (for न भिद्यन्ते). —d) S′$_{2-4\cdot6}$ K C -प्रप्रवहणादिभिः (emended as in text with D B. Thus after corr. in S′$_6$).

920 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —b) S′$_4$ -कौतुकम्. —cd) D B S′$_6$ marg. अपृच्छत्कारणं तस्य ते चैनं नृपमब्रुवन्. —d) S′$_{2-4\cdot6}$ K C अभ्यधुः (mislec. for S′ār. धुः).

921 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) D B S′$_6$ marg. [अ]र्णवेत्रासीत् (for शुभा तस्य). —b) S′$_4$ पुरा (for पुरी). —c) D B S′$_6$ marg. सहिता (for चक्रेण). —d) D B S′$_6$ marg. सततं श्रीपति- (for मनुजानां समा°).

922 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) S′$_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C तस्य (emended as in text with S′$_3$ D B). —b) S′$_{2\cdot4\cdot6}$ K C -पद्म···(blank filled as in text with D B); S′$_3$ स नागराट् (for फणीश्वरः). —c) S′$_{2\cdot4\cdot6}$ K C °मिवै° (blank filled as in text with D B); S′$_3$ पितेवै° (for त्वमिवै°); S′$_2$ चतु···र्व° (sic).

923 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —b) M (evid. emend.) निषेविनः. —c) C (blank with dots)···जनास्; D B S′$_6$ marg. वसन्तस्तत° ([S′$_6$ °त्र] for जनास्तद्देश°).

अथ वर्णाश्रमाचारविपर्यासानुबन्धतः ।
क्रोधं नागपतिर्यातो दूषणादिव सज्जनः ॥ ९२४ ॥

अनुज्झितनिजाचारं कुम्भकारं स कञ्चन ।
स्वप्नेऽवदद् दुराचारान् पौरान् मज्जयितास्म्यहम् ॥ ९२५ ॥

नागः प्रजादुराचारात् प्रजा ब्रोडयतीति तम् ।
प्रातर्वदन्तमहसन् पौरा मत्तमिवाखिलाः ॥ ९२६ ॥

फणाशतोल्लसद्वारिधाराशब्दभयङ्करः ।
नागराजोऽथ नगरीं वैरीवावेष्टयज्जलैः ॥ ९२७ ॥

---

924 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —S'_2 om. 924[ab]. —[a]) $S'_{3\cdot4\cdot6}$ K C कर्मानुसारेण; D B S'_6 marg. वर्णाश्रमाचार- (as in text).

925 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —[c]) $S'_{2\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C [अ]वदन्दु (mislec. for S'ār. दद्दु)रा°; S'_2 °चाराः. —[d]) $S'_{2\cdot4}$ पौराः पशुमिवा(S'_2 वाः)खिलाः; S'_3 संम्र (sic) ज्याम्य° (for मज्जयितास्म्य°).

926 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —[a]) D B °चार-. —[b]) D B S'_6 marg. क्रुद्धो (for प्रजा); $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C ब्र(S'_2 K ब्रु)ड° (emended as in text with D B). —[c]) D B S'_6 marg. जहसुः (for अहसन्). —[d]) K (before corr.) पौराः; $S'_{2-4\cdot6}$ K C पशुम्; D B S'_6 (after corr.) मत्तम् (as in text).

—After 926 D B S'_6 marg. ins.:

120* (B 1213) तन्दास्तिके कुम्भकारे गते तस्मात्पुराद् द्रुतम् ।
नागेन्द्रो जलपूरेण सर्वमब्रोडयत्पुरम् ।

(B 1214) यावत्पौराः पुराच्चेलुस्ते सर्वे हरिणा . इव ।
तावदेवाग्रमाक्रामद्दावाग्निरिव तज्जलम् ।

[(l. 3) D (orig.) पुराश्चे° ([mislec. for S'ār. चे] after corr. पुरा चे°); B (evid. emend.) पुरश्चे°. —(l. 4) D हरिण इ° (emended as above with B)].

927 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —[a]) S'_4 C -शतो°.

मन्त्रान् पठत्सु विप्रेषु जनेषु प्रणमत्स्वथ ।
रुदत्स्वपि च बालेषु नाऽस्याभूद्यमवद्दरः ॥ ९२८ ॥

भयाद्बालेषु पुत्रेषु कण्ठलग्नेषु योषितः ।
बाष्पमुक्ताफलैश्चक्रुः पूजां फणिपतेरिव ॥ ९२९ ॥

पादादङ्कं ततः कण्ठं ततः स्कन्धं ततः शिरः ।
प्राणा इव सुता जग्मुर्मातॄणां भयविह्वलाः ॥ ९३० ॥

सर्वाण्यङ्गानि नारीणां शृङ्गारीवानुरागवान् ।
कम्पमानानि लोलः स जलपूरः समस्पृशत् ॥ ९३१ ॥

ह्रस्वं दीर्घं च सूक्ष्मं च स्थूलं चाणु महत्तथा ।
अन्धकार इवाऽऽच्छाद्य जलपूरो व्यजृम्भत ॥ ९३२ ॥

अगाधे सलिले तस्मिन् खलस्पर्शासहस्ततः ।
फणिराजः स्थितिं चक्रे विपिने सज्जनो यथा ॥ ९३३ ॥

कालियः स हि नागेन्द्रः पदाक्रान्तो मुरद्विषा ।
शिरस्युत्पन्नपद्मत्वान्महापद्माभिधां गतः ॥ ९३४ ॥

नष्टान् योजयितुं भूयः कश्मीरानिच्छतो हरेः ।
अवतारस्त्वमेतत्ते सिध्यत्येव चिकीर्षितम् ॥ ९३५ ॥

---

928 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —a) S′₄ K C वप्रषु (emended as in text with S′2·3·6 D B). —b) S′2–4·6 (before corr.) K C नागे (mislec. for S'ār. जने)षु; D B S′₆ marg. °त्सु च (for °त्स्वथ); S′2–4 words begining with प्रणम° in 928b and ending with -लग्नेषु in 929b om. hapl. In S′₃ om. words marg. *sec. m.* with the remark श्लोकः एकः पतितः. —c) D बाल्येषु. —d) S′₃ (marg. *sec. m.*) K C [आ] स्थाभूद्; D B S′₆ marg. दया; S′₃ (marg. *sec. m.*) पुरः (for दरः).

929 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —b) S′₃ (hypermetric) पौरयोषितः (for योषितः).

930 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —b) S′₃ स्कन्दं. —d) S′₂ मात्तॄणां (sic).

933 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —b) S′₂ तथा (for ततः). —c) S′₂ स्थितं.

934 S′₁ missing (cf. v. l. 836). —c) S′2–4·6 (before corr.) K C पाद (mislec. for S'ār. पद्म) त्वान्. —d) S′₄ K C गताः (sic).

हेमन्ते बिसशृङ्गाटकिबुकोद्धरणादिना .
श्रीजयापीडकोट्टस्य ज्ञायतेऽगाधवर्तिता ॥ ९४३ ॥

उल्लोलस्यान्तभागेषु सुय्यकुण्डलकाद्यः ।
दृश्यन्ते बहवो ग्रामा विशालसदनाङ्किताः ॥ ९४४ ॥

गिरयोऽपि निमज्जन्ति यत्र तत्र तु स व्यधात् ।
जैनलङ्कां महाटङ्कां तं निधायाऽधिकारिणम् ॥ ९४५ ॥

---

943 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_4 विश- (for बिस-). —b) $S'_{2-4,6}$ (before corr.) C -कबु (S'_3 बु)को° (emended as in text with K D); B S'_6 marg. किपु (mislec. for Dev. बु)को°. —c) $S'_{3,4}$ C कोटस्य (emended as in text with $S'_{2,6}$ K D B).

944 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_6 उल्लोर- (marg. °ल-); M (evid. emend.) [अ]न्तर्°. —b) D स्व (mislec. for S'ār. सु)य्य-; B स्व(या- mislec. for Dev. य्य); S'_6 (orig.) सुय्य- (after corr. स्वया-); RSs_2 सय्य-.

945 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —cd) S'_2 जैन" कामकां महालङ्कां ता नि° (sic). —c) S'_4 K C जैन···कां; $S'_{3,6}$ K (after corr.) D B जैनलङ्कां (as in text). —d) M (erroneously) सं° (for तं).

—After 945 D B S'_6 (on separate folio) ins.:

121* (B 1232) कारुण्यात्कीर्तिलोभाच्च स्वयमेवाथ भूपतिः ।
वामपार्श्वे गिरौ वारि विस्रष्टुं चिरमभ्रमत् ।
(B 1233) दृष्ट्वा निःसलिलं शैलं लेदर्यांनयनोत्सुकः ।
अश्रौषीच्छास्त्रवृद्धेभ्यस्तन्मूलममरेश्वरम् ।
(B 1234) निर्विघ्नं कार्यसिद्ध्यर्थं प्रसादयितुमीश्वरम् ।
आरुरोहामरेशाद्रिमभिमानमिवाथ सः ।
(B 1235) ते लूताभ्य इव म्लेच्छा नागेभ्यः शङ्कयाकुलाः ।
नान्योऽन्यमपि संलापं तत्र मूका इव व्यधुः ।
(B 1236) त्वग्रोगिनामिव स्वस्थास्तुरुष्काणां वनस्थिताः ।
नागा दर्शनमप्यन्तर्नासहन्त कदाचन ।
(B 1237) धैर्येणोपद्रुतो राजा शुश्रुवान्नासहिष्ट तान् ।
बालोऽग्निकणविप्लुष्टः पद्मरागमिवामलम् ।

(B 1238) कपीनामिव बद्धानां भीतानामपि च ध्रुवम् ।
म्लेच्छानां च दुराचारचापल्यं विन्यवर्तत ।

(B 1239) यद्गर्जद्भिरुग्रद्भिः सविद्युद्भिर्घनैर्घनैः ।
कोपेनेवाऽभवत्तेषु ततः कालमुखं नभः ।

(B 1240) कान्तारेष्विव सङ्ग्रामाद्रिरेस्तूर्णपलायिषु ।
म्लेच्छेषु करकावर्षैर्नष्टधैर्येषु तत्क्षणम् ।

(B 1241) मानादिव कुलीनोऽथ भक्त्या धैर्यादविच्युतः ।
अवरूढो न शैलेन्द्रात्कश्मीरेन्द्रः कथञ्चन ।

(B 1242) मान्त्रिकेष्विव मेघेषु गर्जत्सु यवनोरगैः ।
त्यक्तो निधिरिव क्ष्मापो देवो नागैरशंस्यत ।

(B 1243) निवर्त्यतामितो देव कार्यसिद्धिर्भविष्यति ।
पूजोपकरणं शम्भोः प्राप्तमेव विसृज्यताम् ।

(B 1244) स्वप्ने दिव्याकृतेः पुंसः श्रुत्वेति क्षितिनायकः ।
सिद्धकार्यस्ततः प्रातः कश्मीरान्तरमाविशत् ।

(B 1245) लेदरी गिरिमार्गेण प्राप्या मार्ताण्डपत्तनम् ।
इति राजा समादिक्षद्धार्मिकं शिर्यभट्टकम् ।

(B 1246) दयालुत्वात् प्रशस्तत्वान्निर्लोभत्वान्महीभुजा ।
नियुक्तः स नदीकृष्टाबलगद्भट्टशिर्यकः ।

(B 1247) सोऽव्याहताज्ञः सर्वत्र लोकालीपतिभिस्ततः ।
लोकमानाय्य शैलेन्द्रं सरितः पदवीं व्यधात् ।

(B 1248) अवटेषु शिलाबन्धं निम्नेषु ग्रावपूरणम् ।
खनीषु कुटिलं मार्गं तस्याः स सरितो व्यधात् ।

(B 1249) तटस्थान्पोषयन्त्युच्चैः पुरस्ताच्छाखिनः सरित् ।
सा तु राजसभेवाऽथ रभसादुदमूलयत् ।

(B 1250) प्रज्ञेव विदुषः स्थित्वा चिरं प्रतिपदं सरित् ।
लोलीकृततरङ्गभ्रूः प्रातिष्ठत शनैः शनैः ।

(B 1251) राज्ञस्तपःप्रभावेण भट्टशिर्यनयेन च ।
प्रजानामपि भाग्येन नाऽस्या विघ्नोऽभवत्क्वचित् ।

(B 1252) सा भजन्ती गिरिं क्काऽपि त्यजन्ती दूरतः क्कचित् ।
वप्रात्पररतेवाऽभूत् सशब्दकलहा सरित् ।

(B 1253) नवस्य भूमिपालस्य चित्तवृत्तिरिवाऽम्भसा ।
अवटो दक्षिणे नद्या वामेऽद्रिर्विकटोपलः ।
पुरस्तुङ्गा च दीर्घा च शिलेति काऽप्यदृश्यत ।

(B 1254) स्थूलेन गण्डशैलेन पुरतो रुद्धपद्धतिः ।
न तस्थौ न ययौ कुल्या कामिनीव विमानिता ।

(B 1255) राज्ञा स्वयमथाप्यत्र गण्डशैले विदारिते ।
सरित्तीर्णप्रतिज्ञेन गच्छन्ती क्रमते स्म सा ।

(B 1256) नद्या व्याक्रष्टुमिष्टायाः शिलया मार्गरोधने ।
मिहिराख्यो नृपः क्रोधात्स्त्रीलक्षाणि जघान सः ।

(B 1257) श्रीजैनोल्लाभदीनस्तु सरितो मार्गरोधिनीम् ।
दारयित्वा शिलां शस्त्रैर्जनताः समजीवयत् ।

(B 1258) गिरीशमुकुटभ्रष्टां गङ्गामिव भगीरथः ।
लेदरीमब्धिविस्तीर्णां मार्ताण्डक्ष्मामवापयत् ।

(B 1259) मेखलेव गिरेस्तस्य राज्ञः कीर्तिरिवाऽमला ।
भूमेर्मुक्तालतेवाऽसौ सरित्परमशोभत ।

(B 1260) समीपस्थोऽपि मार्ताण्डो न मां शोषयितुं क्षमः ।
इतीव तरलोद्दामा निनादमकरोत्सरित् ।

(B 1261) एकः श्रीजयनोल्लाभदेनो धर्मपरो नृपः ।
सरित्प्रवाहकपटादिति रेखां विधिर्व्यधात् ।

(B 1262) ब्रह्मचर्योपतप्तानां स्त्रीसङ्गादिव भूरुहाम् ।
सेकात्सरित्कृतात्तत्र किमप्युदभवत्सुखम् ।

(B 1263) दर्शितावर्तनाभिः सा गच्छन्ती सुभगं शनैः ।
सरित्सा फेनसहिता मार्ताण्डमहसत्तराम् ।

(B 1264) सूर्यो हारिप्रवाहायां सरिति प्रतिबिम्बितः ।
मूर्तः सन्निहितो ज्ञातः कलावपि चिरं जनैः ।

(B 1265) ननु दीनान्पालयन्ती नदानाभिमुखी सती ।
सरित्प्रसिद्धिमगमज्जैनधर्मनदीति सा ।

(B 1266) सान्द्रं प्रदोषजनितं तिमिरं निवार्य
विश्वप्रकाशनपरस्य दिवाकरस्य ।
आयाति मण्डलतलं स्वयमेव तेजः
श्रेष्ठौषधीशऋणमास्ततरां चिरं यत् ।

(B 1267) त्रिपञ्चाङ्कमिते वर्षवृन्दे याते कलेः किल ।
अथर्वकौशलाद् द्रोणो रणं कुरुबलैर्व्यधात् ।

(B 1268) कुरुभिर्निहते द्रोणे तदाथर्वा निराश्रयः ।
शरणीकृतवान्वेदः कर्णाटान्पटुचेतनान् ।

(B 1269) शास्त्रेष्वथर्ववेदस्य माहात्म्यं परिपश्यताम् ।
काश्मीरिकाणां तत्प्राप्त्यै चिरमासीन्मनोरथः ।

(B 1270) कालेऽथ विपुले याते सूहभट्टभयाकुलः ।
युद्धभट्टाभिधो मानी देशान्तरमगाद् गुणी ।

(B 1271) यजुषः पठनात्प्रीतैः कर्णाटैः सोऽथ पाठितः ।
सरहस्यमथर्वाणं निजां प्रत्यागतो भुवम् ।

(B 1272) श्रीजैनोल्लाभदेनस्य गुणिनो गुणरागिणः ।
उपदीकृत्य तं वेदं परां तुष्टिमजीजनत् ।

(B 1273) दत्तस्वकीयवस्त्रान्नः शिर्यभट्टोऽथ धर्मवित् ।
तेनैवाथर्ववेदं तं द्विजपुत्रानपाठयत् ।

(B 1274) सा धर्मिष्ठा तु शालाऽस्य शिर्यभट्टस्य धीमतः ।
कर्णाटानामपि परमगमत्स्पृहणीयताम् ।

(B 1275) स्निग्धा विद्युच्छ्रवणमधुरं गर्जितं वृष्टिरिष्टा
छाया भास्वत्क्लमभरहरी मारुतो मन्दमन्दः ।
वर्षाकालं विधिरनुदिनं वर्धयन्स्वैर्गुणौघै-
र्ग्रीष्मार्तासु प्रथयति दयादाक्षिणत्वं प्रजासु ।

(B 1276) दशाविधुरभावेन विपक्षस्य बलेन वा ।
दानसंस्कारमानादावनुरूपे पराङ्मुखः ।

(B 1277) यस्मिन्नादमखानाख्ये ज्येष्ठे पुत्रेऽपि भूपतिः ।
अप्रसन्नो विदग्धत्वहीनैः सम्भावितश्चिरम् ।

(B 1278) हाज्यखानादिपुत्रेभ्यो विशेषाद्विहितादरः ।
विभासितः स राज्ञाऽपि तिलको मधुना यथा ।

(B 1279) आदौ पादतले सन्तं करालम्बं ततः कृतम् । [100]
यं दर्शनान्तरे च द्रागुत्तमाङ्गोपरि स्थितम् ।

(B 1280) अवर्धयत्क्रमादेव कलानां निधिमीश्वरः ।
मल्लादयोंवखानः स सर्वत्राधिकृतः कृतः ।

(B 1281) समो वैश्रवणस्यासीद्धद्वैश्रवणो गुणैः ।
ईश्वरस्य प्रसादेन राजभिर्यदवल्र्यंत । [105]

[(l. 7) D B लताभ्यः (emended as above with M). —(l. 8) D B इव (emended to अपि as above with M); D B स्वक (emended as above with M). —(l. 11) B शुश्रवान् (sic). —(l. 17) D B एव (emended to इ° as above). —(l. 21) D एव (emended to इव as above with B). —(l. 23) D B निवृत्यताम् (emended as above with M). —(l. 26) D प्राप्तः (emended as above with B). —(l. 27) D B लेदरी-; M (evid. emend.) लेदरीं; M (evid. emend.) °णापथ (for °ण प्राप्या); B प्राप्य मार्तण्ड- (sic). —(l. 32) D B आनाय (emended as above with M). —(l. 36) D B उदपू (mislec. for S'ār. मू)र (<ल) यत्; M marg. उदपुप्लवत् (for उदमूलयत्). —(l. 37) D B विदुषा स्थित्या (emended as above with M). —(l. 39) B शिर्यभट्ट- (by transp.). —(l. 43) M (evid. emend.) [अ]म्भसः. —(l. 45) M (evid. emend.) शिला तु. —(l. 52) B (evid. emend.) °लाव°. —(l. 55) B (evid. emend.) मार्तण्ड-. —(l. 58) B (evid. emend.) मार्तण्डो. —(l. 60) B (evid. emend.) °ल्लाबदीनो. —(l. 65) D B सफेन- (emended as above). D -हासिता (emended as above with B). —(l. 73) D रणम् (emended to क्र° as above with B). —(l. 74) त्रिपञ्चाङ्कमिते is suggested for त्रिपञ्चाङ्क°, cf. Kal. I. 51. —(l. 75) D कु (S'ār. letter for Dev.)रु-. —(l. 83) D B निजं (emended as above with M). —(l. 84) B (evid. emend.) °ल्लाबदी°. —(l. 85) D B उपधी° (emended as above). —(l. 88) B °ष्टा-तु शाला शि°; M (evid. emend.) पाठशाला (for तु शालास्य). —(l. 91) D B भासात् (emended as above with M); D क्रु (illeg.) म-; B क्रम-; D -हरो (emended as above with M); B (evid. emend.) -हरिर्; B (evid. emend.) गाहते (for मारुतो). —(l. 92) D B स्वं (emended as above with M).

रुय्यभाण्डपतिं शिल्पकौशलाभ्युल्लसन्मतिम् ।
राजधानीमहाद्वारं नष्टं योऽयोजयत् पुनः ॥ ९४६ ॥
हिमाचलशिखादर्पच्छेदिप्रासादमेदुरम् ।
क्रमराज्ये स्फुरद्राज्यः सुरत्राणपुरं व्यधात् ॥ ९४७ ॥
जैनकोट्टं घट्टितारिरट्टशालि समन्ततः ।
नृत्यत्पट्टपताकान्तकान्तं राजा विनिर्ममे ॥ ९४८ ॥
जीर्णोद्धारेषु सर्वेषु निर्माणेषु नवेषु च ।
आज्ञा राज्ञो बभौ हेतू रुय्यभाण्डपतेश्च धीः ॥ ९४९ ॥
महापद्मसरस्तीरे जैनोपपदशालिनः ।
पुरमण्डपिकाघोपांस्तथा श्रीजैनकुण्डलम् ।
स जैनपत्तनं चाऽपि विदधे धरणीपतिः ॥ ९५० ॥

—(l. 98) B (evid. emend.) हाजी-. —(l. 101) D °नान्तरं (mislec for S'ār. र); B (erroneously) चन्द्रम् (for च द्राग्). —cf. 962. —(l. 103) M (evid. emend.) मुल्ला-. —cf. 963. —(l. 105) M (evid. emend.) यां ह्यसेव्यत (for यदवत्स्यंत).

946 S'₁ missing (cf. v. l. 836). —a) S'₂ रव्य-; S'₃ रय्य-; S'₄ रथ-; K C रुप्य-; B रूय्य-; S'₆ रु (after corr. रू)य्य-; D रुय्य- (as in text); S'₂₋₄·₆ K C -भाण्डा (S'₄ ण्ड)·· शि° (blank filled as in text with D B); S'₃ -माण्डाधिपं. —b) S'₂₋₄ K C °न्यु (S'₃ ल्यु) (mislec. for S'ār. भ्यु)ल्ल°. —c) S'₂ राजवा (sic) नी-. —cd) S'₃·₄·₆ (before corr.) K °रयोधमायो°; D B °र नष्ट योऽयों° (as in text T); S'₂ C °रयांधमा···यो°. —d) S'₄ °जय ([sic] for °जयत्).

947 S'₁ missing (cf. v. l. 836). —a) D -शिला- (for -शिखा-). —b) S'₂₋₄·₆ (before corr.) K C -च्छेद- (emended as in text with D B. Thus after corr. in S'₆); S'₂·₄·₆ K C D B -मेदुराम् (emended as in text with S'₃). —d) D B S'₆ (after corr.) -त्राणः पुरीं.

948 S'₁ missing (cf. v. l. 836). —b) S'₂·₄ K (?)अट्ट- (mislec. for S'ār. ट्ट); S'₃ आंद्र-; D सम ततः. —c) S'₂₋₄·₆ K C तत्तपट्ट-; D B नृत्यत्पट्ट- (as in text).

949 S'₁ missing (cf. v. l. 836). —b) S'₄ वनेषु (by metathesis) (for नवेषु). —c) S'₂₋₄ हेतु (mislec. for S'ār. तू). —d) S'₂ रुप्य-; S'₃ C रूय्य-; S'₄·₆ K B रू (S'₆ before corr. रु)य्य-; D रुय्य- (as in text).

950 S'₁ missing (cf. v. l. 836). —c) S'₂₋₄·₆ K C मण्डयि (mislec. for S'ār. पि)का-. —e) S'₂ जेन-.

भूपतेः कोमलाकारा मनोज्ञाचरणाञ्चिता ।
अभिरामा महोदन्ता करुणा वल्लभाऽभवत् ॥ ९५१ ॥

अनिघ्नन्करुणानिघ्नो नरेन्द्रो डोम्बतस्करान् ।
बन्धयन्निगडैर्गाढं मृत्कर्माकारयत् सदा ॥ ९५२ ॥

निर्दिशन् यशसा शुभ्रा दिशो नृपतिरादिशत् ।
अवधं खगमत्स्यानामनेकेषु सरःसु सः ॥ ९५३ ॥

अथ जातु हृतां चौरैर्गां परिज्ञाय कञ्चन ।
क्रन्दन्तं भूमिपः पृच्छंश्चौरांश्चाऽथाप्यढौकयत् ॥ ९५४ ॥

वयोलक्षणसंवादं विना गोस्तुङ्गश्रृङ्गताम् ।
सभाक्षोभणहेतुं स सत्यवाग् ब्राह्मणोऽब्रवीत् ॥ ९५५ ॥

तिलकादिवदेवाऽस्याः सहजा भुग्नश्रृङ्गता ।
राज्ञा पृष्टे वदत्येवं चौरे मूका सभाभवत् ॥ ९५६ ॥

---

951 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) $S'_{2-4\cdot6}$ K C B कोमलकरा (emended as in text with D). —b) S'_2 मनांज्ञ°. —c) $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) C अभिरामम° (emended as in text with K D B); D महोदत्ता (mislec for S'ār. न्ता).

952 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) D निगढ (by syll. contam. for ड)र्. —d) $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C मृत्करान्मारयन् (emended as in text with D B).

953 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —c) D अवधे (mislec. for S'ār. धं).

954 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) K D B हृ (D illeg.)तां. —b) D B S'_6 (gram. assim.) काञ्चन. —d) S'_2 चौराश्च सोप्यढौकयत्; S'_3 चौरांश्चाप्य···ढोकयत्; S'_4 चौरांश्चाप्यटौकटय (sic) त्; K (orig.) चौरांश्चायाप्यटौकयत् (after corr. as in text).

955 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —b) $S'_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C RSs_2 सु (mislec. for S'ār. तु)ङ्ग (emended as in text with D B. Thus marg in S'_6). —c) S'_{2-4} K C -क्षाभेण (emended as in text); D B -क्षोभन-; S'_6 (orig.) -क्षोभेण (after corr. -क्षोभन). —d) D B अवदत् (for अब्रवीत्).

956 S'_1 missing (cf. v. l. 836). —a) S'_4 निलका° (sic). —b) D B S'_6 marg. तुङ्ग- (for भुग्न-). —c) $S'_{4\,6}$ K C B (gram. assim.) वदन्ती (for वदति); S'_2 वदन्ये (mislec, for S'ār. त्ये)वं. —d) D B S'_6 (after corr.) चौरमू°.

परीक्षार्थं तिमिस्वेदे राज्ञा गोशृङ्गयोः कृते।
कुटिलत्वं व्यपैति स्म प्राक्चौरस्याऽथ शृङ्गयोः ॥ ९५७ ॥

एवं बुद्धिप्रकर्षेण व्यवहारविमर्शतः।
अमात्यपर्षदो हर्षश्चित्तोत्कर्षमजीजनत् ॥ ९५८ ॥

प्राड्विवाकः क्षमाबुद्धिर्युक्तदण्डत्वरञ्जकः।
राज्ञोऽवहत्प्रजाभारं गणनापतिगौरकः ॥ ९५९ ॥

यैर्दत्तमुपकारित्वादुत्कोचद्रविणं स्वयम्।
कालान्तरे कृतघ्नेषु तेष्वेवाऽऽस्थानमण्डपे ॥ ९६० ॥

प्रकाशयत्सु तद्दानं कुपितेन महीभुजा।
मौलानो मल्लएसाकस्तेभ्यस्तत् प्रतिदापितः ॥ ९६१ ॥

आदौ पादतले तिष्ठन् करालम्बीकृतस्ततः।
अथ चाश्रुपतां गच्छन्नुत्तमाङ्गोर्ध्ववर्तिताम् ॥ ९६२ ॥

नीतो दर्याबखानोऽथ कृतज्ञेनेश्वरेण सः।
कलानिधिर्हिमरुचिः कौमुदीं हि ततां वहन् ॥ ९६३ ॥

---

958 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —b) D B S′$_6$ marg. -विमर्शतः. —c) S′$_{2-4\cdot6}$ K C B हर्षचि° (emended as in text with D).

959 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) D B S′$_6$ (after corr.) प्राड्विवाक°. —ab) S′$_{3\cdot4\cdot6}$ (before corr.) K C बुद्धियु° (emended as in text with S′$_2$ D B).

960 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —c) S′$_3$ कृतघ्ने (*pr. m. sup. lin.* ज्ञ)षु.

961 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) S′$_{2-4\cdot6}$ K C तं भा(<तम्भा)रं (mislec. for S′ār. तद्दानं). —c) S′$_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C मल्वानमल्लानासाकस् (emended as in text with D B). —d) S′$_{3\cdot4}$ प्रतिपादितः; D B S′$_6$ marg. प्रत्यपि (for तत् प्रति-).

962 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) D B तिष्ठत्क° (mislec. for S′ār. न्क). —c) S′$_{2\cdot3\cdot6}$ K C D B चक्षुष्यतां. cf. 121* (ll. 100-101).

963 S′$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) S′$_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C क्रीतो D B नीतो (as in text). —d) S′$_{3\cdot4}$ K C D B कौमुदे; S′$_6$ कौमुदी (before corr. दे); S′$_2$ कौमुदीं (as in text); S′$_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C हि ततो; D B हिततां (as in text). —cf. 121* (ll. 102-3).

दिनपतिर्न रसातलगं तमः
शमयितुं यतते यदवेक्ष्य सः ।
अतिलसद्रुचि कालघनावृतेर्
हरति तत्प्रतिबिम्बमहो क्षणात् ॥ ९६४ ॥

राजा भूभारखिन्नोऽपि खड्गधाराध्वगोऽपि सन् ।
स्वदत्तं विभवं यस्य दृष्ट्वा विश्राममातवान् ॥ ९६५ ॥

अस्तं महादक्खानः स कलानिधिरथाऽगमत् ।
अत्यन्तरमणीयानां सुचिरस्थायिता कुतः ॥ ९६६ ॥

प्रत्यब्दं प्रतिहर्याधैर्यो व्यधात्प्रीतिमर्थिनाम् ।
सत्यव्रतो दिवमगान्महिमश्रीः स ठक्कुरः ॥ ९६७ ॥

तद्गोत्रजेभ्यः शङ्कित्वा गूढं तस्य वधं क्वचित् ।
यो दूत्यच्छलतो राज्ञा स्वदेशान्निरवास्यत ॥ ९६८ ॥

राज्ञः सैन्धवशुल्कादिस्थाने सोन्ध्याभिधे पुरे ।
प्रत्यागतः स तीर्थाध्वखिन्नो विन्नो दिवं ययौ ॥ ९६९ ॥

---

964 S′1 missing (cf. v. l. 836). —c) S′2 -वलद्° ; S′3-4 -लवद्° (for लसद्°); S′3 D °वृत्तेर् ; S′2 र् om. in °वृतेर्. —d) S′3-4 °महो (for °महो); S′2-4-6 K C जगत् (prob. mislec. for क्षणात्).

966 S′1 missing (cf. v. l. 836). —d) S′4 -स्थापि(sic)ता; D °भाक्तः (mislec. for S′ār. ता कुतः).

967 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) D B प्रत्यहं; S′2-4-6 K C B हार्याधै (S′3-4 धै)र्; D -प्रतिहर्याधैर् (as in text). —b) D B S′6 marg. अर्थवान्. —c) S′4 सत्यवन्तो (sic). —d) S′2 visarga ins. later in -श्रीः.

968 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) S′2-4-6 K C सक्किला(S′2 ल) D B S′6 marg. शङ्कित्वाद् (emended to शङ्कित्वा as in text with M); (for शङ्कित्वा). —b) S′2-4-6 K C व्यधात्; D B क्वचित् (as in text). —c) D B S′6 (after corr.) दूत-.

969 S′1 missing (cf. v. l. 836). —a) B शुक्ला° (sic). —b) S′3 K C -स्थाने [C s] सैाभिधे पुरे (submetric); S′2 सौ· ·भिधे; S′4 चासौभि°; D सोद्दर्या° (illeg.); B सोर्ध्या (mislec. for Dev. द्दर्या); S′6 (orig.) सौर्ध्य° (after corr. सोर्व्या°) (emended as in text), see NOTES. —d) K विन्नो om. by syll. hapl.

राज्ञो धर्माधिकारेषु प्रत्यवेक्षापरः सदा ।
महार्थीशिर्यभट्टोऽपि तस्मिन् काले दिवं ययौ ॥ ९७० ॥

गतेष्वप्येषु धर्मोऽस्य राज्ञो नैवाऽल्पतां गतः ।
क्ष्मां दधानस्य शेषस्य दिग्गजा हि परिच्छदः ॥ ९७१ ॥

एकाह एव दीनारकोटिरेका महीभुजा ।
बालेभ्य एव दत्ताऽऽसीजय्यभट्टमुखेन यत् ॥ ९७२ ॥

अद्भुतानां पदार्थानां तद्राज्ये सङ्ग्रहोऽभवत् ।
नारायणावतारोऽयं ज्ञायेत कथमन्यथा ॥ ९७३ ॥

येषां हिमांशुपीयूषप्रवाहा नित्यभिक्षवः ।
इक्षवस्तेन मार्ताण्डदेशभूमिषु रोपिताः ॥ ९७४ ॥

त्यजता योगमाहात्म्याद् वलीपलितविक्रियाम् ।
श्रीमद्दर्शननाथेन विबुधत्वं प्रकाशितम् ॥ ९७५ ॥

उदीपे सस्यसम्पत्तेरुपप्लवकरीं व्यधात् ।
तूलमूल्यादपाकृष्य सिन्धुं भारोसगामिनीम् ॥ ९७६ ॥

इति श्रीजोनराजकृता राजतरङ्गिणी
समाप्ता ॥

---

970 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —c) S'$_{2-4\cdot6}$ K C RSs$_2$ -शिव (mislec. for S'ar. यं).

971 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —ab D B राज्ञोस्य धर्मो. —d) S'$_4$ K C दिग्जजा (sic); S'$_2$ दिग्जलानि (for दिग्गजा हि); D B S'$_6$ (after corr.) (gram. assim.) °च्छदाः.

972 S'$_1$ missing (cf v. l. 836). —a) S'$_2$ दीनार-. —d) S'$_4$ जय-.

973 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —cd) S'$_{3\cdot4}$ K C यज्जायते (sic) (for °थ ज्ञायेत). —d) S'$_6$ (before corr.) ज्ञायते.

974 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —c) S'$_{4\cdot6}$ C B मार्तण्ड-.

975 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —c) S'$_{2-4\cdot6}$ K C RSs$_2$ श्रीजैनोल्लाभदी (S'$_2$ दे) नेन; D B S'$_6$ marg. श्रीमद्दर्शननाथेन (as in text).

976 S'$_1$ missing (cf. v. l. 836). —a) S'$_6$ तदेयमति- (sic); S'$_{2-4}$ K C तदीयसत्य (mislec. for S'ar. उदीपे सस्य). —c) S'$_{2-4\cdot6}$ (before corr.) K C ···ल···दथ(C प्य)हष्य (emended and blank filled as in text with D B. Thus in S'$_6$). —d) S'$_{2\cdot4}$ मारोस-; D B भारोत्स-.

Colophon. —$S'_{1\,5}$ fol. missing. —$S'_{3\cdot4\cdot6}$ K C कृतौ (emended as in colophon); $S'_{3\cdot4\cdot6}$ K C add द्वितीया (S'_4 य-) before राजत°. —S'_4 K C सम्पूर्णा (for समाप्ता). —S'_2 इति श्रीपण्डितनोनराजसूनु[1]श्रीपण्डितजोनराजविरचितायां राजतरङ्गिण्यां प्रथमस्तरङ्ग. —After colophon S'_2 concludes with पूर्वेण सह नवमस्तरङ्गः समाप्तः ९ ॥

रणवीरसिहनृपतौ च[2] शासने
परितः सतीसरसमन्तके रिपोः ।
अलिखद् बुधः स खलु रामचन्द्रको
नृपनिम्नगां वसुशिवाक्षिवत्सरे ॥

सं ३८ राजानः २२ (ignoring Jayasimha) ग्रन्थः ९७२ आदितो रा १२५ आदितो ग्रन्थः ९०३८; S'_3 with शाक १७८५; S'_6 with सवत् ४९८९ कावदि पञ्चम्यां पूरितैषा जोनराजकृता द्वितीया राजतरङ्गिणी पज्ज्यनोपाधिमता पण्डितमधुसूदनेन स्वात्मोपयोगार्थम् ॥

—After 976 D B S'_6 (on separate folio) ins. :

122* (B 1313) पूर्वाब्दतिथिवारर्क्षसङ्क्रान्त्याद्येकसाधनः ।
तिथिवारर्क्षसङ्क्रान्तीर्भाविन्यब्दे क्षणाल्लिखन् ।
(B 1314) तद्राज्ये रुय्यभट्टोऽभूद्राजवाल्लभ्याविश्रुतः ।
अनादरं खण्डखाद्ये कारयन्गणितागमे ।
(B 1315) चन्द्रेऽस्तं गत एव दैववशतः शोकाग्निशान्त्यै निशा
तत्कान्ता रविकान्तवह्निमुदयात्कष्टं प्रविष्टा सती ।
धामारुह्य तदीयधूमकपटात्प्राप्ता पुनस्तन्महो
यत्सोऽयं ग्रहराजपादमहिमप्राप्तः प्रसादोदयः ।
(B 1316) ऋतुपतिः शिशिरेण समत्सरो-
प्यतिविरुद्धकरो न हितः स्थितः ।
यदि भुव शिशिरो न विनाशयेत्
किमिव नाम मधुर्वत योजयेत् ।
(B 1317) सूहभट्टोऽथ शास्त्रार्थमण्डितोऽप्यथ पाण्डितः ।
दर्शनद्वेषतः प्रेतदाहं वत्र निषिद्धवान् ।

१. S'_2 -सूनुः (emended as above).

२. S'_2 स (mislec. for S'ār. च).

(B 1318) प्रेतदेहास्तदा केचित्त्यक्ता गूढं जलान्तरे ।
अरण्ये केचन त्यक्ता निखाता बन्धुभिः परे ।

(B 1319) कालधर्ममुपेतेऽथ सूहभट्टे शनैः शनैः ।
प्रजा वीतभया काश्चित्प्रेतान्गूढमदाहयन् ।

(B 1320) दोषान्दृष्ट्वा स्वयं राज्ञा सैदमक्के निराकृते ।
अदहन्प्रकटं प्रेतदेहानहनि बान्धवाः ।

(B 1321) अथाऽनुसरणात्पत्न्यः पत्युः सुकृतशालिनः ।
स्वर्गाङ्गनाङ्गसंसर्गात् पुण्यक्षयमवारयन् ।

(B 1322) भोक्तुं राज्यं पैतृकं तद्धात्रा दत्तं सठक्कुरः ।
जयनोल्लाभदेनोऽसौ कश्मीरान्प्रत्युपाययौ ।

(B 1323) हतानां वसुवासोस्त्रशिरस्त्रादि प्रगृह्य तत् ।
सदनं सधनं जस्सरथोऽप्यगाद्विमुच्यताम् ।

(B 1324) शुक्ले शुक्ले ब्रह्मणोऽह्नि रसाङ्केऽब्दे शशाङ्कगे ।
जयनोल्लाभदेनोऽसौ राजधानीं विवेश सः ।

(B 1325) दानातकथनेशस्य तनूजाय हनूमते ।
सर्वस्वकर्षणग्रामाधिपत्यं प्रददौ नृपः ।

(B 1326) मेरकाय ददौ भूभृद्दास्थानासनसंविदम् ।
कर्तुं विचारदक्षाय सत्यासत्यपरीक्षणम् ।

(B 1327) विबुद्धयवनाधिकारवरविप्रवीरैर्विटै-
भट्टैः कुटिलवर्त्मगैर्मथितमोहिताश्च प्रजाः ।
सुरेज्यधिषणं विचारचतुरं परं ठक्कुरं
निरीक्ष्य युयुजे विचारपदनिर्णये मेरकम् ।

(B 1328) सेनाधिपत्यं वीराय ठक्कुरायोग्रतेजसे ।
विनूकपरमल्लेकनौरुजाय ददौ नृपः ।

(B 1329) लेदर्यां सव्यपारं सताजराजाय सोऽदिशत् ।
मल्लेशराजाय ददौ महाग्रामपरम्पराम् ।

(B 1330) विषयं देयनिर्मुक्तं नृपोऽप्यर्धवनाभिधम् ।
आदमाख्याय स ददौ महाविक्रमशालिने ।

(B 1331) प्रवरेशपुराधीशत्वं परं परमेश्वरः ।
वीराय मार्गपतये मह्मदाख्याय धीमने ।

(B 1332) भाङ्गिलविषय भूभृत्स तुलायां ददौ नृपः ।
तस्यानुजान्मार्गपतीस्ताजकप्रमुखान्बहून् ।

(B 1333) पञ्चग्रामी महार्घांश्च दत्त्वाऽश्वान्समनूतुपत् ।
श्रीजाकोट्टाधिपत्यं च मेरे-ष्कारपदं ददौ ।

(B 1334) ठक्कुरायाह्मदाख्याय महाग्रामांश्च पत्तलाम् ।
ठक्कुरेभ्योऽपरेभ्योऽसावपि मान्यतया समम् ।
महाग्रामसहस्राणि यथेष्टं प्रददौ नृपः ।

इति जोनराजकृता राजतरङ्गिणी समाप्ता ।

[(l. 1) D पूर्वाव्द (overwritten) ति°; B पूर्वा-ति°; S′$_6$ पूर्वार्ध- (evid. emend.). —(l. 2) D B भविन्नि (emended as above with M). —(l. 3) B (evid. emend.) रूप्य-; D B राज्यवा- (emended as above with M). —(l. 4) This line in D ends with figure १४५४. —(l. 8) D B यन्मां° (mislec. for S′ār. त्सां), D B [अ]ह (emended to °यं as above with M); S′$_6$ om. -पाद-; D B -महिमा (emended as above with M); —(l. 11) D B [अ]पि (emended to न as above). —(l. 15) D B -दाह (emended to दोहास as above with M); D B त्यक्त्वा (emended as above with M). —(l. 19) B -मक्के (sic); M (evid. emend.) संघे (for मक्के). —(l. 20) B अदह प्र° (sic). —(l. 24) B (evid. emend.) °ह्लाबदी°. —(l. 25) D B वस्त्र (emended to °सु as above with M). —(l. 26) D B [आ] गाद् (emended as above); (M evid. emend.) विमुच्य तान्. —(l. 28) B °ह्लाबर्दा°. —(l. 31) B (evid. emend.) मीर°. B भटः; —(l. 36) B (evid. emend.) मीर°. —(l. 45) M (erroneously.) मातुलाय (for स तुलायां). —(l. 48) B (evid. emend.) मीरे-. —(l. 49) B ठक्कुराया (sic) मह्मदाख्याय (hypermetric)].

Colophon. —B S′$_6$ add श्री before जोन-; B S′$_6$ कृतौ (sic) (for कृता); B S′$_6$ add द्वितीया before राजत°. —D concludes with शुभमस्तु सर्वजगताम् । रामाय नमः; S′$_6$ with शुभम् ॥

NOTES

55

The reading सार्धे (Crit. App.) for सार्धान् is a case of gram. assim. to the context. It is influenced by dual द्वे दिने. The PT (MS f. 22b) and the *Wāqiāt-i-Kashmīr* (p. 25) correctly give the duration of Vuppedeva's reign as nine years, four months, and seventeen days; so the mention of "2½ days" for "17 days" in the *Dynastic History of Northern India* (I, p.174) and *Mīmāṁsā* (p. 378) is incorrect.

78

The PT (MS f. 23b) reads *mashghūl būd* 'was occupied with' for प्रमत्तं of Sanskrit manuscripts and editions; so the word has been emended to प्रसक्तं. Peeling off of birch-bark was, it appears, responsible for क्तं being read as त्तं by the scribes. This led them to read म for स.

119

As the PT(MS f. 25b) reads *jang kard* "fought" for मठं कृत्वा of Sanskrit manuscripts and editions, the correct reading in all probability is युद्धं (for मठं).

146.

The last syllable न्य in कालमान्य *Kālamānya* can also be read as त्य and तृ in Śār. script. The reading with न्य (Text, 146; 147; 151) has been tentatively accepted in view of its phonetic approximation to *Kharmang* and *bsKal-mon.*

257

The reading (नरिङ्ग) (var.) shown in Sanskrit manuscripts and editions appears to be corrupt for *Baring* (बरिङ्ग) of the PT(MS f. 30b). The text has been emended in the light of the latter reading. In the *Lokaprakāśa* (p. 60) the word is spelt as भ्रङ्ग.

315

The PT(MS f. 32b) reads *sih sāl kamtar az panj roz* 'three years less by five days'; so मुक्त्वा for भुक्त्वा was the reading of the original used by the translator. Calculating from the dates which Jonarāja gives for the reigns preceding Shams-ud-din we have to assign to the latter's rule the period of two years, eleven months, and five days instead of three years and five days of the present text. No emendation suggests itself.

~ *28 (line 1)

The PT(MS f. 33[a]) shows *dar Kishtwār raftand* 'they went to Kishtwar' for कष्टवाटागतान् of D, B; so the text has been emended to कष्टवाट–.

370

In the PT(MS f. 34[b]) *qamar wa sharāb wa bahār* 'the moon, wine, and spring' is read for मधुशीधुवधूर् ; so -विधून् (for वधूर्) is indicated.

680

According to Jonarāja tuberculosis withered द्विजराज. There is a pun on द्विजराज. It means (i) 'the moon', and (ii) 'the great Brāhmana (Sūha Bhaṭṭa)'. This pun was possibly suggested to the chronicler by an allegory in which the moon (= द्विजराज 'great Brāhmana') is said to have contracted tuberculosis :

प्रजापतिर्वै सोमाय राज्ञे दुहितॄरदान्नक्षत्राणि। स रोहिण्यामेवावसन्नेतरासु। ता अनुपेयमानाः पुनरगच्छन्। तं राजयक्ष्मेणाग्राहयन्।

(*Maiṭrāyaṇī-Saṁhita*, ii. 2. 7).

Cf. §139.

795

The PT(MS f. 52[a]) reads *mīre shikār* for मेरेशायो (var.); so the text has been emended to मेरे-श्कारो. Cf. *122 (line 48).

***115 (line 11)**

The PT(MS f. 54[b]) reads *chūn dārogha nau mī-shud* 'when a new officer was appointed'; so D, B show a mislec. तु for Śār. न्त in the word कारकात्तुरैः।

834

स्मन्ल्ह *Sman la* (pronounced *man la*) is the name of the Buddhist sculptures at the village Sheh in Ladakh. In view of the needs of Sanskrit metre and Śār. script, the word has been kept as समन्ल in the Crit. App. For *Sman la* see *History of Western Tibet* (p. 62).

969

Sangoi is situated between the Salt Range and the right baṇk of the river Jhelam south-west of Jhelam town in West Pakistan. The text has been emended in the light of this topographical name.

VERSE INDEX

to

Jonarāja's Rājataraṅgiṇī

द्

फ

ब

भ

CORRIGENDA

INTRODUCTION

Page	*Line*	*Read*	*For*
1	6	MSS Ś 6+K1+D1 +M1	MSS $Ś_6+K_1+D_1$ $+M_1$
,,	20-21	Sap. (49) 38 (1862 A. D.)	(Vikrama) Samvat 19 (38) (1881 A. D.).
2	last line	Page No 296.	Catalogue No 296 a
3	19	36 to	35 to
4	fn.	I, p. 46.	I, Preface, p. ix.
8	3	n2	n8
,,	13	consulted it.	consulted.
12	4	recensions	recensions,
13	11	latter	later
,,	13	K. $Ś_1$	K,$Ś_1$
14	15-16	°नलस्योत्थिति 543°,°ज्ञानि मम्मकं 550ᵇ, विद्वेषोऽगात् 664ᵈ.	नलस्योत्थिति 543ᶜ [ˇ °ज्ञानि मम्माकं 550ᵇ [ˇ विद्वेषोऽगात् 664ᵈ.
,,	26	for it	for, it
15	6	deviation	break-down
,,	22	(67*)	(97*)
,,	24	rechauffe	reshuffle
16	11	idolatry	idolatery
,,	fn.3, line 4	(p. 92, n 7).	(§ 130, n 8).
18	16	Jonarāja	Since Jonarāja
,,	26	there	as there
19	7	Maulānā Shāh	Maulānā Shāh,
,,	fn. 2	II, pp. 386-87.	pp. 386-87.
21	11	(p. 89, n 1).	(§ 124, n 18).
,,	12	(see e.g., p. 92, n 1; p. 93, n 6).	(see e.g., §130, nn 2; 14).

Page	*Line*	*Read*	*For*
21	15	(p. 105, n 6),	(§ 147, n 8),
22	20	in about the last	in the last
,,	24	(p. 89, n 3)	(§ 124, n 20).
24	8	kings	king
,,	fn.2, line 10	ii. 139	st. 397
28	6	The dominant concern of the present editor has been	My.......has been
,,	7	his	my
29	fn. 1, line 4	p. 86, n 3; p. 110, n 1.	§ 124, n 7; § 151, n 40.
33	fn. 1	i.1.6	I.6
34	9	affords	afford
,,	fn. 4	p. 98, n 3	§ 136, n 1.
43	fn. 1	388	338
44	3	described are:	described are
,,	fn. 1, line 7	and n 368;	and 368;
46	fn. 4	264-67	266-69
47	fn. 1	i.7.224	i.7.226
51	6	and	when
52	5	legends	legend
53	fn. 6, line 1	It is now proposed	I now propose
,,	fn. 6, line 2	iv.413.	iv.415.
54	15	p. 58, n 5	§ 84, n 6.
,,	fn. 7	iv.413	iv.415
56	fn. 3	St. 78	St. 77
60	fn. 1, line 2	p. 59, n 3	§ 85, n 4
,,	fn. 2	p. 51, n 4	§ 75, n 6

Page	*Line*	*Read*	*For*
66	7	Kandahār.	Kandahāṛ
67	fn. 1, line 27	(p. 110, n 1).	(§ 151, n 40).
68	fn. 2, line 4	(p. 61, n 4)	(§ 89, n 3)
69	fn. 1, line 4	(p. 83, n 3)	(§ 119, n 8)
71	11	to inflicting	to inflict
72	fn. 1, line 2	(pp. 29-30), which	(pp. 29-30). Which
73	fn. 3, line 1	(iv. 97)	(iv. 98)
75	fn. 5, line 2	looked for	searched in
76	12	side. This	side, which
,,	fn. 5, line 2	p. 35, n 1	§ 56, n 5
77	12	grew powerful	grew so powerful
79	fn. 6	281-82.	281-83.
80	10	era	are
81	fn. 1, line 3	dagger	daggar
84	fn. 5, line 3	§ 56, n 5.	§ 56.
86	fn. 2, line 4	may	my
,,	,, ,, 8	iv.211-12	iv. 212-13
,,	,, ,, 16	i.3.114	i.3.113
,,	fn. 3, line 1	(for शिङ्गा°)	(for शिङ्क्षा°)
	,, ,, 5	(st. i. 49).	(st. 49).
87	9	Puruṣavīra,[3]	Puruṣavīra or Peshawar,[3]

Page	*Line*	*Read*	*For*
89	fn. 1, line 1	relevant	relevent
90	6-9	mention that Shihab-ud-din was in matrimonial alliance with Firoz Shah Tughluq.[4]	mention that...... Shihab-ud-din.[4]
92	fn. 1, line 6	p. 93, n 6	n 14
93	fn. 3, line 2	south	north
„	fn. 6, line 10	p. 92, n 1	n 2
95	4	great	so much
96	1	in the mind of Sikandar,	in Sikandar's mind
98	fn. 6, line 2	i. 317 n	i.31 n
100	22	to counter	to the counter
102	15	new king.	new king
103	fn. 7	iv.142.	iv.143.
104	fn. 3	i.3.107	i 3.106.
105	4	picture.	picture.[3]
„	7	subjects.[3]	subjects.
„	fn. 3	*Har*	*Has*
„	fn. 6, line 3	p. 354	pp. 355-56.
106	8	Many Brāhmaṇas	Many a Brāhmana
107	14	It has been	It has ever been
110	fn. 1, line 8	it is believed	I believe
111	11-13	He built three royal villas at Sureśvarī, Mārtāṇḍa and Amaranātha.	A third city,.... seats of the government.
111	fn. 1	pp. 54 sqq.	pp. I. 54 sqq.

SANSKRIT TEXT

Stanza		*Read*	*For*
1	Crit.App.	1-411^{e}	1-473
		1-226^{a}	1-260
63	,, ,,	figure	numeral
87		वत्सरान्	वसत्रान्
87	Crit.App.	figure	numeral
95	,, ,,	पार्थिवः	पर्थिवः
115		श्वश्रूमठो	श्वश्रूमठो
120		नृसिंहस्य	नृसिंहस्य
123	Crit.App.	Ś$_{2\cdot3\cdot6}$	Ś$_{1-3\cdot6}$
129	,, ,,	figure	numeral
132	,, ,,	DB	CDB
146	,, ,,	कालमान्याख्यैर्	कालमान्यायैर्
158	,, ,,	*sup.*	*supp.*
160	,, ,,	ल्चेऽ(erroneously)तो	ल्चे(erroneously)ऽतो
208	,, ,,	D मारणं(	D मारणं C
		राज्ञा; DB राज्ञो (as in text)	राज्ञा (as in text)
231		तावद्द्र	तावद् द्र
239	Crit. App.	Śār.	Dev.
253		जनात्	जनान्
257	Crit. App.	Ś$_1$ *झेर-	Ś$_1$=*झेर-
275	,, ,,	Ś$_1$ तस्या*	Ś$_1$=तस्या*
275	,, ,,	(for first [अ]र्थे)	(for [अ]र्थे)
280	,, ,,	Ś$_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$ CK	Ś$_{2\cdot3\cdot5\cdot6}$
282	,, ,,	emended to	emended
28*	(1.5)	शितैः	शतैः
378		क्षत्रियै	क्षत्रियै
31*	(1.1)	स्नानं	स्तानं
397	Crit.App.	°नुगाभ्यां तु	°नु तुरागाभ्यां तु (hypermetric)
398	,, ,,	S′$_{1-3\cdot5\cdot6}$	Ś$_{1-5\cdot5\cdot6}$

Stanza		*Read*	*For*
411	Crit.App.	Ś$_5$ (after corr.) स्विन्नि	S$_5$ (orig. as in text; after corr. स्विन्नि).
35*	(l.2)	श्रृङ्ग	शृङ्ग
442		हिन्दुखानेन	हिन्दुखानेन
39*	(l.2)	राजाधिकं	राजाऽधिकं
43*	(l.8)	ज्ञान्या	नन्या
43*	(l.9)	द्यां	या
45*	(l.4)	संसृज्य	ससृज्य
474		K °रोहरारो°	°रोहरारो°
51*	(l.2)	दिष्टान्तः	दृष्टान्तः
508		निर्गताद्भिर्	निर्गताऽद्भिर्
58*	(l.7)	त्वयोपेक्ष्यं	त्वयापेक्ष्यं
58*	(l.29)	व्यृण	वृण
528		जनम्	जलम्
67*	(l.5)	नीताश्	नीतश्
67*	(l.6)	प्रभाः	प्रभा
543	Crit.App.	(for प्रायः of B)	(for प्रायः)
88*	(l.1)	(B 744)	(B 474)
598	Crit App.	Ś$_5$). —598-601	Ś$_5$). विपर्यन्- 598-600
91*	(l.3)	शृण्वतां	शृण्वनां
610	Crit.App.	(corrupt)	(erroneously)
97*	(l.1)	97* (B 791)	97*
620	Crit.App.	(<य×ख mislec.	(<य×ख jihvāmūlīya mislec.
668	,, ,,	K om. 668-678,	K om., 668-678
784	,, ,,	सहित (Ś$_4$ तं, KC तत्)	सहित
784	,, ,,		—d) K C सहितत् (for तं)
835	,, ,,	DB (evid. emend.) कुल्हत-	D B कुल्हत-
116*	,, ,,	यथा (for त°)	यथा° (तथा)
855	,, ,,	मृषायते	मृपायते
177*	(l.4)	द्विजैर्बलात्	द्विजबलात्

Stanza	*Read*	*For*
880	वराह	वारह
895 Crit.App.	वित्ताढ्यैष्	वित्ताढैष्
915	तपःप्र	तपः प्र
922 Crit.App.	C …मिवै	C °मिवै°
946 „ „	(as in text)	(as in text T)
958	–विमर्षतः	–विमर्शतः
967	प्रतिहार्याद्यैर्	प्रतिहर्याद्यैर्
967 Crit.App.	D प्रतिहर्याद्यैर्	$\acute{S}_{2-4\cdot6}$ KCB हार्याद्यै ($\acute{S}_{3\cdot4}$ घै) र्; D -प्रतिहर्याद्यैर् (as in text).
968 „ „	M).—[b])	M); (for शङ्कित्वा).—[b])
122* „ „	त्सो)हं	त्सो); D B [अ] हं